

કાફી.

અમે તો આજ તમારા, જે દિનના મેમાન;
 ફલ ફરો આ મહુજ સમાગમ, સુખનુ એજ નિદાન: અમે
 ૧૦૫૫ જેમ જશુ તે ગીતે, મરે' એમ સમાન,
 હા કોઇ દિને નહિ મળીએ, કયા કરશે મન્માન? અમે
 ૧૦૫૬ અવલે સળધ પરસ્પર, ધર્મે' સળી ધ્યાન,
 ૧૦૫૭ પી મહશુલુ લેલો દેલો, હર કરી અભિમાન- અમે
 ૧૦૫૮ શ નથી અમને અત્મા માન અને અપમાન,
 ૧૦૫૯ પ્રય કશી કડવાશ અમારી, તો પ્રિય કરશે પાન અમે
 ૧૦૬૦ શવ હરિએ કરુણા કીધી, ન લભો ભુલી લાન,
 ૧૦૬૧ વ તાન રહે છે તેને થાય ન જરીએ લાન- અમે

અર્પણપત્રિકા

નેહનામદાર સદાકૃપાળુ મહારાજાધિરાજ ભાવસિંહજી

‘મહાકુર, મહારાજસાહેબ—ભાવનગર.

જે હૃદયની ઉદાર વત્સલતાનો હું હૃદયમાં માટે ઝાણી છું, જે ભક્તિમાન હૃદયની આશપને લીધે મને મારા જીવનમાં સુખ અને સંતોષનાં પૂજીને દેખાયાં છે, જે હૃદયની મનુષ્ય તન્મની અમીઢિમાં મીઢી શિક્ષાનો વામ હતો. અને જેનું જીવન મારે માટે તો આદર્શરૂપ હતું, એવા હૃદયનું હૃદય-તેનું ભક્તિમય સંગીત, તેનું અનુભવગાન-તેના અંશનો આલેખ, જે હાલ તેના સ્મરણને માટે અવશેષ છે. તેની પ્રસિધ્ધિ હું મારા કરનાં પીળા ક્ષેત્ર યોગ્ય મનુષ્યના હાથથી થાય એ ઉચિત સમજું છું. મને સહજ ઇચ્છા થાય છે કે તેનો સ્વીકાર આપના સગિતાપ્રિય આત્માને પ્રિય હોય, અને તેથીજ તે ભક્તિમય સંગિત તે અનુભવગાનના અંશનો આલેખ આપના હાથમાં મૂકી-યોગ્ય વસ્તુનો યોગ્ય સ્થાને વિન્યાસ કરી હું મારા કર્તવ્યની પૂર્તિ કરતાં સંતોષ થામું છું.

લિ હું છું, આપનો
સદાનો આભારી આજ્ઞાંકિત,
પ્રભાશંકર દસપતરામ.

कर्त्तानું જીવનચરિત્ર

(અદ્વાંજલિ.)

- સંધ્યાકાળે મૃદુ નજરથી રિશ્તને જોવું જોતું,
આશુ' જાગે દિનકરતણું બિમ્બ લિલિતજમાંથી;
આશુ' જાવું ! જગપતિતણી એવી ધ્રુજા હશે હા !
જાંખું તોએ જગત સધળું શોક ધારી બને કાં ? ૧
સુખે દુઃખે ધિરજ ધરીને એક રૂપે રહેવું,
ને અંતે તો સુખ દુઃખ કશી વસ્તુઓ છેજ નહિ, એ
બહુ વેળાએ મૃદુ નજરમાં બોધ રેલી રહેતો,
તે સૌ બૂલી દિનપતિ જતાં વિશ્વ જાંખું બને કાં ? ૨
ભાસે જે આ જગત નજરે ઊગવું અસ્ત થાવું,
તે તો મિથ્યા દિનપતિ જુએ એક રૂપે રહેતાં;
કે વેળાએ ધ્રુજ ધ્રુમસ કે વાદળાંથી છવાયો,
જાંખો ભાસે મનુજ નજરે નેત્રનો દોષ એતો. ૩
હા, હા, તોએ પણ દૂર જતા નેત્રને દોરનાર,
પેવું મીઠું મૃદુ નજરનું દિવ્ય સદ્ગોષ્ઠ તેજ,
જાંખું થાએ જગત સહિ આ શોક છાયા છાયાયે;
જોતું સૌ એ મૃદુ નજરથી ભાનુનું બિમ્બ જાએ. ૪
જાગે અંતે જગપતિ તણી એવી ધ્રુજા ગણોને,
જો ! જો ! તેના મૃદુલ કિરણો અભ્રમાં કંઈક અંબે;
થંભેછે આ કિરણ રવિનાં બોધ દેના મનુને,
નિત્યે આજા જગપતિ તણી લક્ષ્મી રાખવી એ. ૫
સુખે દુઃખે ધિરજ ધરીને એક રૂપે રહેવું,
ને અંતે તો સુખ દુઃખ કશી વસ્તુઓ છેજ નહિ એ

કહેતુ કામ મુદુ નજરથી મુદુ આવાસ દેતું,
અન્તે આસા પ્રભુની ગણીને ભાનુનુ ગિમ્મિયાધુ.
જો, જો, તેના ઉદધિ ઉછળી પાદ ધોવા મથેછે,
પુષ્પો વેરી તરુવર જતા ભાનુને આ વધાવે,
અપે'છે આ મુનિવર સ્તવી અર્ધની અજલિ તો
હુએ અપુ' મુજ હૃદયની પ્રેમ-અલાજલિયો

૬

૭

* ઉપોદ્ધાત.

કાળની અનતતા તરફ મનુષ્ય જ્યારે દષ્ટિ ફેરવે છે, ત્યારે તેને પોતાનું જીવન અર્થ અને ક્ષણિક જણાય છે. દણા લાખા ફેરફારથી બદલાતો જમાનો પહે પહે બદલાતો તેની નજરે પડે છે. મનુષ્ય જીવન અલખત આ પ્રમણે એક પળનો ચમકારો માત્ર છે; પરંતુ તેટલા સમયમાં પણ સત્ય સમજાય તો તેનો ઉપયોગ જેવો તેવો નથી સસની જ્ઞાસા ખરાવનારને આ એક પળ પણ મુગ જેવી છે, અને બેદરકાર અધતમ મનુષ્યોને માટે તો અનત મુગ પણ ખુની પડે એમ છે. બેશક રાત્રની જ્ઞાસા ફુલ'જ છે અને એટલા માટેજ એટ છે સત્યજ્ઞાન અને તદ નુસાર વર્તનપરથીજ મનુષ્ય જીવનની સફળતાનું માન થાય છે. આવા એક સફળ પવિત્ર જીવનનો આલેખ અમે કંઈક ખેદ અને સંતોષની સાથે અમારા સુર વાચકોની સમક્ષ મુખ્યે છીએ સપુરુષના જીવન માટે જે જોવાનું અને લેવાનું છે તે સમગ્ર જોઈ લેવાનો અમને અવકાશ મળે. તેથી આ આલેખ એ જીવનને અનુરૂપ થશે કે કેમ એ અમને શકા રહે છે; તોપણ અમે જે થોડું પણ જોઈ શક્યા છીએ, તે અમારા સુર વાચકની સમીપ આ આલેખના રૂપમાં મૂકતા અમને કંઈક સંતોષ થાય છે.

* આ ટુકડા જીવનના આરંભે ટુકડા પણ કૌટુંબીક આપવાની અમને સદબ ધોષા થાય છે. આથી છે કે સુર વાચક ને અનુચિત નહિ થાય

જીવનચરિત્ર.

પોરબંદરમાં * પ્રત્નૌરાનાગરજ્ઞાતિના વ્યાસ જગજીવતને † જીવન રામ અને પુરુષોત્તમ નામે જે પુત્ર હતા. પુરુષોત્તમ વ્યાસને એક પુત્ર તથા એક પુત્રી થયાં. પુત્રનું નામ આદિત્યરામ અને પુત્રીનું નામ અવેર હતું. અવેરનું લગ્ન મોરબીમાં લટ્ટ હરિરામ ઉર્ફે છોટાભટ્ટની માથે થયું હતું; અને તેમને પેટે કેશવલાલભાઈનો જન્મ થયો. કેશવ-લાલભાઈની બાલ્યાવસ્થા બહુધા રમતમાં ગયેલી અને યજ્ઞોપવિત-સંસ્કાર સુધી કે ત્યાર પછી પણ એટલે કે, લગભગ અગીયાર વર્ષની વય સુધી તો તેમને બિલકુલ વાંચતાં કે લખતાં આવડતું ન હતું મહો-લામાં કે ગામ બહાર પણ સમવયસ્ક બાળકોની સાથે તેઓ રમતમાં દાખલ થતા. પોતે દુ.ખ સહન કરવા છતાં બીજાનું હૃદય લેશ પણ ન દુઃખવતું એવી એક હૃદયની શુભ રત્નહની લાગણીથી તેઓ સર્વની સાથે વર્તતા; અને આથી રમતમાં જો કે તેઓ તેમની મૂળની થંડી પ્રકૃતિને લીધે આગળ પડી શકેલા નહિ, તોપણ તેમના હૃદયથી સર્વ પ્રત્યેની એક શ્રેષ્ઠ રત્નહની લાગણીને લીધે એકેએક બાળક તેમને આ-હતો હતો. કેમકે નિર્દોષ બાળક અતઃકરજો શુદ્ધ રત્નહની પરિક્ષા જલદી કરી શકે છે. જે રમતમાં કેશવલાલભાઈ હાજર ન હોય તેમાં તેઓ આનંદ જોષ શકતા નહિં; અને તેથી કવચિત્ તેમની ધમ્મજા હોય કે ન હોય ત્યારે પણ આગૃહથી તેઓ તેમને રમતમાં તેડી જતા અને પોતાને જોષતો આનંદ મળે તેથી તે આનંદ જેની નરહથી મળે છે તેની તરફ માનની નજરથી જોતાં આ માનપૂર્વક મિત્રતાને!

* નાગરના ૭ વર્ષના પ્રત્નૌરા નાગરનું મઠળ બહુ ટુંકું છે, અને તેનો ધણો ભાગ સુજરાન અને અરેખરા રીતે કહીએ તો કાઠિઆવાડ (સૌનાષ્ટ્ર) માં વસે છે ઉત્ત્રેણ રાજ્યના ઉદય પહેલાં આ જ્ઞાતિ ભરતખંડના કોઈ ઉત્તર ભાગમાંથી કાઠિઆવાડમાં આવી વસેલી જણાય છે પ્રત્નૌરાનાગર મુખ્યત્વે સારા વિદ્વાન અને સુધક છે અને બહુધા કથા તથા વૈદ્યથી પોતાની ઓપલવિકા ચલાવે છે

† જીવનરામ વ્યાસને જે પુત્ર-એક બ્રહ્મનિષ્ઠ પંડિતજી ન્યકૃષ્ણ તથા બીજા રા. વૈદ્યરાજ પ્રભુરામ તે બંને કુટુંબોનો નિવાસ હાલ કેરલાકે વરસ થયા સુબંધમાં છે અને કેશવલાલભાઈની પાછલી બધી વયનો નેમની સાથેનો સંબંધ જે અમે અગાડી જતાવીશું, તે આ તેમના મોસાજના સંબંધને લીધે જ ચલેલો.

સંબંધ વધ વધતાં ઓછો ન-યનાં વધતો ગયો હતો; સન્મિત્રની મિત્રતાનું એજ લક્ષણ છે.

પણ જે ઉચ્ચ હૃદય આમ શાળા કે ગુરુમુખની કેળવણીથી કેનળ દૂર રહે છે, તેને માટે પણ કેળવણીનાં સર્વ દ્વાર મુશ્વરે બંધ કાઢેલાં નથી. અક્ષરો ઓળખવા કે “ મા બા છે ” વગેરે વાંચતાં શીખવું એ કંઈ કેળવણી નથી. બેચક બાપાથી-પુસ્તકો વાંચવાથી-આપણને બીજાના વિચારોનો લાભ મળે છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ બીજાના વિચારો જાણવાથી આપણા વિચારોના સત્યાપત્ય અંશનું પૃથક્કરણ યોગ્ય રીતે કરી શકીએ છીએ; તોપણ હૃદયનું સંસ્કર્ષન બાપથી નહિ પણ વિચારથી થાય છે અને જે શબ્દોચ્ચાર કે વાક્યાવલિથી કંઈ પણ વિચાર પ્રતીત થતો નથી, તે આ અર્થે કેવલ નિરપયોગી છે. જગત્કર્તાની વિચિત્ર સૃષ્ટિમાં બુદ્ધિમાન હૃદયને પણે પણે નવું નવું જોવાનું અને જાણવાનું મળી આવે છે, અને કેવલ હકિકતનું જ્ઞાન નહિ પણ આ સૃષ્ટિ રચનામાં મહાન સૃષ્ટિધર્મને ચકાવનાર એક ગુપ્ત શક્તિ સ્પષ્ટા મુશ્વરની છાપ જોઈ મનુષ્ય હૃદયમાં ધર્મની જ્ઞાતિ પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ પ્રમાણે કેશવલાલભાઈના જીવનમાં બનેલું છે એ પ્રથમ કહેવાની જરૂર છે. જ્યાં સુધી અંતઃકરણ બાળક હોય છે ત્યાં સુધી તેને સમગ્ર સૃષ્ટિનું અવલોકન કરવાની શક્તિ હોતી નથી; અને તેથી આજુ બાજુના સંસાર પરથી બાળકની પ્રકૃતિ ધડાય છે એ હેતુથી રા. કેશવલાલભાઈની પ્રકૃતિના બંધારણમાં જે સાધનોએ સહાયતા કરી છે તે સંબંધી વિચાર કરતાં, આ મુદ્દિજન્ય અસર ઉપરાંત તેમની ઔદુમ્બિક તેમજ જ્ઞાન સંબંધી સ્થિતિને લીધે, તેમના માનસીક જીવનમાં જે અસર થયેલી છે તે તપાસવાની જરૂર છે.

પવિત્ર આત્મામાં ધર્મશ્રદ્ધાનો ઉદ્ભવ સહજ થાય છે; પરંતુ આ ધર્મ શ્રદ્ધાને પણ ઓછી વસ્તી સ્થિતિની અસર લાગ્યા વિના રહેતી નથી. જ્યારે સં. ૧૯૦૭ માં કેશવલાલભાઈનો મેરબીમાં જન્મ થયો, ત્યારે ઇંગ્લેન્ડ રાજ્યનો ઉદય થતો હતો; ઇંગ્લેન્ડ કેળવણી તથા ઇંગ્લેન્ડ સુધારાનો ઉદય હતો તેના ગૂર્જમાં હતો; અને કાઝીવાડમાં તો તેનાં કિરણો જણાયાં પણ ન હતાં. જ્ઞાતિ બંધનની સખત શરિયોમાં હિંદુ પ્રજાનાં

અંતઃકરણો એક હજાર વર્ષ થયાં કેળવાયેલાં હતાં; અને જ્ઞાતિની શ્રેષ્ઠ ગણના આચારની શ્રેષ્ઠ ગણના પરથી નીજિત થતી હતી; એટલુંજ નહિ પણ બાળાચારપરથી કેાઇ અમુક માણસની આંતર ધર્મશ્રદ્ધાનો નિર્ણય કરતાં, આચારવિમુખતા તે ધર્મવિમુખતા સમજવામાં આવતી. પ્રાંતોરાનાગરજ્ઞાત આચારમાં સર્વથી શ્રેષ્ઠતાનું અભિમાન અઘાપિ ધરાવે છે; અને તે અભિમાન તે સમયે પણ હતું. પોરનંદરમાં ૦ાસજીનું ઘર આચારમાં શ્રેષ્ઠ ગણાતું હતું; અને તેમાં પણ પુરૂષવર્ગ કરતાં સ્ત્રીવર્ગ આચારને અંતઃકરણપૂર્વક આહતો હતો. કેશવલાલભાઈનાં માતૃઃશ્રીમાં પોતાના પિયરની આ સર્વ રીતભાત ઉતરી આવી હતી. કેશવલાલભાઈના પિતા પણ સ્વધર્મનિષ્ઠ હોઇ આચારને માન આપતા હતા; કેાઇ પણ ચદ્દ કે મુસવમાનના સ્પર્શથી તેઓ પોતાનાં સર્વ વસ્ત્રો બોળતા અને સ્નાન કરતા. આથી આ નાના કુટુંબમાં ઇશ્વરભક્તિ અને આચારની રીતભાતનું એક ઉત્તુ બંધારણ જોવામાં આવતું હતું; અને તેની યાદ કેશવલાલભાઈના બાળક અંતઃકરણમાં જેવી ને તેવી પડી હતી.

બીજી રીતે હરિરામ બહાના કુટુંબની સ્થિતિ સાધારણ હતી અને જ્ઞાતિમાં તેમની પ્રતિષ્ઠા સારી હતી. બહુજી હરિરામ ધર્માચરણમાં કુશલ અને સરકૂત સાર બણેલા હતા, તેમની રીતભાત પ્રતિષ્ઠિત અને માયાળુ હતી, અને કયા વાગીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવતા હતા તેમની ઇચ્છા કેશવલાલભાઈને સરકૂત બણાવવાની હતી; અને પુત્ર જ્ઞાતિમાં પ્રતિષ્ઠિત અને જે અક્ષર બણેલો ગણાય એ જોવાને તેમની આશા આતુર હતી. બેશક કેશવલાલભાઈના જીવનમાં તેમની આ આશા તો સર્વાંશે સફલ થયેલી ગણાય; પરંતુ તે આપણે આગળ જોઇયું. અત્યારે તો હજી બાળપણ હતું અને જીવનનો પ્રસાદ બધે અને માટે કયે રસ્તે પડશે તે નિર્ણિત ન હતું. હજી જીવનના જૂતકાવને સજારી રાખવાની કાંઇ દરકાર ન હતી; જે ગંભીર જીતાસા આત્મામાં તનમનાટ મચાવી મૂકે છે, અને તેને કંઈ કંઈ કાર્યમાં ગ્રેરે છે, તેણે હજી પોતાને માટે બિચ્ચનો માર્ગ જોયો ન હતો અને આમ વર્તમાન રમતગમતના આનંદમાં તેમનું હૃદય દોરાતું હતું.

તો પણ આ આનંદ કરતાં ખીન્ને કોઈ ઉચ્ચતર નિત્યનો આનંદ હોવો જોઈએ એવી કાર્મન સમજી શકાય એવી શ્રદ્ધાથી તેમની જગાસા પ્રસ જોવાત તેમને ગભીર વિચારમાં નાખતી. રમતના ગુચ્છ અને ક્ષણિક આનંદ કરતાં ખીન્ને કોઈ શ્રેષ્ઠ અને ચિરસ્થાયી આનંદ હોઈ શકે, અને તે મેળવવાની તેમના આત્માની કાર્મન યુક્ત પ્રવૃત્તિમાં એકતાને લીધેજ, બાગપણની રમતોમાં પણ આપણે તેમના હૃદયનો ઉત્સાહ જોઈ શકતા નથી, અગર જો તેમના હૃદયની સરવતા અને સર્વની તરફ તેમની એક સરખી શુદ્ધસ્નેહની લાગણીને લીધે, તેઓ સર્વ પરિચિત બાળમિત્રોને આહતાં હતા; અને તે બાળમિત્રોએ તેનો યથાશક્તિ પ્રતિભવનિ પણ કરેલો, તો પણ તેમની રમતમાં તેમણે અત કરણના ઉત્સાહથી બાગ લીધો હોય એવું શ્દ્ધાંષિ બન્યું નથી કવચિત અનિચ્છાપૂર્વક બાગ લીધેતો પણ ધણી વખત તો જ્યારે ખીજા રમે ત્યારે પોતે દૂર ઉભા રહી માત્ર જોતા, અને બાગકોના સ્વભાવનું નિરીક્ષણ કરતા મનુષ્યસ્વભાવના અવગોચરની શરૂઆત આ રીતે બાળપણથીજ થએલી, અને તેણે તેમની ભવિત્વશક્તિને એક સારો લાભ કરેલો છે, પરંતુ તે આપણે આગળ જોઈશું.

અગીઆર વર્ષની વયે આ મોરખીની બાળરમતોનો અંત આવ્યો અને સ. ૧૮૧૮ માં તેઓ પોરબંદર આવ્યા તથા મામાને ઘેર રહી સરકૂત અભ્યાસ શરૂ કર્યો. પણ રમતીઆળ મિત્રોનો સહવાસ અહીં ન હતો એમ નહિ, તેઓ પણ તેમને તેવીજ રીતે આહતા હતા પોરબંદરમાં કેશવલાલભાઈ ચાર વર્ષ રહ્યા અને તેનું પરિણામ માત્ર એ થયું કે સરકૂત અભ્યાસમાં તેમનો પ્રવેશ થયો, અને ધીમે ધીમે બાગળ ચાલુ રહ્યો અને સ. ૧૮૨૨ થી તેઓ મોરખી આવ્યા ત્યારે હજી તેમનો સરકૂત બ્યાનરણમાં પ્રવેશ માત્ર થયો હતો મોરખીમાં આવ્યા ત્યારે પછી પણ આ અભ્યાસ આગળ ચાલુ રહ્યો, અને સ. ૧૮૧૪ માં તેમના મામા અભિનિષ્ઠ પડિતજી જયકૃષ્ણ જીવનરા મની સાથે જ્યારે તેઓ મુબઇ આવ્યા ત્યારે, તેઓ શ્રીમદ્ ભાગવતનો અભ્યાસ કરતા હતા તો પણ આ અભ્યાસ અખડિત અને અત કરણપૂર્વક ન હતો, અને એ પણ કહેવું જોઈએ કે કેશવલાલભાઈની

વિદ્વાતા ધણા મોટા પુરોના જીવનમાં બને છે તેમ, ઘણે ભાગે પુસ્તકોના અભ્યાસની નહિ, પરંતુ તેમના આધ્યાત્મિક વિચારો અને મનુષ્ય સ્વભાવના સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણની હતી.

સં. ૧૯૨૪ માં મુંબઈ આવ્યા અને લગભગ એક વર્ષ ત્યાં રહ્યા. વિશાળ પ્રદેશના અવલોકનથી મનુષ્યના હૃદયનો વિકાસ થાય છે; અને આ હૃદય વિકાસનો આરંભ કેશવલાલભાઈના જીવનમાં અત્યારથી થયો. આ હૃદયવિકાસની સાથે તેમના જીવનના જે ઉમદા ગુણો આપણે પાછળના જીવનમાં સ્પષ્ટ જોઈ શકીએ છીએ, તેનો પણ વિકાસ થવા લાગ્યો. આ ગુણોનું બીજા આલુઆણુના સંસાર પરથી ધડાધુ હતું. કેશવલાલભાઈનો અત્યાર સુધીનો ઘણો ખરો પરિચય પોતાના જ્ઞાતિ મંડળમાં જ હતો. તેમની પ્રકૃતિના બંધારણમાં આ પરિચયે સારી અસર કરેલી છે. આ અસર તપાસતાં આપણે એ જ્ઞાતિ મંડળ વિષે જે બોલ્યો બોલીએ તો કહેવું જોઈએ કે, પ્રાચીન નાગર જ્ઞાતિએ, અગરજે, ખીજા કેટલીક નાગર જ્ઞાતિની માફક, કાઠિયાવાડની રાજ્યખટપટોમાં કવચિત્ જ ભાગ લીધો છે; તો પણ નાગર જ્ઞાતિને યોગ્ય તેની સઘળી રીતલાત સુધઝ અને પ્રતિષ્ઠિત છે, તેમજ વિદ્વાતા, ડાહપણુ વિચાર અને કાર્યદક્ષતા ક્યાદિ મેનુષ્ય જીવનના ઉત્તમ અંતે એક ગુણોમાં તે સારી રીતે કુશલ છે. આ સર્વ ગુણોનું બીજા કેશવલાલભાઈના વિમલ અંતઃકરણમાં બાળપણથી રોપાયું હતું; અને ઇશ્વર કૃપાએ વધતી જતી ધર્મ શ્રદ્ધાથી પોષણ પામી ખીલતા જીવનમાં તેનો યોગ્ય વિકાસ થવા લાગ્યો હતો.

એક વર્ષ પછી મુંબઈ છોડી મેરબી આવ્યા. આ વખતે સંસ્કૃત અભ્યાસ સાધારણ રીતે સારો થયેલો હતો; પણ મેરબીમાં આવ્યા પછી તેમને ગુજરાતી અભ્યાસ કરવાની ઇચ્છા થઈ, અને સં. ૧૯૨૫ માં લગભગ ૧૮ વર્ષની ઉંમરે ગુજરાતી ત્રીજા ધોરણમાં દાખલ થયા. દિસાબ નામુ વગેરે કેટલુંક વ્યવહારોપયોગી જ્ઞાન અહીં મળ્યું એટલું જ નહિ, પણ જુની પ્રકૃતિના સંસ્કૃત જ્ઞાનમાં અર્વાચીન પ્રકૃતિનું ગુજરાતી જ્ઞાનમિશ્ર થતાં હૃદય સંસ્કારી થયું. પણ હવે મિત્રોની રમત ખેલી મધ્ય અને તેમના અંતઃકરણમાં ભવિષ્યના જીવનને માટે કાંઈ

અમુક માર્ગ નિર્ણય કરવાની ઇચ્છા થઈ ગુજરાતી અખાસ ધરી ટ્રેનિંગ કોનેજમાં દાખલ થવાનો તેમને વિચાર થયો. અહીં પોતાના અત કરણની ઇચ્છાથી અખાસ કરતા તેમણે પેટાની જુદીને ખરો ચળકાટ બતાવ્યો અને આર માસમાં ત્રીજા ધોરણથી આરબી એકાદ બે ઇંગ્રેજી ધોરણની સાથે ટ્રેનિંગ કોનેજનો પ્રવેશક સંધીનો અખાસ તૈયાર કર્યો. પરંતુ ઇચ્છા મળવાનું જો તેમના પિતાશ્રીનો વિચાર તેમને ટ્રેનિંગ કોનેજમાં મોકલવાનો નહોતો માતાપિતા તેમજ સંબંધીઓએ પણ ટ્રેનિંગ કોનેજમાં દાખલ થવાને ના પાડી માતાપિતા કે સંબંધીઓની ઇચ્છા વિરુદ્ધ કામ કરવું મુશ્કેલ હતું અને આથી જવું ન જવું એવા સંશયમાં મન પડ્યું દરમિયાનમાં તેમનાં લગ્ન થયા અને ત્યાર પછી તુરંતજ તેઓ માતા પડ્યા આથી અખાસ છેડવો પડ્યો અને આ રીતે ટ્રેનિંગ કોનેજમાં જવાને નિષ્ક્રિય થયેલી ઇચ્છા માતાપિતા અને સંબંધીઓ વગેરેની અનિચ્છાથી, હમેશાં મટે મધ રહી એવામાં મોરબીના મહાનના કોઈ ગામડામાં રહી ઉપકારની હોનાથી મહેતાજી તરીકે એક માણસની માગણી થઈ અને મોરબી તાલુકા રહી માસરે કેશવવાનમાં મટે બનામણ કરી કેશવનાથ બાપ્તએ આ નોકરી સ્વીકારી અને રૂપિયા બાર કે તેરના પગરથી તેઓ મહેતાજી તરીકે નીભાયા પરંતુ અહીં આ ગામડાના લોકો માથે કેશવનાથબાપ્તને આ પ્રયત્ન પ્રસંગ હતો લોકો રહીશમાં જોડાને મોકલતા નહિ, અને બહુતરની કિંમત ન સમજનાર ગામડીયાને નિશાળ શુ છે તે જાણવાની પણ દરકાર ન હતી આના લોકોને શી રીતે સમજાવવા? લોકો મહેતાજીના સામુ પણ જોના નહિ આવા પ્રયત્ને અધિકારીની ઢંઢે કામ લેવું તે તેમના હૃદયની રચિથી—તેમની પ્રકૃતિથીજ વિરુદ્ધ હતું એક મનુષ્ય જાતિ ઉપરના તેમના શુદ્ધ પ્રેમને લીધેજ તેમના હૃદયમાં આવી જુનિ હમેશા રહેતી, તોપણ તેથી અહીં તો તેમને ઘણી અડચણો જોવાતી પડી અખાસ માણસોમાં પડતી અડચણોને લીધે તથા થોડી મુદતમાં તેમની તદ્દસ્તીમાં નિતાય થવાને લીધે માત્ર એકજ માસ માત્ર કર્યા પછી તેમણે આ નોકરી છોડી દીધી.

આ પ્રવાસ —આ મદવાડની અસર એ થઈ કે તેમણે સરકારી નોકરી કરાવેલો વિચાર હમેશાં મારે મારી વાળ્યો, અને મોરબીમાં

રહીને ફરીને સંસ્કૃત અભ્યાસ શરૂ કર્યો અને જણાવવાની જરૂર છે કે હરિરામ ભટ્ટનું કુટુંબ જરા વિસ્તારવાળું હતું; અને પૈસા સંબંધે તેમની સ્થિતિ સાધારણ હતી. કેશવલાલભાઈ તેમના ત્રીજા પુત્ર હતા, અને દક્ષપતરામ તથા કાનજી એ નામે એ પુત્રો કેશવલાલભાઈનાથી મોટા હતા ત્રણે ભાઈઓ પરણેલા હતા, અને તેમનાં છોકરાં હતાં સાથેજ રહેતાં હતાં. આ સિવાય હરિરામ ભટ્ટને એ પુત્રીઓ પણ હતી. ૧૫મા વસ્થાને કીધે કુટુંબનું ભરણપોષણ કરવાની શક્તિ કેશવલાલભાઈના પિતામાં એાછી થતી હતી, અને ઘણો ભાર મોટા ભાઈને માથે પડ્યો હતો, આ અવસ્થામાં જીવનમાર્ગ નિર્ણય કરવાની આવશ્યકતા હતી. માઆપ બેઠાં જ્યાં ત્યાં સુધીમાં યોગ્યશક્તિ સંપાદન કરવાનો અવકાશ છે; અને આત્મશક્તિવિના આ દુસ્તર સંસારસાગરમાં તરવું મુશ્કેલ છે, એ લેખ ભવિષ્ય કાળના પડાપર લખેલો તેનો અભ્યાસ આ કર્તવ્યચિંત્ર અંતઃકરણને યથો. તેથી ઉછરતું હૃદય ભગૃત થયું; અને મંબીર જીસાસાપ્રેરીત પ્રવૃત્તિએ પોતાને શું કામ કરવાનું છે તે શોધી કહાડ્યું. જગતમાં પોતાની ફરજને શું છે? સંસારની ફરજને પાર પાડવાનું કામ વેડ જેવું નહિ પણ આનંદદાયક શાથી લાગે? જે સ્થિતિમાં આપણે મુકાયા છીએ તે સ્થિતિમાં જે જે ફરજે આપણે બજાવવાની છે, તેને અનુરૂપ આત્મશક્તિ સંપાદન કરવી. એથી દુસ્તર સંસારપણું સુખકર થઈ જાય છે, અને આવી ફરજે ધ્રુવરખીત્યથે કરવામાં આવે તેજ આ વિઠ્ઠલ સંસારમાં ધમનું-સનાતન શ્રેય સંપાદન કરવાનું-ખીજ છે. બેશક આ સર્વ ત્રિચાર કેશવલાલભાઈના જીવનમાં કદાચ વધારે મોટી ઉમરે સ્પષ્ટ થયા હશે, તો પણ તેની આછી છાયા અત્યારથી તેમના જીવનમાં પડેલી અને તે વખત જતાં જોઈ શકાય એવી સ્પષ્ટ થએલી. આ વખત પછી તેમના જીવનનો એક નિશ્ચિત માર્ગ આપણે જોઈ શકીએ છીએ. એક વર્ષ જમનગરમાં અને એ વર્ષ મોરબીમાં રહીને. શાસ્ત્રીજી સંકરલાલના હાથ નીચે સંસ્કૃત અભ્યાસ શરૂ કર્યો બાલ્યકાળની રમતો ખતી ગઈ. સંસારમાં આગળ વધતાં અને વિશાળ પ્રદેશનું અવલોકન કરતાં હૃદય મંબીર અને પ્રાંઠ બન્યું. સંસ્કૃતના વિશિષ્ટ અભ્યાસથી હૃદય સંસ્કારી થયું, અને કલ્પ

સાહિત્ય વગેરેના અભ્યાસથી હૃદયની રસીકતાનો યોગ્ય વિકાસ થયો. શાસ્ત્રીજી શંકરલાલ જેની ચિત્ર કવિત્વશક્તિ ગુર્જર પ્રજામાં સુપ્રસિદ્ધ છે, અને જેનો ગુર્જર પ્રજા ઉારનો ઉપકાર અનેકધા થયોતો છે, તેમના સહનાસથી પરિચયજન્ય સંસ્કારોને બળે, તેમની કવિત્વ શક્તિ ઉત્તેજન યદ્ય છે. અગર જો આ સંબંધી જે વિશેષ વિવેચનની જરૂર છે, તે હજી અમે અગાડી આપીશું, તો પણ અત્યારે એટલું કહી દેવાની જરૂર છે કે, સં. ૧૯૨૯ માં જ્યારે 'વેદ ધર્મ સભા'માં કેશવલાલભાઈ નિમાયા ત્યારે ત્યારસુધીમાં તેણે સનજી કામ ઉપાડી લેવાને તેઓ સર્વાંશે શક્તિરાન યથા હતા એટલુંજ નહિ પણ 'આય' ધર્મ પ્રકાશ ' યોગ્ય રૂપમાં ચલાવવા જેટલી યોગ્યતા પણ તેમનામાં આવેલી હતી. વાંચનાર આટલા શબ્દોથી કદાચ અતૃપ્ત રહેશે તો અમે તેને શબ્દોથી અતૃપ્ત કરવા માગતા નથી 'આય' ધર્મ પ્રકાશ ' લખવા જેટલી યોગ્યતાએ કદાચ તેને કાંઈ નહિ લાગે તો અમને આશ્ચર્ય નથી. માસિકપત્રોની કિંમત હાલ કોણુ કરે છે ? સારા નરસાનો બેઠ હાલ કોણુ જીવે છે ? જે હૃદયની ઉચ્ચતાને ખાતર જે વિદ્વાનને ખાતર અમે કેશવલાલભાઈને પૂજ્ય ગણી અતઃકરણ્યૂર્વક માન આપીએ છીએ, તે ઉચ્ચતાની તે વિદ્વાની પ્રશસા માટે અમે બીજા શબ્દો યોગ્ય ધારતા નથી લખવું મૂખ કરતાં વિદ્વાનને વધારે કહિન છે.

મોરખીમાં અભ્યાસ કરતા હતા તે સમય કેશવલાલભાઈના પિતા મૃત્યુ પામ્યા અને ત્યાર પછી યોગ્ય વખતમાં તેમનાં માતૃશ્રી પણ મરણ પામ્યા ગમે તેવી અવસ્થામાં બાપતુ મરણ પુનને ખોટ રૂપ થઈ પડે છે, આ ખોટ કેશવલાલભાઈએ અતુલવી અને હવે કાંઈ નિશ્ચિત ધર્મો શોધવા તરફ તેમણે ધ્યાન વળ્યું. એવામાં મુળપ્રમા તેમના મામા રા. વૈદરાજ પ્રજુરામ જીવનરામના હાથ નીચે રથપાએલી 'વેદધર્મ સભામાં' એક સારા પ્રમાણીક વિદ્વાન માણસની જરૂર પડવાને લીધે, તેમને એ કામ પર બોલાવ્યા સ, ૧૯૨૯ માં તેઓ કામ પર દાખલ થયા, અને ત્યારથી આજ ૨૩ વર્ષ પર્ષત વેદ-ધર્મ સભાની ઉન્નતિને ખાતર કાંઈ પણ યશની લાલસા વિના તેમણે એક નિર્દા અને પ્રમાણિકપણથી કામ કર્યું. અમે તેને એક ખરેખરા

ધર્મરપરાયણ મનુષ્યનું સ્વધર્મના ઉદયને અર્થે કરેલું આત્માર્પણ સમગ્રજે છીએ ; અને તે અમારા વાંચકોના લક્ષમાં પણ ખરાબર આવે માટે, બ્યારે કેશવલાલભાઈ આગ્યા ત્યારે સભાની કેવી સ્થિતિ હતી તે બતાવતાં, હાથ સમગ્રની કેવી સ્થિતિ છે, તથા કેશવલાલભાઈના તંત્રી પણા નીચે કામ કરતાં તેણે જન સમાજ ઉપર કેવી અસર કરેલી છે તે પણ જનસાક્ષરવાની જરૂર છે.

સંવત ૧૮૨૬ કે ૨૭ ની સાલમાં બ્યારે એક તરફ સુધારાનો કંઠો ગાજતો હતો, એ કંઠોના અસરમાં બ્યારે ભરત ખંડની સર્વ પ્રજા મોદથી કાન માંડી લીન થતી હતી, અને મહારાજના લાઘવ્ય કેસ વગેરેનાં ઉદાહરણોથી ધર્મ પંથોથી યતી હાની સિદ્ધ કરી, આગળ વધી સુધારાનો પ્રસાદ, સમગ્ર પ્રાચીન વાતને નિંદ્રા ગણી તેનું ઉચ્છેદન કરવા મથતો હતો. તે પ્રસંગે કેટલાક સ્વરેશ્વરોએ સ્વધર્માભિમાની મનુષ્યોએ સુધારાથી ધનું પ્રાચીન ધર્મનું ખંડન અપોગ્ય સમગ્ર, તે ઉપરથી લોકાર્થ ઉઠી નય એ અનિષ્ટ થાયું ; અને સુધારા વિરુદ્ધ મંડળો ઉભા થયાં. એક બાજુ દયાનંદ સરસ્વતી વેદને સંપૂર્ણ મહત્તા આપી પ્રાચીનતાનો પ્રકાશ પ્રગટી દૃષ્ટિ સમીપ મૂક્યા લાગ્યા; મુંબઈ પણ આ પરત્વે મુક્ત ન રહ્યું; અને આપણી વેદ ધર્મસભા તે તેનું પરિણામ છે. પ્રથમ શ્રેષ્ઠ સ્વધર્માભિમાની ગૃહસ્થોના હાથ નીચે એક 'વેદાકલ યત્ર' નામે સભા સ્થપાઈ; અને તેમાં દર રવીવારે પ્રત્યક્ષ પંડીતજી શ્રીજીમજી જીવનરામ વેદાન્તનું શ્રવણ કરાવતા હતા. સભાનો ઉદ્દેશ ભેટિમાં પ્રચલિત થાય અને પોતાના આર્થ બંધુઓ આર્થ ધર્મનું મહત્વ જોઈ શકે, એના હેતુથી એ સભા તરફથી એક 'હૃદયચક્ર' નામે માસિક પત્ર નીકળતું હતું. થોડા વખત પછી સભાને મૂર્તિ પૂજા સંબંધે સ્વામી શ્રીદયાનંદની સાથે કાંઈ વિરોધ પડ્યો; અને તેનું પરિણામ એ આગ્યું કે ધણા સારા ગૃહસ્થો સભા તરફથી દૂરી ગયા. આ પ્રસંગે રા. વૈદરાજ પ્રજારામ જીવનરામ વગેરે કેટલાક ઉદાર ગૃહસ્થોના આશ્રયથી આ સભા ટકી પરંતુ હમેશાંને માટે સભાની દેખરેખ રાખી તેને નીલાવી આગળ ચલાવે એવા એક માણસની જરૂર હતી; અને તેથી આ જગ્યા ઉપર— આપણે ઉપર કહ્યું તેમ રા. વૈદરાજની બલામણુ પરથી, કેશવલાલભાઈ નીમાયા હવે પછી તેમનો નિવાસ ઘણે બાગે મુંબઈમાં નિશ્ચિત થયો.

આપ' ધર્મ' પ્રકાશનું કામ માથે લઇ ચલુપય'ત તેજ કામ એક નિઠાથી બજાવ્યું છે. અહીં આં પ્રાચીન વેદધર્મ'ના અને વેદધર્મ' સમાના અબ્યુદયને અર્થે થએલા જે કાંઇ પ્રયત્ન, તેજ તેમના હવે પડીના છ-વનનો ભાગ છે. મુખ્ય ધ્યાકાનો ધણો ભાગ આ વખતે નવીન રાજ્ય અને નવીન કેળવણીના આરંભમાં, પ્રાચીન સર્વ વાતને અસત્ય ગણી સૂધા-રાની મોહનભામાં અંજાયો હતો; અને બાકીમાંના થોડાનેજ ખરું શું છે તે તપાસવાની દરકાર હતી. + આ વખતે એકલા એજ પત્રે પ્રાચીન ધર્મ'નું રહસ્ય સમજાવી તે તરફ લોકોની પ્રીતી ઉત્પન્ન કરવાને જે કંઈ જીજ્ઞાસુ પ્રયત્ન આરંભેલો, તે સર્વથા પ્રશંસાને પાત્ર છે. આ કામ આદર કરવા યોગ્ય હતું અને તંત્રીએ પણ તેને તેણું ગણેલું. પોતાના અંતઃકરણમાં જે વિચારો બાલ્યકાલથી આલતા હતા તેને પ્રમિદ્ધ કરી પ્રજાની સમીપ સુકવાનું આવું યોગ્ય-સાતુકૂમ સત્વન જોઇ, તેમને અ-ત્યંત આનંદ અને ઉત્સાહ થએલા. નવીન રાજ્ય અને નવી કેળવણી તરફ પ્રજાનો મોહ, ખરું શું છે તે તપાસવાની અનાસ્થા, અનેક મત-મતાંતર, ધર્મ'ને નામે અધર્મ', આગસ અથવા પ્રમાદ, અને સર્વ પ્રકારે થના ધર્મ'ના અધઃપાતથી બચવારનો પણ થતો. અધ પત નીહાણી, તેમનું અંતઃકરણ કવચિત્ ખિન્ન, અને કવચિત્ સત્ય શું છે તેનો નિર્ણય કરી લોકોને ખરે રસ્તે વાળવાને ઉત્સુક રહેલું હતું. નવાનગ-રમાં હતા તે વખતમાં ત્યાંની સંસ્કૃત પાઠશાળાને અંગે, સ્ત્રી ધર્મ'બોધક સભા અને શ્રોતાધ્યયન સાલ્યા વગેરે, સાચીજ શ્રી સંકરભાષના હાથ નીચે કેશવભાષભાષ તથા તેમના મિત્ર રા વિશ્વનાથ વિદ્યસજ્જએજ ઉભા કરેલાં તે આવા વિચારોનું જ ફળ હતું. અનસુવાબ્યુદય અને ભોગવતી ભાગ્યો-દ્યનું ભાષાન્તર તથા સ્ત્રી ધર્મ'બોધક ગરબાવણીની ધણી ગરબીઓ આજ અરસામાં સખાએલી; અને સાવિત્રી ચરીત્રનું ભાષાન્તર તથા ચંદ્રપ્રભા ચરીત્રનું ભાષાન્તર પણ કંઈક આજ અરસામાં થએલું. પણ એટલાથીજ તેના ઉદ્ભાવક વિદ્યાથીને સંતોષ નહોતો. આ કામ જે વરે'ક આપ્યું તેજ સમયમાં કેશવભાષભાષ આપ' ધર્મ' પ્રકાશમાં તંત્રી તરીકે નીમ્યાં

+ સત્યની આતી અનાસ્થા એજ હરનાથ કાલે હરનાથ પ્રજાની પડીતું કારણ છે અને ભારત વડે'માં પણ તેમજ થએલું છે

અહીં તેમને લાભ્યું કે સ્વધર્મના-સ્વદેશના (કેમકે સ્વધર્મના ઉદ્દેશથી જુદો સ્વદેશનો ઉદ્દેશ તેમને માન્યજ નહોતો) ઉદ્દેશને અર્થે હૃદયનું અર્પણ કરવાને યોગ્ય સ્થાન પોતાને મળ્યું; આજ વિચારથી મનુષ્યપર્વ ત ગમે તેટલા જીજ્ઞાસુ પગારથી કામ કરતાં પણ તેમણે વેદ ધર્મ સમાને કે આપધર્મ પ્રકાશને છોડ્યા નહીં.

જેટલા હિસાબથી આ કામ માથે લીધેયું, તેટલેજ અંશે તેને નિમાયી યોગ્ય રૂપમાં ચલાવવાની ચિતાઓ પણ સાથે જાગેલી દેખાય છે. અગરજો એ કતાવે તો ઇષ્ટાવન્તિરૂપજ સમગ્રયું હોય એમ જણાય છે. અથવા એમ કહીએ તો પણ ચામે કે સ્વધર્મ-સ્વદેશના ઉદ્દેશ પ્રપાતનની ચિંતા એ એક તેમની પ્રકૃતિજ હતી આપણને યોગ્ય મળ્યો છે. તો શક્તિ પ્રમાણે હૃદયને સત્કાર્યમાં પ્રેરી જીવનનું સાદૃશ્ય સાનનું એ તેમની મુખ્ય ધારણા હતી અને તેથીજ આપધર્મ પ્રકાશને ધીમે ધીમે પ્રતિષ્ઠિત રૂપમાં મૂકી શક્તિ પ્રમાણે તેને પ્રજ્ઞ મંડળની રચ્ચે લાવી મનુષ્યપર્વ ત એ પત્રદ્વારા અને અન્યથા પણ એક સરખી ધારાએ પોતાના અત કરણને જણાતા સત્યનો બોધ કર્યો છે. કાંઈ સ્થળે હૃદયને યોગ્ય કે છેતર્યું નહોતું, શુદ્ધ અંત કરણથી નીકળતો આ બોધ કેટલે અંશે સફળ છે. તે ગુજરતી વાચક વર્ગને ઉકે અગતયુ નથી

આરંભમાં પોતાના પત્રને શી રીતે પ્રતિષ્ઠિત રૂપમાં લાવવું તેની ચિંતાઓ ચાલે છે. કુદ્ર લોકોને પોતાના માસિકમાં જગા ન આપવી, પોતે પોતાનું શુ કામ કરવાનું તે નિરતર લક્ષ્યમાં રાખવું, પ્રજ્ઞ મંડળમાં નીતિ અને સધ્ધર્મના ઉદ્દેશને અર્થે કમા બોધની જરૂર છે તેનો વિચાર કર્યો કરવો, પોતાના વિચાર હજી કરેલા ન ગણાય માટે સારા લેખકોને પોતાના કાર્યમાં મદદને માટે આમંત્રણ કરવું, શાસ્ત્રી શીલ કર-લાય અને મિત્રત્વ રા વિશ્વનાથ મિત્રવજી ઉપરના ખાનગી પત્રોમાં લેખને માટે લખામણ છે, અને આજ અરસામાં પોતાની એક ખાનગી નોટ છુકમાં એક અંગે લખેનું કે છોકરાઓના ધર્મ, છોકરીઓના ધર્મ, પુરોના ધર્મ, જ્ઞાતિ અને દેશાચારને અનુકૂળ ધર્મ તથા વર્ણ-શ્રમના ધર્મ ઈત્યાદિ અનેક વિષયોનું લખાણ લખવાની મરજી ધણી

રોજથી છે, પણ મારી ઉમ્મર હજી પીઠ ન મણાય અને લખત
 વખતે અંત કરવાના વયલુથી ન્યુનાધિક થઇ જાય માટે તે વિચાર
 બધ રાખ્યો છે હમ્મર જે આગળ ઉપર ચડેલ વખત આપશે તે
 મારા વિચાર દર્શાવીશ. ” આગળમાજ આરા વિચારો હતા એમ નથી
 ત્યાર પછી પણ પ્રસજોપાન આરાજ ઉદ્ધાર તેમની ખાનગી નોટ
 શુકમા લખેના મળી આવે છે, એવુંજ નહિ પરંતુ ઉમ્મર વધના તે
 વધારે સ્થિર અને દૃઢ થતા જણાય છે આયર્ધર્મ પ્રકાશના લેખમાટે
 યોજનાધક્તા એક સ્થતે લખેલું છે કે, જુદા જુદા વ્યવહારિક વર્તનના વિષયો
 ઉપર સ્વદેશને અનુસરતું મુજોધક લખાણ અને પોતા કુનનાને માટે સદ્વર્તન
 દેખાડનારો બોધ ” વળી બીજે એક સ્થતે સ્વતંત્ર લેખની નોધ કરતા
 ‘ સ્વનાની યાદી ’ એ મધ્યાગા નીચે લખેના છે કે, ‘ નિધના ધર્મ,
 વિવાહના ગીતો સીમતના ગીતો, મરણના રાજ્યા દેશીઓનું (સસકા
 તથા ગરબાનું પિમળ ” એમ કરી લખે છે કે “ હમ્મર હજીથી
 નિશ્ચિતપણે નિર્ણય મળશે ત્યારેજ નહિ મળે તો ઉત્કંઠાઓ અતરમાજ
 સમાશે ” અને વળી તેની નીચે નોધો છે કે ‘ અરે જીવ ! થયું
 તેજ થયું સમજજો બાકી કરવાનું છે તેની નોધ કાંઈ કામની નથી ”
 પરંતુ વ્યવહારની ખામીના જે અવનોમનમાથી આયર્ધર્મ પ્રકાશના
 લેખોનું સ્વરૂપ બધાનું તે તપાસતા આપણે તેમની પ્રકૃતિને તેમજ
 તે લેખોના સ્વરૂપને વધારે સ્પષ્ટ રીતે સમજી રાખીએ છીએ ખાનગી
 નોટ શુકમા એક સ્થતે આણું અવલેકન કરતાં લખે છે કે, ‘ અહીં
 પુરોની અમર્યાદ, બાનકોની અમર્યાદ તેઓમા ચાલતો અનાયાર
 બોટી સ્વતંત્રતા, વિપયાદિકની અને તે પણ ઉવાડી વાતોપર તેઓની
 પ્રીતિ, નામ, તમાસામાં તેઓની તા’તીનતા રસ વસ્તુને નહીં જાણવાની
 તેઓની મૂર્ખાઈ અમર્યાદવાળા શૃંગાર રૂપ કાદવમા ગુચેલા કવિઓ-
 ચિત્રકારો-નાટકકારો-અને નાટક લખવાનાઓની જાણી જોઈને કે
 પેટની ખાતર રમીધના, કુટુંબમા કનહ કરતાનો વધારો પોતાની
 સમજણજ ખરી માનવાનું અભિમાન લોકોની સ્પર્ધા, તુચાઇ નહિ
 આવડનાધો મુજની હીનલાજ્જતા ધર્મને ધકકો, સત્યને આચ કાવની

કહિતા, ઇશ્વરની ઇચ્છાની-ઈશ્વરના ગ્રહણની અને તેની વિચિત્રતાની અનંતતાનો વિચાર તથા પોતાની ધારણા પાર નદિ પાડવાથી થયેલી ઉદાસીથી મનમાં સદૈવ ઉદાસીન અને તેથી વિરાગી રહું છું. હું જેમ ધાતું છું, તેમ લોકોને ગમતું નથી પસંદ પડતું નથી અને તેમ થતું પણ સભ્યતું નથી. સારે આ પ્રમાણે વિચાર કેમ ઉઠે છે, એ વિચાર પણ વખતે વિચારમાં નાંખી દે છે જેમ થાય તેમ કીકા કીકા વાગનાર મદન જોઈ શકશે કે આર્યધર્મ પ્રકાશના ધણા ખરા લેખનું મૂલ્ય આવા અવલોકન અને વિચારોમાંજ હજી; એની સ્પષ્ટતા ખાતર લેખોના ઉનારાની શી જરૂર છે ? અમે પણ તેમ કરી આ દુઃકા લેખને વ્યર્થ સંભાવવા યોગીયું નહિ.

આવા વિચારો કર્તાના હૃદયમાં નિરંતર આવતા અને તે ઉપરથી આર્યધર્મ પ્રકાશના લેખોનું સ્વરૂપ ધકાતું, તે તથા જગતની વિચિત્રતા અને રાજ્યભંગુરતા, ધર્મ અને વ્યવહારનું અધઃપતન, મનુષ્ય સ્વભાવનું અવલોકન અને તેને યોગ્ય એ આર્યધર્મના પ્રકાશના લેખોનું મૂલ્ય છે એ પણ આપણે જોઈએ. આવા લેખો ઉપરાંત સ્ત્રી પુરુષના જૂઠી જૂઠી સંસ્થિતિના ધર્મ, બાલકોના ધર્મ, વગેરે વિષય ઉપર જુદાં પુસ્તક ગ્રંથોનો તેમનો ધરાઈ હતો; તથા બાલકો તેમજ બાલપ્રીઓને માટે સરખ તથા સુખોદક ફળવણી આપવાને એક નવી વાંચનમાલા પ્રસિદ્ધ કરવાનો પણ તેમનો વિચાર હતો. કર્તાની ઉત્તરવસ્થામાં તેમની સાથે પગિયમમાં આવતાં એક વખત વાતચીતના પ્રસંગમાં, તેમણે આ વાંચનમાલાની યોજના અને સંકલનના વિષે અમને વાત કરી હતી; અને તે પ્રસંગે તેમણે એક નોટ બતાવેલી જેમાં તેમના તે સંબંધી કાંઈ પ્રયત્નનો આરંભ હતો. હમણાં તે નોટ અમને મળી શકી નથી, અને તેથી તે સંબંધે વિશેષ માહિતી આપી શકાય એમ રહ્યું નથી.

---

* આવા કર્તાના પોતાના ઉદ્ગારોથી ચરિત્ર રેખા જેવી સ્પષ્ટ થાય છે તેથી અમે આ આજ્ઞા લેખથી પણ દોરી શકીએ તેમ નથી શકિત અને પરિચયની ખામીને હાથે આ આલેખમાં જે ખામી જણાય તે તરફ વાંચકોએ દૃષ્ટિથી જોવું એવી અમારી પ્રાર્થના છે

અત્યારે માત્ર એટલું જ કહી શકાય કે કર્તાના અંતઃકરણમાં એવો વિચાર હતો; અને દૈવેચ્છાએ તે અમલમાં મુકવાનો સમય આવ્યો નહીં. આપણે અગાડી કહ્યું છે તેમ આવા વિચારો હતા તો પ્રથમથીજ; અને તેનું ખાનગી નોટબુકમાં ટાંચણ પણ પ્રસંગોપાત થયેલું; પરંતુ તેમને પોતાને, વિશેષ અનુભવથી વિચારો પરિપક્વ થાય ત્યાંસુધી રાહ જોવાની ઇચ્છા હતી, અને તેથી છેવટ દૈવેચ્છાએ તે બહાર પડી શક્યા નથી. આપણે માત્ર જેટલું લખાયું છે તેટલાથીજ સંતોષ માનીએ; અને કર્તાના જેવી ઇશ્વરપરાયણ દૃષ્ટિથી કહીએ કે ‘અરે જીવ ! થયું તેજ થયું સમજજો ! બાકી કરવાનું છે તેની નોંધ કાંઈ કામની નથી.’”

પરંતુ આજ પ્રમાણે દરેક પ્રસંગે દરેક કાવ્યના પરિણામમાં તેમની દૃષ્ટિ ઇશ્વરપરાયણ રહેતી હતી. વેદધર્મ સભાના અને વેદ ધર્મના ઉત્કર્ષને અર્થે તેમણે પોતાના આખા જીવનનો ભોગ આપ્યો છે; પરંતુ ઇશ્વર પ્રીત્યર્થે સદકાર્ય એ તેમનું દૃષ્ટિબિંદુ હતું. આર્પણ ધર્મ પ્રકાશને એકેએક લેખ આ પ્રમાણે ઇશ્વર પ્રીત્યર્થે છે. કાંઈ પણ જાતની મહેન્ટા કે ખ્યાતિ લેણ વિના અને તેથીજ કલાપણ પક્ષપાત સિવાય, કેવલ ઇશ્વર પરાયણ રહી છેવટ સુધી પોતાનું કામ એકનિષ્ઠા અને પ્રમાણિક પણાથી ચલાવ્યું છે; અને વ્યવહારને પણ પરમાર્થથી ભિન્ન માન્યો નથી એવી ઇશ્વરપરાયણ દૃષ્ટિથીજ તેમનું જીવન છેવટ સુધી એકજ માર્ગ પર રહી એકજ રંગે તેનાં પારમાર્થિક તેમજ વ્યવહારિક કાર્યોમાં વણ્યું છે. આ માર્ગ અને આ રંગ કયા હતા તે અમારા વાચકે ને આટલાથી સહજ પણ સમજાયું હશે; તો પણ તે તેમની કવિતાના સંપ્રદર્શમાંથી વધારે સ્પષ્ટ જોઈ શકાય તેમ છે.

સ્વાભાવિક રીતેજ કવિનું હૃદય તેની કવિતામાં વહે છે; અને સર્વાનુભવ રસિક કવિ કરતાં સ્વાનુભવ રસિક કવિની કવિતામાં તે વધારે સ્પષ્ટતાથી જોઈ શકાય એમ પરવરી રહે છે. કેશવલાલભાઈની કવિતાઓ સર્વ અનુભવનો-સ્વાનુભવનો ઉદ્ગાર-ભાવમય વાણીમાં વહેતો પ્રવાહ-માત્ર છે. કવિ પોતે પોતાની કવિતાને “અનુભવનો ઉદ્ગાર” એ નામ આપે છે તે આ પ્રમાણે સાર્ય છે. પરંતુ કેશવલાલભાઈની કવિતા તે અરેખરી કવિતાજ છે કે કેમ, અને કેશવલાલ-

લાઇને કવિ કહી શકાય કે નહિ, તે પ્રથમ વિચારવાનું છે. રા. ગોવર્ધનરામ લખે છે તેમ 'અવલોકન એ આ કવિતાનો આત્મા છે; અને બાહ્ય તેમજ આધ્યાત્મિક અવલોકન અને મનનથી સ્ફૂરતો અનુભવ તેમાં સત્યરૂપે વ્યક્ત થાય છે. અર્વાચીન કાવ્યપ્રદેશમાં જોવા જમ્યો તો કેશવલાલભાઈ બંને રા. દક્ષપતરામભાઈની કવિતાને માન આપતા, અને તેની સરલ ભાષા માટે તેનાં વખાણ કરતા. તોપણ, દક્ષપતરામની અસુક નીરસ કવિતાઓ બાદ કરવા પછી પણ, વાંચનાર વધારે ઉંચું કવિત્વ અને વધારે ઉચ્ચ વિચારો આમાં સહજ જોઈ શકશે. ખરું કહીએ તો કેશવલાલભાઈને ગુજરાતી કરતાં સંસ્કૃત સાહિત્યનો સંસ્કાર નિશ્ચય હતો બાલપણમાં થોડી ઘણી ગુજરાતી કવિતાઓ વાંચેલી, પરંતુ કવિત્વશક્તિનો પ્રથમ વિકાસ, શાસ્ત્રીજી શ્રી શંકરલાલની સાથેના જમનગરના સહવાસપરથી થવા લાગેલો એમ તેમની નોટબુદ્ધિપરથી જણાય છે. આર્વાક પ્રકાશમાં લખવા માંડતાં આ સંસ્કાર કાયમ રહ્યો. પ્રાચીન સંસ્કૃત કાવ્યપ્રદેશમાં જોવા જમ્યો તો બતુહરિ રાગકની કવિતા સાથે કેશવકૃતિને સરખાવી શકાય બંનેમાં બાહ્ય તેમજ આધ્યાત્મિક અવલોકન એ આત્મારૂપે રહેલું, અને અવલોકનથી તેમજ શ્રદ્ધાપૂર્વક મનનથી સ્ફૂરતો અનુભવ બંનેમાં સત્યરૂપે વ્યક્ત થાય છે. તદ્વાવત એટલો કે કેશવકૃતિમાં જ્યારે સાધારણ મનુષ્ય પણ સમજી શકે એમ આ અનુભવ સરલરૂપે જરા વિસ્તારપૂર્વક વિન્યાસમાં વ્યક્ત થાય છે, ત્યારે બતુહરિ ચતકમાં, ટુંકમાં પણ તેજ અનુભવ વધારે સ્પષ્ટ અને વધારે હૃદયબળયુક્ત છે.

ખીજી રીતે કહીએ તો કેશવલાલભાઈનું અંતઃકરણ ભક્ત છે. ભક્ત હૃદયનું ભક્તિમય સંગીત તે તેની ઇશ્વર સ્તુતિની કવિતાઓ છે. સંસારની એકએક વસ્તુમાંથી વાસનામાત્રનો ત્યાગ કરી, કવિનું હૃદય ઇશ્વર ચરણમાંજ વિરામ પામવા ઇશ્વરી સ્નેહની યાચના કરે છે. ઇશ્વર એજ એનું સર્વસ્વ છે. વળી ઇશ્વરપરાયણ દૃષ્ટિએજ જગતનું બાહ્ય તેમજ આધ્યાત્મિક અવલોકન તે કરેલું; અને તેમાંથી મળતો અનુભવ અને બોધ કર્તા પોતાને તેમજ પોતાના મનુષ્ય બંધુને ઉદ્દેશીને ગાય છે; અને વ્યવહારમાં પણ પરમાર્થ જોઈ શકે એટલી વિશાળ ધર્મભાવના તેના હૃદયમાં છે. વૈભવથી તેની દૃષ્ટિ અંજલિ નથી, શુદ્ધ ધાર્મિક

હૃદયનેજ તે માન આપે છે, અને માને છે કે હરકોઈએક મનુષ્ય કે પ્રજાની ઉચ્ચતા, તેના વેલવમા કે તેના દંભમાં નહિ પરંતુ તેની ધર્મવર પરાયણતા તેની ધાર્મિક જાવના અને તેની સરલતામાં છે કેશવકૃતિના પહેલા નીલન અને ચોથા વિભાગનો આ સાર છે

પરંતુ આ પ્રમાણે બાહ્ય તેમજ આધ્યાત્મિક અવલોકન એ આ કવિતાનો આત્મા છે અને તે પોતાના અનલોખન અને મનનથી વ્યક્ત થતા અનુભવને લઈને, સરગરી તથા અનુભવી મનુષ્યના હૃદયને પણ, પોતાની પ્રતિજ્ઞા મુજબ કરાવે એટલી સરલતા અને એટલું બધું તેમાં છે. જે દિવ્ય પ્રેરણાથી પ્રેરાઈ કવિ કવિતા લખવા બેસે છે, તે પ્રેરણાના કિં જોતું કર્તા પોતાની ખાનગી નોટખુટમાં એક રચલે અવલોકન કરે છે તે લખે છે કે-“ જેટલીક વખત હૃદયનાના તરંગો એક પછી એ- પ્રથમ એક વળી બીજો વળી ત્રીજો-એમ ઉપરા ઉપરી આવે છે, અને તે બધા ઉપર એક સાથે લક્ષ્ય આપી શકાતું નથી કવચિત્ કવિતામાં મનના જાવ બરોબર જણાવી શકાતા નથી, અને કવચિત્ આ તરંગો લક્ષ્ય બહાર જાય છે અને લખે છે કે થોડી ક્ષણી કવિત્વ શક્તિ મનુષ્યમાત્રમાં હોવી જોઈએ, પરંતુ જ્યારે શક્તિનો વિકાસ થઈ તે માનસ જનરમાજમાં કવિ તરીકે પ્રસિદ્ધિમાં આવે ત્યારેજ તેને કવિ કહેવાય છે ”

વાચનારને આટલા ઉપરથી સહજ સમજશે કે કેશવલક્ષ્મીને ખુદથી કવિ રહી શકાય તેની કવિતા તે રહેલે અર્થે કવિતા છે તેના નિર્ણય વાચનારને સોંપી અમે માન એટલું જ રહીશું કે, તે કવિતા છે, અવલોખન એ એનો આત્મા છે, અને અવલોકન તથા મનનથી રજૂતો અનુભવ તેમાં સ્વયંરૂપે વ્યક્ત થાય છે સામાના મનમાં પેશી તેને અસર કરવા જેટલી સરલતા અને તન્મયતા પણ તેમાં છે.

ભાષાની સરલતા અને સરકૃત સાહિત્ય મુજબ હરવ દીર્ઘના પ્રયોગની કાળજી, જની રહે તેટલે અમે રાખવા કેશવલાલભાઈનો આગ્રહ હતો ભાષાની કઠિનતાથી વિચારોની ઉચ્ચતા આવે છે એમ માનનાર લેખાશુ કવિતા કરનારને, આ વાત પ્રથમ સીખવાની છે કે, ભાષા કઠિન મૂકવાથી કંઈ વિચારો ઉચ્ચ થઈ જતા નથી, અને સરલ ભાષામાં પણ સારા કવિને વિચારોની ઉચ્ચતા સહજ પ્રાપ્ત છે

આ વિવેચન જાંઘ કરતાં પહેલાં કવિની ઇશ્વરપરાયણતા તરફ
પણ લક્ષ આપવું જરૂરનું છે. કેશવલાલભાઈ પોતાની ' પામર કવિ '
વિશેની કવિતામાં લખે છે કે:—

“ હોડે દરિ આવે નદિ, હૃદયવિષે નદિ રામ;
જૂમાં જોડે જોડીઆં, એ કવિનું શું કામ ?
પાપી પામર ભોડનાં, વર્ણન કરે અપાર;
કવિત્વને કળું કરે, એ કવિને ધિછાર.
નરનારીનાં અંગ દે, તેનો વિવિધ વિદાર;
એમાં મન જોનું રમે, તે કવિને મિત્તાર.
ઇશ્વરને વિષયી કરે, જેવો પોતે હોય;
એવા પામર ભોડનો, સંગ ન કરશો કાલ. ”

કવિનું અંતઃકરણ વિકારભાવથી મુક્ત હોવું જોઈએ. તેના અંતઃક-
રણમાં તેના હૃદયમાં પણ ' રામ ' જોઈએ. તે ન હોય તો તેવા મનુષ્યને
' કવિ ' કહેવા કેશવલાલભાઈના કહે છે. અને તેની પથારીના સહુદય
વાચકને સમજાવતી પડે એમ નથી કોઈ મનુષ્યની કવિતા કે
સ્વાતંત્ર્ય પણ કેશવલાલભાઈને પસંદ ન હતું. એ તેની ખરેખરી ઇશ્વર
પરાયણ વૃત્તિ અને નિરજડતાનું લક્ષણ છે.

પરંતુ વેદ ધર્મ સભાને અગે માસિક પત્ર આર્થ ધર્મ પ્રકાશ
શિવાય બીજાં ધર્મ પુસ્તકો એક જ હૃદયે રચવા રચાવવામાં આવ્યાં છે.
અને એ સર્વ પ્રયત્નનું માન રૂ. ૧૦ કેશવલાલભાઈને છે. પ્રથમ તો નવા-
નગરની શાળાઓમાં અપાયેલાં બાળકો-અનસૂયાબુદ્ધ અને બાળ-
વતીબાળાઓ તથા સ્ત્રી ધર્મ બોધક નરબાવણી, સ્ત્રી વર્ગને સુબોધક
ધારી જૂદાં છપાવ્યાં, અને સાવિત્રીચરિત્ર નાટકનું ભાષાંતર કરી તે
તેજ ઇશ્વરથી છુટું છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યું ચંદ્રમથાચરિત્ર નામે ચાલતી
શંકરલાલની રસિક સુબોધક વાર્તાનું ભાષાંતર આર્થ ધર્મ પ્રકાશ માસિક-
ક્રમાં આવતું હતું તે પણ ત્યાર પછી છુટું છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યું.
લોકો પોતાના ધર્મ અને ધર્મશાસ્ત્રથી માહિતગાર થાય તેઓમાં સુબો-
ધક વાંચન ફેલાય અને દંભી ધર્મગુરુઓનો દંભ સ્વભાવિક રીતે જ
-ભાંગી પડે, એવા હેતુથી શ્રીમદ્ભાગવતનું, શ્રીમદ્ભગવતી ભાગવતનું,

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાનું અને પાછળથી શ્રીમદ્દયોગનાસિદ્ધનું બારાંતર પ્રથમ માસિક પત્રરૂપે અને પાછળથી છૂટા પુસ્તક રૂપે પ્રસિદ્ધ કર્યું. શ્રીમાન શંકરાચાર્ય પ્રણીત ચર્ચાપંચરિકા તથા મોહમુદગર અને મણિરત્ન માના ઉપર ગુજરાતીમાં ટીકા કરી પોનેજ જે પ્રથમ આયર્ધર્મપ્રકાશમાં પ્રસિદ્ધ કરેલા તે પાછળથી છૂટા છપાવી મદાર પાડ્યાં વળી બાળકોને માટે ચિત્રથી મૂળાક્ષરોનો બોધ થાય એવી પહેલી ચોપડીને નામે બાળચિત્ર પોથી રચી પ્રકટ કરી એ સિવાય બીજા ઉપનિષદો શંકરચિંત્યસાર, નિકંઠિકા સના શિક્ષામુન અને સુરગુરુમૃતિ તથા અશ્વાયનિષ્ઠ્ય વગેરે ધણાં જુના સુમોલક પુસ્તકોનો સમુદ્ધાર કરી તેને પ્રગતી દ્રષ્ટિએ મૂક્યાં.

પણ આપણે આટલી વાર તેમના સાહિત્ય પ્રયત્ન વિશે બોલતા તેમના વ્યાવહારિક સમ્બંધમાં ઉતરવું નિસરી મયા અગર ન્ને તેમાં કહેવાનું બહુ થોડું હોય જીવન ચરિત્રને ઉપયોગી બાગ થોડોજ છે, કેમકે તેમનું હૃદય અત્યંત કુટુંબ વૃત્તસન જતા પરિણામે વિરક્ત અને ધૃત્વરપરાયણ હવું. તેમજ આયર્ધર્મપ્રકાશનું કામ કરતા કુટુંબમાં સર્વને સાથે રહેવાનો પ્રસંગ પણ નહતો, તોપણ તેમાં જે થોડું પણ કહેવાનું છે તે કલા સિવાય ચરિત્રરેખા અપૂર્ણ રહે એમ છે. અમે તે વિષે જે કહેવાનું તે કરી આ લેખ સમાપ્ત કરીશું.

તેમનો વિવાહ હરિવ્યાસનાં પુત્રી મોંઘી કુવર વેરે સ. ૧૯૨૬માં થયો હતો તેમના પત્નીનો સ્વભાવ સુશીલ માયાળુ અને તેમની ઇચ્છાનુકૂલ ધર્મ પરાયણ હતો કવચિત્ સાથે અને કવચિત્ કેશનાનભાષના અભ્યાસ સમયમાં જુદા રહેનાનું ચતુર્, પરંતુ પત્ની પત્નીને પત્ર વ્યવહાર હતો અને સ્નેહદ્રારા પતિના રિચારો પત્નિમાં પણ સક્રિય થયા હતા મુખ્યત્વે આવા પછી પણ હમેશાજ સાથે રહેવાનું અને એમ નહિ, પરંતુ ધણો બાગ સયોગમાજ ગરેલો સ. ૧૯૩૩માં તેમના પત્નીને શ્રીમત આનુ અને ૧૯૩૩ ના જેઠ માસમાં તેમણે એક પુત્રનેજન્મ આપ્યો પ્રારબ્ધયોગે પુત્ર સવત ૧૯૩૪ ના ભાદરવામાં મરણ પામ્યો ત્યાર પછી સ. ૧૯૩૬ માં તેમને પેટ એક પુત્રીનો પ્રસવ થયો પરંતુ આ સુનાવડમાંથી તેમને વત-આધિ થયો અને તે

ચાર વર્ષ રહ્યો. સવત ૧૯૪૩ના પોપ શુદ્ધ ૭ ને રવિવારને દિનસે તેમણે દેહ ત્યાગ કર્યો. પત્નીના મરણથી કેશવલાલભાઈના મનમાં જે શોક અને જે વિચારો થયેના તે પ્રસંગે લખાયેલા શોકના પદ્ધમાથી આપણે જોઈ શકીએ તેમ છે. અમે આ કરિતા વાચના જીવનચરિત્રના વાચકોને બલામણુ કરીએ છીએ જોઈ શકાય એમ છે કે, પત્ની પર પૂણું રનેહ હોવા છતાં પત્ની તે ધર્મની સહચારિણી અને ગૃહકાર્યમાં પોતાતુ એક અંગ છે એમ તેઓ માનતા, અને જાણતા કે પત્નીથી પુરૂષના ધર્મ અર્થ તેમજ કામમાં કાઈ મદદ ન થાય તો તેમાં પત્ની તરીકેનું વિશેષ લક્ષણ કાંઈ નથી આથી પત્નીના મરણથી અત્યંત ખેદ થયા છતાં તેમના કર્તવ્યમાર્ગમાં નેશ પણ પરિવર્તન થયું નથી. પત્નીના મરણ પછી ફરી વખત લગ્ન કરનાનો તેમનો બિંતકુલ વિચાર નહતો. ખરેખરી રીતે કહીએ તો તેઓ એ રિવાજનેજ અંત કરણુ પૂર્વક ચાહતા નહિ. પત્નીના મરણ પછી તેમણે શોક પૂર્ણ હૃદયથી લખ્યું છે કે—

‘ પાણ્ય જે મનમાહિયી પરમ મે જે એક પત્નીવ્રત
જાયા જે હતા જીવતી જગતમાં તો તો ખરૂં શોભત ’

અને જ્યારે સમઘીઓએ ફરી વખત રિવાહને માટે વીનવણી કે રેલી ત્યારે કાંઈ નિકટના સબધી ઉપર પત્ર લખતા લખ્યું છે કે “ મારા મનમાં કરીના વિકાર હતોજ નહિ, હું એમજ સમજી રહ્યો કે જે રિધતિ આપણને પરમેશ્વરે આપી તેજ સ્થિતિ આપણી અને તે ઠીક છે પ્રજાએ એક જાતની યોગ્યતા દેખાડવાનો સારો સમય દીધો છે આવા દહ નિશ્ચયવાળા મનમાં ગૃહસ્થાશ્રમ ફરીને કરવાની વાતને જ્યારે આધા ત લાગે, ત્યારે એક અપરાધીને મોટી શિક્ષા પમાડવાનો હુકમ સંભળાતા જેની જેવી ગતી થાય તેરી મારી ગતિ થઈ જતા, મને આશ્ચર્ય થયું કે આ હું શું સાંભળું છું ! મરનારના મરણ વખતે મને જરા પણ દુઃખ થયું ન હતું, પણ આ વખતે કોણ જાણે કયાંથી મારા અંતરમાં અકચરનીય દુઃખ થવા લાગ્યું. મને એક ખરાબ કામ કરવું અને ફરીને પાણી ગ્રહણ કરવું એ બેય વાતમાં ઘણું અંતર લાગ્યું. નહિ પરંતુ પાછળથી તેમનો આમહ સબધીઓની દુરાચરમાં કુખી થઈ,

અને કુટના નિનારી મહેતા ઝાગીદાસ કહાનજીની પુત્રી મણિકુવરની સાથે તેમનો વિવાહ થયો સ. ૧૯૪૫ ના વધશાક માસમાં તેમનાં નામ થયાં. આ અને આજ સમયમાં ઉત્પન્ન થએલી કેટલીક માતિ સબધી ખટપટોને લીધે તેમનું મન ખરા જજ્જાતા જામધીએ ઉપરથી પણ ઉડી ગયું, અને જગતમાં પોતાનું માનેનું પણ કેટલીક વખત ફરી એમેછે તે, તથા પદ્ધિતોડવિ વરદાષ્ટુર્ન મૂર્ખો હિતકારક ધ્યાદિ અનુભવો પ્રત્યક્ષ થયા. સૌં મણિકુવરનો સ્વભાવ સરળ, માયાળુ અને સ્વાભાવિક રીતેજ ધર્મનિષ્ઠ હતો. અગરજો એમ કહ્યું છે તેમ કેશન લાનલાઇનો સ્વભાવ અત્યંત મર્માદશીલ હોવાને લીધે, અમે અમારા થોડાં પણ સહવાસમાં થોડુંજ જોઇ શક્યા છીએ તો પણ કેટલાક પ્રસંગ પરથી અમને મારૂંમ પડ્યું છે કે સૌ મણિકુવરને ખાતપણમાં થોડાં જળનશી મગી હતી અને સાસરે આત્યા પછી ગુરુજન તરફનો તેમનો વિનય, પતિભક્તિ અને ધૃવરવરાયણતા અમૂલ્ય હતા. પતિના ધૃવરવરાયણ હૃદયને ઝોળખી તેની સાથે મળવાને અને તેના હૃદયને લેશ પણ દુખ ન થાય એમ વર્તવાને તે સર્વદા તત્પર રહેતા હતા. કેશનલાલભાઈને પણ આ દાંપત્ય સબધી પહેવાના જેટલોજ સંતોષ હતો.

પરંતુ આ સબધેથી કેશનલાલભાઈને કાંઈ સતતી થઇ નહિ વિવાહ થયા પહેલાં પણ મણિકુવરનું શરીર બહુ લાગે અસ્વસ્થ રહેતું હતું, અને પછી પણ પ્રતિદીનસ શરીર વધારે ને વધારે બગડતું ગયું કેશ વલાનલાઇનું શરીર પણ પહેલેથી અસ્વસ્થ તો ખરજ, પરંતુ પ્રથમ ખતીના મૃત્યુ પછી કંઈક ઉદ્વેગ અને કંઈક મનોનિમ્મદથી તે વધારે બગડ્યું અને અંતે તેનું પરીણામ એ આવ્યું કે તેમની મૃતિ વધારે બગડી અને સ. ૧૯૫૦ માં કેશનલાલભાઈ વેદ ધર્મની સભામાંથી રજા લઇ હવા પાણી ફેર કરવાને દેશમાં જઈ રહ્યા. અગરજો દેશમાં રહ્યે રહ્યે પણ પોતાથી બને તે આર્થિક પ્રકાશ માટે લખી મોકલતા પરંતુ શરીરની શિથિલતામાં તે લખવાનું કવચિત્ બનતું પરીણામે તેમની ગેરહાજરીમાં આર્થિક પ્રકાશનું કામ બરોબર ચલાવી શકે એવો કોઇ માણસ ન મળવાથી, વેદધર્મ સભાએ તેમને તે કામ પર સ. ૧૯૫૧ માં પાછા બોલાવ્યા, અહીં એમ વધે રહી સ. ૧૯૪૨

ના કાર્તિક માસમાં તેમની પુત્રીનાં લગ્ન કરવાની ખાતર તથા તેમનાં
 પત્નીનું શરીર દિવસે દિવસે વધારે બગડતું જતું હોવાથી, તેમણે ગાર
 માસની રજા લીધી. દેશમાં ગયા પછી તેમનાં પત્નીનું શરીર વધારે
 બગડ્યું; અને પોપ શુદ્ધ ૭ ને સોમવારે તેમણે દેહ ત્યાગ કર્યો. કેદાર-
 લાલાભાઈનું શરીર શિથિલતો હતુંજ તેમાં આ આપ્તાતથી વધારો થયો, અને
 સંબંધીનર્ગ સર્વને તેની ધારતી લાગી, મણિદ્રુવરના મૃત્યુનો શોક
 હોવા છતાં કેદારલાલભાઈનાં સતોપની ખાતર તેમની પુત્રી સૌ, મુક્તા-
 દ્રુવરીના લગ્નની સંબંધીઓએ ઉનાવળ કરી અને માત્ર વઢી ૭ નાં
 લગ્ન લખ તેનો વિવાહ આપણા પ્રસિદ્ધ વૈદરાજ ઝડુ' ઉર્ફે કરણાશંકર
 મિલ્લજીના પુત્ર શંકરપ્રસાદ વેરે કર્યો. લગ્નના દિવસથીજ કેદારલાલ
 ભાઈને તાવ ચડ્યો; અને તે દીવસે એવી સંસ્થિતિમાંજ કન્યાદાન
 દષ્ટ ઉઠી જણે દુનીયાના સર્વ કાર્યથી પરવાર્ધાં હોય એમ નીરંતે સુના
 ધીમે ધીમે સસારમાં સહન કરેલા ધા અને દુઃખ માત્રને વિસારી
 તેમની આંખો, એ ધા અને એ દુઃખ સહન કરવાને જે જ્યોતિર્મય
 પ્રભુથી ધૈર્ય મળ્યું હતું તેનાં દર્શન કરવાને તેના અંતરાતમામા વળી
 ધીમે ધીમે અશુદ્ધિ વધતી ગઈ; અને સં. ૧૬૫૨ ના ફાગણ શુદ્ધ પડવો
 અને શુક્રનારના દિવસે રાત્રીના આઠ વાગતાને સુમારે તે ધર્મપરાયણ
 આત્મા આ ક્ષણિક દેહ તથા કોષ દિવ્યજ્યોતિર્મા મળવા ચાલ્યો ગયો.
 વાંચનાર ! આ ઇશ્વરપરાયણ હૃદયના અમૃતમય જીવનને અતિ અશ્રુ
 પાડીશ માં, ઇશ્વરપરાયણ દૃષ્ટિએ સત્કાર્ય એ જેના જીવનનો માગ
 હતો, તે જીવનમાં ત્હારું હૃદય કાષ બલ પામે તો તેનું અનુકરણ કર-
 વાનો યત્ન કરજો. આવા અનુકરણથી એ ઇશ્વરપરાયણ આત્માને
 સતોપ આપવો એ આપણું આ સમયનું કર્તવ્ય છે. તથાસ્તુ !

शीघ्रकविशास्त्रिशंकरलालमाहेश्वरविरचितम् प्रशस्तिकाव्यम्

यसंततिलका.

श्रेयः श्रियं दिशतु केशवलालशर्मन्
तुभ्यं दयामृतमयाशय इंदुमौलिः ।
कैलासवासिन उदारगुणांबुधे ते
कृत्यैतया सुपरितुष्ट उमासहायः ॥ १ ॥
प्राप्तः सुजन्म मुनिर्वाक्यरा १९०७ मितेऽष्टे
भट्टावटंकहरिरामपितुर्निकेते ।
यो मातुरन्न जठराच्च क्षत्रेखायाः
स त्वं चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ २ ॥
बाल्येऽपि यस्त्वमभवः प्रणयप्रणमो
भक्तः स्वमातरि च तातपदाब्जयुग्मे ।
आनन्ददश्च शिशुकेलिषु यः शिशूनाम्
स त्वं चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ ३ ॥
गत्वा सुदामपुरि मातुलवर्गवर्यान्
व्यासावटंकजयकृष्णगुरुनुपास्य ।
श्रीब्रह्मविद्वरतरानलमः सुविद्यां
स त्वं चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ ४ ॥
यैस्त्वं रसाक्षिनवचंद्र १९२६ मिते सुवर्षे
व्यासावटंकहरिराममुतां सुशीलाम् ।

उद्गाह धर्ममभजो गृहिणां प्रमोदात्
 स त्वं चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ ५ ॥
 पुत्रे मृते पितरि चोपरते मृतायाम्
 हे मित्र मातरि च धैर्यमिदं धार्यम् ।
 धृत्यैव धर्मविजयाभिमुखो य आसीः
 स त्वं चिरायुरमि केशवलाल कीर्त्या ॥ ६ ॥
 ज्येष्ठं स्वयं धुमिह यो दलपत्तरामम्
 स्नेहामृताद्रपि कानजिसंज्ञकं च ।
 भक्त्याधिपूज्य परया पितृवत्प्रमोदी
 स त्वं चिरायुरमि केशवलाल कीर्त्या ॥ ७ ॥
 यस्त्वं प्रभादिपदशंकरनामधेयं
 भ्रातृव्यमात्मजधिया परिपाल्य चित्ते ।
 आनन्दमन्त्रमत्र उत्तमशुचिमात्मा
 स त्वं चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ ८ ॥
 श्रीविश्वनाथशुभमित्रमणिप्रसंगा
 द्यः सत्कवित्वकरणे निपुणोऽभवत् ।
 मैत्र्यं च निर्जरमपालय आतकाल
 स त्वं चिरायुरमि केशवलाल कीर्त्या ॥ ९ ॥
 यो विश्वनाथशुभमित्रयुतोऽभ्युपास्य
 श्रीसद्गुरु त्वहं तु शंकरलालसंज्ञम् ।
 विद्यां शुभामधिगतो विनयातिह्वयाम्
 स त्वं चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ १० ॥
 मित्रेण तेन सह सद्गुरुनिर्मितानाम्
 भाषांतराणि विरचय्य सुपुस्तकानाम् ।
 आतृण्यमग्रयमकरोरिह यो गुरुणां

स त्व चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ ११ ॥
 पत्नीं निजामुपरनामयलोभ्य मोंधी—
 संज्ञामनन्यतुलितमणयस्तनदीवम् ।
 पारोक्ष्यसौहृदमिहातिमुदाक्रुरोऽयः
 स त्वं चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ १२ ॥
 एकामतिमियतमा तनया तदीयां
 मुक्ताभिधा तनयवत्परिपालय शातिम् ।
 चित्तेऽक्रुरोर्विमुखवृत्तिरतीव गेहे
 स त्व चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ १३ ॥
 भ्रात्रोर्गुरोश्च गृहदामपि चाग्रहेण
 यः कालिदासतनयां निजधर्मपत्नीम् ।
 मेष्णाक्रुरोर्मणिनिभा मणिनामधेया
 स त्व चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ १४ ॥
 वर्षाणि सप्त गृहधर्ममुपस्य हर्षात्
 पत्न्या तथा सह शुभं मणिसङ्गया स्वम् ।
 आनन्दमन्वभव ईश्वरसेवया यः
 स त्वं चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ १५ ॥
 दैवात्प्रणाशमुपयाति च सत्कल्पे
 रत्ने पवित्रचरिते मणिनामधेये ।
 धैर्यं त्वधारय इहोत्तममार्यवर्यः
 स त्व चिरायुरसि केशवलाल कीर्त्या ॥ १६ ॥
 मुक्ताभिधा च तनयामथ वैद्यवर्य—
 श्रीशङ्खभट्टतनयाय समर्प्य चित्ते

शान्तिं पराममज ईश्वरलीनचित्तः
 स त्वं चिरायुरसि केशवजाल कीर्त्तया ॥ १७ ॥
 पुत्राधिकमियतमं त्रिनयामृगाभिः
 यस्तुवं ममादिपदशंकरागमेयम् ।
 बीक्ष्योदयान्वितमवाप्त इहातिशान्तिं
 स त्वं चिरायुरसि केशवजाल कीर्त्तया ॥ १८ ॥
 इत्थं समाप्य निजकृत्यमवाप्य कीर्त्तिं
 संपादय सच्चरितमित्रवरैश्च पैत्रीभू ।
 संगोप्य सर्वसुहृदोऽमरतां य आप्तः
 स त्वं चिरं जयमि केशवलाल कीर्त्तया ॥ १९ ॥

वार्द्धलविकीर्तितम् ।

वर्षे नेत्रधराकभू १९५२ परिमिते मासे तपस्यादिमे
 पक्षे हा प्रतिपत्तिथौ भृगुदिने यामे निशस्त्वादिमे ।
 सौजन्यामृतमागरः सरलता सौशील्यनीलाकरो
 वत्सः केशवलाल आप परमं शंभोः पदं शान्मतम् ॥ २० ॥

वसन्ततिलका.

सा कापि ते सुजनता जनतापहर्त्री
 याता लयं सरलतापि च सा प्रणष्टा ।
 सा ते दया सदुदया च इताद्य हाहा
 याते पदं त्वयि तु केशवलाल शैवम् ॥ २१ ॥
 धैर्यं विलीनमगलघ कुलीननैक
 निष्ठत्वमस्तमितमेव त्रिवेकवत्त्वम् ।
 सा च स्वधर्मपरतोपरताद्य हाहा
 याते पदं त्वयि तु केशवलाल शैवम् ॥ २२ ॥

मृद्राकिया च सितया मुधया च तुल्या
 कस्यापरस्य कविता मृदुला मनोहाम् ।
 श्रुत्वा ममोदमुपयास्यमि मुञ्जवर्गो
 याते पदं त्वयि तु केशवलाल शैवम् ॥ २३ ॥
 साचारनिष्ठजनताम्रियता प्रणष्टा
 स्वाचारपालनपरायणताद्रुता च ।
 सा सद्विवेकिवरतोपरताद्य हाहा
 याते पदं त्वयि तु केशवलाल शैवम् ॥ २४ ॥
 शांतिः समा च गुणिता च गुणज्ञता च
 स्वज्ञातिसौहृदपरायणता च सा सा ।
 हा हा हताय वत दीनदयालुतापि
 याते पदं त्वयि तु केशवलाल शैवम् ॥ २५ ॥
 सौभ्रात्रमुत्तममं वत तत्प्रणष्टं
 कौलीनधर्मपगतापि च सोपशान्ता ।
 हाहा हता निरुपमा वत नम्रता सा
 याते पदं त्वयि तु केशवलाल शैवम् ॥ २६ ॥
 वैराग्यमुत्तमतमं सहनं त्वदीयं
 तच्चष्टमद्य मृदुवाक्पटुता प्रशान्ता ।
 लोकप्रियाचरणनिष्ठतया महाहो
 याते पदं त्वयि तु केशवलाल शैवम् ॥ २७ ॥
 मा मित्रताप्युपरता विमला विशुद्धा
 सापि स्वधर्मपरिपालन एकनिष्ठा ।
 सा सोदरप्रणयितानुपमा प्रणष्टा
 याते पदं त्वयि तु केशवलाल शैवम् ॥ २८ ॥

मदाक्रांता ।

मत्सोज्ञ्यं निरूपयतमं सौत्तमा धैर्यवत्ता
शांतिः सा काष्णनुपपत्तया निस्तुलं तत्सुशीलम् ।
तन्मृदीकामृदुलकविताकोविदतरं च नष्टम्
संप्राप्ते त्वद्यप्यनुपपद्युणे केशर श्रीश्लोकम् ॥ २९ ॥

शार्दूलप्रिकीर्तितम्.

भ्रातः केशवलाळ कालवशनः कैलामशैलास्पदं
संप्राप्ते त्वयि ते तत्रोत्तमगुणा मन्ये महैवागताः ।
तैस्तैर्निष्पत्तिमेः सुशीलसरलत्वाद्यैरमंलपैः सखे
संतुष्टः परमेश्वरो वितरतास्तुभ्यं त्रिमुक्तिं पराम् ॥ ३० ॥

घसततिलका

कांस्कान् गुणांस्तु सङ्गताः च वर्णयामो
हे वर प्रियजनयत्फल सद्गुणालये ।
संवर्णयिष्यति हि तानमृतोपमेया
सेयं कृतिस्तत्रै चिरं सकलार्थमेया ॥ ३१ ॥

आर्या.

त्रिभिर्विशेषकम् ।

आभिस्ते कविताभिः सरलाभिश्चातिसरसाभिः ।
मृदीकामृदुलाभिः सद्बोधसुधाभिवर्षिणिभिश्च ॥ ३२ ॥
गुर्जरगी. कविभूषणगुर्जरभाष निबद्धाभिः ।
संतुष्टः श्रीशंकरदेवस्तुभ्यं ददातु मुक्तिमृत्तम् ॥ ३३ ॥
इत्यर्थयामि सतत परमेश्वरमिदुमौलिमहम् ।
प्रणतं प्रणतस्वजनप्रियंकरं शंकरं देवम्

પ્રસ્તાવના.

અવનયરિનમા કવિતાનું સ્વરૂપ અને તેના ઉદ્દેશવિશે જોવી ગમા પછી, પ્રસ્તાવનામા આ પુસ્તકના વાચકોને જે બોલ માત્ર કહેવાના રહે છે, ગુજરાતી વાચકોનો ધણો લાભ હજી ઉંચી કવિતાના રસથી અગ્રાત છે સંસ્કૃત કે અંગ્રેજી સાહિત્યની સાથે સરખાવતાં ગુજરાતી કવિતા હજી ટેટલી અપૂર્ણ છે તે ગુજરાતના વિદ્વાન લેખકોને સુવિદિત છે ગુજરાતમા લેખકોની ખોટ છે, અને જે છે, તેમાંના કાંઈ છુટી જવાઈ સારી કવિતા લખતા હશે તો તેની કવિતાના બોગી-વાચકો હજી ગુજરાતમા થોડા છે, એ વાતનો નકાર કરી શકાય એમ નથી, પરંતુ તેમાં હમેશાંજ વાચકોનો દોષ નથી, કચિવ લેખકની પડિતતા તેમજ ભાષાની કઠિનતાથી પ્રાકૃત મનુષ્યનો પણ તત્ત્વજોગી આત્મા તત્ત્વથી વિમુખ રહે છે, અને એ અર્થે કવિનામા સત્યનું નિરૂપણ સરસ રીતે અને સાદી ભાષામા થવું આવશ્યક છે દેશવક્રતિ આ અર્થે સંપૂર્ણ છે એમ કહેવાનું પ્રાગ્ભવ્ય નથી, પરંતુ ગુજરાતનો સામાન્ય વાચકવર્ગ પણ તેમાંથી કાંઈ લાભ મેળવી શકે એટલો અનુભવ અને એટલી સરસતા તેમાં છે એમ કહેવાનો આશય છે

ગુજરાતનો જે વાચક વર્ગ આ કાન્યનો બોગી છે તેઓનો પ્રીતિ-પૂર્વક આગ્રહ, અને જે પારમાર્થિક ઉદ્દેશ લક્ષ્યમાં રાખી આ કવિતા રચાઈ લખાઈ છે તે ઉદ્દેશ, એ આ પુસ્તકની પ્રસિદ્ધિના કારણ છે, કર્તાની ઈચ્છા હોવા છતાં, દૈવેન્દ્રએ તેમની હયાતીમાં પુસ્તક જહાર પડી શક્યું નહિ, પરંતુ આજ પણ કર્તાની ઇચ્છામુજબ પુસ્તકની પ્રસિદ્ધિ જોઈ અમને સંતોષ થાય છે કતનિઃ પ્રયાસ તેના વાચકોને સંતોષ આપવાની સાથે અમુક અશે ફજદારી હો એમ અમારી વાનંછના છે તથાસ્તુ

વિદ્વાન વાચકોને છેનટ એટલી વિરુપ્તિ છે કે, કર્તાની ગેરહાજરીમાં સુધારો વધારો કરતા, પુસ્તકમા ગાંધ જૂલ થયેની જણાય તો તે સુધારી લેવા કૃપા કરશે

અનુક્રમણિકા.

વિભાગ ૧ લો

વૈરાગ્ય નાં પદો.

	૪૪		૪૪
અગાનના અધારામા સમય વૃથા		૪૨ ગયા વિરો	૬૧
જવા વિરો	૫૬	૪૩ મેં હરિ બજના વિરો	૩૨
અનંતે કાઠ ન હોવા વિરો	૪૬	ધર મેનીને બહાર ન દો વા વિરો	૪૮
અભિમાન ન ધરવા વિરો	૩૧	ચાર દિવસના ચટકની પેટે	
અભિમાન ન ધરવા વિરો	૬૭	આયુષ્ય આત્મ જવા વિરો	૨૨
અભિમાન તજવા વિરો	૪૨	ચિત્તચક્ર	૭૭
અવસર ન આરવા વિરો	૪૦	ચિત્તને ચિચારી ચાનવા વિરો	૧૪
અહી તાર કાઠ નથી	૮૨	ચેત છી	૭૫
આ અસાર સ સારમા સાર શુ ?	૩૫	ચેતવણીરૂપ આગખો	૭૧
આ ઉભી મુસાફરીમાં પ્રભુનું		જરા ધાનીમાંની આવે છે તે	
ભજન કરી લેવા વિરો	૬	સમજવા વિરો	૬૨
આ બનસાગર તરી લેવા વિરો	૪૭	જાગીને જોવા વિરો	૬
ઉપયોગી શરીર	૭૨	જાગીને જોવા વિરો ચેતવણી	૭૪
કોડે કેમ ચડે છે ?	૬૩	જીભને શિખામણ	૪૪
કાનને બરોસે ન રહેવા વિરો	૬૫	જીભને ઠપકો	૫૬
કાનરૂપ કસાઈની પાસે ક્યાંસતાઈ		જીવપખીનો બોધ	૫૫
જરો ?	૬૪	જીવહસને શિખામણ	૬૪
કુકર્મ ન કરવા વિરો	૬૫	જીવિત રૂઝના ચરા સત્યાર પાળના	
દાણુબચુર સસારમાંથી સાર		વિરો	૧૫
શોધી લેવાવિરો	૪૬	જાનના પદો	૮૧
ખરો પરવાનો	૫૮	જાન વિના સુખ નથી	૪૮
ખોટું અભિમાન ન રાખવાવિરો	૫૧	તારતુ તૂટુ	૫૩
ખોટો ખેલ મેલી દેવા વિરો	૭૭	તુ વારવાર મનમા રાખ વિચાર	
ખોટું મોટપડુ મૂળ દેવા વિરો	૮૧	સુખી થવાને	૬૬

	૪૪.		૪૫.
ચણેલી બૂસ ન મટવા વિશે.	૫૦	મનને પમેશ્વરને સરજી રહેવા વિશે	૨૭
દેહપિંજરમાં પડેલા છવરૂપ પોપ- ટને ચેતવણી.	૭૧	મનને મમરી મેલવા વિશે બોધ.	૬૩
દેહાભિમાન તજવા વિશે.	૨૪	મનને સિખામણુ	૩૩
દોડમાં ગમાર દર છવર છે આંદી.	૬૬	મનને સિખામણુ.	૪૧
દોષમાં ન દખાઈ જવા વિશે.	૪૧	મનને સુધરવાનો બોધ.	૪૬
નારાયણનું નામ જપી લેવાવિશે.	૬	મનનો રવમાન અને ઠપકો.	૩૮
નારાયણનું નામ જપી લેવાવિશે.	૧૨	મનરૂપ મૃગને સન્માન વાળવા વિશે	૫૭
પરમસુખ પુણ્ય વિના મળતું નથી.	૫	મનુષ્ય જન્મનો વસત સમય ન સુકવા વિશે.	૧૭
પરમેશ્વર વિના કોઈ સહાય નથી.	૨	મનુષ્યદેહ ફરીફરી નમળે તે વિશે	૧૮
પ્રભુના ભજન વિના જન્મ-મરણ- રૂપી જ્ઞાન મટતું નથી.	૮૦	મમતા તજવા વિશે	૨૬
પ્રભુ ભજવા વિશે.	૭૬	મમતા મૂકવા વિશે મનને બોધ	૨૨
પ્રાણપોષક પ્રતિ ઉકત	૭૪	મમત્વ મેલવા વિશે	૫૭
સુદ્ધિરૂપી દાહી અને સિખામણુ	૩	મરણ પછી કાંઈ ન ગમે તે વિશે	૪૭
ભરોસાનું	૫૬	મળેલા સમયે સદ્વ્યયોગ કરી લેવા વિશે	૩૦
ભવસાગરની બટક મટવા વિશે.	૧	માયાનો મહિમા	૨૪
ભવસાગરની બટક નામે.	૧૬	માયા મૂકવામાટે મનને સિખામણુ	૫૪
ભવસાગરનું આર નહીં છુલવાવિશે	૭૫	મૂર્ખ ન થવા વિશે મનને બોધ	૪૦
ભાવથી ભગવાનને ભજના વિશે.	૨૩	મેમાનપણા વિશે	૮૦
ભાવથી બૂધરને ભજવા વિશે.	૧૦	મોહ તજ સુખદુઃખ સહન કરવા વિશે	૫૬
ભાવથી ફરિને ભજવા વિશે.	૨૦	મોહરૂપી મદીરા ન પીવા વિશે	૩૭
બૂસ વિશે.	૫૧	મોહ વિસરવાનો બુદ્ધિને બોધ	૫૫
બેદ ભાવના દૂર કરવા વિશે.	૫૯	રામનામ નહિં જૂવવા વિશે	૬૬
બોગી ભુંગ.	૭૮	રામનામના રટણુ વિશે	૩૦
મતિને મનાવવા વિશે.	૫૧	રામનું રટણુ કરી નેવા વિશે	૬૦
મતમયૂર.	૭૭	વનમાળીને ન વિમરવા વિશે	૪૨
મનને ઉપદેશ	૧૭	વાસીદે સામેનું જવા વિશે	૨૬
મનને ઉપદેશ	૨૯	વિચારી ચાલવા વિશે	૩૨
મનને ઠપકો.	૩૬	વિચારી જોવાથી સધળું સમગ્ય	૫૨
મનને ઠપકો	૩૯		

પૃષ્ઠ.	પૃષ્ઠ.
વિવેક મહત્વ કરવા વિષે મનને	સંસારની ક્ષણિકતા.
ઉપદેશ	૪૫
વિવેકથી વિચાર કૃત્રી સેવા વિષે.	સંસારનો સંબંધ સત્ય ન માનવા
વિવેક દૃષ્ટિએ વિચારીને ચાલવા	વિષે.
વિષે	૮
વિષયના વિકારને વિદારવા વિષે	સંસારમાંથી સુખી થવાને શું
વિષયની વાત વિસારવા વિષે.	સાધન કયું ?
જ્યા શોક ન કરવા વિષે.	૨૫
જીતી વેળા નહીં મળે.	સંસારમાં માર વિચારવા વિષે
શોક સમાપ્તિ સંપ કરવા વિષે	૪૭
સધનું તજી જવા વિષે	સંસારે સાર ન જોયા વિષે.
૨૧	૫૮
૮૦	સંસારિક સમાગમ વિષે
૭૭	૭૬
૨	સ્વાધી સમપણ વીધે.
૨૮	૩૬
	હરીતી શુદ્ધિને મોટા મૂકવા
	વિષે બોધ
	૪૩
	હરિચરણમાં ચિત્ત સમાડવા જીવને
	બોધ
	૧૬
	હરિ જાળવાઈ વિષે.
	૩૨
	દાય ચડેયો હીરો ન દારવા વિષે
	૨૧
	દસ વધને કાગડાનું કામ ન કરવા
	વિષે.
	૭૦
	દસ પ્રત્યે દિતનાં વચન
	૭૩

વિભાગ ૨ જો.

પૃથક મુતિ અને સકલિતાં પદો.

પૃષ્ઠ.	પૃષ્ઠ.
અધવચ આડું ગુચી મધું	અવિનાશી પ્રતિ અરજ.
૫૦	૧૧
અમને અન્તરયામી ઉગારો.	આ કલિકાલમાં આપ વિના કાણુ
૩૦	ઉમારે ?
અમારું નિર્ધનનું ધન.	૬૧
૪૭	અ જ વધતું શું કદુ ? મારી લાજ
અમારું સાચું ધન ધનસ્થાન	રાખો.
૪૮	૪૪
અમારે જે કહીએ તે આપ	આપનું ચરણ એજ શરણ.
૪૭	૨૬
અમારે શું કરવું ?	આ વિના બીજી કોની પાસે
૨૧	જઈ ?
૫૫	૭૦
અમારો રામ	
૨૧	
અમે તમારે શરણે છીએ.	

	૫૪		૫૪.
આ ભવપાર ઉતારવા વિષે	૬	નરહરિ મારૂ કૃપા કરો,	૪૮
આત્મપણામાં ધ્રુવરપ્રાપ્તિ	૬૨	નાથ રિસારો તો નહીં ચાલે	૪૫
આવા પરમેશ્વરને ભજો	૭૫	પરમેશ્વર અને શવન વિષે કંઈ	
ધ્રુવર કૃપાની સતૃષ્ણ અંત		કવિતા	૧૪
કરણીય માયના	૫૮	પરમેશ્વરના ભજન વિશે	૫૪
ધ્રુવર પ્રાર્થના	૩૧	પરમેશ્વરને પ્રણામ	૪૬
ધ્રુવર શરણ	૨૦	પરમેશ્વર નો પાઠ માનવા વિષે.	૧૦
ધ્રુવર શરણ	૫૮	પરમેશ્વર પામે માયના	૫૬
ધ્રુવર સ્તુતિ	૩૩	પરમેશ્વર પ્રતિ પત્ર.	૭૨
દિમા સ્તુતિ	૧	પરમેશ્વર ભક્તિથી વશ થાય છે.	૪૦
દેહીનનાથ દયાળુ નટવરનાથને		પ્રભુ અમારી સામું કેમ જોતા	
નમોએ અમે	૫૮	નથી	૪૮
દેહીનનાથ સદ્ગુણ કર્મો સંપાદ	૨૭	પ્રભુની માયાનુ અધાર.	૩૭
મહા યેશ્વરો મારો છુર બહેના		પ્રભુપ્રતિ વિશાખ	૨૬
વારે વગ્નરે	૩૮	પ્રભુપ્રાર્થના	૨૩
ગણપતિની સ્તુતિ	૧	પ્રભુવિના કંઈ તારે ?	૧૨
જોવિ દના ગુણ આવા વિષે	૫૪	પ્રભુ સત્પ્રજા સુવિચાર સત્સમય ને	
મારાથીનો ફેરો ન ફરવા વિષે		સદ્મને આપજો	૬૭
પ્રાર્થના	૧૮	પ્રભુસ્તુતિ.	૧
છવન નિષ્કલ ભય છે માટે કર-		પ્રાણુનું પરમેશ્વરને પ્રણામ	૫૧
ણામૃતની માયના	૭૦	પ્રાર્થના	૮
તમારા દીનદાસને કેમ વિચારો		પ્રાર્થના	૪૧
છો ?	૭૧	પ્રાર્થના	૧૩
તમેજ અમારૂં શરણુ છો	૩૩	પ્રાર્થના	૬૫
તે ધ્રુવરનાં દર્શન કેમ ચાપ ?	૬૩	પ્રેમે કર એ પ્રભુને પ્રણામ	૧૭
દયાધનઆપ બુદ્ધિએ લાજ ?	૪૪	ભવભય ભાગવા વિષે	૨૭
દર્શન કરવા શી રીતે આપવું ?	૬૪	ભવસાગરના ભયમાં કુચળપણ	
દર્શનમાટે પ્રભુસ્તુતિ	૩૨	મેળવા વિષે	૪૬
દુઃખ દરિઆમાંથી તારવા વિષે	૮	ભવસાગરમાંથી બચવા માટે	
દુઃખમાં સહાય માગના વિષે	■	પ્રાર્થના	૨૬
ધરો કર નાથ મારો દયાધન હું		ભવસાગરમાં પડેલા દુઃખી બા	
તમારો	૫૦	લની પાથના	૨૫

	૫૮.		૫૪.
‘મનમાર’ હવે હરિચરણે.	૪૯	સંસારસાગરના તોફાનમાં પડેલી	
મને શામાટે બૂલાવ્યો.	૫૭	નૌકા.	૫૩
માધવ ધાધ ધરો કર મારો.	૫૨	હરિ ! મને ઉત્તમ માર્ગ બતાવો.	૬૯
માધવમેષપ્રતિ ચાતકની પ્રાર્થના.	૭૧	હરિરામ હવે હું હાર્યો.	૫૭.
મારી અવગણના કરશોમાં,	૪૧	હરિ હું એવો અધમ બનાડી	૪૬
મારી લાજ નિભાવજો.	૬૩	હરિ હું હીરો હાર્યો છું.	૬૯
મારી સંભાળ લ્યો.	૪૫	હવે તમને નહિ જ્યા દેઉં.	૬૧
‘મારે દેહ નથી ધરવો.	૧૫	હવે મારીપર દયા કરો.	૬૧
લાજ તમારે હાથ.	૪૮	હાથ આવેથી હોડી હારું છું.	૪૨
‘વિશ્વનાથવિના કોઇ તારનાર નથી	૭	હાથ આવેયું ત્વ હારું છું.	૪૩
વિશ્વેશ્વર અમારી વાર કરો.	૩૪	હું તમારે શરણ છું.	૫૧
શિવસ્તુતિનાં પદો.	૨	હું તમારે શરણે આવ્યો છું.	૬૨
સંસારની જ જળ અને પ્રભુત્વતિ	૬૮	હું તમારો છું.	૩૦.
‘સંસારસાગરમાં તણાતી દેહ હોડી		હું તો માળા જપું હરિનામની.	૬૦
વધે	૩૫	હૃદયાનિધાન આપઆપને ઉગારો	૧૩

— ૦૧ —

વિભાગ ૩ જો.

આધ્યાત્મિક વિચારો.

અજ્ઞાનના આવરણમાં જોયા બધા		આ સંસારે અણમમજણે કલેષ	
દિન ખેલમા	૫૫	વિશેષ થાય	૫૩
અન્તે કંઈ અચલ નથી.	૧૦	એ કારણે પિત્તાર છે નિરસાર	
અરરર સાવ અસાર આ સંસારમાં		આ સંસારને.	૩
સુખ શું દરો ?	૨૫	એ સાર સંસારમાં.	૪૭
આધ્યાત્મિક વિચાર.	૩૮	અંધરી માનો પ્રમાદ.	૪૦
આ સુતા સંસારમાં મારું કોઇ નથી	૬૨	કનક અને કામિનીનો મદિમા.	૫૮
આ સંસારમાં અસારમાં અવતરી		કર્મતણી મનિ ન્યારી.	૪૦
શું સાર લીધો તમે ?	૨૨	કાલ જાય છે તેમ જન્મ અદ્ય	
આ સંસારવિષે અરે અવતરી		થાય છે તે વિષે.	૩૪
જાણ્યા ન માન્યા જરા	૪૮	કેમ કમલ ગયું કરમર્ષ ?	૩૭.

૫૪.	૫૪.
કોટી ઉપાય કરે પશુ ભવિષ્ય કરવું નથી. ૫૧	મનઃકલ્પનાથી જગત રચાયું છે. ૪૨
કોતુક કયાં કહીએ મનમાંથી વિચારી રહીએ, ૪૯	મનઃકલ્પિત શ્રાદ્ધ અને આત્મ- બોધ. ૪૨
ખરેખર ખેદ કરાવે આ સંસાર અસાર. ૩૯	મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં. ૫
મર્ષ પલ ન પાછી સાંપડે એ કાલનો નિશ્ચય ખરો. ૭	મનના ને માટીના સઘળા સમજ વિચારો શ્રાદ્ધા રે. ૪૧
માન. ૩૬	મનને બોધ. ૨
જન જાણુ યૌવન જાયછે ધન જાય છે તન જાય છે. ૯	મનરૂપી પોષ્ટને બોધ. ૩૦
જન્મગ્રાંથિના ઉત્સવ વિશે જીવને બોધ. ૫૫	મન સર્વતું કારણ છે. ૩૪
કુઃખ ધરતા અંતઃકરણને શાંત્યના. ૩૩	અનુભવ જીવનનું અવલોકન. ૪૩
નહિ અસ્ત ઉદય મટવાનો. નિવૃત્તિને મળે. ૨	મિત્ર ઉપર પત્ર-સંવાદ ઉપર વિરક્તિ. ૨૯
નિરસાર સંસારમાં એક સ્પર્ધાએ લાં તેર પૂટે. ૬૨	મોંદડું કાઢતી ઉટ પેડું. ૫૮
પરિચિત રવાય. ૪૭	બોધો માનવ જન્મ આ જગતમાં ખાતે કરી કાં ખુવો? ૧૪
પ્રભુચિનાકોષથી કશું કુઃખ કપાય? ૫૭	વારંવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સંસારમાં? ૪૫
પ્રભુ થી રીતે ભગવત? ૩૩	વિચારી ચાલવા વિશે. ૫૯
પ્રાણને પ્રપાણ માટે સૂચના. ૨૫	વિપયોમાં વેરાઅ કંઈજ છે. ૧૧
ફલ એ પાપતણાં પ્રમાણથીએ. બોધ. ૨૮	બહાલાનો વશમો વિપોગ પડતાં શું શોક ધલો કરે? ૨૩
બોધ. ૩૭	શ્યને જ્યાં શોક કરે સદાય? ૧૮
બોધ. ૫૪	સમજ જળે મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને. ૧૨
ભવિષ્ય મટે નહિ તે વિશે ભાવે ભાષ લગાય એ હરિ હવે તો તો ધણું સુંદર. ૩૧	સમજ્યા વિના શાણુ કરે શું શોક ધલો અંતરે. ૧૯
મોજાપણના ભાદમાં આ જૂલ શી યશ? ૫૦	સુખ છે નહિ સંસારમાં શાને તથા ચિંતા કરો. ૧૫
	મુખદુઃખાક્રિનું કારણ મન છે. ૧
	સુખ સંસારવિશે કશું નથી. ૧૮

સંસારનો સાગર તરી જવા	૫૪	હવે તો હેતેથી હરિદર તણું
ઉપાધ કરે કરો	૨૧	ધ્યાન ધર તું.
સંસારનો સાર	૬૪	હવે પ્રભુ બળાય તો સાર.

વિભાગ ૪ થો.

વ્યાવહારિક નીતિરીતિ સંબંધી.

અસક્તનો એમજ કાલ જાય	૧૪	કુટલ ઓ કેમ સુધરે.
અશક્તિ વિષે.	૪૯	કુસંપથી સર્વ વિનાસ થાય.
આપે તાપ અમાપ અંતર વિષે		કેવા પુરુષને આ સંસાર સુખદ છે.
એ સંપ શા કામનો ?		કો' તેવા નર વિશ્વમાં અવતરી
આ રીતથી ઉદયશું ન કરી સકાય ?		શું કામ સારાં કરે ?
આ સંસાર અસારસાવ કરનારા		ગુરના ઉપકાર.
કામ શા કામનાં ?	૩	ચતને અનુભૂત ન થવા વિષે
આસંસારમાં કેાણ સ્વાર્થી નથી ?	૧૨	જાણવા ન જો જદીશ તો
ઉદયનાં સાધનો.	૧૬	માનવ થવા પશુ શું ચમું ?
એકાન્ત મનનાં મહિમા	૧૦૩	જે કર્યું હોય તે મનુષ્યથી,
એથી મરવું બહુ.	૪૩	થઈ શકે તે વિષે
એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે	૫૧	જેને લીની હોય તે જાણે
એબહાને કેાણ ઉદય કરી		દેવ પદી દગલી નથી તે વિષે
શક્યા નહિ.	૪૨	તેનું દયા છવિત સર્વ જાણ
એમાં જન્મ સારથ્ય શું હશે ?	૩૪	તે પામર પરિણામે ખત્તા ખાય છે
એવા સકળ જનને મળો સન્મિત્ર		દાન આપવા વિષે.
આ સંસારમાં.	૫૫	કુઃખી સંસ્તિના મનુષ્યનો
એ સજ્જનોનો સહજ સ્વભાવ.	૧૦૯	પથારીપ.
એ સંપતે શું કરવો અમારે.	૫૦	કુષ્ટ બિના કુચુંજોતું મિત્ર
કર્તવ્યવિમુખ દુરાચરણી મનુ-		દડતા અને દેસનો ઉદય.
ષ્ય વિષે	૧૭	ધીરવીરને ધન્યવાદ
કસ્યાણુ સમજાય નહીં તો વૈભવ		૧૨
નિષ્ફળ છે.	૩૨	ન મળે તે મોધું, મળે તે સોધું

નિયા અગ્રેષ્ઠ બહુતા તરણોના	૫૯	વર્તમાનકાલના વિપરીતપણાથી	૫૯
અવિનય વિષે	૩૫	આવેલો ઉભરો.	૧૦૪
નાદિમ્મત મનુષ્ય વિષે	૨૦	વિઘ્નાવિષે.	૫૩
નિતિબોધ	૨૫	વિનાશકાલ.	૫૮
પણ કોણ શું સંસારમાં જીવન		વિવેકીનું જીવન એમ વીતે	૬૭
જરા આપી શકે ?	૧	વિશ્વાસ ક્યાં કરવો ?	૧૨૪
પરપરવાસ વિષે	૧૦૮	વીચાર આખ પછી કાંઈ ન હાય	
પરચુરણ હરપ્ર	૧૧૮	હાય !	૪૭
પરમ દેશને પ્રાપ્ત થએલાને		બચરથા વિના કામ એકે ન થાય.	૫૬
મથામ	૧૦૩	સરીરની આરોગ્યતાવશે	૧૨૮
પરવશપણ.	૨૮	શાને સુકાય અમથો અમથો	
પામર કવિ.	૧૦૫	જવાસા ?	૧૦૬
પ્રાણીથી અધિક પ્રીત ધન કેમ		શિયલનો મદિમા.	૨૭
આપી શકાય ?	૧૧૨	શી રીતથી સુજન અંતર	
પ્રાસ્તાવિક.	૪૪	એળખાય ?	૬૨
પ્રાર્તાવિક	૬૫	શું આત્મ નામજન સુધરેલા ?	૬
પ્રાસ્તાવિક.	૬૭	શું આપણો ઉદય એમ કદાપિ	
પ્રાસ્તાવિક	૬૮	થાય ?	૩૯
પ્રાસ્તાવિક વિચારો.	૩૪	શું થાય ?	૫૫
પ્રિમત્ત પરિણામ	૫૨	શું દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?	૧૪
બાળ તમે ભાવ ધરી હરિને	૩૬	સદા શીલ મિંતામણી સર્વ રાખો.	૨૬
બેઠે બેઠેલા પશુ બીંત બૂલે.	૧૧૦	સ્વને પોતપોતાનું પ્રારબ્ધ છે.	૭૫
મનહરમાલા.	૭૭	સુખ કેને છે ?	૩૦
મહાજનો જીવન એમ ગાયો.	૬૮	સુજનતાવિષે.	૫૬
માતૃવતાની સેવાવિષે.	૪૬	વધારે શું કશું ?	૧૧૩
મૂર્ખતા સગ.	૧૦૫	સંસારિક સિદ્ધિસંબંધે મિત્રને	
શિલ્પ	૨૯	પત્ર.	૩૬
શંપટવિષે.	૨૮	સ્વભાવ ટળતો નથી તેવિષે.	૧૧
સંમેસગે કામ સમગ્ર થાય	૬૩	હાય હાય રે હિ કુપણ જાણ હાલુ.	૧૧૦
		હાસ્યાવશે	૨૯

વિભાગ ૫ મો.

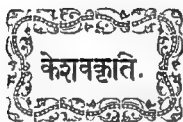
શ્રીજનોપયોગી,

	પૃષ્ઠ		પૃષ્ઠ
નગણી નારીઓને ચામકા	૪	શિખામણના સાત વાર	૧૯
તે નારીનો સસારમાં સુખરૂપ		શિખામણની ગરમીઓ	૨૧
આ અવતાર છે	૧	સદ્ગુણ વિનાની કેળવણી	
તે સ્ત્રીનો જન્મ મૂલજ છે	૪	મિથ્યા છે	૧૨
તે સ્ત્રીના જીવનનેજ ધન્ય	૭	સાચ જાગવવારો	૧૪
પતિના દિનમાં ઇશ્વર પ્રાર્થના	૫૨	સામાન્ય બોધની ગરમી	૨૫
પત્નીપર પતિના પત્ર	૫૧	મુન્ના મળવી તે પ્રુષ્ઠનું જ	
બોધ		ફળ છે	૫૪
ભણી બાતાઓને શિખામણની		સ્ત્રી ઉપર જુનમ ન કરના વિશે	૫૪
ગરમીઓ	૮	શ્રીજનોપયોગી બોધ	૪૭

વિભાગ ૬ હો

પરચુરણ કાવ્યસમ્રહ

	પૃષ્ઠ		પૃષ્ઠ
અન્યોક્તિ	૨૨	પ્રેમવિશે વિચાર	૫
અપ્રેમ જરિકાનું ભાવાન્તર	૧૫	મરણના શોકસમઘી પદો	૬
અન્નપ્રાણન	૫	વસત અને કેલિકા	૪
નીતિસબધી પરચુરણ સ્તોત્રનું		વસતવર્ણન	૨
ભાવાન્તર	૧૮	વાર્તાસૂત્ર વર્ણન	૩
પ્રભાવવર્ણન	૧	સપૂર્તિ	૨૨
પ્રાસંગિક ઉદ્દેશ	૨૨		

વિભાગ ૨ જો.

કૃષ્ણસ્તુતિ અને ભક્તિનાં પદો.

દોહરો.

જેવી વૃત્તિ હરામમા, તેવી હરિમા હોય,
વહો જાય વૈકુંઠમા, નહિ અટકાવે કોય

ગણપતિની સ્તુતિ.

* જુલગાની ચાલ

શ્રીગ તત્તન મણાધીશ ગૌરીસુત, પ્રયમ કલ્યાણ કરજો અમાર,
આજ આરભમા વિન સડગા હરી, કીજીએ પ્રેમથી નિત્ય સાર,
નિય હરનાર સુખ સર્વ કરનાર છો, કુખ હરનાર સસારમાંથી;
એમ અમણ અમે અરજ કરીએ સહુ, કામ નિર્વિઘ્ન થાવાજ આવી

હમાસ્તુતે.

જુલગાની ચાલ

સતિ મિત્રોમણુ હિમા માતે જગદખ તુ, બાળકો પર સદા મ્હેર ધરજો,
નિઘ પાતા પહેના સદા માત તુ, દિલરિમે ધરિ દયા દૂર કરજો,
આપની આશ મનમા સદા રાખીએ, કામની સિદ્ધિને કાજ દાડી,
અ પ હુદ્ધિ થમી અરજ કરીએ અમે, માની લેજો તમે આજ માડી

પ્રભુસ્તુતિ

જુલગાની ચાલ

એક કૃષ્ણર અનાદિ અખિનેશ તુ, જગતનાયક સદા સુખકારી,
દીનમધુ દયાસિધુ સર્વ સ્થિતિ ને વળી આપ સહારમરી,
સાર્ના કુખ રનાર કૃષ્ણર તમે, આજ રિધો અમારા નસાડી,
દામને દામની સાદ કુ નામા ગકિન આપો પ્રભુ દાડી દાગી

શિવસ્તુતિનાં પદો.

(૧.)

કેને હવે ક્યાં હું જઈ ? સાંઝ ! મું કડં ?

આધાર ન અન્ય કોઈ ક્યાં જઈ હરં ? કેને૦

ચરણ વિચારી સદાચારમાં ધરં, દર દોષને ક્યાંનું જાન પાધરં; કેને૦
 આપનું જ નામ એક હું ગાહું ખરં, અન્ય વાતતાહું ધ્યાન તો કરં પટં; કેને૦
 તોય તાપ ત્રિધા મનમાં રહે ઘર, સપ્તરી શકાય ગ્રહેલધી ન આખર; કેને૦
 જનક જણાવે નહિ કેમ આદરં ? કોણની સર્માયે જઈ આંખને ભરં ? કેને૦
 કેમ દુઃખમાંથી છુટીને હરં હરં ? મરખ ન મન મારૂં કેલાગરં; કેને૦
 મોતને મળે તો નાથ હું હવે મરં, અન્ય આ ઉપાધિઓના દુઃખમાં કડં, કેને૦

(૨)

ચાર્વણગિર્વાહિત,

કામ ક્રોધ મરે ભરે પણ મને એ તે મંક શું કરી ?
 લોભે ને મદ મત્સરે ક્યમ અરે હું જઈ આગે કરી ?
 આધિ વ્યાધિ ઉપાધિનુ પ્રગસ તે શું આગસે આ સમે ?
 ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે,
 તૃષ્ણાવાનવિગે રહે જઈ સદા તૃષ્ણા ભરે બાપડી,
 ભોગીમાં જોઈને વમે ભવનલા ભોગો ભરે આ ધડી;
 મારં માનસ નિત્ય વેલવ તણ, ઘેરાખમાંદિ રમે,
 ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે.
 જે સંસારનણ્યાં સુખો અખિલ તે સંસારીઓ-મેળવે,
 આપુત્રાદિકમાં સદા હૃદયને ભાવે ભરે ભેળવે;
 મારં માનસ નો સદેવ પરમાનંદ પ્રેમમાં ભમે,
 ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે.
 નિદેનિંદક તેજ તે વિપયનું અંધ ન મારે મને,
 ના પામું કદિ દર્પ વર્ણન કરી ઉઘો ચગ્રવે મને;
 દુષ્ટો આ દુનિયા વિષે વચી ભરે દુઃખો. દધન દમે,
 ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે.

ભુખે પ્રાણુ ગત તથાપિ મુજને શી ખોલ લાગી ગઈ ?
 મિષ્ટાન્ને મગવા થઈ દિ રહ્યા તોએ ન મારે કઈ,
 માર અતર વદન ચરણે નિશ્ચિન્તતાથી નમે,
 ભાવેથી ભજના ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે,
 પામુ આ ભનમા કનિ ઉદય હુ તેથી કરી શુ ધયુ ?
 જનમ્યો હુ ધન ધામમા નહિ કનિ તેથી કરી શુ ગયુ ?
 માઝ અતર પુનના પ્રમનથી સર્વ પ્રકારે રમે
 ભાવેથી ભજના ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે
 માતા તાત દનત્ર મોદર અને મિત્રાદિ સર્વ સગા !
 મારે કાજ સગાય જે ભવતપા હુ ખો ખમ્યા છે બધા,
 ચિતા ચિત્ત રિને ન માર્ક કરતા દીર્ઘાયુ રે'જો તમે,
 ભાવેથી ભજના ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે
 નિદાથી જન દાન તે સુખધમ્મ વિદ્યા બને મેળવે,
 અર્થી જે જન દાન તે સુખધમ્મ અર્થો ભલે મેળવે,
 વિશ્વાધાર થઈ ગટે વિમુખ જે તે ધુળ કારી ધમે,
 ભાવેથી ભજના ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે

આપ આવીને રમાયો

માર

ઉગારો આરી આપ, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
 દેખાડો પ્રાદ પ્રતાપ, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
 અકળ મળાવાળા અવિનાશી, શુ વરણુપીએ વીર ?
 પાર ન પામુ હુ પ્રભુતાનો, શુભગણથી ગભીર
 હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
 કુણુ છુ હુ હુ ખમાહિ, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
 આપો આવારે આહિ, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
 પૂજન પાઠ મ્યા નહિ કોડે, મોણે પણ સુખરૂપ
 ધૂતના દીપ ચપુ નહિ પ્રગટ્યા, ન ધર્મા કડા ધૂપ,
 હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
 ખોલુ શુ ખીંજે ખોન, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
 અતમા મનો તોન, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !

શિવસ્તુતિનાં પદો (૧)

કાને હવે ડ્યા : કહિ ? મામ ! મું ક ?

આધા- ન અન્ય કાઈ ક્યા જઈ રૂ ?

કાને

ચરણ વિનારી મદ્યારમા ધર, દૂર દોરને ડ્યાનું જાન પાધર, કાને
આપનું જ નામ એક ડુ ગાનું ખર, અન્ય વાનતાણું જાન તો કરૂં મ ; કાને
તોય તાપ ત્રિધા મનમા રહે નર, સાચી નડાણું નહેવથી ન આજર ; કાને
જનક જણાવો નહિ કેમ આદર ? ખેલુની મર્માપે જઈ આપને ભર ? કાને
કેમ કુ ખમાથી છુતીને હર કર ? મૂખ ન મન મારે જાગર ; કાને
મોતને મળે તો નાથ ક હવે મર, અન્ય આ ઉપાધિઓના કુ ખમાડ કાને

(૨)

શાર્દૂલચિન્તિત

કામ ક્રોધ મરે ભને પણ મને એ તે નક શુ કરી ?
યોમે ને મદ મસરે મ્યમ અરે : જઈ આને કરી ?
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિનું પ્રમત તે શુ નાવશે આ સમે ?
ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અન્યત મુને મમે
તુષ્ટાવાનરિયે ગહે જઈ મદા તુષ્ટા ભને જાપરી,
ભોગીમા જઈને વસે ભવતણા ભોગો ભને આ ધરી,
મારે માનસ નિત્ય વેગવ તણ, વેગવમાદિ રમે,
ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અન્યત મુને મમે
જે સસારતણા મુખે અધિન તે સચારીઓ મેળવે,
નીપુત્રદિકમા સદા હૃદયને ભાવે ભયે બેગવે,
મારે માનસ તો સદૈવ પરમાનંદ પ્રભુમા ભમે,
ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અન્યત મુને મમે
નિદે નિદક તોય તે વિશ્વનું કાર્તિ ન મારે મને,
ના પામું કદિ હર્ષ વર્ણન કરી ઉનો ચાપે મને,
કુપ્તો આ કુનિઆ રિયે વળી ભને કુ ખો દહન દમે,
ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અન્યત મુને મમે

ભુખે પ્રાણ મયા નથાપિ મુળને મી ખોટ લાગી ગઈ ?
 મિટાન્નો મગજ મઝી કદિ રવા તોએ ન માગે કઈ,
 મારું અંતર ચંદ્રચૂંચરખે નિમિલ્નનાથી નમે,
 ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે,
 પામું આ ભવમાં કદિ ઉદય હું તેથી કરી શું મયું ?
 જનમ્યો હું ધન ધામમાં નદિ કદિ તેથી કરી શું મયું ?
 મારું અંતર પુણ્યના પ્રવલથી મર્મ પ્રકારે રમે,
 ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે.
 માતા તાન દસન મોદર અને મિત્રાદિ સર્વે સગાં !
 મારે કાજ સદાય જે લવતણાં દુઃખો ખમ્યાં છે બધાં;
 ચિંતા ચિત્ત વિશે ન કંઈ કરતાં દીર્ઘાંશુ રે'ને તમે,
 ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે.
 વિદ્યાથી જન હોય તે સુખધણી વિદ્યા ભણે મેળવે;
 અર્થો જે જન હોય તે સુખધણી અર્થો લણે મેળવે,
 વિશ્વાધાર થઈ ગેં વિમુખ જે તે ધુજ દાઢી ધમે,
 ભાવેથી ભજવા ઉમાપતિ હવે અત્યંત મુને ગમે

આપ આવીને ડગારો

માર

ડગારો આવી આપ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
 દેખાડો પ્રાદ પ્રતાપ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
 અકળ ક્યાતાળા અવિનાશી, શું વરણવીએ વીર ?
 પાર ન પામુ હું પ્રજુતાનો, ગુણગણથી ગંભીર;
 હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
 હુણું છું હું દુઃખમાદિ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
 આગ્યો આપારે આદિ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
 પૂજન પાડ ક્યાં નદિ કોડે, મોણે પણ સુખરૂપ;
 ધૂતના દીપક પણ નદિ પ્રગટ્યા, ન ધર્મ ક્યા ધૂપ,
 હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
 બોલું શું બીજો બોલ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
 અંતરમાં કંઠો તોલ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !

ન કર્યા એ નેવેલ નખીને, સ્તવન કર્યા નહિ તેમ;
પુષ્પાન્તરિ પલ્લુ ન ભરી કોડે, અવળો ચાલ્યો એમ
હે દીનજન્યુ હે દયાળ !

ભટકુ ભવમા ભૂતેશ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
સુખ દેખુ નહિ લવલેશ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
મિનપ વિવેક ન જાણુ જાતે, ખાતે રખકુ ખૂન,
નીતિ ન્યાય ન સમજ્યો સાચો, રસમા કુળાકુળ
હે દીનજન્યુ હે દયાળ !

તાપેથી હૃદય તપાય, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
આયુષ્ય એજે જાય, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
વાક અનેક થયા છે અમથી, કરજો માફ મતેશ
અતર્કામી છો અલભેતા, શુ વદ્વુજ વિરોહ,
હે દીનજન્યુ હે દયાળ !

સતાણા કયા મનપાણુ ? હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
મારે તો આપ પ્રમાણુ હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
પીધુ હર હાવાહવ હોશો, કંઠજી ક્યું એ મમ,
સેનકને સુખિઓ કરવામા, અઝકો છો શુ આમ ?
હે દીનજન્યુ હે દયાળ !

ચરણે રાખુ છુ શિશ હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
રોજે નહિ સ્વામી રીસ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
નિદ્રા નાથ નહિ કરતા હો મારે કાજ રમેશ
એવું હુ અતમ્મા સમજી, ચિતા ન કં લેશ
હે દીનજન્યુ હે દયાળ !

રાજો ને સુખમા ઇશ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
માગુ છુ એ નિનિશ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
પોત પ્રભુ જો જોતા હો તો, બહુ જોયુ જગદીશ,
અણુસમગ્રુ અઝમેય અભાગી, શુ હુ એવ કરીશ;
હે દીનજન્યુ હે દયાળ !

તમ હાથે મારી લાજ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !
નશો કયા નાશી આજ, હે દીનજન્યુ હે દયાળ !

વસતા દો કૈવાસે સ્વામી ! તો ત્યા આતું ઈસ,
ગિગિનનાથ ગમે તે રીતે, આનંદ આપો ઈસ

હે દીનમન્ધુ હે દયાળ
બીડજીવન ભાગો બીડ, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ
ચૂક્યો છુ ત્યાં ચી ચીડ, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ
બાગકના અપરાધ ન માતા, મનમાં વાવે લેશ,
તેમ તમે માતા છો મારાં, રાખો રે'મ રમેશ

હે દીનમન્ધુ હે દયાળ
જીવાડો તો જીવીશ, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
તારો તો તરત તરીશ, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ
મમલુ છુ હું સમજું કંવા, સામ સમર્થ ન
કાન તણા પછુ કાથ કળુ છું, દૈનજી પછુ
હે દીનમન્ધુ હે દયાળ

ભય ભગિ હે ભગવાન, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ
સેવકને આપો સાન, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ કાપો, દાગેને તલ તાપ,
ભવસાગરને પાર ઉતારો; બાહે ઝાલી બાપ,
હે દીનમન્ધુ હે દયાળ
જોગો જો ઈસ અનાજ, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
તો ખાર છુપા બ્હાજ, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ

(૨)

માઢ

વીનતુ છુ વારવાર, હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !
વારે આવો આ વાર હે દીનમન્ધુ હે દયાળ
સચરાચર સેવે છે જોને, નારદ તુંબડ ગાય;
સોર સદસ મુખે વગ્જુનતા, તોય ન પાર પમ
હે દીનમન્ધુ હે દયાળ !

તે જોતુ છુ નિચારો, મારો જો છે ભાર
ડરજીનો જેડો ડર જેડો, આપો હમ હજાર,
હે દીનમન્ધુ હે દયાળ

આચો આજે નનો ન્યામી, ચરણે નામુ શીખ,
 માંદ કરો અપરાધ દુનરો, ઉગારો હે ઈ
 હે દીનમન્દુ હે દયાળ !
 આગુતોષ ! અને પીડા, અતર થાય ઉમેડ,
 આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ એકે, મુખ આના દે ન લેરા,
 હે દીનમન્દુ દે દયાળ !

દશસ્તુતિનાં પદો.

દોહરો

ગમ નામ સુએ વહે, દગ દાકરને ચો ,
 જેવો કું પ્રદલાદગ, તથા નામ તે ચો

આ ભવ પાર ઉતાર્યા વિષે
 હોરી.

પ્રભુ ભવપાર ઉતારો, ૨૪
 કઈ કિંધા હો પાપ પ્રપનો, અપરાધ એમા ન મારો,
 સચિતને વસા પરતે સુએ એવો છે પથ તમારો,
 ત્યારે રીમારી રી ન મારો ? પ્રભુ
 સસારમા સધળી છે ઉપાધિ, આવે ન એથી આરો;
 દુર્જન લો દમે મને દાડી લાગુ એને ખૂન ખારો,
 એવો આજ દુ દુષિયારો પ્રભુ
 કૂકે ક્યું મારું ન કદી મે, સદુને મુખે મુખી-મારો,
 મુખમા રાગ રુ નિરાન દુ; તોર થયો છુ નકારો,
 સદાચાર પાળના સારો, પ્રભુ
 જનલુ થયુ જ્યારથી જગડાન, પથ તાજ્યો છે નકારો,
 દુર્ગુણથી દર રોગ રુ છુ, અદુષ્ટ છે મુજ પ્યારો,
 નહિ થાકે એ થળી ન્યામે પ્રભુ
 અન્ય ન કાલુ મઈ અખિતેલ દું, તારણ કેમ ન તારો ? પ્રભુ
 દુ છુ નજાણુ અનાના અમે જાતે મો જાણનારા
 સચિત સર્વ નાથ નિનારો, પ્રભુ

જાણ્યું જે મુજબન સમ સર્વે, ત્યારે હું છું અશ તારો;
એવી રહે નહિ ગતિ હમેશાં, જેથી દળે જન્મનારો,
કેશવ કહુ વાગ દગરો;

પ્રભુ૦

હુ સ્વમાં સહાય માગવાવિવે.

હોરી.

નાથ આરી હવે તો દગરો;

દાસ પીડા પામે છે તમારો

૨૬.

અઠઠ અર્ધ પડ્યા મુજ માથે, તગત હવે દરિ તારો;
વાર થશે જે હવે કાઈ નિકુય, તો છુદ જાણો જનારો;
માટે એવી સર્વ વિચારો,

નાથ૦

તે કદિ કાંઈ થશે કદ મુને, એથી નથી ડરનારો;
દેહ પડ્યાનો નથી ડર મારે, દગરો તરન જન્મનારો;
એથી અન્ય કાલ શુ સારો ?

નાથ૦

ઉત્તમ મેં આપનું પદ લીધું, ત્યારે પ્રભુ શુ વિચારો ?
કેણુ હરે વાર આ વાર મારી, આપે ડરો જે નગરો,
નથી કપાદિ મારો કિનારો;

નાથ૦

જગજીવન કયા જીવને વસ્તા હો, અરજ જરા ના ધારો,
ગરમ નથી શીઠ કાવતા ઝાલા, નામ દગિ ધરી દારો;
ત્યારે કેમ આવશે આરો,

નાથ૦

ઘડક પીડા એમ પામતા દેખુ, આપના દસ દગરો,
આપડ નામ ખડ કરવાને, આ વાગ આપ્યા છે મારો,
આપોઆપ આજ પધારો,

નાથ૦

ગણાગત પ્રતિપાવ દયાનુ, સેનક હુ છું તમારો,
ગરજુ રહું છું સદા આપને, કેશવ કોઈ ન મારો,
રિતા આપ ભવ નારનારો,

નાથ૦

વિશ્વનાથ વિના કાઈ તારનાર નથી

વસન્તવિલકા.

આવત જે અખિલ વિશ્વ વિગે સમાન,

પામે કદિ ન રાત કર્ય વડે વિ ર,
 એ વિશ્વનાથ વિષ્ણુ કોઈ ન તારનાર
 કાળે દુતાનન અદૃશ્ય મદંવ રે છે,
 પ્રત્યક્ષ થતા થઈ લિન્ન જણાઈ રે છે,
 છે તેમ વિશ્વમય વિશ્વ થઈ બહાર,
 એ વિશ્વનાથ વિષ્ણુ કોઈ ન તારનાર
 પોતે પ્રકાશ સ્વ સહુને પ્રમશી,
 દૃષ્ટા થઈ ઘટઘટે વસના વિલાસી,
 આનંદથી અખિનને સુખ આપનાર,
 એ વિશ્વનાથ વિષ્ણુ કોઈ ન તારનાર
 જેનો પ્રભાવ નહિ કુદિત લેગ થાય,
 ને દેશકાવ વગી વસ્તુતણે જરાય
 જેના વિષે નહિજ ભેદ કદિ થનાર,
 એ વિશ્વનાથ વિષ્ણુ કોઈ ન તારનાર
 માયાવડે સગુણ સૌ જનને જણાય,
 જે નિત્ય નિગુણ અને નિર્ગપાધિ રાય
 જન્માદિ દુખ જનના સહુ મપનાર,
 એ વિશ્વનાથ વિષ્ણુ કોઈ ન તારનાર
 જે સત્ત્વ ને રજ અને તમના વિકારે,
 ઉત્પત્તિ ને સ્થિતિ અને તથ કાજ ધારે,
 ક્રિયાને ત્રિવિધરૂપ અને વાર,
 એ વિશ્વનાથ વિષ્ણુ કોઈ ન તારનાર
 અમ્ભાઈ દર્શ ત્રિગુણાત્મક જે અનુપ,
 નિત્યે નિરજન નિરાકૃતિ વિશ્વરૂપ,
 જે ભક્તના સહુ મનોરથ પૂરનાર,
 એ વિશ્વનાથ વિષ્ણુ કોઈ ન તારનાર,

૬૪ દરિઆમાંથી તારવાવિષે.

૪. મેરવી.

સહાય કરો કૃપાળુ રે, પીડાઉં છું હું તમારો;	
દયા દા.ખન્ધુ લાવી, દુઃખદરિએથી તારો.	ટેક.
આપ વિણ કાઈની હું, આશ નહિં લેશ ધરું;	
આપજ અનાદિ ઈશ, એક છો આધાર મારો.	સહાય૦
શેષનાગ પણ પાર, વરણુધતાં ન પામે;	
નારદાદિ મુનિ મોટા, શુણુ ગાયછે હજારો.	સહાય૦
જાણુતો નથી હું કાંઈ, મેવવાની શુભ રીત;	
સંસારવિષે સતાઈ, આવી હવે તો ઉગારો.	સહાય૦
કેશવ કહું શું વધુ, આપ છો અંતરયામી;	
મરણુ પડ્યો છું આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિ નિવારો.	સહાય૦

પ્રાર્થના.

શાર્દૂલચિત્રીકૃતિમ્.

વિશ્વાધાર વિપદ્વિનાશક સદા આર્ણવ વિશ્વંભર,
જેની શક્તિ અને અપાર મહિમા જાણે ન કોઈ નર;
તે સાક્ષી સહુના સહાય અમને સન્માર્ગમાં સ્થાપને,
સત્ક્રિયા સુવિચાર સત્સમયને સદ્ધર્મને આપને.
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ આદિક સહુનાં સંકટો કાપને,
દીનાનાથ દયાલ દેવ સહુને સારી મતિ આપને;
આર્યોના અખિલેશ અંતરતણા અજાનને ટાળને,
સૌનાં શાન્ત કરી સદા હૃદયને સન્માર્ગમાં વાળને.
આર્યોનાં અખિલેશ અંતર તમે સન્માર્ગમાં વાળને.
દીનાનાથ કરી દયા પ્રતિદિને આને સુખે આપને
આર્યો ભારતભૂમિના ઉદયમાં આનંદ લેતા થને,
અંતરયામી અહો કહું અધિક શું લગ્ન નમે સખને

રે'ત્તે આમંજતો મર્ચ મુખમાં સર્વે રૂડી રીતિથી,
 લે'ત્તે લાખ અનંક રુદ્ધુલુ અને નિચે રૂડી નીતિથી,
 નિશ શીલચિત્રે મન્દાચરણમાં સદ્ધર્મમાં ગમ્મતે,
 બ્રહ્માનંદતણા સદૈવ મુખને ચાતુર્યથી ચાખતે
 વણોના શુભ જનિના વળી વિશેષે દંપતીના રૂઢ,
 પુત્રોના, પ્રજાના, સંકટદરતણા પન્નિતણા જે ધણા;
 માતા તાનતણા અને શુભતણા ધર્મોધરામાં બડ,
 પાળો પ્રાણુ જતાં જગી પહુ સદા અન્યંત પ્રેમે સદ.

પરમેશ્વરનો પાઠ માનવાચિત્રે.

શાર્દૂલચિકીટિનમ્.

જેના પ્રાદપ્રનાપથી મધમ હું આવી રૂડી જનિમા,
 સાથી એ મળ્યાવ જે પ્રતિદિને તે ઉત્તમ શાતિમાં,
 માતા તાત તણા પવિત્ર કુલમાં જન્મી થયો આવડો,
 એ વિશ્વંભર નાથનો પ્રતિદિને હું પાડ માનું ધણો
 આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ આવી પહુ હું તેમાંથીએ ઉમરો,
 પાડ પિંડ વિંડે થડી પહુ વળી તેમાંથીએ હું તરો;
 શબુ આજ મુધી શરીરમુખમાં જેના પ્રતાપે થઈ,
 તે વિશ્વંભર નાથનો પ્રતિદિને હું પાડ માનું નહી
 જેના પ્રાદપ્રતાપથી પ્રતિદિને માના અને તાનની—
 મેવા શુદ્ધ મને કરી, નહિ ગણી ખામી કશી વાતની,
 જાણ્યો સાર સમમ અંતગર્વિત મેં સત્ત્વ સંસારનો,
 એ વિશ્વંભર નાથનો પ્રતિદિને હું પાડ માનું ધણો
 જેના પ્રાદપ્રતાપથી પ્રતિદિને સન્માર્મમાં હું રહો,
 જેના પ્રાદપ્રતાપથી મુજનની સાથે દળી હું ગયો;
 એકાગ્રે મુજની સદાચરણમાં ચોટી રહી છે મનિ,
 એ વિશ્વંભર નાથનો પ્રતિદિને હું પાડ માનું અનિ;
 જેના પ્રાદપ્રતાપથી સરવતા ને શાન્તતા મેળવી,
 જેના પ્રાદપ્રતાપથી સદુપદેમે શુદ્ધિને કેળવી;

પાંખો સાખ્ય વધારનાર ગુણનો લગ્ન નારી સતી,
 એ વિશ્વલર નાથનો પ્રતિદિને ૬ પાડ માનુ અતિ
 જેના પ્રાદપ્રતાપથી સિયલને સારી રીતે સાચ્યુ,
 જેના પ્રાદપ્રતાપથી નહિ પડ્યુ કયાદિ મને જાચ્યુ,
 ધારી ધૈર્ય સદાય આ જગતમા સતોત્ર માની લઉ,
 એ વિશ્વલર નાથનો પ્રતિદિને ૬ પાડ માનુ બહુ,
 અગે કાઈ અપગતા નહિ થઈ પાંખો નિરોગીપણ,
 જાંખો હુ ધન ધામમા નહિ દિ, તેનુ ન લેશે ગમ્યુ,
 એ સર્વે સુખ-સાધનો પ્રબલ છે જેના પ્રતાપે કહુ
 એ વિશ્વલર નાથનો પ્રતિદિને ૬ પાડ માનુ બહુ
 માતા તાતતણો અને ગુરજનોનો શ્રષ્ઠ પુત્રોતણો,
 પતિનો પતિનો સહોતરતણો ને દપતીનો મડો
 જાંખો ઉત્તમ ધર્મ મે મનવિષે જેના પ્રતાપે સ,
 એ વિશ્વલર નાથનો પ્રતિદિને ૬ પા માનુ બહુ

અવિનાશીપ્રતિ અરજ.

❦ મૈત્રી

અરજ સુણો અવિનાશી, અમારી અરજ સુણો અવિનાશી	
આપ દયાગ અમે આ બાળક, એ તમારી આગ,	અમારી૦
વાક કરે બાળક તો બુએ થશે ન લેશ ઉદાસ;	અમારી૦
ભણતર લણના બેગા થઈએ કરગો નહિજ નિરાસ	અમારી૦
શુભ ગુણ લઈએ સદુએ સમજ, ન રહે લેશ ક્યારા;	અમારી૦
આપ શુભ મતિ સદગુણ સાથે સદુમા થાય સમાન,	અમારી૦
નિર્મન મનમા નિશાન રહીએ પસરે જેમ સુરાસ,	અમારી૦
સુખથી એનુ માગી લહીએ, અતર થાય ઉત્તમ	અમારી૦
આપતણો આધાર મન્યાથી, ટંચામા છે દાન	અમારી૦
ન રહે નેશ કુપારો કિ પણ સુખનો થાય । ાગ	અમારી૦

પ્રમુચિના કોણ તારે ?

મહીદીપ છંદની ચાલ

આપના વિના અનાદિ ઈશ કોણ તારે,	
અર્જુન ન શરણુ આપના વિના અમારે	આપના૦
કોઈ કામ લોભ મોહ હૃદયને વિદારે,	
આધના બનાવી અંધ કૂપમા ઉતારે,	આપના૦
આધિ—આધિ ને ઉપાધિ મોત વગર મારે,	
ત્રિવિધ તાપ તન તપાવના છે મુશરે ?	આપના૦
હો ભવાન્ધીનણા અનેક મૃત લાગે -	
આ ગુર્યાઈ જાય દાસ નિશ્ચય ગારે,	આપના૦
ધ્યાન દાન જપ તપ નથી બાલુતો લગારે	
હયો હાડમારૂં દુષ્ટ આ હમારે	આપના૦
હાયમાં અયો મણિ દમાઈ દાસ હારે;	
જન્મ મરણ દર્શી શોક વેદના વધારે,	આપના૦
કેશવ હરિ ઐદનોનાય મડો વારે,	
નવર નહિ તો જુડી જ્યાં વહાણુ બારે,	આપના૦

હે દયાનિધાન આપ આવીને ડગારો

મહીદીપ છંદની ચાલ

હે દયાનિધાન આપ આવીને ઉગારો	
હણાઉં હું સંતવ વસ આ તમારો,	હે દયા૦
નિસમાન વિચનો નિશો અડે નયરો,	
આધિ આધિને ઉપાધિનો નથી પિનારો,	હે દયા૦
ત્રિવિધ તાપ આપના ન દે રૂડા નિચારો,	
આ ભવાન્ધિનો પમાય કેમ આમ આરો ?	હે દયા૦
માડ માડ આ મત્યો મનુષ્ય જન્મરારો	
આપની કૃપારિના નખા ઠરે નકારો	હે દયા૦
નીતિ રીતિને ન બાણુ ધનનો ન મારા	
મહણુ મેં કર્યો કૃપાનુ આપનો પનારો,	હે દયા૦

પ્રેમથી કરૂં પ્રણામ નરદેરે । હજારો,	
દનાદટિ કરી નાથ ઠીક ઠીક કારો,	હે દયા૦
આપથી અનાદિ ઈચ્છા હું ન હોઉં ન્યારો,	
પ્રણેતપાત્ર નામ ધરી આમ ॥ વિસારો ?	હે દયા૦

તે રૂઢવર્ણાં દર્શન કેમ થાય

હરિમીત

નનનપિયે વ્યાપી રહ્યા પશુ દૃષ્ટિએ પડતા નથી,
 ગાતે જામે તે યત્નથી, યોગીજનો જડતા નથી,
 યોગીજનો યત્ને કરે જેની નિરતર એવના,
 કરિએ કહો કંઈ રીતથી દર્શન અરે એ દેવના ?
 સ્થાવર અને જંગમ તણા પાત્રો બનાવે પ્રેમથી
 ખાસા કરે જે એન નનર નિલના શુભ નેમથી
 બહુએ કહે બહુરૂપ જેને, ગુણ ગણા ન જેમના,
 કરિએ કહો કંઈ રીતથી દર્શન અરે એ દેવના ?
 જે સર્વ પ્રાણીમાત્રને સુખ આપનારા દૈવ છે
 સાચા જગતની જાનના જે સૂત્રધાર સર્વે છે
 ભુગતે રમીકે છાનને જે કાર્ય યત્ન કર્યા વિના
 કરિએ કહો કંઈ રીતથી દર્શન અરે એ દેવના ?
 નહિ સૂક્ષ્મ પ્રમાણ આપે ચક્ર પશુ ચળકે નહિ,
 બીજી મધી બહુ વસ્તુઓ આ જગતમા ઝગકે નહિ,
 વાયુ વહે નહિ વિશ્વમા જેની જગર સત્તા વિના
 કરિએ કહો કંઈ રીતથી દર્શન અરે એ દેવના ?
 નિર્ગુણ અને નિર્ભાવ નિર્મલ નિરાકાર નિરજન
 જેને જરૂર જનના ન પોયે વિનિધ વાણી ને મન,
 ચૈતન્ય સર્વે વસ્તુઓ સસારમા જડ જે વિના
 કરિએ કહો કંઈ રીતથી દર્શન અરે એ દેવના ?
 જાણે જનતામા થાય જે તે પ્રથમથી પનવારમા,
 પ પશુ ને ન જનને જે જગત ને જગત ?

પાસન અને પોપાણુ કરે છે ખચિત રાખી ખેવના,
કરિએ કહો કઈ રીતથી દર્શન અરે એ દેવના ?
‘ કરિએ કહો કઈ રીતથી દર્શન અરે એ દેવના ? ’
એ ખોલ છે અજ્ઞાનથી ખોળી પડેલી દેવના,
અણુમાન પણ અણગો નથી નિજપાન નિત્ય મુકામ છે,
અનુભવ કરીને ઓગળ્યાનુ એક દેવના હામ છે

— પરમેશ્વર અને પવનશિવે વટણ કવિતા

મગ્ગજાતા

જાણી જોતા ત્રિભુવનવિષે હામ હાનુ ન કોણ,
નાના મોટા ચર અચર તે તુ વિનાના ન હોણ,
સત્તા તારી અતિ સરસ છે તુ બધાને નિભાવે,
સર્વવ્યાપી અગમ ગતિથી જાગ્યતાને તમને
આખો દેખે સરસ રચના કામ હાથે કરાય,
વાણી ખોલે રચન-રચના, કાનથી સહગાય,
ટાકું ઉતુ તરણ પરખે આમડી સ્પર્શ ધાતા,
જિજ્ઞાસા જાણે સરસ રસને ખાનથી જો ખરાતા,
હાલે આલે ચરણ સબળે, ગદ્યને ગ્રાણુ વે છે,
સારા માઠા અનુભવ બધા દેહ દાડી સહે છે,
આના કાળો જા જામતમા તું વિના કેમ થાય ?
તારી ભારે મહન ગતિ તે વર્ણવી કેમ જાય ?
તુ કોપે તો સકન જનને દુખ અત્યંત આપે,
જો રીઝે તો સકન જનના દેહના કઈ કાપે,
સર્વે તુને તન—મનવડે દુસ્થી દેવ વદે,
પીડા પામે કદિ તુજ ચડી તો પડી નિત્ય નિદે
ચિત્તે તારી સકન જનને ગ્રીનિ નિત્યે ગમે છે,
સેવે તેને જહણુ થઈને કામને તુ દમે છે,

જન્માવે છે જન જગતમાં તેમ સંહાર વાળે,
 રાશ્ત્ર હો નો પ્રણય રસથી સર્વને નિત્ય પાળે
 સારી રીતે ન કદિ જન જો ચાલવા ચોંપ રાખે,
 તો તેના તે અવશ્ય જ્યાં અંતરે છું ન સામે;
 વિદ્વાનોએ પદ વિનયથી તૂંચે તારું ગણાયું.
 ખીણું ત્રીણું પ્રથમ પદ તો માન કોકે ભણાયું,
 તારી સત્તા વગર સધળે અગિ ઓલાઈ જાય,
 તારી સત્તા વગર જલને કાણથી મુકવાય ?
 તારી સત્તા વગર પૃથિવી ધારનારું ન કોઈ,
 તારી સત્તા અનુભવવડે સાવ પ્રત્યક્ષ જોઈ
 તારી સત્તા વગર ન પડે વિસ્મયમાં કોઈ વાણી,
 છું સર્વેમાં સકલ તુજમાં એમ કીધા ગ્યાણી,
 તે રાખી છે ચર અચરમાં એક આલંત ટેક,
 તારી સત્તા વગર ન હલે ગ્રાણું પાન એક
 છું લાગે છે સમરસ જઈ નિર્મુખી નિર્વિકાર,
 આવે આગે શુણ અનુભવે તોય તારા અપાર,
 સાચો સાક્ષી નિઃકંઠ સકુને તેમ પ્રાણુસ્વરૂપ,
 વિદ્વાનોએ અગણિત ગણ્યા આપનાં નામરૂપ
 માને તુને જન મનવિરે તાપનો આપનાર,
 જાણે તુને જન મનવિરે તાપનો ટાળનાર,
 જેવો જેને અનુભવ થયો તેમ તે ઉચરે છે,
 ગાંઠા વોકો ગરજ પડતા ધ્યાન તારૂં ધરે છે

• મારે દેહ નથી ઘરવો
 શિશિરિણી

પણ પાડા ઘોડા જ્યલ ખર ને વાનર વળી,
 દુખી સર્વે દીમ મૂમ કરલ ને ખચ્ચર મળી;
 પંડ પેટે પાડા પરવશપણે પિંડ ભરવો,
 નવીં ઓવો મારે નરહાઈ હવે દેહ ઘરવો

મુખે પૂરું ખાવા ખડ કડખ કે ખાણુ ન જડે,
 સદા જૂખ્યાં તર્યાં પરધરવિષે રોજ રખડે;
 પડે પીઠે પાછો ગરણુ નરનો માર ગરવો,
 નથી એવો મારે નરહરિ હવે દેહ ધરવો.
 ધણા ધાણી તાણે વણિ ધણુખરા ખેડ કરતા,
 ધણા ગાર્ડા તાણે વણિ ધણુખરા બાર લારતા;
 દુખી થાતાં થાતાં શ્રમ જનમથી છેક કરવો,
 નથી એવો મારે નરહરિ હવે દેહ ધરવો.
 દયાહીણા દુષ્ટો કતલ તલવારે વળી કરે,
 પછી પાપી પૂરા ઉદર નિજનાં એ યકી ભરે;
 ન જાણે તે જાતે ભવજલધિ આ કેમ તરવો,
 નથી એવો મારે નરહરિ હવે દેહ ધરવો.
 સુગંધી ચીન્ને કે કનક રસથી આ નથી કયો,
 મળે ને મુત્રે ને રધિરરસ માંસેયકી ભયો;
 મદ્યો મર્મે તેથી નહિ ઉપર તે માત્ર વરવો,
 નથી એવો મારે નરહરિ હવે દેહ ધરવો.
 અહો આધિ વ્યાધિ પ્રતિદીન ઉપાધિ પ્રભુ પડે,
 હરિ હારી તેથી હરદમ હરામી હડખડે;
 ફરી ફરો એવો નરહરિ નથી દાપ કરવો,
 નથી એવો મારે નરહરિ હવે દેહ ધરવો.
 અહો આ સંસારે અવતરિ ધણું દુઃખ ખમવા,
 બૂલીને પોતાને રમત મમતે રોજ રમવા;
 કડી રીતે સાચો કલણુ નિજનો સ્વાર્થ સરવો,
 નથી એવો મારે નરહરિ હવે દેહ ધરવો.
 અરે પાપી આણું ઉદર ભરવા જૂતલવિષે,
 ફરે ચારે કારે જલ-કપટ રાખી દસ દિરો;
 અરે એ પીડામાં કલણુ પ્રભુમાં ભાવ કરવો.
 નથી એવો મારે નરહરિ હવે દેહ ધરવો.
 અહો છુટું કપાતે જનમ મગ્ગેથી નગ્ગરિ,
 વિચારો એવા એ સુખદ, પણ તે સાર વિમગી;

વધારે બધાવા પરધન અને માગ દરવો;
 નથી એવો મારે નરદરિ હવે દેહ ધરવો
 અહો હાડે ચર્મે ગમ ચર્મિ નાડી નસ ચડી,
 મદા દુર્ગંધી તે અપુનિતપણુનું ધર નકી;
 રૂડા દે રૂપાગો નજર કરતાં માન નરવો,
 નથી એવો મારે નરદરિ હવે દેહ ધરવો
 પડ્યો છું પીડાતો અનિ દહ મદાપરધનનતી,
 નથી મારી ખીજ તમ અગર દે કેશવ ગતિ;
 નથી મારે પાછો ત્રિપરસગારો કચરવો,
 નથી પાછો મારે નરદરિ હવે દેહ ધરવો

પ્રેમે કરું ય પ્રમુન પ્રણામ

(૧)

ઉપજાતિ

અનાદિ ને અત રિહીન જે છે, આ વિશ્વમા વ્યાપી સદા રહે છે,
 આ વિશ્વનું તેમજ એક ધામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 સદાય જે પૂર્ણ સ્વયંપ્રકાશ, જેને નથી વચ્ચ અને ન નાશ,
 અકામ છે તો પણ પૂર્ણકામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 પ્હોચે ન જેને મન શુદ્ધિ વાળી, શકે ન પૂરા કવિઓ વખાણી,
 જેના વિના કામુ ન કોઈ કામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ.
 સદૈવ આનંદતણા નિધાન, સર્વ જે વ્યાપક વિદ્યમાન;
 કેવાય જે નિત્ય અનત નામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 અરૂપ છે તોય અનતરૂપ, આનંદના કદ અને અનૂપ,
 જેને કરે આપણી વગામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 અનેક સિમી કુન્દિઓ નરેન્દ્રો, અનેક યોગેશ્વર ને સુરેન્દ્ર;
 જેના વિષે નિત્ય લહે પિરામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ

જે હિન્દિયાનીત સદૈવ સન્ધ, જે જાળુવાની જનને અગત્ય;
સમાન જેને મનુજો તમામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ.

(૨)

ઈંદ્રવજ્રા અને ઉપજાતિ.

માયા તણો મોહ મુખે નિવારી, ખાને કરી અંતરમાં ઉતારી;
જેને ભને સન્પુરણ તમામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ.
જે સર્વના અંતરમાં વિરાજે, જેના વડે વિશ્વ બધું વિરાજે;
જેને વિશે થાય વળી વિરામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ,
ખાસા રૂમે ખેલ અનેક એવા, સ્ત્રી શંકે કોઈ ન અન્ય તેવા;
દેખે જનો દષ્ટિવડે દમામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ
જે હૃદયોથી નહિ આગખાલ, પીરે ન પાણી નહિ અન ખાલ;
જે પામવા થાય પરિત્ર ધામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ.
જે સર્વના અંતરમાં રહે છે, જેને વિશે વિશ્વ બધું વમે છે;
વિચિત્ર વેળાં શુભ રૂપ નામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ.
જે સર્વનાં કામ સદૈવ દેખે, જે પાપને પુણ્ય પરિત્ર પેખે;
સદાય જે આપક શુદ્ધ ધામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ
પાણીવડે જે નહિ મોડવાય, જેનો ન વાયુયદી શોષ થાય;
ન દેવતાથી પણ થાય ડામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ,
શત્રો ન છેદે ન અડી શકાય, શુભો ન જેના મજાતાં મજાલ્ય;
જે દેવના દેવ બધા શુભામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ.
જેના ભયે શીતલ પાણી વાપ, જેના ભયે અગ્નિ મતેજ થાય;
જેને દુઃખે લોક તળી સગામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ.
જેના ભયે કાલ ગતિ કરે છે, જેના ભયે શ્રદ્ધિ પડ્યા કરે છે;
જેના ભયે અંજર નિત્ય સ્થામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ.
સમુદ મથાંદ ન મેવનારો, આકાશથી કોઈ ખરે ન તારો;
જેનાં અતિ અદ્ભુત સર્વ કામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ.
જેના ભયેથી દિનરાત થાય, આયુષ્ય આ લોક નહીં દુરાય;
પગ ધરે સર્વ સદૈર ગામ, પ્રેમે કરું એ પ્રજુને પ્રજામ.

કરે બધું તોપણ જે અકર્તા, હરે બધું તો પણ જે ન હતો,
 ન નિશ્ચયે એક કરે શુકામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 જેને બધા લોક નમ્યા કરે છે, જેનાવડે સર્વ ગમ્યા હોય,
 જેના વિના કાંઈ ન કાઈ હામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 અનેકડંપી પણ એકરૂપ, જેના વિના છે નહિ કાઈ રૂપ,
 જે એક ને નિત્ય અનેક નામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 વિચિત્ર જે સૃષ્ટિ બનાવનાર, પવિત્ર પ્રેમે પણ પાળનાર,
 પાછી પમાડે પણ જે સ્વધામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 મરી ગયા સિદ્ધજનો મથીને, કવિ ગયા કેંક કથી કથીને,
 જેને ન ખોંચ્યા પણ કોઈ આમ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 અહાર ને માહિ ભર્યા રહેલા, શુદ્ધસ્વરૂપે સદુભા ઠરેલા,
 જાણે ન જેને કદિએ દરામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 જે હિન્દુગણી જનરા જણાય, નવા નવા ખેલ ધણા ગ્યાય,
 એસે ન જેને કદિએ બદામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 જેને જાણે કાઈ પ્રતે કરીને, જપે કરી કાઈ તપે કરીને,
 તજી કદિ કાઈ ગરાસ ગામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ
 યજ્ઞો અને યોગવડે જાણે છે, ને કાઈ સસાર બધો તજી દે,
 જેને જાણે કોઈ વળી સકામ, પ્રેમે કરું એ પ્રભુને પ્રણામ

ચૌરાશીનો ફેરો ન ફરવા વિષે પ્રાર્થના

૧ (નામ રહે ગજગ બધ હ થો) એ પ્રમાણે

સદા અમે શરણુ તીએ અવિનાશી,	
નથી દરવી અમારે ચૌરાશી —	સદા૦
દીનદયાળ કૃપા-કરણાકર, ઓ પૂર્ણચક્ષુ પ્રદર્શી,	
નિશ્વપાણક સુખદાયક સ્વામી, પાપના પુનર્વિનાશી,	સદા૦
ક્ષમા દરિદ્ર નામ ધરો છો, ત્રિશુભ્રુવડ શુભુરાશી,	
અ તે તમે એકના એક રા'છો, પોતાને રૂપે પ્રભાતી,	અ-૧૦

વિશ્વની વ્યવ આહો જગદીશ્વર, ખતિ રચી ખૂમ ખાગી;
 મોની મરે મમતાથી જનો સૌ, કાંઈ રહે ન કચારી; સદા૦
 ઇશ્વર ! આ વિશ્વમા કેંક જોયા, નિર્ધન તેમ નિરાશી,
 પુન કયત્ર ને અન્ય કૃપણની, ખાંતથી કરતા ખનાશી; સદા૦
 સુકૃત શ્રેષ્ઠ કરીને ન દીધા, નરક તણાં દાર વાશી,
 ફૂડા ડ્યાં કામ હામ ધરીને, સાંપડવાને સાનાશી, સદા૦
 ભાવે ભગ્યા નહિ શ્રી ભગવાનને, કીધી હૈયાશુદ્ધ દાગી,
 દૂડ કપટ ને અનીતિભરેલી, વાત ભયેરીજ ભાસી, સદા૦
 આરા તણા દામ ઘષ્ટને રહ્યા પણ, આશા કરી નહિ દાસી,
 પાપના પુજ મનમ કરવાને, બનિયા બહુ ઉપારી; સદા૦
 કેશવ એવા યવાથી ઉગારો, હે ધટધટના નિવાસી,
 આપના નિયમ પ્રમાણે ફરેછે, પ્રાણિઓ સઘળા પ્રવાસી, સદા૦

ઈશ્વરચારણ

૦ મહાદીપ છત્રની જાલ

આપનુ અનાદિ ઈશ તરણુ એક મારે;
 આ ભવાધિયથી સદેવ તારવો તમારે આપનુ ૦
 શ્યામ સ્વપ્નરૂપ સુખદ સાર ન સંસારે,
 અનુભવાય એમ ઈશ વિનમને વિચારે આપનુ ૦
 વ્યાધિ ને ઉપાધિ આધિ ને મનોવિકારે,
 પાપરૂપ આ પ્રપચ ઉદ્ધને વિદારે આપનુ ૦
 દુષ્ટ દુર્ગુણો તણા મુચાર્ડ કોઈ મારે,
 કોઈ ને યજી ન આપના વિના ઉગારે, આપનુ ૦
 આ બધો પ્રપચ અધેકૃપમા ઉતારે;
 ત્રાણ આપના વિના દ્યાનિધે નિવારે ! આપનુ ૦
 અન્ય પાપના પ્રપચમા ભમે પડ્યારે,
 દુખરૂપ દુરાચારમા ભવે દડ્યારે; આપનુ ૦

કામ ક્રોધ લોભથી ભડે સદા ભર્યા રે;	
મન્સર મદ મોહથી ભડે સદા ભમ્યારે;	આપનું ૦
રાત દિવસ રોજ રાગમાં ભડે રમ્યારે,	
ભડે અંધ વિપયરૂપ ધૂળને ધમ્યારે;	આપનું ૦
દીનને અપાર દુઃખ આપવા અડ્યારે;	
ઢંડેશ આપનાર નિત્ય કંઈને કંઈ રે	આપનું ૦
ધર્મ-કર્મની ન વાત ખ્યાનમાં ઉતારે;	
પરધન પરધામ ધૂતયા સદૈવ ધારે;	આપનું ૦
દ્વેષ-રાગ દુઃખ રોહથી ભડે રડ્યારે;	
આ ભવાટપીની જાલમાં ભડે જડ્યારે	આપનું ૦
આપના અમૂલ્ય નામને નહિ ઉચ્ચારે;	
મોહજાલમાં મગવથી ભડે મચ્ચારે,	આપનું ૦
લાભ-હાનિમાં સદૈવ તે ભડે લડ્યારે;	
આજ કાલ એમ કાલને ભડે ગપ્યારે;	આપનું ૦
કેશવ કૃપાનિધાન આપને પનારે	
પ્રાણ જાણ તોણ તે કહિ નહિ વિસારે;	આપનું ૦

અમે તમારે દારણ છીવ

X વલ્યાળ

શરણુ છીએ તમારે-થી નિવાસ શ્રી-	ટેક.
આધિ વ્યાધિને ઉપાધિ કીછએછ નાગ,	
અવર ન આપવિણુ મર્ધ તણી આગ,	શરણુ ૦
આપીએ અનાદિ ઈગ જાનનો પ્રકાશ;	
આશ આપની છે કરશે નહિ નિરાશ;	શરણુ ૦
જગતગુરુ જોઈએ ન કહિ ગર્ભવાસ,	
કેશવ પ્રભુ સદાય રાખો તમ પાસ,	શરણુ ૦

અમારે શું કરવું !

વસંતવિલસા

ધાર્મું ન થાય કંઈ માનવડું કશામા,
આવી પડેલ અતિ દુર્ગલ આ દસમાં;

સંસાર તાપ ધડિએ ધડીએ વિદારે,
 હા હાપ હાપ હરિ શું કરવું અમારે !
 જે જે પડે પરમ દુખદ મૂઠ માર,
 મુજે મુજે સહન તે કરવા અપાર;
 કેવાય કોઈ જન પાસ ન તે લગારે,
 હા હાપ હાપ હરિ શું કરવું અમારે !
 આધિ ઉપાધિ અતિ અંતરમાં નડે છે;
 વ્યાધિ પ્રકાપ કરતાં મુખ શું જડે છે;
 શુંચાપ છે મન સદૈવ ભ્રમત્વ ગારે,
 હા હાપ હાપ હરિ શું કરવું અમારે !
 માન્યું ભ્રમત્વ પણ તે પણ થાય ખોડે,
 આશ્વર્થ એ મનવિગે ન અમાય મોહું;
 આવે ન અંત પણ કોઈ કળા પ્રકારે,
 હા હાપ હાપ હરિ શું કરવું અમારે
 આશા રહે અરર અંતરમાં અધૂરી,
 છે હૃદય—જોકે પણ એક વિપતિ પૂરી,
 કામાદિના કટકની પણ બીનિ ભારે,
 હા હાપ હાપ હરિ શું કરવું અમારે !
 નાના અનેક વિપયો નિગ્દેશરૂપ,
 આ દેહ ફુલબિ ભાનું રથનું અવરૂપ;
 આ ધન્દિયો હય ન હાથ રહે વધારે,
 હા હાપ હાપ હરિ શું કરવું અમારે !
 આ છે શરીર રથ સારથી ચિત્ત એક,
 તે તો નથી સુખદ સંધરૂં રિવેક,
 દેહી ન થાય ભયમુક્ત કશે પ્રકારે,
 હા હાપ હાપ હરિ શું કરવું અમારે
 આશ્વર્થ કાલ ગતિ કેમ કળી શકાય ?
 સાડ ગરીર પવમાં પણ નાગ થાય;
 મ્યામા સમગ્ર સુખભોગ પછી પડ્યારે,
 હા હાપ હાપ હરિ શું કરવું અમારે !

બહાલા તથાપિ વિપયો વિપની મમાન,
 બુદ્ધાવનાર જનનું ભવમાંદિ લાન;
 માયા અનાદિ પટ્ટી જન્મ ચક્રી પનારે,
 હા હાય હાય હરિ શું કરવું અમારે !
 સાચું જાણાય સર્વશું પણ તે અસત્ય,
 ભાગે અસત્ય પણ તે પણ સર્વ સત્ય;
 અતે વિચાર કરતાં અત્યુદ્ધિ હારે,
 હા હાય હાય હારિ શું કરવું અમારે !
 ક્યાં છે સદાય સુત-મિત્ર ક્ષત્ર્ય કોય,
 કોનાં ધરા ધન અને ધરખાર હોય;
 હું કોણ તે પણ પટે વચમાં વિસારે,
 હા હાય હાય હરિ શું કરવું અમારે !
 જનપયા છતાં પણ ન લાભ જણાય લેશ,
 શી રીતથી સફલ થાય ધરેશ વેશ;
 ઈન્દ્રિયનુકૂલ કરતાં નહિ કોઈ વારે,
 હા હાય હાય હરિ શું કરવું અમારે !
 પનો ક્યાં પણ નથી ફલ કાંઈ ચાતું,
 આયુષ્ય જન્ય ધર્મિએ ધર્મિએ ધસાતું;
 ભુટે વિચાર કરતાં પણ બહાલુ ખારે,
 હા હાય હાય હરિ શું કરવું અમારે !
 દે કેશવ પ્રભુ ઉદાસ રહે ન આપ,
 દેખાડજે નરદરિ પ્રકટ પ્રતાપ;
 આવો દવે અખિલનાયક નાય વારે,
 બીભુ નથી શરણ કોઈ અહીં અમારે

પ્રમુખાર્યના

મનહર

૧

દીનના દયાળ દે કૃપાયુ કર જોડી કહુ,
 સંસારના નાપ આપ સકલ સમાવજો;

આધિ આધિ ને ઉપાધિ ગતદિન દુઃખ આપે,
 પ્રભુ પીઝા પામુ અતિ વારે વ્હેલા આનન્ને,
 હુ મા નથી નીતિ ન્યાય રાગ રગ લેશ નથી,
 આપ આપતણી પ્રભુ પ્રભુતા નિલાવળે,
 હિત કે અહિતની ન વાન જાણુ જગન્નાથ
 માટે મારી પાસે શ્રેષ્ઠ સાધનો સળવળે

૨

માયારૂપ મોઝી ઈન્દ્રજનલમાઠી મચી રહ્યો
 રચી રહ્યો મમતાથી ધણુ ધરખારમા,
 ભટકુછુ જૂમિપર અથડાતો આમ તેમ
 પીઝા પામુ પ્રતિદિન પાપતણા ભારમાં,
 ભારે ભવસાગરમા કુણુછુ દયાનિધાન
 નિધિ કે નિરેધ હૈયે એકે ન હજારમાં,
 વારંવાર વિનયુ શુ વૈકુન્ઠવિવાસી પ્રભુ
 વિશ્વપતિતણુ નામ આન્ય ન વિચારમાં

૩

આપની અનુસારૂપ સસારના નાટકમા
 લીધા મે અનેક વેશ આપને રીઝારવા
 સિદ્ધ સુસનાદ ગાય બેશ ખર હાથી ઘોડા
 મોર શુક મેના હસ આપ મન ભાવવા
 જૂલ ચૂમ્બિના બીડલજન ભળવ્યો વેશ
 નાચ્યો હુ અનાદિ ઈશ શ્રેષ્ઠ સુખ આવવા
 રીઝવા હો તો હે કૃપાળ આપોને અનંત સુખ,
 નહિ તો કહો કે હવે વેશજ ન વારવા

૪

દીનના દ્વાળ પ્રતિપાન પ્રભુ આપ માગ
 મનોરથ પૂરો કે ન પૂરો જાજ દામના,
 માયુછુ તથાપિ જાજ જોડી ૩૭ વિશ્વનાથ !
 મનની નસાગે નાથ રિધરિધ વાસ ॥

વધારે જીવાડવો નો હોય આ જગતમાહિ,
તો તો હે દેનાધિદેવ મુને ન વિસારજો,
દૈત્યને વિદ્યાર્થી જેમ તેમ ઈશ આજ મારા
ઠાધ-કામ-લોભ-મોહ મત્સરને મારજો

भवसागरमां पड़ेला दु खी बालनी प्रार्थना

શિષ્યરિણી.

દશા મારી માઠી હરિ હરિ હવે કેમ કરતુ,
રિખાઈ રીખાઈ વગરમરણે રોજ મરતુ,
સગા સબધી તે નથી સુખ કશુ કાષ કરતા,
હવે હુ તો હાર્યો નરહરિ ! લવાભોધિ તરતા
ખરે ખાતુ પીતુ મનિદિન નથી નાથ ગમતુ,
વિલાસે વિશ્વાસે નરહરિ નથી ચિત્ત રમતુ,
ધરા ધામે કામે ધનજનરિષે ખ્યાન ન રહે,
સદાના સતાપો પલપલવિષે સ્વાત ન સહે
પડે પીડા પૂરી પરવશપણે પિડ પડતા,
ઉપાધિ વ્યાધિથી દિવસ-રજની નાથ રડતા,
અરે અતપામી પ્રણતજનનુ કુખ ભરજો,
મહામાયામાયી કર પકડીને પાર કરજો
ઉદાસી રાખો નો પ્રણતજન બધુ પ્રભુ તમે,
કહો ત્યારે કેને કુટિલજનનુ મસ્તક નમે ?
તમે મારા ત્રાતા નિજુનનરિધાતા વગર તો,
દયાસિધુ કુણુ દિનદિન રહી દીન રડતો
હવે લેજો નારી નટાર મને આ લવચકી,
નથી મારૂં ઈર્ષ તમવગર હે કેશવ નખી,
સુનારી દે સ્વામી સુખ સરગ આ તી તબવધી
ઉગારી લે આજે ભવજાધિ ॥ હાય ૮ ૧૫

મવસાગરમાંથી યજ્ઞવાપાટે પ્રાર્થના.

* મેલ્લી.

ઓ પ્રભુ અખિલેય આગે આંદિથી ઉગારી લે;	
આંદિથી ઉગારી લે તું હાય હરિ તારી લે.	ઓ પ્રભુ
રોંક મોહમાંહી નાંખી અંતને ન સારી લે;	
તાપથી તપું છું તેને ઠીક ઠીક દારી લે;	ઓ પ્રભુ
વ્યાધિ આધિ ઉપાધિ મારી ધ્યાનમાં તું ધારી લે;	
દેહથી યએલા દોષ સ્વામ તું વિસારી લે;	ઓ પ્રભુ
ગમ કોથ લોભ મોહ મત્સર નિવારી લે;	
ભારે ભારે બૂલચૂક બૂધર સુધારી લે;	ઓ પ્રભુ
દીનાનાથ દુઃખ બહુ હૃદયને વિદારી લે;	
એથડી અધિક ઠીક મોતથી જો મારી લે;	ઓ પ્રભુ
બહેનું વારે આવવાની વાત તું વિચારી લે;	
હાથીની પેઠે તું હાય પ્રેમથી પધારી લે.	ઓ પ્રભુ

પ્રજ્ઞપ્રતિષ્ઠાનિ

વૃત્ત્યાણ

આગ સાજ રાખ નાથ અરજ, કરું;

ત્રિધા તાપ દીનનાથ તેવડે કરું.

અ, ઓ નમારે પ્રાણ પનારે, શું કહું તું બહુ હે હરે હાય લે,
ચગ્લુ તમારું અરજ્ય અમારું, ધૈય દિનનિશ તુજ ધ્યાન ધરું; આગ
પાપને હર તાપ તુ, છે છમીત્રા મને આપનો આસરો;
આપ સુખ લય કાપ તું, તારનાર તાર તો તેરવ તરું. આગ

આપનું ચરણ પૂજા દારણ.

x મેલ્લી.

ચગ્લુ તમારું એક શરણુ અમારે.	ચરણુ
દીનદયાળ પ્રણતજન પાવક, તમ વિના કોઈ ન તારે,	ચરણુ
શરણુ તમારું સુખકર સ્વામી, કપડી કેશ્યુ વિસારે ?	ચરણુ

* કલ્યાણમાં પણ મવાય છે તાપ દારો આ પદમાં તાલવ મવાય છે, માનાડ નિવસિત માપ નથી મનકરે છંદ પણ આ કાવચ ચાલે છે.

x તાપ દારણી અથવા ત્રિનાથ.

નાથ કૃપાકણિકાથી કેશવ, ભાગે ભરભય ભારે; ચરણ૦
કેશવ પ્રભુ કૃપાત કડું શુ, આવો અખિયેશ આજ વારે, ચરણ૦

મવમય માગવાવિવે

કન્યાણ

ભરભય ભાગો ભારે, જય જગદીગ	ભર૦
જન્મ-મરણની જલ્લ જળર છે, હુ તે શુ હવે કરીન ?	ભવ૦
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ વધારે, સેના હુ શી રીતે કરીશ ?	ભર૦
તાપ ત્રિવિધ તન મનને તપાવે, એમા હુ શી રીતે કરીશ ?	ભર૦
કેશવ પ્રભુ કર્તેડી કહુ છુ, ઉગારો હવે મ્હિ,	ભર૦

૯ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય

વસ્તુતિલકા

જે નિર્વિકાર સુખસાગર પૂર્ણકામ,
જેના પ્રિયે જગતનો જુગતે વિરામ,
જેના શુભો ગુપ્તિજને ન ગણ્યા ગણાય,
એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય
જેના જણાય જનમા બહુ નામ-રૂપ,
અ તે અદર્શિન અનામ અને અડપ,
વાણી અને મનડે ન કદિ પમાય,
એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય
જેને સદૈવ સુખકારણ સિદ્ધ ગોતે,
પૂરા પવિત્ર ન કળાય પરિત્ર પોતે,
માયાતણુ પ્રમય જે પ્રભુથી જણાય,
એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય
જે દેવમાન સુ વસ્તુવિશે વિહીન,
કાઠે કરે જગતમા રચના નીન,
જે કોની કરડે ન જગ દમાય,
એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય

જેને ન હાય પગ કે મુખ અંગ કોય,
 જેને ન હ્રદય તણે સમુદાય હોય;
 સાક્ષી સ્થિતિ ત્રય વિશે ગદિને મનાય,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સદાય
 પાણી પહાડ તર આદિક ઉપગમે,
 જાતે સમાન રસથી રહિને નિભાવે;
 પોતે પિએ ન જલ કે શુભ અન્ન ખાય,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સદાય
 જે સૂત્રધાર સચરાચરના અનાદિ,
 જેને ન અત નહિ ક્યાહિ કળાય આગિ,
 જેનો ન પાર પરમાર્થવિના પમાય,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સદાય.
 ઉપસિ જે જગતની જળરી કરે છે;
 પ્રેમે પછી પ્રણય પાવન આદરે છે,
 સહાણુ કરને કારણુ જે જણાય
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સદાય,
 ખાસા કરે અખિયમાં બહુ ખેવ ખતિ
 લેખી ચકાવ નહિ તે પશુ કોઈ વાતે,
 જેનું પવિત્ર પદ પુણ્યવડે પમાય.
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સદાય
 જેના સમાન ન ક્યાનુ લખાય કોય,
 જેના પ્રસાદથી હોય ન હાય વોય;
 પામે છતાં પશુ ન પાણિવડે અગાય,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સદાય.
 વ્યાપી રજા નહસમાન સદેવ નાથ,
 જેના વિના અખિતને ગનુનું અનાથ;
 જેના વિના પ્રણતપાવક કોણુ શાય !
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સદાય
 જે સુખે સુજન જે પ્રનુને જાણે છે,
 જેના પ્રભસયકિ સુખ સદા તપે છે,

જેના પ્રતાપથી અગ્નિ પ્રદીપ થાય,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય.
 જે વિશ્વમાં જડ દુત્તાચનને તપાવે,
 આકાશથી સુખદ જે વરગાદ પાવે;
 જે ઈશના નિમમને વગ વાધુ વાપ,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય.
 જેના પ્રકાશથી શીતલ ચંદ્ર મોજે,
 ખીજ અનેક શુભ વસ્તુથી ચિત્ત લોભે,
 સીમા સમુદ્ર જસથી ન મિદિ તમપ,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય
 જે શુદ્ધ ભુદ્ધ નિજ ઈન્દ્રિયને ચલાવે,
 જે છવને ભવવિષે ભ્રમથી ભભાવે;
 જેના વડે મનતણા સદુ ભાવ થાય,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય
 જે દેવરૂપ થઈને બહુ દંડ દે છે,
 જેના વિષે જગત સર્વ સમાઈ રે' છે,
 જે પુણ્યના બહુવ પુંજવડે પમાય,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય
 ચૈતન્યરૂપ ગદ્દિ જે હૃદયે વસે છે,
 જેને જરૂર અજરામર વેદ કે' છે;
 જેને અખંડ સુખસાગર શાન્તિ ગાય,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય
 જે નાથ છે પ્રજ્વલિતપાલક દેવદેવ,
 જે આપનાર સુખરૂપ સમગ્ર દેવ;
 આનંદકંદ નિગમાગમમાં ગવાય,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય.
 સાચા સગા પ્રથમ જે બલભુદ્ધિ આપે,
 સંતાપ સર્વ જનના મનના ઢિથાપે;
 જેને સમાન સખળા જન રંક રાય,
 એ દીનનાથ સદુને કરજો સહાય

છે નથી નિજ અગીય સંન નાસ
જેને રિમે જખર ના તણે અમાસ,
જેનુ ભનુ ભજન નિપુન તો ન જાય
એ દીનનાથ સુને કરજો સદાય
જે કેશવ પ્રભુ ખરેખર ગોળખાના
જાના રહે મરણ જન્મ જાગ ધાતા,
સસારનુ જખર બધન દૂર થાન,
એ દીનનાથ સુને કરજો સદાય

હું સમારો છું

૨ મેલવી

હરિ હુ ભનો બુડો પશુ તારો ભનો બુડો પશુ તાન
હુ માગી માતા હુ તારો, બાનકે, મુ હુ ખ પામુ બિચારો, હરિ
દીનદયાલ થઈ દીનનાથો બધન રિનિધ રિદારો, હરિ
મતાની માફક મેવકપર, બૂધર બાન વધારો, હરિ
પ્રભુ આપતાણા પદ એનુ, સ્વાત સદૈન સુધારો, હરિ
કેશવ પ્રભુ હુ માર્ગ ન માણ, નગ્નનિવાસ નિધારો, હરિ

અમને અન્તર્યામી ઉગારો

૨ મેલવા ત્રિતાલ

અમને અન્તર્યામી ઉગારો; અન્તર્યામી ઉગારો
મેલાની શુભ રીતિ ન મુઝે, અમ ઉમગ ન સારો અમને
પૂજા પાઠ ન અર્ચન પ્રધા ન જપ્યા નામ હજારો, અમને
તા કહિએ અણુધાર્યો આવે કાન મગરમજા મારો અમને
આ ભવસાગર દુખ ભરેનો, આપો ન એથડી આરો, અમને
અપ રિના નહિ કાઈ અમાર, વિ ન કેમ રિસારો અમને
જન્મ સફલ કરવાને સારો, નટવર ન મળ્યો વારો અમને
જે પ્રીએ તે આપ કરાવો, શો અપરાધ અમારો અમને
સકન દેના દેવ દયા ન, રુને જોલ તમારો, અમને

જગતનાણા હે જનક અજન્મા, ન કરો જન્મ નકારો, અમને
જેના તેવા દાસ તમારા, નરહરિ લાજ વધારો, અમને
વીર તમારી વાટ નિહાણી, પ્રેમે આજ પધારો, અમને
માફ કરો અપરાધ અમારા, કેશવ પ્રભુ ઠગ ધારો અમને

હું તમારે શરણ છું

× વલ્યાળ

આ તન ધનનું નથી કામ મારે;	આ તન
હું હરિ શરણ પડ્યો છું તમારે	આ તન
પુન પવિત્ર જનમ અમારા, દોડરે ચાકરે દાંડ તમાગ,	આ તન
ધામ ધરા મુખ ભોગ મુધાગે, એ અખિયેશ્વર છે ખેવ તારો,	આ તન
આધિ ઉપાધિ અધિક ભય આપે, આપ વિના કોણ સ કટ ગપે ?	આ તન
આ અવતાર દૃષ્ટા થાય મારો, આ ભવસાગર પાર ઉતારો,	આ તન
ગીનદયાળ દયા કર દાતા, હું ખના દિવસ નથી આ ખમાતા;	આ તન
વસ્તુવિચાર વિવેક વધારો, પ્રેમ કરી પ્રભુ પાસ પધારો,	આ તન
માફ કરો ધ્રુવજીધર મારી, આજ હવે હરિ એક તમાગી,	આ તન
કેશવ નાથ નથી કાઈ કેતો, રાખ તુ લાજ હવે તો રેતો;	આ તન

ઈશ્વરપ્રાર્થના.

• મરાઠી ચાલની છાલી

રે દેવ મુરારે, હરિ શરણ તમારું માનું	ધૃતિ
નારદ આદિક મુનિવર મોટા, પ્રભુ તુજ પાગ ન પામે;	
‘ નેતિ નેતિ ’ ઉપદેશ કરીને, અવે વેદ વિરામે,	રે દેવ
નિશ્વેશ્વર વર્ણન શું કરવું, પ્હોચે નહિ મન વાણી;	
બ્રહ્મા ને ભવજીવાથી પણ, તુજ પદવી ન પમાણી,	રે દેવ
ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય આગતી, જગદીશ્વર નહિ જાણું;	
પૂજન પાક પરિત્ર ન સમજું, સ્તવન ન કોઈ કરાણું.	રે દેવ

× બારવા પીડુ, દેશ જોરે સચોચા માઠ સકાય છે તાવ દીપચંદી

* હક વિના બીજ કીઓ ‘ નાથ કેસે ’ ગ્રંથના બધે છોડાયો ‘ જોરે બીજ રાજમાં પણ નવાય છે.

હાથે હું નરહરિ ભવભયથી, કેમાં સંતાણા બવામી ?
 પાપક યદ્ય પરમેશ્વર પાળા, નાસેમાં બહુનામી;   રે દેવ૦
 શરણુગતના રંગમી યમને, દશને કેમ ન આપો ?
 આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ પ્રણયે, કરુણાસાગર કાપો;   રે દેવ૦
 જેમ કરાવો તેમ કરું હું, વાંક કટો ગો મારો ?
 અન્તયામી એક મને છે, શુભ આધાર તમારો;   રે દેવ૦
 કેશવ હરિ સહુને તારો તો, વાર નથી પ્રશ્ન તરતાં;
 નહિતો નદવર અંત ન આવે, આ ભવસાગર ફરતાં;   રે દેવ૦

દર્શનમાટે પ્રભુસ્તુતિ

જંભાશ

સંતાણા ક્યાં ધમ્મર મારા ! મેવકને પ્રાણુ થઈ પ્યારા
 ભવમાં જે દુઃખ તણા ભારા, પ્રતિદિન દેહે મનને ડારા;   મં૦
 આપ્યો હું આપતણે ચરણે, સેવક જાણી રાખો શરણે;
 સુખ આ સુખભોગવિષે ન જાંડ, થક્યો હું જન્મ અને મરણે;   સં૦
 સંસાર મહાસાગર ભારે, તરવો કઈ રીતે તે મારે ?
 તમવગર નહિ બીજો તારે, વિશ્વેશ્વર આવો ને વારે;   સં૦
 અતિ કામક્રોધાદિક જે વેરી, મંદ લીધો છે તેણે ઘેરી;
 વિષયોનું રિપ પણ છે મેરી, ચતુર્થ ચિંતાએ ચેરી,   સં૦
 ગ્રાણુ તાપરડે તન નિન્ય બળે, મીતલતાં લેશ મને ન મળે;
 શું કરવું ખચર પડે ન કળે, સુખદાયક સમય ન કોઈ મળે,   સં૦
 અભિમાન રહે નહિ અંતરનું, કળીએ પોતાનું કે પરનું;
 ન મળે સુખ ધરીએ પણ ધરનું; જીવન ! જન જોખન કે જરૂનું;   સં૦
 શુઆજો મગત્યને ગારે, શો સાર દમે આ સસારે;
 ગતિ કાલ તણી અકલિત ભારે, કસિયુગ પણ માર ધણો મારે;   સં૦
 વળી ઠમ્ ઠંજા નિપજીત યનાં, માત મોહવડે ભટકી મરતાં,
 ફળ ભોગવતાં શુભ ને નરતાં, સુખ કાંઈ નથી અતે ફરતાં;   સં૦

• ૧૧મ દેશાદુશ્વરીમાં પણ માટે છે બહુ રસિક નદી, જગતમાં પાપ રાત્રે
 આ વગમાં પ્રાસ નામેન છે, પ્રાસ લાવનાં રાત્રે આખીરે અને સુત્રે જગત્રે
 છે તાવ દીપવદી સ રીકરડ, એક વડ ૧૨ વિ કર્વો

નહિ જાણતા વિચાર કે વિવેક, તર્કા તે અભાગીઆ જનો અનેક;
રાખનાર સર્વની સમગ્ર ટેક, જગતમાં તમેજ વિશ્વનાથ એક
ભવે ભક્તિભાવથી ઘણા લખ્યા છે, કેકને તમે સદા મુખી ક્યાં છે,
કેક હીક હીક ધનજને ર્યાં છે, કેક અગર અમગ ભાવને વર્ધા છે.
દેવ દાનવો અને અનેક ગ્રાણી, આપને સમાન અર્વ ચક્રપાણી,
નાથ આપથી ન વાત એ અભાણી, સર્વ રાત્રિ ને પુરાણમાં લખાણી;
ભુજો વિશ્વનાથ અંતરે વિચારી, દુઃખસોઠથી હણાઈ ગઈ દારી;
આપવગર નથી કાઈ મતિ મારી, શરણ નથી કાઈ અન્યનું/રે હી
દીનનાથ દીનબંધુ કષ્ટ કાપો, અખિવનાથક આપતિઓ-કાપો,
પરમ ભક્ત કરી પ્રણતપાલ યાપો, તાપ પાપ દુર્ગ કેશવ મુખ આપો,

૨

* વિદી

જંતુજીવના શરીર સર્વ એક, આપની કૃપાવડે રધે વિવેક;
આપ રામરંકની કૃપામુ ટેક, સર્વના સદાય સુખદ આપ એક
જગતનાથ જીવજન છે અમારા, વણુઆ ન જાય અદ્યુણે નમાગ,
બૂલચૂક પડે કાઈ માણુ ખારા, કરો માફ આપ આંખનાં સતોગ
મણી મણી લાવથી મુખી થવાય, એ પ્રકારની રો પ્રણુ સદાય;
અયે શુદ્ધિએ ઉદય દયામુ થાય, શોક-મોહ દુઃખ સર્વ દુર જાય.
કરો પ્રસન્ન સર્વ રીનથી અમાર, શરણ સર્વને ખરેખર તમાર,
દીનમધુ શુદ્ધિ શુદ્ધ આપ આપો, પાપતાપ રોગેય સર્વ કાપો

વિશ્વેશ્વર અમારી વાર કરો.

મૈત્રી.

વિશ્વેશ્વર કર વાર; અમારી વિશ્વેશ્વર કર વાર.	ટેક
લવસાગર આ લય ઉપજાવે, આધિ વ્યાધિ અપાર,	અમારી૦
કામ ક્રોધ લોભ મોહાદિક, પ્રતિદિન મારે માગ;	અમારી૦
ધામ ધરા ધન કામ ન આવે, ક્યા કોનાં ધરનાર ?	અમારી૦
પુત્ર કલત્ર કુટુંબ કળીયો, ભૂપર કેવલ ભાગ;	અમારી૦

તાપ ત્રિવિધ તનમનને બાળે અન્ય ઉપાધિ અમાર,	અમારી૦
ક્ષણભર તન કાન કુપિત આ, વાપુસે મિનમનિયાર,	અમારી૦
અખિલેશ્વર અગ્રચણુ આ સવળી, ૨ પકડી કર પાર	અમારી૦
આપ સુશુદ્ધિ પ્રુષ્ઠમા પ્રીતિ, અત્યાગી ઉમાર,	અમારી૦
જન્મ વૃથા આ નય અમારો, શોધી શક્ય ન સાર,	અમારી૦
ધર્મ-કર્મપર ખાન રખાવા, કર કરુણા કિરતાર	અમારી૦
રમરણ થવા સમજણુ તે દીધી, એ તારો ઉપકાર	અમારી૦
કેશવ પ્રભુ કરે ભેડી માણુ, નરકનિવાસ નિવાર;	અમારી૦

* ससारसागरमा तणाती देहहोडीविषे
१

धीरुना पद्मो दारु

ਸਾਮਯੀਆ ਸਾਫ਼ ਜੁਗੀ ਹੈ, ਛੋਟੀ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਨਹਿ

આ બવસાગર ફેરા રે, અપાગા જાને નહિ, શામળીઆ૦

ભવસામરના ભરદરિયામાં, હાનકે લોતડ થાગ
નીરમ ન મળે નાથ રધારે, ધવને પાછી જાય
ડામણ કપાથી દાગે રે કુવાયલા પા છે અતી ૧ સામગીઆં

ભાર ભરોં છે નાથ વધારે, પાણી પેમે માણ,

હાય હલેસા મમ ન લાગે અન્ય ઉપાય ન કાવ,
હોમની હુશિયારી રે હરિ હિં જાતી રહી !

નાનિક મૂખ નમાનો માધવ અધિક પ્રાણે કાશ

સહાયકાર સખા દતો ને ખણુ ખામ્યો છે નાથ,

મારી કમ'હુણી રે, હરિ નહિ જાય કહી

આ ધમધાર ધટા ચડી જાણી, તેમા છે તોફાન,

ઉપર આમ તો છે પાણી મૂલ્યો બૃધર બાન,

દામોદર કુણુ છું રે સખત સર્વ સહી

વીજળીઓના થાય ફડાકો અને અધારી રાત,

મુકાન કામ કરે નહિ ગઈ હરિ હવે જાને હાથ,

વાર ક્યો શુ રાગે રે, અધવચ આમ અહીં શામળીઆ.

શરણાગત-પાનક છે ત્યારે, ચિતા શાને હોય ?
જગજનન જાણું છું, મધજી, ધિરજ ન રહે તોય,
કેશવ ક્યા સતાણા રે, અવસા જાય વડી, સામગીઆં

૨

* રુચિયા છદનો હાલ

સામગીઆ સદ તૂડી જતાં, તરણી ^૧ જાય તણાતી રે,
ભવસાગરના ભર દરિઆમાં, હાથક લોતક ધાતી રે, સામગીઆં
મેડાડબરવાગુ અગર, ચિત્ત ચપન આ ચમકે રે,
વાદગ પવનસહિન પાણીને, ધોરસે દમકે દમકે રે, સામગીઆં
માળતીજ અધારી રજની, દુર દિશા નહિ દેખુ રે,
ઉપર આશ તમે છે પાણી, તાલતણુ શુ લેખુ રે, સામગીઆં
જાય હેનીયા મરતા હાથો, નિરખે લાખો લોકો રે,
પોસતણી હોત મર્ધ છે, કમ કરે નહિ હોકો રે, સામગીઆં
દુવાયભને માપી નાખ્યો, સાન સુખન નકામુ રે,
કામલુક કયા છે કેશવ, સુખ શી મીને પાયુ રે ? સામગીઆં
હાથ ન તમે રેશ હરેસા મેમે અદા પાળી રે,
દીનદયાગ દયાકર દાના, દોર દર્ધ વે તાણી રે, સામગીઆં
નાથ નથી નીરમ પણુ આમાં, ભાર વધારે માથે રે,
કેની પાસે વાન મરે હું, કાચ ન ખીન્ને માથે રે સામગીઆં
સખા સદાયક એક દતો તે, જાય પ્રથમથી પોતે રે,
નાવિક મૂર્ખ મલ્યો છે માધન એનો માર્ગ ન જોતે રે, સામગીઆં
ખાડ ખડખે એ આનુ કેઈ, દાન ભયકર ચાસે રે,
ચણી ધણી ધુમરીઓ ખાતા અદર જેની જતો રે, સામગીઆં
જવાડો જાને જગજનન, આ દિનમેને સાર રે,
વાડ કરોમાં હે રિવેશ્વર વરયુ તમે એ માર રે, સામગીઆં
સતાણા શાને સુખદાના ? માતા તુ એ મારી રે;
નાના મધને કેમ ન નરે ? બૂન ચર્ચાની ભારી રે ? સામગીઆં

તે ચલ્યો તે ગીતે ચાલ્યો, સ્વામી કેમ વિસારે ॥	
કં પકડે કરણાકર મારો, મોત વગર શુ મારો ૩૨	શામળીઆં
પાચાનીના પૂર્વા પટકૂવ, સત્યસઘ છો એવા રે,	
શરણાગતપાનં ધારાનો, હરિહર તમને હેવા રે,	શામળીઆં
નામ જપુ છુ નિત્ય તમારૂં, લાજ તમારે હાથે રે,	
વાલ હાનિ જે થાય હવે તે, નાથ તમારે માથે રે,	શામળીઆં
જેમ ગયા'તા અજને મટિ, તેમજ તરત પધારો ૩,	
કેશવ કર જોડીને માથુ, અવર ન મારો આરો રે,	શામળીઆં

અમારું નિર્ધનનું ધન :

મૈત્રી

અમારે નિર્ધનને ધન રામ

એ ધરણીધર ધામ ધગ ધન, એજ કુશલ શુભ કામ,	અમારેં
સુત દારા સપત પશુ એ છે, અખિનેશ્વર અભિરામ,	અમારેં
ધાનન ધન મન શુદ્ધિ ધર્મ પશુ, એ નગવર નિષકામ,	અમારેં
જરીધન કનં જવાળીર સુદર, એ નગહરિનું નામ,	અમારેં
ધાન નાન-જપ તપ શુભ સાધન, અનુપમ અમર વિરામ,	અમારેં
વિદ્યાવિનય વિચાર ચતુરના, સુખામક એ સ્થામ,	અમારેં
જન્મ અને જીવિત જગદીશ્વર, એ દૈનંત એ દામ,	અમારેં
અવર દશાની ગરજ ન મારે, થાય લાભે વિધિ વામ,	અમારેં
શુભ સર્વરેન એ અતરમા, શ્રીનિવાસ સુખધામ,	અમારેં
સીતાકાંત કૃપાવન કેશવ, રત્નકુવલિવલ્લ લનામ,	અમારેં

પ્રમુખી માયાણુ અઘાર !

રવિરા છદની જાલ

વિશ્વેશ્વર તારી માયાણુ, આ કેનુ અઘાર રે,	
દુખિયુ દેખી સર્વ જગતને, દૃઢ્ય મમે છે માર રે	વિશ્વેં
કામ કોપ કુકર્મ કરાવે, નાન્ય લોભ લગાડે રે,	
મોહ અને મદ મત્તર માધવ, બહુધા જુદિ જગાડ રે,	વિશ્વેં

ગરિષ્ઠ સાથે આશાતૃષ્ણા, બનથી બધા આપે રે,
 માઝ તાઝ એવી મમતા, અગર અતર દાપે રે વિશ્વે૦
 તાણે આમ તેમ ઇન્દ્રિય પણ, વિવિધ વિધયમા બવા રે,
 ખાના નાખે ઝાઝા તોપણ અન મગે નહિ ખાના રે, વિશ્વે૦
 એક મીઠાને સર્વ દબાવે બળિયા છતે બાહ્ય રે,
 કમતા હો. અહર્નિશ દારે, રામ થનુ કયા રાજ રે વિશ્વે૦
 આડી સુગલાઈ ચમકાવે, કૂડકપટ પણ તેના રે,
 નિર્મયતાના કર્મ કુ શુ, જોયા જાય ન એવા રે, વિશ્વે૦
 ગગ-હો વિશેષ થવાથી, હાર્-શોકને મરતા રે,
 મૂગે મોઢે માર ખગીને, માનવ દેખુ મરતા રે, વિશ્વે૦
 ખરવશતા સધળા પ્રાણીને તે પણ પીડે પાપે રે,
 અણુધાર્યા આવે તે માથે, ઠાઈ ન સકટ કાપે રે વિશ્વે૦
 જન્મ-મરણ ને તેની વચમા કપાહિ ન સુખનુ સોણુ રે
 વાટેધાટે ધડિએ ધડિએ, વારવાર વગોણુ રે, વિશ્વે૦
 વશની વિવિધ વિપત્તિ પડ્યાથી રડતા પડતા લોકો રે
 ધનજનની હાનિથી દારી પુકત મેલે પોમ રે વિશ્વે૦
 આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ દ્યાથી નિરિધ તાપ બહુ બાળે રે,
 બનાનીમા બટકી બગ્ગી, આવે અત અકાને રે વિશ્વે૦
 દયા દાન શ્રદ્ધા રીમાણા શમ દમ આન્યા સ્વર્ગે રે,
 જપ તપ ધ્યાન સમાધિ સમાધા હુશુણને સર્ગે રે વિશ્વે૦
 શાંતિ કરી કેશવ શુ સેતા ? આવો અતપાંગી રે
 સુખ આપો સહુ સર્વેશ્વર હો નટવર બહુ નામી રે વિશ્વે૦

પ્રમુ બમાયી સામુ કેમ જોતા નથી ?
 મૈત્રી

પ્રમુ જોતા નથી, આ શી દશા થઇ છે અમારી ?
 શી દશા થઈ છે અમારી શી દશા થઇ છે અમારી ? પ્રમુ૦
 મમનાં માઇ નથી ધન ધામ જન સુત મિત્ર દારી
 બધ ડે સ પદમા બુ સુકિતએ જોના વિચારી. પ્રમુ૦

આધિ આધિ ઉપાધિના, તણુ તાપ આપ હવે નિવારી,
હૃદય શોકવડે દળાયા, દુખમા લેજો ઉમારી પ્રભુ૦
નોબ લાયક કામને, પોથી ચકાષ ન મુસારી,
મોહ મત્સરથી ભરેલા, સ્વાતને દેજો મુધારી, પ્રભુ૦
આજ સુધી મળી નહિ, ભવસિધુની સુખરૂપ ખારી,
દુખતા આ દાસજન લક્ષ્મીરમણુ લેજો ઉમારી, પ્રભુ૦
કયા ગયા કરુણાનિવે ! આ સકટે અમને વિસારી,
મારવા ન ધટે, વિના મોતે રિમાવીને મુસારી, પ્રભુ૦
હાથવોયવડે અરેરે, નિત્ય હાથ જવાય હારી,
એ બધુ ગણિયે નહિ, જો હોય નાથ કૃપા તમારી, પ્રભુ૦
ધાનને કર કાલકારણુ પ્રેમથી અડી આ પધારી,
વાન્ત કેશવના નિકર દેજો સદા મુખમા મુધારી, પ્રભુ૦

ગઢ વેરાળો મારો રઘુવર બહેલા વારે વલ્લજો રે

અષ્ટિ છદ્મ તાલ

ગઢ વેરાળો મારો રઘુવર, બહેના વારે વળજો રે,
રિનવુ રિનવવડે કર ભોડી, આલમખા સાલળજો રે ૨૪
કંક લઇને કંક હૃદયનો, કાન કુવિ મડી આપોરે,
અદર પેશી સૈવક સાથે, રણસઆમ મયાપો રે, ગૃહ૦
નન દરવાજા આ નગરીના બધ કર્ના મહુ બલમા રે,
નદવર માન ન અદર આવે વાત વડી છે વળમા રે, ગૃહ૦
રવાણી નાગ દિશ લઇને, ચોખીદાર દમાયા રે,
આ આખરના સમયે ધમ્પર, શા કાળે મતાયા રે ગૃહ૦
જે નારીના હાથે-લાવે હુ લોભાપો વસના રે,
તેજો પણ માયા મેલીને, આખર માણુ ખસવારે, ગૃહ૦
પુલ-કંઠન અને સેવકજન, પન પણ પાસ ન આવે રે,
મહુ રીતે બધાપો માધવ, કોઈ ઉપાધ ન ફાવે રે, ગૃહ૦
મુખમા સર્વ મળે છે આરી, સકટમા ત્રિખરેડે રે,
એ અતરમા અનુલન ચાતા નયો નીર ખગેડે રે, ગૃહ૦

- સુખાનુ સાધન પ્રથમ દલ્લે, નિત્ય સ્મરણકે રહીને રે;
 દીનદયાળ દ્યો સુ દીધો, નાથ નમેગ ચરને રે, ૨૬૦
 લાગ્યો ગદ અંત પુર તોડ્યુ, માર્ગ રહ્યું નહિ કેવા રે,
 ૧ પેલમાં છવ જમે પરમેશ્વર, હાવ લાયકો એવા રે ? ૨૬૦
 ઓ માર્થો! ઓ લીધો ! ઇશ્વર ! નટવર કેમ ન આવો રે ?
 ૨ બ્યા ભવું ! શુ કરવું ! કેશવ ! બાધન આપ બચાવો રે, ૨૭૦

પરમેશ્વર ભક્તિયી વક્ષ થાયછે

ઘઠાંગદો

- ભક્તિવડે વર માય, ગમાપતિ, ભક્તિવડે વર માય,
 જો ઇશ્વર-વશ થાય નહિ તો, જન્મ-મરણ નહિ જાય ૨૫૦
 ભક્તિ પરમ સુખાનુ શ્રેષ્ઠ સાધન, સફલ કરે છે વાય, ૨૫૦
 ભક્તિવડે 'ભગવાન' સદા વસ, નિગમોગમ પછુ ગાયે, ૨૫૦
 બળિયાના બલરૂપ દયાધન, નિર્મલ થઈ બધાય, ૨૫૦
 સકટ સેવકપર આવે તો, ત્યા ધગણીધર ધાય, ૨૫૦
 ભક્તતાધીન દયાનિધિ બૂધર, ભક્તિરિના ન પમાય, ૨૫૦
 ભક્તિરિના પ્રત જપ-તપ આદિક, આદર, અનેક ઉપાય, ૨૫૦
 ધન યોનન બવ 'શુદ્ધિ' ચતુરતા, નિષ્કલ તે સમુપાય, ૨૫૦
 ગન રૂપ કુલ જાતિ વિશેષે, ન કરે કોય સદાય, ૨૫૦
 અગમીય નારદગુણિ ચળરી, કયા મણિકા મંગલય ? ૨૫૦
 કેશવ હરિની 'લલિતતણા' સુણ, એક મુખે ન ગાય, ૨૫૦

અમારુ સાચુ ધન ધનદયામ

સમાન

- અમારુ સાચુ ધન ધનદયામ,
 ધામ-ધરા ધન-જન વૈભવનુ, કલ્પે ન કરું કામ; ૨૬૦
 પુત્ર કલન પરિન મિત્રમાં, કપાદિ મને ન વિરામ, ૨૬૦
 દીન મણિક ગોત્રી જવ દીર, જરિયાન જૂરી બદામ, ૨૬૦

લીનમ વાન મણિ રુનાદિક, વીતે ન ગમે નામ,	અ.૦
શ્યામ સગ સુખધામવિનાના, કામ બધાય નકામ,	અ.૦
વક્ત્રીનાથ સદાપદ સાચા, શુ ડરશે વિધિ વામ,	અ.૦
શરણાગતપાન સુખદાતા, નામ અખિવ અલિરામ,	અ.૦
કમલાદાન્ત કૃપાવન કેશવ, ચક્રલતિલક વધામે,	અ.૦

મારી અવગણના કરશો માં !

મરવા

દીનનાથ દયાળ નવર, હાથ મારો મ રોમા;	
હાથ મારો મૂંઝો મા, હાથ મારો મૂંઝો મા,	દીનનાથ૦
આ મહાભવસાગરે, ભગવાન બૂલો પડ્યો છુ,	
ચોદસો નિનાથ અપના-કાન્ત, આ ત- ચૂકશે મા,	દીનનાથ૦
ઓથ ઇશ્વર આપનો, સાધનવિરે સમણુ નહિ હુ,	
પ્રાણપાલ પોત જોઈ, શખ આખર ફગો મા,	દીનનાથ૦
માત તાત મંગા મહોદર, જે હુ તે આપ મારે,	
હે કૃપામૃતના સરોવર, દાસસાર ચૂકશે મા,	દીનનાથ૦
શરણુ કેશવલાલજી છે, ચરણુ હે હિરિરામ તાર,	
અખિનનાથ આ સમય, ગોટે મશે પપ્પ ખૂંચો મા,	દીનનાથ૦

પ્રાર્થના

પ્રભાત

દીનદયાળ દસ દરો, સુખ આગર શ્યામ,	
નાથ ધટે નહિ આપને, દુખ આપનુ આમ,	દીન૦
જપ-તપ-નન નિ વેગજે, ધ્યાન દાન તમામ,	
મઈ કૃપાનુ મુ નથી, હાથ અધન્ય આમ	દીન૦
મેના ન નાથ રી કશી, નહિ દર્જન દેવ	
દેવ મ્પટ કવચિરો, દળી જાય ન દેવ,	દીન૦
કૃપણુ-કથામૃત પાનમા, રોક્યા મ્પાદિ ન કાન	
માન મમત્વ કરી મુના, જુલ્યા મેદથી લાન,	દીન૦

સગનિ સંતતણી નહિ, ક્યાં છે પિનયવિચાર ?
 પુણ્ય પવિત્ર ચત્રવિગે, વાત નિન્ય ઉધાર, દીન૦
 શાન્તિચરણ નહિ સમજાએ, બહુ દુર્લભ ભોધ;
 ભાવ ભગ્ન કરવારિયે, વિશ્વાસ વિરોધ, દીન૦
 આધિ ઉપાધિ અનેક છે, તન તાપ તવાય;
 આ ભવસાગર ભટકતાં, જન્મ નિર્દુષ્ક જન્ય; દીન૦
 જગન-પિતા નહિ જાણીએ, જાતે પૂજન-પાદ,
 સાધન કોઇ ન સાંભરે, કાલા ભક્તિના કાંડ, દીન૦
 આ હ્રદયનયના આપણે, સુન્ધાર ધરાર,
 પાત્ર બનારી મને પ્રભુ, આપ્યા સોંગ અપાન; ૧૦૦
 તે ભજવ્યા ભગ્નીભાતથી, તોય રીઝવા ન કેમ ?
 કેમ કરી સુખ પામશું, જ્યારે ઉંધરો એમ ? દીન૦
 માતા-પિતા-ભાઈ ભામિની. સાચા આપ સકાલ,
 ધન-જન-તન-મન આપણે, મૂકે સિરપગ પાલ, દીન૦
 ચરણ શરણરૂપ આપણુ, એક જાણીએ આજ,
 દેશવ દરિ કરેણા કરી, રાખજો નિજ લાજ, દીન૦

હાથ આવેલ હોઠી હાર છું.

મદારંગા

પૂજન-પાદે પ્રણમ ન કર્યો ભેદમા ભૂલ આધી,
 કર્તા ભેદતા પ્રથમ યજ્ઞને કર્મેની માદ આધી,
 'હુ માર' એ અસર છતાં નાથ ત્રયી ન તોડી,
 હાર છું હું નરહરિ હવે હાથ આવેલ હોડી,
 સાચા સ્નેહી ભવભયધળી તાન્નારા નરેલ,
 તેને ત્યાગી અવર તરણે કલેસ વેડ્યા વિશેષ,
 મૂઝે ક્યાંથી જગમ સુખનાં સાધનો ભુદિ થોડી,
 હાર છું હું નરહરિ હવે હાથ આવેલ ટોડી
 દલી દેવે કંઠણુ યજ્ઞને કોપ કાધો કટાણે,
 પાળ્યો છે મે તદપિ નિજનો ધર્મ સકિત પ્રમાણે

જાતે જોડે સમજણુવડે ભક્તિમાં યત્તિ જોડી;
હારં છું હું નરહરિ હવે હાથ આવેલ હોડી.
આ સંસારે સગપણુ કશું કામ કંઈ ન આવે,
સર્વે શાણા મુજન જન તે સ્વાર્થસાર ન્યાવે;
ગગ-દેવે નરકપદમાં ચિત્તની યત્તિ યોડી,
હારં છું હું નરહરિ હવે હાથ આવેલ હોડી.
પ્રહાણા પૃથ્વી અવર પશુઓ પક્ષિઓ ગાડ પાણી,
આ આકારો અકલિત અહો જે અવિદ્યા રચાણી;
શું જાણું કે મુજ નયનને કાજ જો છે મરોડી,
હારં છું હું નરહરિ હવે હાથ આવેલ હોડી.
સંખધોતુ સુખ સરસ તે અંતમાં દુઃખરૂપ,
અજ્ઞાતેથી તહિ કુદ્દાથી ઓગળ્યો અંધકુખ-
માન્યો જેને સદચર સખા હાથ તે જાપ ઊડી,
હારં છું હું નરહરિ હવે હાથ આવેલ હોડી.
વિદ્યા-વાણી-વરા કુશલતા સર્વ શું કામ લાગે ?
ત્રેશાચારે પણ વિચરતાં મમમાં માર વાગે;
માયા મૂઢી મરણ સમયે કામ લાગે ન કોડી,
હારં છું હું નરહરિ હવે હાથ આવેલ હોડી.
આવો વારે પરમસુખના ધામ હે વિશ્વનાથ !
આટણે હું તમવગરનો એકલો છું અનાથ;
કાલે મારાં સકલ સુખના યોગની રેખ ખોડી,
હારં છું હું નરહરિ હવે હાથ આવેલ હોડી.

હાથ આવેલ રત્ન દારૂં છું.

મંદાર્પતા.

આધિ વ્યાધિ પ્રતિદિન પડે કાષ્ઠ સૂએ ન કામ;
વિદ્યા વડે વિનય વિસરે છે યગા દુષ્ટ આમ;
કાલે માર્યાં કંઈક દુલનાં પીઠમાં તીવ તીરો,
દારં છું હું નરહરિ હવે હાથ આવેલ તીરો,
અંતે ખોટા વિષયસુખ છે તત્ત્વ શું હોય તેમાં,
આગાતૃપ્તિ પરવશ કરે જાપ આયુષ્ય એમાં;

ઝાઝા થાવા મન-મન ધરા આધજો ને અધીરો,
 હાઃ છુ છુ નરહરિ હવે હાથ આવેવ હીરો
 ધારી'તી મે સફલ દરવા ધારણા ધર્મવાળી,
 માની'તી આ સકલ રચના વિશ્વમા મે સુખાળી;
 થાતા મિથ્યા તન-મન તણાં તે સમગ્ર અપલ,
 હાઃ છુ છુ નરહરિ હવે હાથ આવેવ રન
 આવા ભારે ભવજલવિષે નાથ તોડાન યાનાં,
 ઝોચી તો, આ ભવ ઉપજતા શુદ્ધિ-શુદ્ધિ દરાતા;
 જાણા મારી નજર ન પડે આપને આપ મોની,
 હાઃ છુ છુ નરહરિ હવે હાથ આવેવ મોતી

બાજ વપતું શું કહું ? મારી લાજ રાક્ષો
 મેલવી

લાજ ભક્તીશાન્ત રાગો, આજ શુ વધતુ કહું કહું;	
આજ શુ વધતુ કહું કહું, આજ શુ વધતુ કહું કહું,	પાજ૦
લોભ લાભ્ય દોષ, દીનદયાળી રીને કહું કહું ?	
રામ કામકોધથી, ધાધને વચમા રહું કહું,	લાજ૦
ને પડે ખીડા પ્રભો તે, શીક મોહવડ વડું કહું;	
દુ ખભાર ભનાટીના, સ્વામ સર્વ ગિરે સહું કહું.	લાજ૦
આથડ્યો ભવસાગરે, અસાનમા મેની બહું કહું;	
શુદ્ધિબચને ઇન્દ્રિયોનો, લાભ શી રીને લહું કહું;	લાજ૦
સર્વ સાધનારૂપ કેશવ, અરણ્ય ચિત્તવિષે ચાલું કહું;	
જનમની જરઃ માને, શુભ મોધથી જાતે જાલું કહું;	પાજ૦

† દયાધન આપ બુજાવે લાજ

દયાધન આપ બુજાવે લાજ.

ટક

નિનય ત્રિવેક ત્રિમાર ન સમભુ; અભુસમભુ છુ આજ,

દયા૦

ભવમાગર તન્વાને ઉત્તમ, પુરુષોત્તમ છો પાજ,

દયા૦

† કારણી રાગ આલે એવી જા રૂતિ છે, આવાનું વર્તણૂકરૂપ કરવું તે મને પસંદ નથી તોપણ આવી નેમ ગ્યું છે કેમકે હું તે રાગ પછી અલ્પા રેખાતા નથી વિ કર્તા.

સાધન કોઈ નથી સુખકારક, મદદરૂપ સમાન,	દયા૦
ગુણ કર છુ નિલ રમાપતિ, હૃદયવિષે દરિસાન,	દયા૦
પાત્રુ છુ પદવતા ઈન્દ્ર, દીન જનોના જહાન,	દયા૦
કરથી કર પદકો કેશવનો, વરણાગત શિરતાન,	દયા૦

મારી સમાઠ લ્યો

મૈત્રી

ત્યાગ હો સલામ પાનક દીનાનાથ દયાળ મારી	
દીનાનાથ દયાન મારી, દીનાનાથ દયાળ મારી,	સ્વામ૦
દેવથી નિકમૂઢ નુ, કાઈ નહિ દેખુ કૃપાનુ	
માર્ગ શુદ્ધ જનાનજો, મુને હવે મારા મુસારી	સ્વામ૦
શુ કહુ કરુણાનિધિ, વિધિ કે નિષેધ ન કાઈ જાણ,	
ગીત આ સસારમા સમજુ ન સાગી કે નહારી	સ્વામ૦
મરણુ લીધુ મરણુ ગિત, કોળી આસા ન ગળી,	
ભાગને ભવનો હવે ભય, ભૂતનાથ મોખ ભારી	સ્વામ૦
દુખ દર કંઠી કૃપાનન, તાપ આપ હરી અમારા	
સર્વ જે સુખ ભોગ તે, દેને સદા સાચા ભવારી,	સ્વામ૦
નદણુ દેશવ હૃદયમાથી, નાથ ગણુ નિગત,	
વિશ્વનાથ કહો હવે, સાને મને દેશે વિસારી †	સ્વામ૦

નાથ ! વિસારો તો નહિ ચાલે

† મૌર

૧ વિસારો તો નહિ ચાલે નાથ !

૨ શરણાગત મૈત્રીને કરને, સાન સંન સનાથ દે

૩ ધામધરાધનનન મુત ગ, એ સુખનો સદુ સાથ વિસારો

૪ યાક્યો છુ જનસાગર તરતા, નરહરિ પદ્મે દાય, વિસારો

૫ છૂટે નહિ નટનર હૃદયેથી, જગિયા સીધી જાય, વિસારો

કેમ ઘટે રહી જાવો કેશવ અન્નર્થામી જનાથ, વિસારો

• સકામ માપુસ માટે લખી છે લિ કરી

† ભૈરવી વગેરે ગમે ત સમયા ગવાર છે વિનાય ૧ અસના ૨ અતરો

૦ અભોગ ૪ સચાઈ ૫ અભોગ ૬ સચાઈ

હરિ ! હું યવો અધમ અનાદી

† સોરઠ

હરિ ! હું એવો અધમ અનાદી

અંચયવૃત્તિ ચપલ મન મારું, એ અડચણ છે આડી; ૮૬

શું સાર શું નરણું જોના, ઈસા ના આંખ ઉઘાડી, ૮૭

શું સમજું શરણાગતપાવક, મૂર્ખ અને મતિ ભાડી, ૮૮

આપ કૃપાધનના પૂજનમાં વિદલ વાર વગાડી, ૮૯

વિધવાદિકના વ્યસનવિગે મે, તન-જલ-સુદ્ધિ બગાડી, ૯૦

અગણિત પૂર્વજ-મના પાપે, દંડડ્યો દાડી દાડી, ૯૧

અથાપો આડો અવજો પણ, આપ્તા મેં ન ઉપાડી, ૯૨

પાસક પ્રભુ આગળ મે કીધી, લાખ નરોડ લખાડી; ૯૩

ભારે બૂલ થઇ એ જૂથર, નાથ છુપે ન છુપાડી; ૯૪

મૃગજલ પીવા દોડ્યો દસ દિશ, કોઇએ ના નહિ પાડી, ૯૫

તોપણ કેશવ હરિ સમજ્યો છુ, હુ બાલક હું મારી, ૯૬

મવસાગરના જમમાં કુશલપણું મેલવવાવિધે

પ્રભુ જવસાગરનો જલ અતિ ભારે રે, ૯૭

કુશલપણ કમાઉ કૃપાધન ક્યારે રે ? ૯૮

સ સારણ સમપણ સરસર સારે રે, ૯૯

ધીરજ અ તર ધરણીધર નાંધારે રે, ૧૦૦

ભારા તારાથી મન નહિ પરવારે રે, ૧૦૧

અધિક અધિક રાગ અમલો કરાવે રે, ૧૦૨

કોઇ કામ લોભ મોહ માર બહુ મારે રે, ૧૦૩

વિપમ વિધવાદિક ધન્દિયો ઉનારે રે, ૧૦૪

પુત્ર કે કલન મિત્ર આખર વિસારે રે, ૧૦૫

ધામ કે ધરાણ કામ કાઈ ન લાગે રે, ૧૦૬

પરમ દયાળુ પડ્યો આપને પનારે રે, ૧૦૭

તોપણ ત્રિવિધ તાપ હૃદય વિદારે રે, ૧૦૮

† ચાલી રહે તેવા બંને તે રાગમાં ગવાય સ ૧૬૪૪

• સારી નથી, ખાતલ કોકાણ નથી, મનહરનો રાગ ઉપર જવા કરતે અમલો

અ તાપા શુ કારણથી આવો ધણ વારે રે,	
દીનનાથ દુખ દેવુ ન ઘટે તમારે રે,	પ્રશ્ન૦
આપના વિના ચરણ કાઈ નહિ મારે રે,	
કાણુ આપના વિના અહિં થઈ ઉમારે રે ?	પ્રશ્ન૦
હરિ ! હરિહરો હરિ-રામસુત હારે રે;	
કેશવ કૃપાનુ તો તો સુઝ્યા વહાણુ બારે રે;	પ્રશ્ન૦

અમારે જ કહીય તે બાપ જીંસોળી

અમારે જે કહીએ તે આપ;

૮૬

ધામ ધરા ધન જન ચોરન ને, તુ બન તેજ પ્રનાપ,	અ.૦
જાનેન્દ્રિય ક્રમેન્દ્રિય આદિક, તેપર તારી છાપ,	અ.૦
તુ મન છુદ્ધિ વિચાર જપના, ચિત્ત ચપલની ચાપ,	અ.૦
શમ-દમ શીત યાગ ચેષ્ઠાદિક, તુ નત જપ કે જાપ,	અ.૦
પુન કલત્ર મિત્ર સગપણ સકુ, તુ બાધવ તુ બાપ,	અ.૦
તુ સવત્સર જગુ દિન રજની, તુ પ્રણમ અને પાપ	અ.૦
રાત્ર રપરાંરૂપ રસ આદિક, નિઘા કાન્ધકલાપ	અ.૦
આ જગતભણા દર્શનની, તુજ ખરેખર બાપ,	અ.૦
પાણી પનન તેજ અદ્રાદિક, પનત પૃથિવી થાપ;	અ.૦
તુ શુભધામ વિરામ જગતનુ મોહન ચાપ ન માપ	અ.૦
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ વગેરે, કરુણાસાગર કાપ,	અ.૦
અત્યામી દાગ નિરતર, તન ધન મનના તાપ,	અ.૦
જન્મ-મૃત્યુ આદિક ભય ભાગે, તતક ધરિ ઉચાપ,	અ.૦
વિરિધ ભાન જે જે લાગે તે, જેમ થીહરી સાપ,	અ.૦
આપવિના કુ કાઈ ન ભાગુ, શુ સુખમેજ વિવાપ	અ.૦
કેશવ હરિ મુખ એક અખગિત, અતવગરનુ આપ,	અ.૦

લાજ તમારે હાય.

૧૦ શ્લોક

દયાપનઃ હે દીનબંધો, લાજ તમારે હાય.

જગદીશ્વર હું કાંઈ ન જાણું, એકલો આજ અનાથ; ૧૫૧૦

સ્વપ્નસમાન જંગલ શું જોઈ, ક્યાં મુખદાયક સાથ;

કેશવ કેરણ લેશ કરે તો, નાથ સદૈવ સનાથ; ૧૫૧૦

નરહરિ ! મોરું કુશલ કરો.

૨૦ શ્લોક

નર હરિ હિ પ્રભો ! કુશલ કેમ નથી કરતા ?

કર કરણાનિધે પરમ કેમ નથી ધરતા ?

ગરબુ પડ્યો હવે પ્રભુતપાસ દયા કરજો,

અરજ કરું ધરાધર જરા મનમાં ધરજો.

હરિ હરિ છે નહિ અવર કોઈ સદાય મને;

જન-ધન-ધામમાં ન મુખ લેશ જગ્યાય મને;

સમ મુખ-દુખ છે ધર અને વનમાં વસતાં,

નન બ્રહ્મ જાપછે અરર આખર તો ખસતાં.

વગર વિચારનો વિવિધ લાભમાં સમયો,

જન-ધન-ધામ-કામ કૃત્તાં રમણી ગમે;

નહિ શુભ ધર્મ-કર્મ પર કોઈ વિચાર થયો,

અવર વિચારમાં સમય નિષ્ફળ સાથ ગયો.

ન કરી શક્યો કશુંય પલ પૂજન પાઠ અરે,

મન વિષમાદિકમાં મૂકત કાલસ રોજ કરે;

કંઈ સવાટવી ભટકનાં સદુ એમ મરે,

ત્રિભુવન નાથ સાથ નહિ કોઈ સદાય કરે.

કંઈ દુઃખ અને કંઈ કર્મ બંધાય જલુ,

વિવિધ વિચારમાં ચિત્ત યાવ વિગેય સદુ;

નિરવધિ દુઃખ નહિ પાર પમાય અમે,

નટવર સત્પદ બનિ દોર નખાય તમે.

આમાં ૫૦ શ્લોક ભગવત સાનખ્યામાં અને ૧૦ શ્લોક કાશીમાં આવેલો
લાગવળ રસમયકથનાં વેદવૃત્તિ નરકદેવ જનમાં લખાઈએ છે.

લવણ ટાળનાર લગવાન લાનું કરજો,
 નૃહરિ સદૈવ હેત કરિ દુઃખ બધા દરજો,
 અતિ આમોય હુ અવગ ઓય નથી જાતો,
 શરણુ જાડ્યું હવે દિવસ આજ મરી ચડતો,
 પરમ દયાનુ દેવ પરમેશ્વર પાપ દરી,
 જગતપિતા કૃપા અધિક આકર સાય કરી,
 કૃશ્ય હવે સદૈવ હરિ કેશવનુ કરજો,
 નિજ સુખધામમાં પ્રણતપાત્ર સધરજો

મન મારુ હવે દરિચરણે

મન માઝ હવે દરિચરણે,

દરિચરણે હુ છું શરણે,

મન૦

મૃગજલ જેવા વિષય વિસારી, બ્રહ્મ છે દરિસસંગ્રહો,

મન૦

સુખભોગ સુખ લેજ ન લાગે, સપતને તોત તરજો,

મન૦

આધિ વ્યાધિ ઉપાધી રહી નહિ, મોહ ગયો જન્મે મરણે,

મન૦

કર પકડ્યો કરણાથી મારો, કેશવ હરિ ધર પ્રીતગ્ય;

મન૦

પરમેશ્વરને પ્રણામ

મતતતિલકા.

આધાર જે જગતનો સુખરૂપ એક,

જેનાવડે જગતમા પ્રસરે વિવેક,

જે સર્વ શક્તિ ધરનાર પવિત્રધામ,

તે પૂર્ણકામ પરમેશ્વરને પ્રણામ

જે આપનાર સદુને બલ-બુદ્ધિઆદિ,

જે નિત્ય નિર્ગુણ અરૂપ અને અનાદિ,

જાતે અસાચતજો શુભ ચૂતધાર,

તે નાથને નમન નિત્ય હજાર વાર

પોતે યથો ભુવન-અબગરૂપ એક,

જે ઐતોહ્યમ માગ મન્યો અનેક

જે સૂર્ય-ચંદ્ર-અવધીપત્ય પોતે,

ગખો સદા કુગલ ગોઠ બન્નણીઓ તે,
 પોતે અનેક ગુણુ-કર્મ-પદાર્થ રૂપ,
 પોતે ચરાચર બન્યો પણ જે અરૂપ
 જાણી શકે ન જરિએ મન શુદ્ધિ જેને,
 પ્રેમે પ્રણામ કરિએ પ્રિયમિત્ર તેને
 જે દ્રવ્ય દર્શનથી અળગો અનત,
 જેનો જાણાય નહિ કલ્પજતાય અંત,
 કીનમય સુખસાગર પૂણુ દામ,
 તે પ્રાણુનંદુ પરમેશ્વરને - પ્રણામ

ધરો કર નોંધે મારો, દયાધન હુ તમારો
 *ધન્યાઓ

ધરો કર નાથ મારો, દયાધન હુ તમારો
 વિધિ કે નિષેધ કાઇ, જાણતો નથી હુ આહિ;
 પુણ્યનો નથી વધારો, દયાધન હુ તમારો- ધરો૦
 નીતિ-આચાર ન જાણુ, કીકમા નથી ઠરાણુ,
 માથે પાપરૂપ ભારો, દયાધન હુ તમારો, ધરો૦
 વિષયવિષે ઉમંગે, રાગ્યો ગતિરામ રંગે,
 મૂઝે પથ કેમ સારો, દયાધન હુ તમારો, ધરો૦
 ધન-જનકાજ ધાયો, મમતાવિષે મરાયો,
 આવ્યો નહિ ઈર્ષિ આરો, દયાધન હુ તમારો ધરો૦
 પુત્ર મિત્ર દેહ દાન, કાંઈમા તે નમારા,
 આમ શો ગિયાં ધારો, દયાધન હુ તમારો, ધરો૦
 ઝ્યોકપણે ઝેર્યો, જૂનથી સદા ભરેયો,
 સમજ્યો નથી સુધારો, દયાધન હુ તમારો ધરો૦
 આપે મતિ જેવી આપી, તેવો હુ થયો પ્રતાપી,
 નથી વાક કાર્ત મારો, દયાધન હુ તમારો, ધરો૦
 કેશવ કૃપા આપ્યો, માધવ ત્વરાથી ધાળ્યો;
 બનભયથી ઉગારા દયાધન હુ તમારો, ધરો૦

પ્રાણવધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ
વક્તવિત્વકા.

વાણી અને મન વિચાર ક્યે ન પામે,
જ્યા ' નેતિ નેતિ ' કરતા શ્રુતિનો વિગમે
જેને વહે વિવિધ શાસ્ત્ર પવિત્રવામ,
એ પ્રાણવધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ
કાન-અભાનમય જે સદુપી સ્વન ન,
જેણે રચ્યો જગતરૂપ વિચિત્ર ધન,
જે શુદ્ધ શુદ્ધ સુખમારુ પૂર્ણામ
જે પ્રાણવધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ
જે શુદ્ધિઆદિ મુખ સાધન આપનાન,
જેની ની કૃષ્ણતા પ્રાદી અપાન
જેને ન દોષ શુદ્ધ રૂપ અને ન નામ
એ પ્રાણવધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ
જેના ભયે પૃથિવિ ધરભુધર્મ પાળે
જેના ભયે નહિ તારાન સર્વ બાળે
જેના ભયે પવન ધાય ન ધાય વામ
એ પ્રાણવધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ
સીમા તજે નહિ સમુદ્ર મમર્થ તોમ
જેને કર નહિ મદાપિ વિરોધ પ્રાપ
આકાશી ન અવકાશ તત્ત્વ આમ
એ પ્રાણવધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ
જે જીવ જીવન અને જગતસ્વરૂપ
જે આ ચરાચરતણો અનિયુક્ત વૃષ
જે સર્વનું અતિ અલૌકિક એક મામ
એ પ્રાણવધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ
પામે છતાં પણ અદૃશ્ય અવગમ્ય રહે
છે છતાં હૃદયમાલિ રચ્યા મરેછે
જેને જરાય ન અડે જાડ રામ
એ પ્રાણવધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ

સત્તાવ... પરમ પોતલુ જે કરેછે,
 નત્તાદિથી વિનિષ જે અવતાર લેહે,
 જેને ત્રિ પ્રત્યમા સકુનો વિગમ,
 એ પ્રાણુમધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ
 જેને વિરચિ હરિ ને હર નામ આપી,
 ભાવે ઠરે ભજન મુખ્યવદે પ્રનાપી,
 શ્રભે જપાય હર કેશવ કૃષ્ણ રામ,
 એ પ્રાણુમધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ

માધવ ધાર્દ ઘરો કર મારો

૧ જાણાવોશ

માધવ પાર્દ ધરો ઠર માગે એથ અહર્નિરંત્ર એક તમાગે	મા૦
દાન દયા કે ધ્યાન ન જાણુ પૂજન અર્ચન મે ન કનાથુ,	મા૦
માન મમતન અને મદમાહિ, સાધન નાથ થયુ નહિ દાર્દ,	મા૦
જૂધર જૂપર કુજ અભાગી રોગ રોગો રિત્યોપર નાની,	મા૦
આ ભવસાગરમા અથારો પામર કેનશ પાપ કમારો,	મા૦
સાર અસાર વિચાર ન સ્મરે કેમ થજે એમ અતર ધૂજે,	મા૦
માફ કરો મૂક મારી મગરી આપની આપા વંશાર્દ વિચારી,	મા૦
નરણ કરણુ મગલુ તમાર કેશવ તિ નહિ કપાહિ નિસાર	મા૦

અધવચ માહુ ગુચી મયુ

શાલ ધીરાના વદો

જાણુ કે હું માહુ રે, માહુ અટી ગુચી મયુ,	
પરમેશ્વર પાર ઉનારો રે અધવચ આ શુ થયુ ?	જાણુ ૦
દાનના હુગમુ જાન્યો ને મેન જ્યા નહિ દાય,	
મૂખ્યા દિલ જાવાની ચમગી, રહ્યો સધગો સાથ	
કે ન હો અગ્રાવે રે, આખર આની રહુ,	જાણુ ૦

* આપા કે મનેહરમાથી વચ્ચેના વિશા ના કવિન કે તાલ દીપમરી

× સ ૧૫૪૧ જેઠ

હામ હમાનક જગત મોટું, ભારે પંક ભરેલ,
વાત વર ને ખાનર ઝાઝા, એમા ઠંડ મરેલ,
ચોગમ ચોગ ફરે છે રે, કાઈ નહિ જાણ કહ્યું, જાણુ ૦
ગત રહી અધારી ભારે, કટક ભાગે પાપ;
વરમે મેઘ વીજળી અમકે, ચરચર કપે કાપ
શૂતાવળ ને ભડકે રે, હડખડ થાપ-૨ હથુ, જાણુ ૦
ગારામા ગુન્થા જે પેડાં, તૂટ્યા જોનર નાલ,
મેલ કડેડી હેઠા બેઠા, ગાંઠિ કંગાવે કાગ,
આમાથી ઉગરવા રે, કરવું કામ હથુ ૧ જાણુ ૦
ગાહુ ગુએ કુ ગુઆપો, કાંઈ સહાય ન પાસ
વિશ્વેશ્વર વગદા વીણીને નખર થાહિ નિરાસ,
કેશવ હરિ શુ સૂતા રે, પ્રભુપદ જાણ વહ્યું, જાણુ ૦

સસારસાગરના તોફાનમા પડેલી નૌકા

વાર્દુલવિક્રીક્ષિત,

જોડે કેમ કરાય અમણ નથી દેનાય તેડુ રહ્યું,
શુ થાશે શદ જાણ નાવિક કનુ ને ન ધારે કહ્યું
આવે છે વરસાદ વાધુ વચમા નુ સસનાગ કરે !
હોડી હાથ રહે ન હે હરિ હવે સસારના સાગરે !
ડોના ખાણ સુકાન કામ ન રે આ કાંઈ દેખાય છે ?
ખુટ્યા માધન સર્વ ગર્વ ન રહ્યો હેયુ વલોવાય છે,
મારે કોઈ ચડી તિમિગન ધણા નૌકા નમાવે અરે !
હોડી હાથ રહે ન હે હરિ હવે સસારના સાગરે !
અધારે અચકાઈ-અચકા ખુટ્યા-દેખી-સણો નુ રર,
આ દાણે કરણાનિધાન કચાપ્યા ત્યા એકલો શુ કરે ?
સાથે કોઈ સહાય હાથ ન મળે શી રીતથી ઉતરે ?
હોડી હાથ રહે ન હે હરિ હવે સસારના સાગરે !
પાણીમા ધન જાણ આખર અગી આ એપ એજે ગઈ
ભૂ-ઓ માર્ગ લેનો ભવે ભા તા ભૂતેશ ભારે ચડિ,

દેખે હાથ દયા કરી પ્રથમથી છું આપને આશરે,
હોડી હાથ રહે ન હે હરિ હવે સસારના સાગરે ।

દોહરો

કેશવ હરિ છે આપનાં, વ્હાણુ અને તોફાન,
સાચવળે સહુ રીતથી, આપ આપનું માન

ગોવિંદના ગુણ ગાવાવિષે
સસંગે

ગાધમે ગાધમે ગાધમે રે, ગોવિંદના ગુણને ગાધમે,	ગોવિંદ૦
ગુણસાગરના ગુણ ગાવામા, ન કદિ બેસ લગ્નધમે રે,	ગોવિંદ૦
શમન્દમ સાધન હાથ કરીને, ધ્યો મનવાળા યાધમે રે,	ગોવિંદ૦
વિનય વિવેક વિચાર સરોવર, નિર્મલ થાવા ન્હાધમે રે,	ગોવિંદ૦
જલને મુલે જીવન પીતે, સમજીને મરમાધમે રે,	ગોવિંદ૦
તન ધનજન ધાવન કાણુલ ગુર, શરૂં કેમ દ્વાધમે રે,	ગોવિંદ૦
આ માફ આ તાફ એવી, મમતામા ન મરમાધમે રે,	ગોવિંદ૦
મૃગજલ જેવા વિષયો જણી, જગમાં નહિ જરમાધમે રે,	ગોવિંદ૦
જન્મ મરણના ફેરા ફરતા, કાંઈ હવે તો કાધમે રે,	ગોવિંદ૦
અનુભવ થાય નિરંતર તોપણુ ધમવા ધૂળ ન ધાધમે રે,	ગોવિંદ૦
હેતેથી હગિના ગુણ ગાતા, ખોટો માર ન ખાધમે રે,	ગોવિંદ૦
સમજણુ દીધી દીનદયાળે, ફાકટ શીદ ફસાધમે રે,	ગોવિંદ૦
શીતલ નામસુધારસ પીને, પરને પણ તે પાધમે રે,	ગોવિંદ૦
કેશવ હરિ જે હોય વસોયો, શુભપદમાદિ સમાધ રે,	ગોવિંદ૦

પરમેશ્વરના મજનવિષે

* સોરઠ

મન જગ જાણે ગિરધારીને,—

ગિરધારી કુળ નિહારીને, મન૦ રક

આ તન ઉત્તમ માડ મળ્યુ છે, ૭ તુ સફલ સુધારીને
સમય ગયો પાછો નહિ આવે, અકનિન વાત વિચારીને, મન૦

જેગવિલાસ બલા તેં ઠીધા, પ્રાણુ હવે પરવારીને,	
મિત્રાલી વિમયને તજી તુ, વચ રાખું છું વારીને,	મન૦
આશાતૃપ્તિને કર અજગી, વિનય વિવેક વધારીને;	
ધર્મ કર્મને પાળ નિરંતર, શુભ ગુણને સંભારીને,	મન૦
બૂઝે જે લગવાન બળનમાં, હાય ઘસે તે હારીને;	
ધામ ધરા ધનનો મદ મેલી, મોહ મમત્વ નિસારીને,	મન૦
શમ હમ સાધન સજ્જ કરી, કામાદિક અરિને મારીને,	
ઘટ ઘટ વ્યાપક એક અખડિત, અતરમાંહી ઉતારીને,	મન૦
અન્ય કલ્પના કામ ન આવે, ખોટી મેલ ખુમારીને;	
એળખ ॥ આ સકલ જગતના, માયાહાર મહારીને,	મન૦
હય ભાગે ગોવિંદ મદાધર, પાર ઉતારે તારીને;	
દેશવ હરિ ક'પલતા સાચી, માન સદૈવ મુસારીને;	મન૦

અમારો રામ

૧

માહ.

આનંદકંદ અનંત રે, એવો અમારો રામ,	
જેના વિના આ લોકમા, કાનું ન કોઈ કામ	૮૦
પૃથ્વી પાણી તેજ વગેરે, સર્વે એનાં અંગ,	
ભૂદા કેમ પડે તે કોને, જલમાં જેમ તરંગ,—	૧ એવો૦
જ્યાં જોશો ત્યાં પૂર્ણ ભરેલો, પણ તે સ્થૂન ન હોય,	
ઝીણામા ઝીણા છે પોતે, નિરખી ન શકે કોય,—	૨ એવો૦
કેમ માપ ન થાય કયાથી, માપાતીત મહાન;	
અકા ને ભવ જેવા જેવું, નિત્ય ધરે છે ધ્યાન;—	૩ એવો૦
આખ વિના દેખે છે સાને, અનખું કેરું નહિ કાન,	
નામ રૂપ આ દૃષ્ય બધાનું, નિર્મલ એક નિધાન;—	૪ એવો૦
વિશ્વ અલૌકિક વૃક્ષ બન્યું છે, પોતે તેનું મૂલ,	
આડપર આરબ્યો ભારે, પણ નોખો નિર્મલ, ..	૫ એવો૦
મનવાણી નહિ પોતે પૂરા, છે સાનો આધાર,	
સત્તાથી સલાળી રાખે, અલગડોનો ભાર;—	૬ એવો૦
પશુ પક્ષી માણસ સર્વેમા, પોતે જીવનરૂપ;	
દેવોનો પણ દેવ દયાનુ, જૂનોનો પણ જૂન;—	૭ એવો૦

ભાવ પ્રમાણે દર્શન દેહે, લક્તનગોને જોગ; ૧
 ૩૫ ધરે છે નાના મોગ, ઇચ્છા આવે એમ,- ૨ એવો

૨

(માલ)

૫ અમૃતના પિજરમાં છે પોતે ૫ ખીંચ,
 અનર અમર અવિનાશી અતે અગો એક અરપ;- ૨ એવો
 અરણા ચાલે એ લોકોને, દે છે દડ પ્રયડ, ૧
 જાડી રીતે ક્યાહિ જડે નહિ જોગો સવળા ખડ,- ૨ એવો
 દણ દર્શન દર્શપણથી, નાગે છે અહુરપ,
 નરવનિચારે નિપુની જોતા, અતે આપ અરપ,- ૨ એવો
 ઉત્પત્તિ સ્થિતિ નય છે સર્વે, એની નુ-ભાગપ, ૧
 આ જગલ જમાવી બેરા, પણ પોતે ગૂપચૂપ,- ૨ એવો
 આખે તે અધાય ન મુઠે, છાપે નહિ ઊઘાય,
 વેદપુરાણો તત્વવિચારે, જેના ગુણને ગાર - ૨ એવો
 પાસે નિત્ય રહેહે પણ તે બોધ વિના છે દુર,
 ભાવે તે રીતેથી ભાગો, ભાઈ બધે ભરપર,- ૨ એવો
 મર્યાદાનુ મૂન ઘ્યાન, કાનતણા પણ કાન,
 ટાંગી કલ્પ જતા પણ પીતી, વાદા ચાપ ન વાગ - ૨ એવો
 કેશવ હરિ કે સમ કહા કે, સર્વે તેના નામ,
 પોતાના લોકોને ગ્રેમે, આપે ઉત્તમ ધામ,- ૨ એવો

પરમેશ્વર પાસે યાવના

મરાઠી ઘાસોની ચાલ

સપ જપ સબધ સગામા સતોરે દિન રીને,
 મારું કરાન કુસવતાસગા, સુખ ઉપજે જે રીતે,
 ઇચ્છા એ માણુ, દરિ હેતે ચગળે લાગુ

• નીચ કહી ઊઠી રવાણે જુથિસ જહની રીને મર્મ તે સમજા બોલાવ ૧, અને
 નીચ કહીની રેક કરવાથી બચવને રાગે બોલાવ ૨

પ્રાણીમાત્ર નિહાળુ સુખિયા, ટાઈ ન સકટ પામે	
ધર્મકર્મ શુભ આચરણેથી, આ જગતે યશ જામે	૬૩૫૨૦
કામ ક્રોધ લોભ લહારા ન લહે મુને લૂની	
આડધડે અયગ્રાપી અને, ધલ ન મારે ફૂની,	૬૪૫૨૦
મૃગજલ જેવા દષ્ટ નિપયમા, મન લલચાય ન માર	
અધ કરે નહિ મુને માયા, - રૂપ અહો અધાર,	૬૫૫૨૦
તીચુ મુખ રાખીને નિસદ્ધિન હાટે વાટે ધાટે,	
ક્યાહિ દીનતા કરવી ન પડે પેટ પૂરવા માટે;	૬૬૫૨૦
અનૌભાસથી મોતે મરણુ, કુશન કુટુંબી મેની,	
મતિ મારી હરિચરણે ચોટે, પ્રાણુ ગયાથી પ્હેલી,	૬૭૫૨૦
લેદ મટે મારા અતરનો, વિનય વિવેચનિચારે,	
એવી કેશવ હરિ દેતેથી કરણુ કરસો મ્યારે ?	૬૮૫૨૦

હરિરામ હવે હુ હાર્યો.

અર્જુન

હરિરામ હવે હુ હાર્યો, કરણુકર મમ ન તાર્યો ?	૨ હાં
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ વધારી બુ સચારે સાર્યો,	
અસપણે આશા તુષ્ણામા મોહ મમ વે માપો,	૨ હાં
અધવચ આમ મને આથ ની નિન સાવ નિસાર્યો-	
પણ કેશવ હરિ હો દેયામા, અન્ય ધણી નથી ધાર્યો -	૨ હાં

મન જામાટે જૂલાવ્યો

ઓધવજાના મહિનાના ઢાઢ ?

જૂલાવ્યો લગવાન મને શા કાગણે ?	
શુ કીધુ' તુ મે પૂર્વજન્મમા પાપ જો,	
મૂખજનોના અનિવે થી આતરે	
આજ મને લાગે છે તીખો તાપ જો	જૂલાવ્યો
જૂન ખરી પ્હેના મે પગતુ મા તા,	
તેપણુ છે કરણુકર તારો વા જો	

નહિ તો ચેતી આલત હું ગપલાપતિ,
 મન મારું ધર્મ જનન ન આતું રાંક જો;
 મેં જાણ્યું જે ઉન્નવલ સધળું દૂધ છે,
 હું જેવો આણો છે આ સંસાર જો.
 પણ પોમળ વરતાણું અતે એ બધું,
 એથી ઘાગે મનમાં સર્વ અસાર જો; બૂધાબ્યો ૮
 જુગનો જુડો જદસો વળતો નથી,
 સારું કરવાની છે ટેવ સદાય જો;
 શાન્ત વિચાર વચે સંતાપ મધા કરે,
 અંતર અદ્ભૂત રીતિથી ઉલ્લાસ જો. બૂધાબ્યો ૯
 દુષ્ટ જનોને કેમ નથી તું દાખતો ?
 સનજન જનને કેમ દિયે સંતાપ જો;
 સર્વતર્કમીને એમ ધટે નહિ,
 વિપરીત વળી પડે તારી છંપ જો; બૂધાબ્યો ૧૦
 રોષ બધો અંતરમાં દાવ સમાય છે,
 વિનય વિવેક વિચાર વળી વિસરાય જો;
 તોપણ કાલ જવાથી તે મલ્લ છનસે,
 ઝીણી નજરે જોતાં એમ જણાય જો; બૂધાબ્યો ૧૧
 જાણું છું તોપણ આ ખેદ મધાં કરે,
 યત્ન કરે પણ ચિંતા માય ન દૂર જો;
 શામાટે એવું અંતર મારું—ક્યું ?
 કરવું તું સંમમ કરવામાં શર જો; બૂધાબ્યો ૧૨
 જુકું કરનારાણું માય ભલે લાગું,
 તારી મરજી હોય કે તું તેમ જો;
 પણ બૂલાવિશમાં પાછો પ્રેમે મને,
 કર જોડી માણું છું કેશવ એમ જો; બૂધાબ્યો ૧૩

દેશવશરણ.

દિલી.

નાથ ! શરણુ હું પડ્યો દહે નગારે, અન્ય એમ નથી છનિ કોઈ મારે;
 શુદ્ધિ આપશે સદૈવ દેવ ! જેની, કિંપા સર્વ હું કરી સહીય તેની;

ધર્મ-કર્મની ન વાત લેશ જાણુ, માન મૂર્ખતાવડે મમત્વ તાણુ,
પાપ-પૂજનામા પ્રીતિ મે ન કીધી, કર્મ દોષવડે દુષ્ટ વાટ લીધી
દયાસિધુ છો ઉદાર ચિત્તવાળા, જાણુતા છતાં જાપી ન નામમાલા,
મધુ શુ કહુ ! યથા કરે બળાપો, દીનજ્યુ કૃપાસિધુ કદ કાપો
દુખ દૂર થાય એજ ઇષ્ટ માણું, પ્રેમથી પસારી હાય પાપ લાણું,
પાપ-પુણ્યના વિચારને વિસારી, હાય કેશવ હરિ ધરજો પધારી

ईश्वरकृपानी सतृष्ण संतकरणधी याचना મૈરવી ચલતી.

(કળ દોત ધુથી કન દોત કશ) એ દાણ

કરુણાનિધિ કયા સંતાઈ ગયા ? દામોદર નિર્દય કેમ થયા ! કરુણા ૬
આપવિના આધાર ન મારે, કેમ દયાયુ કરે ન દયા ? કરુણા ૭
શરણાગતપાલક છે સાચા, કેશવ કેમ ગિસાઈ રહ્યા ? કરુણા ૮

ए दीननाथ दयाळ नटवर नाथने नमीए अमे હરિગીત

જેથી સખવ પૃથ્વી પવન જલ તેજ ને આકાશ છે,
મન સુદિઆદિક વર્ગમા જેનો વિશેષ વિકાસ છે,
લમતા બધા બલ્યાકનો આધાર હાર ખરે ખરે,
એ દીનનાથ દયાળ નટવર નાથને નમિએ અમે,
ગચના બધી આ વિશ્વની જેનો નિચિત વિભાસ છે,
એ વિશ્વની રચનાવિષે જેનો નિરંતર વાસ છે,
અતવિષે આશ્ચર્ય પશુ નહિ દ્રષ્ટિએ દેખો તમે,
એ દીનનાથ દયાળ નટવર નાથને નમિએ અમે,
માયાવડે માનેય જેના નામરૂપ અનેક છે,
વ્યાપક નિરંતર તોય જે નિલેપ નિર્ગુણ એક છે;
જપ-તપ અને આરાધને જેને જગત આપુ નમે,
એ દીનનાથ દયાળ નટવર નાથને નમિએ અમે.
પોતેજ દત્ત વિવર્તરૂપે દ્રષ્ટિએ દેખાય છે,
જે નિરંજન નિર્દોષમા સર્વે પ્રપચ સમાય છે
-સ્વોપમા મુખેમા 'દેવ' એ પેતાલિયે પેતો રમે,
એ દીનનાથ દયાળ નટવર નાથને નમિએ અમે.

નાનર કૈક ત્યાં હરિનામે, ગોપી તરી નજ્યામની રે,	હુતોં
ભોગ-વિલાસવિષે જે ભટ્ટે, એના અધવ દિન્યામિની રે,	હુતોં
કેશવ હરિના ભજનવિનાની, જાવા નકામી લાગ્યામની રે,	હુતોં

હવે મારીપર દયા કરો.

વેશ

દીનાનાથ દયાગ, હવે હેતે કરજો દયા રે,
નિગુણાતીત મને તરછોડી, મેડી ક્યા મવારે ર—ટેક.

સમજ્યો નહિ છુ ગ્વાર્થ સર્વામા, નાયચરણુમા ચિત્ત ધર્મામા,
નથી ભર્પા મારામા, દોર ક્યા ક્યા રે ર— દીનાં

થાક્યો ભવાટવીમા ભગ્ની, અતિ સાવ રહ્યો છુ અટકી,
મારાથી જીખો ક્યા જના રળા રે ર— દીનાં

આપવિના આધાર ન મારો, પ્રભુ સદૃથી પર ઉનારો
શેવડને સભારો, કપની જા મવા રે ર— દીનાં

કરુણાસાગર કેમ તપાવો, બહુ મજાઓ મારાં જનાવો,
કેશવ હરિ આવો, સતપ ધણા સત્પારે.— દીનાં

હવે તમને નહિ જવાદહ

વેશ

અન્નપામી ક્યા જરો, નહિ જના દહિ હરિ રે,
હઠથી હું રાખીશ હવે મન-મહિરમા ધરી રે—ટેક

મોહન તમને ધણા મનાયુ, નધર મેનીને ન મહે જાયુ,
નિર્દય આમ ન થાયુ, પ્રભુ પદ વિસરી રે,— અન્નપામીં

રીઝવવાની રીતિ ન જાણુ, મનગમતી રીતે વરતાણુ;
મન ગભરાણુ, બીજી મશ કરી કરી રે,— અન્નપામીં

જોવો તેવો તોય તમારો, તજ્યાથી નહિ આવે આરો,
નાથ ઉગારો, રખડ્યો પે જા હરી હરીરે,— અન્નપામીં

+ 'દૈશ્વર્ય સર્વમૂતાનાંન્દદેશેડર્શન તિષ્ઠતિ' ત્યાહિ દીનાના વચનોથી
અર્થે અત કરવને ઉપરના થર નરખિ માન્યુ છે

અધ મયો હું અસપણેથી, પાસે છે પણ ન જડયા તેથી,
કેશવ યાકયો એથી, ફાકટ કરી કરી રે;— અન્તર્ધર્મી

આર્તપણામાં દમ્ભરપ્રાર્થના.

રમ દેવ.

મારી નાદ તમારે હાથે, હરિ સંભાળજો રે.

ધારા પેનાનો જાણીને, પ્રભુપદ પાળજો રે.—ટેક.

પૃથ્વાપૃથ્થ નથી સમજાતું, દુઃખ સદૈવ રહે ઉભરાણું,
મને હશે શું યાતું, નાથ નિહાળજો રે,— મારી.

અનાદિ વૈવ આપછો સાચા, કોઈ ઉપાયવિધે નહિ કાચા,
દિવસ રાત્રી છે દાંચા, વેળા વાળજો રે;— મારી.

વિશ્વેશ્વર શું હજી વિચારો, બાજી હાથ છતાં કાં હારો ?
મહા મુંઝારો મારો, નટવર ટાળજો રે;— મારી.

કેશવ હજિ મારું શું યારો ? ધાણુ વળ્યો શું ગઠ ધેરાશે,
લાજ તમારી જાણે, જૂધર લાગજો રે; મારી.

હું તમારે દારણે આગ્યો છું.

— રમ દેવ—

મારા હાથ પડયા છે, હેય હરિ તું શું કરું રે ?

ચરણે આગ્યો છું, કરણાકર કરશે તે ખરું રે.

ક્યાં સંતાપાવકુદ્ધસકરાણી, તરણી નટવર જાણ તણાણી,
ભાડે હાથ ભરણી, કઈ રીતે તરું રે ? મારા.

મતું હશે શું સમજણુ ન પડે, ગોત્ર પણ માર્ગ મને ન જડે
ભવસાગરનાં દુઃખવડે હૃદયે ડડું રે,— મારા.

ધરણીધર શું ધાણું મારું, ગટણુ કરંછું નિત્ય તમારું,
અવડું શું અધારું, મરણુ વિના મડું રે; મારા.

સાધન સર્વ ગયાં છે ખૂટી, કપટી કાલે માર્યો કૂટી,
જગડ્યાની નહિ છુટી, ફાકર ક્યાં કરું રે ?

અનિ તાપેથી તપી રહ્યો છું બાપકદેથી અધ મયોહું,
જૂવી ભાન મયોહું, ધીરજ શું ધરું રે ? મારા.

અદ્ભુત માયા નાથ તમારી, મન-વાણી નદિ પ્લેષિ મારી,
કેશવ હરિ હારી, ફટકેલ યર્ષ ફરં રે,—

માગી

મારી લાજ નિભાવજો રાગ રેત.

મારી લાજ તમારે હાથે, નાથ નિભાવજો રે;

દીનાનાથ દયાળ દયા, અદ્ભુત દર્શવજો રે.

૨૬૦

બંકટથી સોસાઈ મુશરિ, લેજો અન્તર્ધર્મી ઉગારી,

હવે ગયોછું હારી, બાપ બચાવજો રે;—

મારી

કર્મ કંઠ્ય માય મહ બેઠા, હાથ પડ્યા છે દમબળું હેઠા,

પરમેશ્વર ક્યાં પેઠા, પણ પરખાવજો રે;—

મારી

અહિન અને દ્વિતમાં અણુમમણુ, ફૂટાફૂવવિને શું સમણું ?

ભણું તણું શું ? માધવ માર્ગ બતાવજો રે;—

મારી

કેશવ હરિ હેતે સંભારં, પ્રભુ ! પદ લેવ દજ ને પ્યારં,

મંગલ કરવા માઠં, અંમદ આવજો રે;—

મારી

પ્રાર્થના

વૈતાલીય

નિનવું વિશ્વ વિશ્વનાથપતિ, કરજો નિર્મલ મર્ષની મતિ,

હરિ અંતરમાહિ આવજો. ગરજો સેવકને નિભાવજો

નથિ પૂજન-પાઠ મેં ક્યાં, નથિ દુઝો કદિ દીનના હર્ષો;

ધન ધર્મવિશે નથી વધુ, કપટે કેવલ પેટ મેં ભયુ

શુષ્કસાધકને ભજ્યા નદી, વિષયોને મનથી તબ્યા નદી;

બહુ દૂર રહ્યા દયાળને, સહ સંસારવિશે સમાપને

ચડતાં ચડતાં પડાય છે, ચવ સંકટ પહોંચાય યાય છે;

મમતા કરતાં મરી ગયો, નરનો જન્મ જડી જતો રહ્યો.

સમને દમ સાંભર્યા નથી, શુષ્ક માન્યું સુત-વિત-દારથી;

પરમાર્થ વિચાર વિસર્યો, પગ પુણ્યે લવમાં નથી ભર્યો.

પ્રભુ સુકૃત કાજ આનિઓ, રિપુઓએ ફરતો ફસાવિઓ;

અતિ આધિ ઉપાધિઓ નડે, જલ આવે પલમાહિ પાપજો.

મન મોહવડે મુંઝાય છે, ધરતાં ધૈર્ય બધું દરાય છે,

ધર્મીધર્મ ધૈર્ય આપને કરણાસાનરુ છ કાપને
 ત્રિપુણાચર તાગનાર છે, અવળા પથધિ વારનાર છે,
 અપિનેશ્વરુ ઉમારને, અપનો સમગ્ર નિસારને
 ભગ્યો ભાગ્યન હુ ભવે નહિ ધન્યુ અવતાગને હવે,
 મદિ જન્મ દિયો જગપતિ નિજમા નિત્ય રખાવને મનિ
 સમ ત્યો સધણુ જ્યાધન, મળતા મગન આપમા મન
 નથી અન્ય જોડા આનરો, જગ મારી પર ધર્મથી ધરો
 મુખસાનરુ એ. આપને, હરનાર ગણી અર્ધ તાપને,
 ચરણે મરણે સુખી થાઃ ધરી આપ્યો જડ હુ, ખની જવા,
 પરમેશ્વર પૂજુ કામ છે, પરમાનંદ અખધામ છે,
 બહુરૂપ અનેકનામ છે નિમા કેશવ કૃષ્ણરામ છે.

૧ ટર્જન કરવા શી રીતે આવુ ?

✽ સારણ

આથી આવુ, ટર્જન કરવા શ્રીરણુડોડ તમારા ?
 અન્તયમી, આડા આવે, મારા કર્મ અમારા ? ૨૬
 નાખે છે તાપ મને તારી, ભગવાન હશે કેતુ ભાવી ?
 નથી શનિ ચરીરવિરો આવી, — કયાથી આવુ ?
 હા સર્વ હવે માની લેવુ, નથી લેશ હવે લેવુ, દેવુ,
 ન લેવુ જગજીવનને એવુ, — કયાથી આવુ ?
 આપો હા જો આરોગ્યલુ, તે તો અગણિત ઉપકાર ગણુ,
 છે દુખ હા ધર્માદિ ઘણુ, — કયાથી આવુ ?
 આવો જો આપ કૃપા કરા, હું છું હાજર મસ્તક ધરવા ।
 કેશન હા નથી ચરની પગવા — । કયાથી આવુ ?

પ્રાર્થના

સાર્વલોકિકાદિન.

વિશ્વાધાર વિશેષ શાન્તિ ન મળે શું વિનયું આપને,
પૂલું પ્રેમવડે પવિત્ર પશુ હું પામ્યા કડું તાપને;
રીઝો કેમ કરી તમે તરત ને હું રીતિ ગાણું નહીં,
તેથી પાત્ર જ આપના પ્રણવનું કાં તો યવાયું નહીં;
આપીને અવનાગ છંદર મને કાત્રો ન ફેલી દિઓ,
ચોનાના જનને જગત્પતિ હવે જૂમાં ન બેળા દિઓ;
મારે ક્યાં સરજો જતું મુખ યવા આધાર મો અન્ય છે
ધાતા ધ્યાન વિશે કણુંય ન મરો એ સ્વર્ગને ધન્ય છે ।
ધાયા છે ધગવા ધણીપત કરી પ્રેમે મદા પાપને,
દીનાનાથ હયાળ શું વિવશતા ત્યારે ધટે આપને ?
એવાથી પશુ શું આરે અધમ છું કે કાન દેના નથી ?
હુએ દીન ધર્મ મળે પશુ તમે સંભાગ લેના નથી;
તાર્યો નામવડે અગ્નિમિલ મદા પાપી હતો જે ધણો,
હિમયો ગજરાજને સહજમાં તેને ગમે તે ગણો;
એવા આજ અસંખ્ય આ અવનિમાં છે દાખલા દેવના,
ત્યારે નિષ્ફલ જાપ કેમ કરવી સાચે મને સેવના ?
દેખો છે મધણું હજાર મુખ છે શાને નથી જોસતા ?
ભારે ભૂધર બેઠ તોય પશુ કાં ખાતે નથી જોસતા !
જ્યારે આ જવમાગરે ભટકતાં મારે જતું છે મરી,
ત્યારે શું કરવા હવે ગરજ તું રાણું તમારી હરિ ?
મારે કામ નથી તમે હઠ કરી નાશી જશો તો ભલે,
મારું ચિત્તગકાર આપચરણે રાખીશ બાંધી ભલે;
તેમાં કાંઈ ન જોર થાય તમથી સ્વામીન છું હું હરિ,
દેખી નિદ્રાય આપને પ્રથમથી મેં લાગ્ય લીધું ભરી;
પેલાં પૂણું નિચાર કાંઈ ન કર્યો મેં હાથ દેવા વિશે,
કે મારી ભવસાગરે ભટકતાં અંતે દશા શી થશે;
કલ્પે કોઈ દિને ન થાય મનનું ધાણું આરે પાધરું,
ત્યારે હું કમ્બુનિધાન સુખનાં તે આધનો શું કરું ?

આર્યેથી સુખના નિધાન તમમાં ૬ દોષદષ્ટિ કરે,
 જોને આપત્તની કૃપા કરિયે તે કેમ માને ખરૂં ?
 મોતુ જેટલોયો પિતા ન મનમાં લેજોય તે લાલગો,
 મોટે કેશવ સર્વ સાર અમલ પારે હવે આરગો

આ કલિકાલમાં આપવિના કોણ ડગારે ?

इन्द्रविजय અને મનહર

ધમ ગયો ધ ઇન્દ્રનસમાદિથી કર્મવિષે મતિ કોણ કરે છે ?
 પ્રતિ ગર્હ નયનીતિ ગર્હ કુવરીની વળી વળમા વિચરે છે;
 આશ્રમ વર્ણુ મયા વિપરીત ભવાનક આ ભન આખર ભારે,
 આ કનિમયવિશે કરણાકર આપવિના અહિં કોણ ઉગારે ?

વેપધારી યજ્ઞચારી સન્યાસી જ્ઞમહકારી,
 સસારીઓ ગોક ઉપગમે એવા થાય છે,
 નિકાનો નિકલ અધિકારી અધ ધૂતી ખાય
 કષ્ટ ન કહી શકાય પાપ ઉભરાય છે,
 નિષ્ઠા કતા કુચયતા દષ્ટિએ દેખાય નહિ
 આડી સુમવાઈ આરે માર ચમકવે છે,
 કામ-ક્રોધ-લોભ મેહપાશમાં પડેલા લોક
 દેવમે રિદિતાથી કુખ ઉપગમે છે

મેવકનો ગુરભાય ગયો વનિતા વિપરીત ધર્મ વિહરે છે,
 વૃદ્ધ રહે વધી જાય જુનાન અણુદપણુ જલ-સુદ્ધિ હરે છે,
 અપવિના ગખડે બુદ્ધ રોક બધા સરખા શુભ કોણ વિચારે ?
 આ કલિકાલવિષે કરણાકર આપવિના અહિં કોણ ઉગારે ?

અનાદિઆદિ ઉત્પાન અકળાવે અતિ,

અજરસ ધરતી ધરાય ગળી જાય છે,
 પૂરું અજ પાકે નહિ આપવા અનેક કરો,
 તેમા મહામારી જેવા રોગ પચરાય છે,
 સત્ય તો સમાઈ ગયુ દયા ન દેખાય ક્યાદિ
 સત્ય કે સુખ સાચુ સોજાય ન આપડે

ધન ધામ માન જાય જામે અપમાન હાય,
આમ તેમ દોડતાં અકાલે કાલ આપડે,
વર્ણ થયા વિપરીત જાયા, અધિકાર ન કોઇ પવિત્ર નિહાળુ,
દલપડે બહુ ડોળ વધ્યો, મુખ શીત અને સરલાધ ન ભાળુ;
નિર્મલને બલવાન હજી હરિ કેશવ કહ્યે અનેક વિકારે,
આ કલિકાલવિષે કરુણાકર આપવિના અહિ કોણ ઉગારે ?

● પ્રભુ ! સત્પ્રજા સુવિચાર સત્સમયને સદ્ધર્મને આપજો
શાર્દૂલવિકીર્તિ

દાખે દેવ અનેક દીન જનને દાહી દગ્ધદષ્ટિએ
જીવાડે સહુને સદા સુખરિષ જ મેઘની શ્રુતિએ,
લીલા અદ્ભુત જે કરે જગતમા તે કહ્યે કાપજો,
સત્પ્રજા સુવિચાર સત્સમયને સદ્ધર્મને આપજો
વાણી પ્રદિય ને વળી મન કથી જાણે ન જેની ગતિ,
જેના અદ્ભુત કાર્ય જોઈ નજરે મુગ્ધા મારી મતિ,
એવા આપક એક ઈશ્વર સદા સત્તાપને કાપજો
સત્પ્રજા સુવિચાર સત્સમયને સદ્ધર્મને આપજો
આપે અતરમા પ્રકાશ સહુને જે નિર્વિકારી રહી,
જેની શક્તિ સદા ચરાચરવિષે સ કોય પામે નહી;
એ વિશ્વેશ્વર શોકરૂપ સહુના કે કાસને કાપજો,
સત્પ્રજા સુવિચાર સત્સમયને સદ્ધર્મને આપજો,
દીનાનાથ દયાનિધાન સુખના સપૂર્ણ હે સાગર !
બકતોના લાય ટાંગનાર ભજવાન આ દામના દાકર,
હુ છું દોષભરેલ તોય મનમા દાહી દયા રાખજો,
સત્પ્રજા સુવિચાર સત્સમયને સદ્ધર્મને આપજો
જેના તેજપડે પ્રકાશ કરતા સૂર્યાદિ સર્વે મહો,
જે બાહ્યાર એક આ જગતમા આશ્રય આપે અહો,

* આ કવિતાની એક એક કડી અનુક્રમે સ ૧૬૪૦ થી સ ૧૬૪૭ સુધીના

આર્યમર્મ પ્રકાશના પ્રકાશક લખવા માટે રચાયેલી છે

તે વિશ્વેશ્વર ચિત્તની ચપલ જે તે ચાપને ચાપને,
સત્પ્રતા સુવિચાર સ્વસમયને સદ્ગમને આપને
જેને જન્મ જરા અને મરણ કે આવૃત આવે નહી,
જેને નિશ્ચય કાન કર્મ ચલુ કે કોઈ નચાવે નહી,
એવા એક અખડ દેવ અમને આનંદદારી થતે
સત્પ્રતા સુવિચાર સત્સમયને સદ્ગમને આપને
જાતે શ્રવણરૂપ આ જગતમા જે ભાવરૂપે ભર્યા,
જેને પ્રાપ્ત થઈ જરા મગ્ધુથી ચોગીજનો ઉગર્યા,
પાણીમાહિ તરંગ તેમ અધજે જે પાપ દેખાય છે,
સારા આત્મવિચારવાન જનને પ્રત્યક્ષ તે થાયછે

સસારની જજાલ અને પ્રભુસ્તુતિ

પૃથ્વી છવ

શરીર પલમા પડ પ્રથમ વાત એ આકરી
પડી પરવજે પ્રભો ! ચતુર તે કર ચાકરી,
ભનાધિ તરવો તથા કંઈપુ કર્મનો ચોગ છે,
વિનાશ કરનાર આ વિપવભોગનો રોગ છે
મમત્વ ધરુ તથા ધન ધરા નથી આપણા,
કનક સુત મિત્ર તે પણ સમગ્ર છે તાપણા
મમત્વ તનનુ અત્રી પણ પડયુ રહે પાડળ
કલા વિનયમા ન કોઈ જનનુ લગારે બન
ઉપાધિ અને અસતા અધિ થાયછે આધિઓ,
શરીરનુષ્ઠમા રહે નહિ વર્ગી વધે આધિયો
સદૈવ મન મૂર્ખ આ ત્રિવિધતાય આપ્યા કરે,
શિરે પ્રતિદિને પ્રભો ! દુઃસ્વિકાલ દાખ્યા કરે
નિચાર કરતા મને મનપ્રિયે વ્યથા થાયછે
સુપુણ્ય પ્રવાવિના વય તથા વહી જાયછે,
ગમે મનવિરે ન તે પણ પડે વશ પાધર
અહો નરહરિ હવે સુખ થયા કહો શુ મ્હ !
વિવેક મનમાં વસે સુખદ એ સ્વસ્તુનો
ટળે તગત ભાસતો અસલનો અસસ્તુનો,

પરંતુ અખિયે-વર પ્રણયપાત્ર વિશ્વ-વર !
 બને ન તુચ્છની કૃપાવગર તે કમું સંકર !
 અનંત હરિકેશવ પ્રભુ કરો કૃપા પ્રેમથી,
 ધરું ચગળ તો પછી મરણ જન્મ મારે નથી;
 સદૈવ સુખરૂપ છું નદિ કશું મને બંધન
 કલત્ર મુન સર્વદા સુખદ છે ધરા ને ધન.

હરિ ! મને ઉત્તમ માર્ગ બતાવો.

હરિ વારે આવો, ઉત્તમ માર્ગ બતાવો.
 પ્રપંચ આ પ્રકર્યો શામાટે, ખમર નથી તે પડતી;
 અંતવિનાની અદ્ભુત રચના, છે ચડતી ને ચડતી; હરિ૦
 ક્યા કરિએ વિશ્વાસ જગતમાં, નિશ્ચર તે નથી થાતો;
 શંકાશીલ દશામાં રખડી, છત્ર રહે છે જાતો; હરિ૦
 પરાધીનતા પક્ષમાં લાગે, સ્વાધીનપણું પલમાં;
 અભિમાન અને અધિક દીનતા, નત્ય બધું તે જલમા, હરિ૦
 સજ્જન દુર્જનતણી પરીક્ષા, શી રીતેથી કરવી;
 યોચિંતા ઉત્પાત નડે ત્યાં, ધીરજ ક્યાથી ધરવી ? હરિ૦
 શુભ-સ્વભાવ સર્વના ન મળે, વર્તન તેણે તેણે,
 ધનજી પણુ અનરમા તેથી, એ કાણુક તે કેણું ? હરિ૦
 પ્રુણવડે સંકૃત સૂત્રે તો રિધો વિરિધ નડે છે,
 અદ્ભુત રીતે ઉદ્યાન્તવડે, સર્વે ચડે પડે છે, હરિ૦
 એની મેળે આગળ આવે, આધિ ઉપાધિ બ્યાધિ,
 આ સસારે સાધન સુખના, કોણુ સડેછે સાધી ? હરિ૦
 કેશવ હરિપદ દાય ન આવે, કટકી કોઠક કરવું,
 નિશદિન ઝરુ આખર મરણુ, અતે સર્વ વિસરવું; હરિ૦

હરિ ! હુ હીરો હાથો છું

માઢ

હીરો આવ્યો તો હાથમા, હાથો છું હે હરિ !

ગી ઉપાધિ ક્યાં છતા, મળગે ન તે ફરી

૨૬

શુ આ પૂર્વ જનમનાં પાપે, કામો કરો દૂર ?
 કે શુ નિર્દય દેવે આતી, નાશ્યુ ભુનુ વેર ?- રે હાર્યો
 ખૂલ મધ શુ કામ ભગનમા, કે કોપ્યા કિરતાર,
 જપ તપ ધ્યાન સમાધી સાધન, સુખના મર્ત અપાર,-રે હાર્યો
 આ સમાગ્ર અસાર અરેરે, વડા વિનય દિયાર;
 શુ છે કામ હવે સપતનુ, ધોનાં આ ધગમાર,- રે હાર્યો
 સામ સહાય કરે તો સ્વામી, પામુ પદ નિર્વાણ;
 કરુણાકર નહિ તો કેશવના, શુક્યાં વારે વ્યાધુ - રે હાર્યો

જીવન નિષ્ફલ જાય છે માટે કરુણામૃતની યાચના

દેશ

હઠ લાઇ બેઠા છો હરિશય હવે હૃદ થાય છે રે,
 જગદીશ્વરજી જન્મ જડેતો નિષ્ફલ જાય છે રે ૨૬
 શો અપરાધ થયો છે સ્વામી, પૂછુ છું પ્રણયે શિરનામી,
 અતગ્યામી, અતિ અતર ઉભરાય છે રે - ૬૬૦
 છે ભગવાન મને ભય ભારે, આપવિના નહિ કોઇ ઉગારે,
 આ સસારે, અધવચ વ્યાધુ તથામ છે રે,- ૬૬૦
 ધણા ધણાની વારે ધાયા, સેવકને ટાલે જાતલા,
 માધવ નકરો મામા, નયન ભરાય છે રે,- ૬૬૦
 કેશવ હરિ બહુ મહેલુ ન થાશો, નિર્દય મધને દૂર ન જાશો
 પ્રિય કરુણા-મૃત પાશો, જીવન જાય છે રે,- ૬૬૦

આપવિના ઘીજા કોની પાસે જાડ ?

શાસ્ત્રી મળી પાછતી

હરિ ! હુ ક્યાં જાઉં ! સુખિઓ શી રીતે થાઉં ?
 તાપે તન- મન નિત્ય તપે છે, દેવ દિશા નહિ દેખુ,
 હાનિવડે દુઃખજનો હાર્યો, લાભભણું શુ લેખુ ? ૨૬૧૦
 મમ ન આવે કંઈ કુશલતા, કંઈ મન યોગે

પૂજન—અર્ચનમાં પરમેશ્વર, પ્રીતિ ન રાખી પૂરી,
 ધાતુ યયુ નથી ધરણીધર, આશા જાય અધૂરી. હરિં
 દામા કરે અપરાધ દયાનિધિ, હુ છુ ગડિ ઘેતો,
 ઓથ નથી બીજો આ સમયે, માધવ હાથ ન મેલો,
 શરણાગતપાતક પરમેશ્વર, પદ લઈ બેઠા મોટું;
 અધિદેશ્વર આ અરા વખતમાં, ખસી જાયો તે ખોટું; હરિં
 ગદા કરી ગર્ભમાં ભારી કલાવિના પણ આપે,
 વિનવતા પણ હવે વિસારો, ક્યા કલ્પને પાપે, હરિં
 વણા ધણાની વારે ધાયા, પ્રભુતા બની બગ્ગની,
 ભારે શુ હું એક પડ્યો કે, દયા નથી દર્શાવી, હરિં
 કેશવ હરિ હૃદ થઈ ગઈ છે, પોત તપાસ્યુ પૂરું;
 નહિ રીઝો તો ઈશ્વર મારૂં, રે'શે બધુ અધૂરું, હરિં

માધવમેઘપ્રતિ ચાતકની પ્રાર્થના

સારંગ

હે માધવમેઘ, કેમ હજી આ ચાતકને તરસ વે ?
 અતિ તાપ પડે, કરણાવારિ હવે હેતે વરસાવો
 ચોતરફ પવન ઊના ફૂટે, ઝી તન મન કઠસહિત મૂકે,
 અતિ કહણુ થયા છે —ઈ ચુકે ? હે માધવમેઘ,
 વગ્ગ્યાનો જાય સમય વીતી, એ નાથ નથી ઉત્તમ રીતિ,
 બનપણુ કરવામાં શી બીતી, હે માધવમેઘ
 બીજો બહુરૂપ બની ગાળે આ લાયક ઠેકાણે લાગ્ને,
 નિજ ધર્મ વિચારો તો ધાળે —હે માધવમેઘ
 કેશવ હરિ ! ચિત્ત તમારામાં તમવડિયે સુખ સુત—નારામાં,
 નહિ બોધ કરોય મિથારામાં, હે માધવમેઘ

તમારા દીનદાસને કેમ વિસારો છો ?

હોશ

હરિ હુ દીનદાસ તમારો, કરણાકર કેમ વિસારો ? હરિં
 અર્વાન્તઃ થઈ ક્યા અતાયા આપવિના નથી આરો

લખકારક આ લવસાગરમા, બહુ અથડાઉં બિચારો,
 કેમેય ન દેખુ કિનારો,—
 ઉત્તમ નૌકા નરતન આવ્યુ, પણ નાવિક નહિ સારો;
 શી રીતે પ્રભુ પાપ પામરો, હરકત થાય હમ્મરો;
 એમાં અપરાધ ન મારો —
 તારો જેમ તમે ગજપતિને, તેમ મને પણ તારો,
 આશાતૃષ્ણા-મમતામગરે, પકડ્યો છે પરનારો,
 જેવો પણ જા ન પધારો ?
 લાગ્યો છે વડવાનન ચોમમ, હે સિદ્ધ ઝટ દારો,
 શરણાગત પાલક પણ રાખી કેશવ હરિ કર પાગ,
 મેલી વિપરીત વિચારો,

હરિં

હરિં

હરિં

હરિં

પરમેશ્વરપ્રતિ ગજ

સ્વસ્તિ ! શ્રીપરમાનંદધામ, નિગમનિવાસી રે,
 ત્રિશુભાવય વિશ્વવિરામ, વિચિત્રનિદામી રે,
 પ્રિય પૂજન કરવા થોગ્ય, પરમસુખકારી રે,
 મનમોહન નીનિનિકુળ, હૃદયદુ ખલારી રે
 ઓગણીગસો બાનન સાત, અખડિત આગે રે
 મિતિ શુદ્ધ અપાઠી બીજ સોમની સાગે રે
 લખુ કેશવ કાગળ એક, અતરીયાળ તમને રે
 વચિો આગળ દીનદયાળ, નવન દષ્ટ નમને રે,
 લખવાની હશે શી રીત, ન જાણુ જાતે રે,
 સાર સમજ ન લેશે દોષ વૃથા કેઈ વાતે રે,
 અહિ કુશલ સમગ્ર કુટુંબ, તમારે પ્રતાપે રે,
 માત-તાત સહોદર સર્વ, સદા સુખ આપે રે,
 પચરગી તમારે રૂપ, જગત આ જોઈ રે;
 યસ નિર્મલ સુભુતા વેત, ગયુ મન મોહી રે
 પૂર્વજ-મ તણો સસ્કાર, ઉદય થઈ આવ્યો રે,
 પ્રભુ પાનક એવે પ્રેમ, પરમ પ્રકટાવ્યો રે

નિશ્ચયપરમ પ્રતિબિંબ, અસૌકિક આતુ રે,
 શુદ્ધરૂપવિષે સદેહ, લગ્યારે ન લાવું રે
 અતિ અદ્ભુત ને બદુરૂપ, અનેક પ્રકારે રે,
 કહે અવયવ, ઇન્દ્રિય, રૂપ, ધણી છે તમારે રે.
 લઘુ-ગુરુ નિર્ગુણું ગુણવાન, કલા છે અનેકે રે,
 ઓયરે વળી કોઇ અપંગ, અસવ નહિ એકે ?
 સ્વુપ્ત મુદ્ધમ કહેછે કેઈ, શુન્ય સમજાવે રે,
 તેમ તેમ તમારા માહિ, અધિક જાર આવે રે
 મન મળના બહુ અકળાય, મદારાજ મારું રે;
 યારો દર્શન ક્યારે દેવ ? મને તે તમારું રે
 આપવગર ગમે ન જરાય, જગન શુન્ય જેડું રે
 માત્ર અતરમા પરિતાપ, અધિક શુ કહેડું રે
 તમે ક્યા ને પડ્યો હુ આદિ, ધણ છે ઠેડું રે,
 કોય કર્મ કંઠે આ કાવ કહો કેમ બેડું રે ?
 વિદ્યા વિનય વિચાર વિહીન, વસુ દૂર દેશે રે,
 રહુ વિહ્વલ વિકલ સમાન, નિરાત્રી વેશે રે,
 પ્રાણહાયક પ્રુષ્પવિત્ર, નયનના તારા રે
 હોમકુશલ તમારે હાથ, મુકુટમણિ મારારે
 મન મળવા થયુ તૈયાર, અનેક ઉચાટે રે,
 માગી લીધી મળની જ્ઞેય, ધટિત બૂ ધાટે રે,
 ખોયવાને તમારી પાસ, પરમપથ લીધો રે,
 સમજીને સદા સુખરૂપ, સરલ ને સીધો રે
 દાહનાર મળ્યો હરજૂડ, બળદ બલવાળા રે,
 આમ તેમ તણાવી જાય મહાહઠવાળારે
 લખ્યુ હોય લલાટે દુખ મળે સુખ શાથી રે;
 પ્રભુ ! ભાગ્યમા હોય વિયોગ, મળાય તે ક્યાથી રે ?
 મારા મંથુ કરમથી આજ, ધણ કષ્ટ વેડું રે,
 આતો એક્ટ કદતા જેમ, ઉટીયુ ખેડું રે,
 યાગ બળદ થયા બલહીન, રહે છે અટકી રે,
 વળી શિધિલ થઇ છે જ્ઞેય, ભવે બહુ બટકી રે,

તૂટી જાયછે જોનર રાજ, ખરી જાન ખીના રે,
 હરિ ! હાથ હવે ચર્ક જાન, બસ બધનીના રે,
 મરી આ પો વચ્ચે વગસાઈ, કાળને યોને રે,
 ભય થાય ધણો ભગવાન, ભાગને ભોગે રે
 વારે કાગ ફરેછે ચોર, બીક બહુ મનમા રે,
 ગમડાવે તમારો રાજ, નિકટ ભાનમા રે
 વાટ વામી જવાનુ દૂર, કમ પ્હોચારો રે ?
 સ્વામશ્વર પૂજ્યકૃપાન, હવે તુ ચારી રે ?
 મારી દીનદશાની વાન, તમે કમ જાણો રે
 નિજરૂપવિશે રંગીઆન, મહાસુખ માણો રે
 નિજજન હિન કન્યા કાજ, દયાનત દોષ રે
 કયા કારણથી એ રીત, હવે હરિ તોડો રે
 કહ પ્હોચવા કાજ પ્રયત્ન, વિવેક વિચારે રે,
 પ્રાણાધાર ઉતરવુ પાન, નથી હાથ મારે રે
 બલે આપણુ બેય સમાન, વહે લોક વાણી રે,
 પાણુ આપ વડા હુ અત્ય, કહુ શુ વખાણી રે
 આપ પાથરી બેઠા પ્રયત્ન, ન સાબર એથી રે,
 ગમે જૂની જતા ભગવાન તપુ છું તેથી રે
 રથા હો જો તમે ધરમાદિ, રહો શીદ છાના રે,
 એમ જાણી અનપયો આમ થયો તો રાના રે
 રહી જાઉં દીનદયાળ, અતરીયાળ આદિ રે,
 એમા મારો નથી અપરાધ, અનપામી મન રે
 પ્રેમમાન રહા છો આપ, હૃદયમા મારા રે,
 પ્રાણુ જાય ભવે પણ પ્રાણુ, નથી લેસ ન્યાગ રે,
 બીજન જન્મવિષે પણ નાથ ! મને છે મનુ રે
 મુખસાગર સોગન ખાડિ, પાણુ નથી વળવુ રે
 આપ ઊઠી દિવો કદિ છેક, કેમ છેડુ રે,
 ચોપે ચરણકચલમાં કાન્ત, ચપલ ચિત ચોડુ રે
 ગતિ આપ વિના નથી અન્ય, કદિ ક્યાહિ મારી રે,
 જીવી અતરમાદિ સદાન, રમેછે તમારી રે

હુ તો માત્રી લલ્લુ મુખ મર્મ, તમાર નામે રે,
મેંદા આપ રહો બનત તમારે હામે રે,
હાલુ એમ ન ચારે ચિત્ત, અનાદર પ્રમા ર,
પરમેશ્વર એમ ન હોય, પ્રાણુની પગલા રે,
બૂલ્યો છોડે કદિ લગવાન, હામા મરી મગજો રે,
નિશ્ચિનાથ ! હવે હદ થાય, વારે ઝટ વગજો રે
વર કેશવ કાઠિ પ્રમાણુ તમારે ચરણે રે,
નગો સેવના સત્તાપ, માર વર્ણશરણે રે

આવા પરમેશ્વરને મજો

લાવળી

પરમેશ્વર પરમાનંદ સદા મુખના,
નિશુલા નિર્નેષ પરિન બુનનના બના
શરણાગતપાન એક દીનના બધુ,
ધનધટમા નાપ-પૂજુ કૃપામૃતસિધુ
સમદષ્ટિવડે પ્રેમથી પ્રગ્લને પ્રાગે,
મુખ-દુખવિશે સર્વને વગી સલાજે,
નદિ દષ્ટિવડે દેખાય અગોચર એ છે
અદ્ભૂત લીલા એમની નિશ્ચિન દિસે છે
વળિ વિવિધ ધરે અનતા અકન મનિ એની
આ અસ્તિ બાતિ ને પ્રિય સત્તા છે તેની,
મહુકપ અનત અપાર અખલિત પોતે
તેનેજ યોગીજન સદા કુલ્યમા ગોતે
આ સર્વ તન ગાનેહે તેના બનમા
પ્રગ્લવે રચના નવી નવી પનપનમા
સર્વે મુર મુનિ નર નાગ પગે સામેહે,
મુલ અધુલ કર્મ એના અજ અમેહે
આ પૃથ્વી પાણી તેજ પન આકાશે,
દેખાતા વિવિધ પ્રકાર અને દેખાસે;

મનને લોધ

શાર્દૂલવિકિરિત

- હાલા ચિત ચતુર ચૈ ભવનિરે કે' ભાટકી મ મરે ?
 શાને શોક અરણ્યમા નિશ્ચિતે નિશ્વાસ આતુ ફરે ?
 શાને શાન્ત યદિ અતિ સરસ સાચા પથને ના ચહે ?
 શાને કર્મ અનેક નેક કરતાં દાડી નહીને દહે ?

વસતતિલકા

ચિત વિચાર કયમ મુરખ ના જરાયે ?
 કા કુખમરન કુકર્મવિષે પતાયે ?
 જો તુ વિવેકધર્મ આખ જરા ઉવાડી
 જો લાભ લોભ કરિ આ જમમાહિ દાડી

શાર્દૂલવિકિરિત

રેજે શાન્ત ખરી સ્વભાવ સદુની સાથે સજી સપને
 નેજે લાભ અનેક એક પવમા લાગી જરા જપને
 પીડા પિતૃતણી બધી પરતરી આશા હરીની ધરી,
 માયાની મહિરા તણા મહરિરે મોતી ન જા તુ જરી

નહિ અસ્ત—ઉદય મદવાનો

હોય

નહિ અસ્ત—ઉદય મદવાનો હર્ષ—શોક પછી હોય શાનો ?—નદિ
 પુરપક્ષનોક નનશમજી જેવા યશ જે નરોત્તો ગવાણો,
 કસિએ મટાણ કરી કુખ દીડુ લીધી પછી ખુશ લાણો,
 કુટિલ મણિયુગ તો હણાણો, — નદિ
 શ્રીરામચન્દ્રે ચૈદ વરસનો વેડ્યો નિયોગ પ્રજાનો
 લકેશને રણજગમા રોતો ઉત્તમ આ રો જમાનો
 ત્યારે મત્યો સુખનો જમાનો — નદિ
 ધર્મધુધર ધર્મસરીખા એને ન હાય જમાનો
 તે પણ અસ્ત—ઉદયને પામ્યા કટકે યજ્ઞને ખરાનો
 રીધો ગ્વાદ સુખના ઝરાનો, — નદિ

સત્યનું રૂપ હરિચન્દ્ર ગમ્મ, ભવ નહિ જોને જરાનો;
તેણે અતિ દુઃખ વેશ્યું જગતમાં, ઉદય થયો જો દશાનો;
ખંડી રહ્યો તોટો કશાનો?—

નહિં

ખીક કશી નહિ રાખી મનમાં; ત્રિપા નથી કરવાનો;
નિત્ય સગાચારમાં પ્રીત રાખી, મગ્ગ વીધો કરવાનો;
સદા યગ શુભ કરવાનો,—

નહિં

દુઃખ પડે ગિરપર ભયે ભારો, તોએ પ્રભુને ભજવાનો;
ભાવ ધરો ભવસાગર તરવા, સંજ ત્રિપવનાસનાનો;
તણ શુભ પામે ભુવાનો;—

નહિં

નિત્ય પ્રયાસ કરો સકુ ઢોડે, પુરવને પથે ગયાનો;
હીન અને દુઃખ પામના ઉપર, રાખવો ભાવ દયાનો;
દેશવ પ્રભુ ગણ થવાનો;—

નહિં

૫ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સંસારને.

હરિગીત

સુખ માનિએ જોને વિને તે દુઃખદાયક યાયછે,
તેમજ જણાતાં દુઃખદાયકથી સદા સુખ યાયછે,
પણ છે નહીં સુખ લેશ પણ પશુ-પક્ષિ કે નરનારને,
એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સંસારને
શુભિજન પણા શુંયાદને જોયાં પણાં ખાતા ગયા,
શુભિજા જણાતા જે જોના તે દૈવથી દુખિયા થયા,
મુનિવર મરીજૂદ્યા બધા પામ્યા નથી પણ પારને,
એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સંસારને
સંબધ સાચો હોય પણ પૈભાવિના કાચો અરે,
આ હાડમાડ નજરવડે દેખાય તે ભુડો હરે,
ભૂટે લાક ગા લોક પરધન-ધામ ને પરદારને,
એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સંસારને
ચાડી અને યુગલાર્ધ ચારે કારથી ચમકાવતી,
ભુચાર્ધ ને ભોડાર્ધ ભાંડ લવાઈ પળુ ભડકાવતી,
સમજે નહિ જન કોઈ પણ નિજ કર્મ કે આચારને,

એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સસારને
 આશા અને તુજ્યા નદીમાં લોક ગળકા ખાયછે
 મદ મોહ કામ-ક્રોધ તેમજ લોભથી લૂટાયછે,
 સમજણવિના માથે વહે પતિપણના ભારને,
 એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સસારને
 આ હુ અને આ આપણુ એનું મમત્વ ટળે નહી,
 આ જન્મની જડનાતણી પણ ગાઢ લેણ ગમે નહી,
 જે દુષ્પ સરખાં સરને નોકર અને સરદારને,
 એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સસારને
 પૂર્વે કરેલા ઝમ્કથી બહુ જતુઓ જન્મે મરે,
 આધિ હિપાધિ વ્યાધિઓ આવી પડી પીડયા કરે
 મરણુ અરે એની સમા સબધિ ને ધરમાગને,
 એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સસારને
 મુખમા સહાય કરે બધા પણુ ફરે દુન્યો જાયછે,
 પાશોરના પણ પેટ માટે કપન દૂડાં ચાલછે,
 આત્મે ન મેને કાવ પણ દુખિયા અને દરનારને,
 એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સસારને
 શણુમાં જનારો દેહ છે તેની ખબર પડતી નથી,
 નાના અને મોટાતણી તે વાતમા મણુતી નથી,
 મનની બધી મનમા રહેછે મોતથી મગ્નારને,
 એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સસારને
 જુડી બધી જગન તે સારી સદા સમજાયછે,
 સબધિઓ ને સ્નેહિઓ તે વ્યથાથી વશ થાયછે,
 જૂને ભટકતા લાગિએ જૂમા લગા લણુનારને,
 એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સસારને
 વહોર્ નિનાશ થતા ગયા જાતિ થી નહિ જાણિએ,
 મરણુ પ્રમાણે મૂર્ખ ને પતિ મગ્નથી માણિએ,
 લુગતે નથી પણ જાણતા આહાર કે રિદારને,
 એ કારણે ધિક્કાર છે નિસ્સાર આ સસારને
 આશા નથી ઈશ્વરિને લાવે ભજન કરના નથી,

કરતાં નમારા કામ કરથી દુષ્ટમા ડગતા નથી
કરતા નથી હિંમત કરશે મળતા જનનકર્તાને,
એ કાળે પિણાર છે નિઃસાર આ મસારને

મન જે બને તે માન તુ સુલ્લરૂપ વ્યા સસારમા
હરિગીત

મુખગતણી ને કાનની અકવિત કના ન કળાય ને,
જાણે નદી જન કોઈ પશુ જન્માય તેમ મરાય તે,
જોડાઈ જા સમન સુખના કામ જગદાધારમા,
મન જે બને તે માન તુ સુખરૂપ આ સસારમા
આવી પડે છે આધિઓ આ અગમા અત્યંત જે,
કાને કરીને પામશે અવધિ ધરાની અત તે
સરમા ત્યા છે પ્રાણિઓ ધર તરુ દરબારમા,
મન જે બને તે માન તુ સુખરૂપ આ સસારમા
અગણિત ઉપાધિ વ્યાધિઓ પ્રારબ્ધથી આવી પડે,
કુલ મ્પર ધરનાર નાદારો કદિ આવી નડે,
આનંદ કે મદિ ગોકથી ડરતુ નહીં ધરબારમા
મન જે બને તે માન તુ સુખરૂપ આ સસારમા
લક્ષ્મીતરી બહુ હોરમા સુખ સર્ સાગ સાપડ,
કે કેનેશ ને કેકાશ થાન ભરાય પાણી પાપણે
સુખ કુખની વાતો વિશે લાનરી ન વિચારમા,
મન જે બને તે માન તુ સુખરૂપ આ સસારમા
તાર નથી તનમાર આ જૂડો સકન સસાર છે,
ભાવે પ્રજા ભજવા નિરતર એજ કેવલ સાર છે,
શુભ શાન્તિના સત્સંગથી પરમાર્થ કે વ્યવહારમા,
મન જે બને તે માન તુ સુખરૂપ આ સસારમા
પ્રારબ્ધ સચિત ક્રિયામાળા અોક કર્મો જે દશે,
તેના પ્રમાણે સર્ ફલ આ લોકમા મળતા જશે,
સધગો તજીને શોક ધર તુ ધ્યાન નિજ ધરતારમા
મન જે બને તે માન તુ સુખરૂપ આ સસારમા

શું ગોક કરવાથી થશે ક્ષત્ર તે વિચારી જો જરા,
 યાને વૃથા વીતાડ બ્રહ્મકપણુ લુવાની તે જરા;
 નિજ પોત નહિ પરખાય તેવું નિત્ય રે'વું ભારમાં,
 મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં.
 સંસાર સ્વમારૂપ છે પડની ખજાર પડની નથી,
 આ ઉંચ કે આ નીચ એવી કાવને ગણતી નથી;
 સતોષ રાખીને રહે આદાર નેમ ચિદ્વારમાં,
 મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં.
 સુખદુઃખ તારા માનવાથી થાય છે તુજને ખરે,
 એ વાન તું તરવે કરી અંતર વિચારી જો અરે;
 મમભાવ રાખીને રહે તું છતમાં ને દારમાં,
 મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં.
 ધૃત્વરતણા અવતાર પણુ ફૂલી ગયા છે દુઃખમાં,
 યમ-નિયમના કરનાર પણુ ભટક્યા કર્યા છે જૂખમાં;
 તે પણુ ગયા રમતા સદા જે અવખના દરગાહમાં,
 મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં.
 તૃણપણુ દલપણુ કદિ પણુ આપણા કરમાં નથી,
 ધૃત્વર કરે તે થાય છે મન મનવિષે જોજો મથી;
 મિથ્યા અરે મુંઝાય શું સંતાપરૂપ વિચારમાં ?
 મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં.
 મિષ્ટાન્ન પાન મળે ભલે અથવા ન પાણી પણુ જડે,
 મૃત્તે શરીર પવનમાં અથવા ભલે જૂપર પડે;
 સરખી નજરનું યા સદા જૂરજ અને ભંડારમાં,
 મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં.
 રાજ્ય પ્રજા આદિક બધાને કાલ ગલતો બધ છે,
 મરતાં જતાં જોવાય તેમજ જન્મતાં પણુ જાય છે;
 સમજ જો સંસારને ધટમાલના આકલમાં,
 મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં.
 ઝંઝપ વાને વિશ્વમાં નિશ્ચય દગો થાનો નથી,
 સંસાર પ્રતાપિદાનનો સમલ્યાપિના જાનો નથી;

શુભ લાભ કે તોટા ગમે તે ચાપડે બ્યાપારમાં,
મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં.
ખેર્યાં મુશોભિત વસ્ત્ર કે ધાત્ર્યાં ધગેણાં ધાટથી,
માણ્યા મજા ગાદી અને તકિયા હીરોળાખાટથી;
અથવા કદી આવી ગયા મર ખડગની ખર ધારમાં,
મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં.
કરવો પડે વનવાસ તેમાં ત્રાસ તનને ઉપજે,
વિનયે વિવેકે તે બધું કરવું સદન ગુપચૂપ ને;
મોતું મહા માનવગરીર પડી જગે પવવારમાં,
મન જે બને તે માન તું સુખરૂપ આ સંસારમાં.

ગદ પલ ન પાઠી સાંપડે ય કાલનો નિશ્ચય યરો.
હરિગીત.

નિદ્રા અને આળસ તજી જોતા નથી કાં જીવિને ?
સંતાપ જશે ક્યાં કહો યમદૂત આગળ ભાગિને ?
નિર્ભય થવા મન હોય તો કટાણનું સ્વધન કરો,
ગઈ પલ ન પાઠી સાંપડે એ કાલનો નિશ્ચય ખરો.
જહોળા ખમીયા ખગસાના કાઠ કાઠ ન કામના,
ઉપકારનાં કામો કરીને અથમ રાખો નામના;
સંસારના ત્રિપથો વડા ત્રિપથર મણી તેથી ડરો,
ગઈ પલ ન પાઠી સાંપડે એ કાલનો નિશ્ચય ખરો.
ધન ધામ ને ધરણીતણી મનમા કરો છો કામના,
ચુથુ કોઈ દી ગૂંચા ન અતરમાં રહેલા રામના;
માલાતણા મઢથી મદી શું ફાંદડા ચાકને ફરો ?
ગઈ પલ ન પાઠી સાંપડે એ કાલનો નિશ્ચય ખરો.
કાને ખમર છે કાવતી હાણુમા જતારો દેહ છે
એ સિદ્ધ વાતવિષે તમેને આજ શો સદેહ છે ?
માટે પરમ સુખ પામવાનાં કાર્ય કોડે આદરો,
ગઈ પલ ન પાઠી સાંપડે એ કાલનો નિશ્ચય ખરો.

સસારને તરવા શરીર અમૃત એમ જ બતાવે છે,
 અધિજ્ઞ તેમ આપણે ને મનની પાસ સુકાન છે,
 મુલ વાટે લઈ એ બહાણથી સસારનો સામ તગ
 ગર્ભ પન ન પાગી સાપડે એ કાનનો નિશ્ચય ખરો,
 કયાણના ને ઉદયના સાધન સમગ્ર તથા છે,
 હાથે ચાલે હીરો ખુલે તે મર્ખના મરદાન છે,
 અધા થઈ અમૃત નિસાગી એર શાને મધરો ?
 ગર્ભ પન ન પાગી સાપડે એ મનનો નિશ્ચય ખરો
 ખાનકપણ રમતે મધુ ને તરણના તણીવિયે
 વૃદ્ધત્વ આશુ આગે આવે ન તે અતરવિરો,
 સાદ થયું જ્યાં હજી તો અપ્યથે લયરો,
 ગર્ભ પન ન પાગી સાપડે એ કાનનો નિશ્ચય ખરો
 વય જામણે ઠાનું વહી અવતાર નિધૂગ ચાપ છે,
 જૂને જીરી મોલું તણને સાન ધૂગ ધમાપ છે,
 એ વાત અતરમા નિચારી દુષ્ટ દુર્ગુણથી કરો
 ગર્ભ પન ન પાગી સાપડે એ એ કાનનો નિશ્ચય ખરો
 જામત થયા ત્યાંથી પ્રભાત સદૈવ એમ વિચારિએ
 ચૂંચ્યા મ્હી ચૂંકે કરી અવસર ન તે સભારિએ
 મુખ જ્ઞાન સપાદન કરીને ધ્યાનમા પ્રભુપદ ધરો
 ગર્ભ પન ન પાગી સાપડે એ મનનો નિશ્ચય ખરો
 સમાર્ગના સત્તુ મદા મદ મોહ મત્સર મામ ને,
 લેવા ન દે વગિ લોભ ક્રોધ મજુપદે વિશ્રામને,
 રમ-દમ અને નિયમે કરીને તરત તેનું બન હરો
 ગર્ભ પન ન પાગી સાપડે એ કાનનો નિશ્ચય ખરો
 સયે ન આવે કાઈપણ એ વાત સાવ પ્રમિદ છે,
 ખાણુ અને દીણુ કરેથી આપણુ તે સિદ્ધ છે
 નરેજ મન સન્માર્ગમા વિનયે મરીને વાવરો
 ગર્ભ પન ન પાગી સાપડે એ કાનનો નિશ્ચય ખરો
 જુ ખાનપાનવિરો ખુવાર થઈ લાજ ખેતમા
 દુતા રહી સુખિઆ થયાય પડયુ નથી તે રહનામા

નિજ દેગના કલ્યાણમાં જીવન ભલે અર્પી મરે !
 ગધ પક્ષ ન પાછી સાંપડે એ કાલનો નિઃશ્વય ખરો.
 પરધન અને પરધામને નિન્દા પરાઈ પરહરો,
 સુખદુઃખ સહુને થાય છે કાં દીનતા દિલમાં ભરે ?
 આશીય લેતા અન્યની સર્વે વિશૂનિ વાપરો,
 ગઈ પક્ષ ન પાછી સાંપડે એ કાલનો નિઃશ્વય ખરો.
 દુખરકેતામાં કુશલ થાતાં અંધ રાખી સર્વમાં
 અતિ ઉદયનાં કાર્યો કરી ન તણાઈ જાતાં ગર્વમાં;
 નિજ નિકટનાં સંબંધિને નિજ દેશને દારી કરો,
 ગધ પક્ષ સહુ ગાણા કરો રાખી હૃદય નિઃશ્વય ખરો.

જન જાણ યોગ્ય જાય છે ધન જાય છે તન જાય છે.
 હરિગોવ.

દીધે કરોડો દામ માનવ દેહ આ મળતો નથી.
 તે પશુ વૃથા કેંધાય જો હરિચરણમાં હળતો નથી;
 રાશ રહે અંતઃગવિયે શું રામ રટતાં થાય છે ?
 જન જાણુ યોગ્ય જાય છે ધન જાય છે તન જાય છે.
 લક્ષ્યાય શું વિપયોનણા સુખમાં સદા મમલુ યઈ ?
 વિદ્યા વિવેક વિનય ગ્યાં ક્યાં જુદી સારી ક્યા ગઈ ?
 જાણી કરીને કેમ તું આ માર ખોટો ખાય છે ?
 જન જાણુ યોગ્ય જાય છે ધન જાય છે તન જાય છે.
 કલ્યાણદારક દામ કરતા હોય તે લેને કરી,
 સુખર મમય આવો તને તે ક્યાં યજી મળશે કડી ?
 ઉન્મત્ત યઈને શું કરે તું શું જગતનો રાય છે ?
 જન જાણુ યોગ્ય જાય છે ધન જાય છે તન જાય છે.
 તાર નથી તજભાર આ સધશું સદા જનનાર છે,
 ઉપકાર કરવો અન્યનો સંસારનો એ સાર છે;
 ખલુ ગગરગવિયે વિષયનાં ગીત શું તું ગાય છે ?
 જન જાણુ યોગ્ય જાય છે ધન જાય છે તન જાય છે
 ફીરો ચડ્યો છે હાય તે અવિચારમાં તું દારમા,
 ગોધી મહલુ કર સાવ માયો માર્ગ આ સંસારમા;

સાત કચે સાત નદારેથી નગર ચાયછે,
 જન જાણુ યૌવન જાયછે ધન જાયછે તન જાયછે
 કણુતુ કદી જો દેાય તો ભાવે લણી લે સર્વ ધ્રુ,
 ધન જન અને યૌવનતણો મિથ્યા તજીને ગર્વ ધ્રુ,
 આગસારે શુ હિંમતા ખાતી બગાસા ખાયછે ?
 જન જાણુ યૌવન જાયછે ધન જાયછે તન જાયછે
 આ હુ અને આ બાપણુ એવુ મમત્વ ન રાખુડુ,
 સસારના સબધનુ સહુને સરસ સુખ આપુડુ,
 મન મત્ત છે તેને વળી પ્રિય વિષયવિષય શુ પાયછે ?
 જન જાણુ યૌવન જાયછે ધન જાયછે તન જાયછે
 સાનુ સદા વદિએ દયા બહુ દીનજનપર રાખિએ,
 અપાધ અણ જનો કરે તે સહનતાથી સાખિએ
 નિપરીત વાયુ વાય તો મનની મને રહિ જાયછે,
 જન જાણુ યૌવન જાયછે ધન જાયછે તન જાયછે
 રામ-દમ તણી સાકલવડે મન મત્ત હાથી બાધવો,
 નિવેશની સાથે સદા સબધ સાચો સાધવો
 કોના ધરા મન ધામ ને આ અચન કોની કાયછે ?
 જન જાણુ યૌવન જાયછે ધન જાયછે તન જાયછે
 મન-વચન કે કર્મે કદી હિંસા ન કરવી કોઈની,
 દેનુ સદા દેનાય ત આશા ન કરવી સોઈની
 ધન-જન કરે શુ ધૂણ ? વચને મન ગગતો જાયછે,
 જન જાણુ યૌવન જાયછે ધન જાયછે તન જાયછે
 શાને બનાઈ બેદ રાખે ભૂતપ્રાણિ જાતમા,
 દુઃસ્વરૂપી રચનાવિષે સરખા બધા સુ વાતમા
 નિર્ગ ધર્મ કર્મ પગાય તેને પાળતા શુ ચાયછે ?
 જન જાણુ યૌવન જાયછે ધન જાયછે તન જાયછે
 આપ્યા ખરી અતરથકી અજગી કદી કરવી નહી
 ધ ધન અને પરધામમાં માડી નજર ધરવી નહી,
 સસા ની ઘટમાન નિત્ય બગાયને દેનાય છે
 જન જાણુ યૌવન જાયછે ધન જાયછે તન જાયછે

સંસારના વ્યવહારથી પરમાર્થ પૂરો સાધવો,
હરિચરણમા ને પુણ્યમા તો પ્રેમ પૂરો રાખવો,
આગ નહારા ઝમ્ છેનટમા સદૈવ સહાય છે,
જન જાણુ યૌવન જાપછે ધન જાપછે તન જાપછે
તજ કૂડકપટ કહુ તને મદમોહ મેની દે પરા,
કારે કરી દે કોષ મત્સર કામ કપાળી આકરા,
મોતુ સરસ મેની વૃથા શુ ધૂળ ધમના ધાપછે ?
જન જાણુ યૌવન જાપછે ધન જાપછે તન જાપછે
ઠરવુ કશુ જે હેય તે આજે કરી લે કોડથી,
તુ હારમા હીરો થયો છે હાથ તેને હોડથી,
જલ જુગ્મ્હથીતુ જતુ મેની નરકમા તુ ન્હાપછે ?
જન જાણુ યૌવન જાપછે ધન જાપછે તન જાપછે
શુરુજન અને અતિથિ પ્રથમ પૂજા ધોટે પામના,
હય કપટથી ભરપૂર પાખડો નિશેને વાગવા,
સત્સંગ શ્રેષ્ઠ ન હોય તો આ જન્મ ફોકટ જાપછે,
જન જાણુ યૌવન જાપછે ધન જાપછે તન જાપછે

ફલ ય પાપતણા પ્રમાણીય રૂપનાતિ

નશમા દિનરાત જાપછે, લણુમા યોગ-નિયોગ થાપછે,
બહુ નેત્ર ભરાય પાણિએ ફલ એ પાપતણા પ્રમાણિએ
ન વિવેક વિચાર સાભરે, અતિ અત ઠરણે બળ્યા ઠરે,
અપશબ્દ વદાય વાણિએ, ફલ એ પાપતણા પ્રમાણિએ
અતિ આધિ ઉપાધિઓ પડે, ન ગમે કાઈ નિપત્તિઓ રડે,
નુખ થાય ન માર્ગ કાણિએ, ફલ એ પાપતણા પ્રમાણિએ,
રમવુ જમવુ ગમે અટી, વણિ વિઘા બણીની ગમે નહી,
૧. કાશ પડે કમાણિએ ફલ એ પાપતણા પ્રમાણિએ
મન હન્દિય વસ્ય રે' નહી, મમતા મોહ જગ તજે નહી,
ગતી વચકાણ ઘાણિએ, ફલ એ પાપતણા પ્રમાણિએ

સમજી જજે મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને.
હરીગીત.

પશુ-પક્ષીના અવતાર આવે એ વિષે પીડા અતિ,
પ્રતિદિવસ પણ પરવશપણથી પિંડની માફી ગતિ;
ન કરી સકાય જરાય પણ કલ્યાણકારક કામને,
સમજી જજે મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને.
બહુ જાત હોય જનાવરોની જંતુઓ ઝીણા બહુ,
ગણતાં ગણાય ન મુખવડે સંખ્યા વધારે શું કહું ?
વિણુમોતથી મરતાં ન પામે લેશ પણ નિશ્રામને,
સમજી જજે મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને.
નિર્બળ બિચારાં પ્રાણુઓના પ્રાણુ બલવાળાં હરે,
તે પાપરૂપ કુકર્મ કરતાં પેટ પોતાના ભરે;
જાણે નહીં જડ જન્મમાં અંતર રહેલા રામને,
સમજી જજે મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને.
ભરવા પડે બહુ ભાર કે બહુ માર પણ પીડે પડે,
નહિ પેટ પૂરા ખાણ કે ખડકડખ ખાવાને જડે;
માનવ શરીર મળ્યાવિના ન રટાય રૂપતિ રામને,
સમજી જજે મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને.
માનવ થતા પણ સર્વ સુખ એ જન્મમાં સરખું નથી,
લેવેા પડે ■ જન્મ તેમજ મરણ પણ મટતું નથી;
લાવી શકાય ન લેશ પણ સંભારવામાં સ્થામને,
સમજી જજે મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને.
વળી મર્ણવામે વેદના અગણિત સદન કરવી પડે,
જન્મ્યા પછી બાલક અને પરવશપણે પીડા પડે;
જૂએ ગડાનું હોય ત્યાં સદુએ મળી દે ડામને,
સમજી જજે મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને.
માખાપ પામે મરણુ કાં પોતાણુ પરાયા હાયમા,
મુખ લેય પણ ન મળે કદિ સસારના આ સાથમાં;
રાગે શરીર રિજાય કંતિ જાય મરણે રામને,
સમજી જજે મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને.

આયુષ્ય લાંબું હોય તો નમળી દશામા ગાળવું,
 સાઈ નહાઈ જે મળે તેથી વળી મન વાળવું;
 અંગે અપંગપણાવડે ન પમાય પણ આરામને,
 સમજી જજો મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને.
 વિદ્યા લપટાવું ફલ નહીં ધનનાવડા વાંધા પડે,
 ધન હોય તો વિદ્યા ત્રિવેક વધાગતાં વિધો નડે;
 જશ જગતમાં જામે નહીં ન તળાય પરધન-ધામને,
 સમજી જજો મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને.
 આયુષ્ય રોતાં જાય ફોકટ થાય આ વારો વળી,
 તેમાં ત્રિવિધના તાપથી તન-મન સદૈવ રહે જળી,
 દુષ્ટી નમનથી દીનને ન અપાય દમડી દામને,
 સમજી જજો મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને
 માતા પિતા પ્રુએ અને પત્નિ કુલપ કપાં કરે,
 મન તોયપણુ સસારના સંબંધમાં લપટયા કરે,
 કનિષ્ઠા અને કંઠામથી કરવું નમે નહી કામને,
 સમજી જજો મન પાપના ફલરૂપ એ પારણામને
 ભારે ભર્યા ભંડાર તે ભડકી જના ભાવે નહી,
 પ્રત્યેરતણું શુભ ભજન કરવું હૃદયમાં આવે નહી;
 સમજ્યાછતા ન રટાય પણ રઘુદશદીપક રામને
 સમજી જજો મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને
 આશા અને તૃષ્ણા તપાવે, તે યજી મનમા બળે,
 સંસારને સંબંધના કયેશે ઢરી ન પડે કળે,
 મદ્દ મોહ મૂલર લોભને ન તળાય કુલિત કામને,
 સમજી જજો મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને
 દોષે અને વળિ કૂડકપટે કામ માકાં યાય છે,
 લવચાવનારા વિષયમાં ઇન્દ્રિય તણાતાં જાલછે;
 ગુયાઈ ગૃહની જાલમા ચૂંચાય કેવલ વ્યામને,
 સમજી જજો મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને
 પરવસ પરાણે પેટ ભરવું મુખ ન લેશે સાપડે,
 ભાવે રળેયણુ ને નમેયણુના નગારાં ગડગડે;

નહિ ધર્મ-કર્મે પ્રીતિ થાય પમાય યમના ધામને,
 સમજી જજો મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને
 બૂલાય સદ્ગુણ જ્ઞાન ચિંતા થાય ચિત્તે ચૂકમા,
 આશા ન પૂરી થાય જીવન જીવ્ય તૂટી દુઃકમા.
 આધિ ઉપાધિ વ્યાધિથી ન રટાય નટવર નામને,
 સમજી જજો મન પાપના ફલરૂપ એ પરિણામને,

મોંઘો માનવ જન્મ આ જગતમાં શાંતિ કરી કાં જીવો

શાર્દૂલવિમ્બીકિત.

ખોટો ખેલ રમેલ આ અખિનનો માયાવડે માધવે,
 આપી દેવ અનેક જન્મ સહુને હેતે રમાડે હવે,
 મોઘે કાલ ફરે સદૈવ સહુને શાન્તિ કરી કાં જીવો ?
 મોઘો માનવ જન્મ આ જગતમાં ખાતે કરી કાં જીવો ?
 કોનાં પુત્ર કવન મિત્રમણીઓ ગાયે સગા સવં ?
 કોના ધામ ધરા અને ધન ? વણે શા કારણે ગર્વ ?
 ઉચોડો અભિમાનમા જન અરે ભગી જરા તો જીવો,
 મોઘો માનવ જન્મ આ જગતમાં ખાતે કરી કાં જીવો ?
 ખોયુ બાલપણ્ય જીવાનિ પશુ તે જાણે વહી જાયછે,
 મોગામા નિયમેવિધે તરણિમાં પ્રીતિ પરાવાયછે,
 સુધો તો મમજાય અતર હશે કે કાચીનો યુવો,
 મોઘો માનવ જન્મ આ જગતમાં ખાતે કરી કાં જીવો ?
 અવા ઉત્તમ જન્મમા અવતરી કર્તવ્ય કારે કરી,
 પીડા પિડવિધે કરે પ્રતિદિને તે કામને આદરી,
 કાળા દાદવમા પડેવ પગને કા કીચડેથી ધુવો ?
 મોઘો માનવ જન્મ આ જગતમાં ખાતે કરી કાં જીવો ?
 રાજ રાજ ગ્રહો તમે હૃદયમા વ્યાપારને વિતતી,
 જૂઠી જાન જીવો તથાપિ સમજે સાચી સદા ચિતતી,
 દુષ્ટે દુષ્ટ કરે વિપત્તિવખતે નાખી નિશાસા રવો,
 મોઘો માનવ જન્મ આ જગતમાં ખાતે કરી કાં જીવો ?

નીતિ તો ન ગમે કદી પ્રભુપદે શ્રીતિ નથી રાખતા,
 રાખેતા ઉપદેશના અનુષ્ઠાને સ્વાદે નથી ચાખતા,
 ગોમે દીપકને લઈ ઝરવિષે શા કારણે રે કુવો ?
 મોમે માનવ જન્મ આ જગતમા ખાતે કરી કા ખુવો ?
 ગયો શું રતિરગની રજવિષે ખાતે બનીને ખર,
 પુત્રના પ્રિયમિત્રના પ્રિયતમાના નિત્યના નોકર,
 જ્વલે મન' બધુ રહી મનવિષે જો દેહ મોતે ખુવો,
 મોમે માનવ જન્મ આ જગતમા ખાતે કરી કા ખુવો ?
 જન્મીને જન જાતિમા પ્રયમથી હુ કોણુ તે વીસર્વા,
 મોહે તે મદ-મત્સરાદિકવડે આડે પથે ઉતર્યા,
 રેખો જે પ્રિયપુત્ર ને પ્રિયતમા લાવે બનાવે જુવો,
 મોમે માનવ જન્મ આ જગતમા ખાતે કદી કા ખુવો ?
 લેના સદ્ગુણુ સર્વ' દુર્ગુણુ તજી દેવા વિવેકે કરી,
 રાખી સર્વ' વિકારરૂપ સધળા વૈરી વિરાગે કરી,
 આ સસારતણા પડે ન ખમવા દુખો કશા દેહથી,
 એવે રહે નહી સુખ યતા તો જન્મ મિથ્યા નથી

સુખ છે નહિ સસારમાં જ્ઞાને જ્યાં ચિંતા કરો હરિગીત

જનનીયકા જન્મ્યા પછી મરના સુધીમા માનવી,
 મચિતવડે જે સાપડે તે દેવની ગતિ માનવી,
 દારી ગમે મળવો દેહલુ છે પુણ્યનો પથ પાધરો,
 સુખ છે નહી સસારમા જ્ઞાને જ્યાં ચિંતા કરો ?
 નુખ હોય જો સસારમા તો કેમ સત્યુત્તો તજો ?
 સુખ સત્ય જો સસારનુ તો કેમ ધધિરને લાજો ?
 વગ્ના ધણી સગ્ના અને સગ્ના સદા છે ચાકરો,
 સુખ છે નહી સસારમા જ્ઞાને જ્યાં ચિંતા કરો ?
 નદગીતણો આનાસ એરી રાજગાદીને તજ,
 બાવે યમી બિશુકે થઈ બારી ગયા મ ભરતજી ?

બહુ અધિ યાધિ ઉપાધિનો તો તાપ નામે આકરો
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરો ?
 લાખો પ્રયત્ન કયા છતાં નહિ રાજ્યમા પાછા ફર્યા,
 ગુણુધામ ગોપીચંદ જેવા રાજ્ય મેલી સચર્યા,
 ગાદી અને તમિયા નજીક સરસ નામ્યો સાધરો ?
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરો ?
 મુનિવર મહાપ્રેમીશ પણ સસારથી છેટે ફરે,
 જલ્દો રખે વળગી જશે એવીજ રીતિથી કરે
 પ્રતિદિવસ દેખે દૃષ્ટિથી તે દુઃખરૂપ ખરેખરો,
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરો ?
 ભારે ભવા વૈભવ તણા ભોગીજ માધાતા સમા
 જેને જરા ખોખારતા બહુ વાર થાય ખમા ખમા
 પરંતુ ખલજનનો ખરેખર ખુન માર્યો ખાખરો
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરો ?
 સસારની ધટમાળ નિત્ય ભરાય ને ઠલવાય છે,
 જન્મે જગતમા જેટલા તે મોતને વશ થાયછે,
 આવે ન કામ કદાપિ જે પ્રેમે પધારી પાધરો,
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરો ?
 સુખમા જનાર શરીર છે પતની ખખર પડતી નથી
 એ વાતમા તો રક્તી કે રાત્રી ગણતી નથી
 સસારના સબધમા બગિઆતણો ન રહે ખરો,
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરો ?
 મન મત્ત દાથી બાધવો શમ-દમતણી સામળવડે
 બધાય જો નહીં તો પછી આડેધડે તે આયડે,
 તે બાધવામા મુખ્ય છે સત્સંગનો શુભ આસરો
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરો
 આ ઇન્દ્રિયો છે અન્ધ ને રથ આ શરીર વિચિત્ર છે
 મન સારથિ ને ઇવ તેમા બેસનાર પવિત્ર છે
 જો સારથિ વશ હોય તો રથ ચાલવાનો પાસરો
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરો ?

રોગી અને બોગી ભવે ભાત્યા ભક્તતા ભૂખથી,
 દીરા ઘણા દુખિયા દયાતા દેહના બહુ દુખથી,
 અથડાઈને થાપી ગયે નહિ કાઈ આવે આશરો,
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરે ?
 મબધ સાચો છે નહીં જો રનાયને આધીન છે,
 માતા પિતા બ્રાતા ત્રિયા પુત્રો સહુ તત્લીન છે,
 જો સ્વાર્થ હોય નહીં કહી કાઢી લહે તો કાકરો,
 સુખ નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરે ?
 કયાલુખરક કામ તે કત્યાલુખને આદરો,
 દિવમા દયા રાખી ખરી પરદુખ પ્રેમેથી હરો,
 સસારમા લપટાવનારા દુષ્ટ દુર્ગુણથી કરો,
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરે ?
 વાણી અને મન નિત્ય નિર્મલ શુદ્ધ ભાવે રાખવા
 સદ્ગુણ અને શુભ સપથી સળધીને સુખ આપવા
 આશા અને તૃપ્તિ અને ઈર્ષ્યા વળી અળગી રો
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરે ?
 ખરના ધરા ધન ધામમા પ્રીતિ મ્હી કરિએ નહીં
 દુર્જન અને સજ્જન હસે તેવું મ્હો વહિએ નહીં,
 તન-મન અને ધન હોય તો શુભ રીત રાખી વાનરો
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરે ?
 આવી પડે શિરપર નિપત્તિ તોય પશુ કરવું નહીં
 કારણવિના મૃત્યુ બને તેવું કેષ કરવું નહીં
 નિલધર્મની શુભ ધોસરી હિમ્મતવડે કાઈ ધરો
 સુખ નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરે ?
 મમતા મટાડી મોહની સતોડ સારો રાખવો
 સસારમા રેતા જતા પૈરખનો રસ ચાખવો
 શુભભાવથી હરિને લજ્જ સસારનો સાગર તરો
 સુખ છે નહીં સસારમા શાને વૃથા ચિંતા કરે ?

જ્ઞાને વૃથા શોક કરો સદાય ?

ઉપજાતિ

હુ જ્ઞાનના યોગધિ એમ માનુ, લાવી હશે તેમ થયુ થવાનુ,
તાપુ ન તે પ્રાપ્તિની ટળાય, જ્ઞાને વૃથા શોક કરો સદાય ?
નાના અને તેમજ સર્વ મોટા, તે કલની આગળ સર્વ ખોટા,
જે જન્મ ને તે નહિ નાશ થાય, જ્ઞાને વૃથા શોક કરો સદાય ?
છ નામ ને રૂપલોજી નાંવ, શુ અતરે એનિ પમાય આશ,
ન ફેરે-શુ ફગી એ શકાય, જ્ઞાને વૃથા શોક કરો સદાય ?
શરી-ક બુદ્ધિની સમાન ગયા પંડીતુ ન રહે નિશાન,
આન્યા ગયા તે ન ગણી શકાય, જ્ઞાને વૃથા શોક કરો સદાય ?
ઓનાગની માફક સાં મળેલા, મા, બા, પછી એમ સગા ઠરેલા,
નિચાડ ને નાતબંડે જણાય, જ્ઞાને વૃથા શોક કરો સદાય ?
સગા રહે નર્ત સર્વ સાથે, વિપત્તિઓ આવિ પડે ન માથે,
સસાર મિત્રના ન પડી જણાય, જ્ઞાને વૃથા શોક કરો સદાય ?
પ્રારબ્ધન આધીન સર્વ રહે, વિવેકિઓ એન સદા વદે છે,
કૂટે ધડો પાપધની ભરાય, જ્ઞાને વૃથા શોક કરો સદાય ?
આનો સદાચારવિવે વિચારી, અપય સસારતણો વિસારી
કયુ કો આ ભવ ભોગવાય, જ્ઞાને વૃથા શોક કરો સદાય ?
વિવેચી અતરમા વિચારો, શરીરના સર્વ નિકાર મારો
ખાંડુ ખડ ખાતધિ પરખાય ત્યારે વૃથા શોક સર્વ સમાય

સુખ સસારવિષે કહ્યુ નથી

વૈતાઞ્ડ્ય

અનુભવ કોઈ છે નહી, અહિઆ કે પગલોઆ કહી,
નહિ નિગય એજ વાનથી, સુખ સસારવિષે કહ્યુ નથી
જનન્યા જન સર્વ જાયછે, દાણુમા યોગ-વિયોગ થાયછે,
ખમનુ મહુ દુખ ફેરથી, સુખ સસારવિષે કહ્યુ નથી
ધનના બધા ચપ્પા રહે, તરણી ને તન તે પડ્યાં રહે,
અનુભવ થાય આખથી, સુખ સસારવિષે કહ્યુ નથી
નગનાથ અને અનાથને નહિ નિશિત ગણાય સાથો,

દુખિઆ દિન-ગત દુઃખથી, સુખ મંસારવિગે કશું નથી
 ધરતી ધન ને દલેલિને, મરણું મિન ધરાર મેલીને;
 મનમાંહિ ભુવો મથી મથી, સુખ મંસારવિગે કશું નથી.
 અતિ આધિ અને ઉપાધિઓ, વળગે તેમ વિશેષ આધિઓ;
 તન જતય તવાઈ તાપથી, સુખ સંસારવિગે કશું નથી.
 ભગિની કંઈ ભાઈ ભામિની, કંઈ એની ન સગાઈ કામની;
 વળગે મહુ આપસ્વાર્થથી, સુખ સંસારવિગે કશું નથી
 દુખિઆ બહુ લોક દીન છે, ધન ને પુત્ર કલ્યાણીન છે;
 દરિ કાપ અનેક કારાથી, સુખ સંસારવિગે કશું નથી.
 કરવું કંઈ તે બધું દયા, અભિલાષા અતિ અંતરે તથા;
 પણ તે ન પમાય પાપથી, સુખ સંસારવિગે કશું નથી.
 પણ પાછિ ગઈ મળે નહીં, વય વીનું પશુ તે વળે નહીં;
 કરવું મરણું નિમિત્તથી, સુખ સંસારવિગે કશું નથી.
 મહુ બાલક ને ભુવાનિઆ, વળિ વૃધો સપજા વદા ગલા;
 યમના પકડાઈ પાસથી, સુખ સંસારવિગે કશું નથી
 સુખ સર્વવિગે જાણાયછે, સુખ સંભોગવિગે ગણાય છે,
 મનમાંહિ સદૈવ મુખથી, સુખ સંસારવિગે કશું નથી
 નહિ શામગરાસ આપણાં, સદુએ સંકટરૂપ તાપણા;
 બવહારતણી કુરીતિથી, સુખ સંસારવિગે કશું નથી.
 સહુ સદૃશુ નિત્ય સધરો, અતિ અતઃકરણે દયા ધરો,
 ન વળે કંઈએ વિવાસથી, સુખ સંસારવિગે કશું નથી.
 સુખસાધન શ્રેષ્ઠ પામવા, રિપયો વૃથિકરૂપ માનવા;
 શુભ સદૃશુને વિવેકથી, સુખ સંસારવિગે કશું નથી

સમજ્યાવિના શાળા કરો શું શોક ટાલો અંતરે ?
 હરિગીત.

સાચી સગાઈ ન કાઢતી સત્યાર સ્વપ્નરૂપ છે,
 સુખ માનિએ તો સુખ નહિ તો નિત્ય તે દુઃખરૂપ છે;
 જન્મે જગતમાં પ્રાણિઓ તે મોત આપ્યેથી મરે,
 સમજ્યાવિના શાળા કરો શું શોક ટાલો અંતરે ?

પાણી તણા જે પૂરમા ઓવાળ મેળો થાય છે,
 સાથે રહે જૂદો પડે એમજ તણાતો જાય છે,
 સસારની રીતિ ફરે નહિ લેશ પણ ક'પાન્તરે,
 સમજ્યાવિના શાણા કરો શુ ગોક દાનો અતરે ?
 ધાયુ' ન સરખુ ઉતરે ભારી હરો તેડુ થશે,
 રહેવુ હરો તે રહિજશે ગડુ હશે તેતો જશે,
 હિમ્મતનિનાડુ હોય તે એ વાનધી બહીડુ ફરે,
 સમજ્યાવિના શાણા કરો શુ શોક દાનો અતરે ?
 સબધ જોતો જોતો સડાસ રહે તેડો,
 આઠાથડી સમજણુ નથી પડતી હરો તે કેડો ?
 સસન્ને માથે અહનિશ કાનચક ફર્પા કરે,
 સમજ્યાવિના શાણા કરો શુ શોક દાનો અતરે ?
 ઠસુ સફલ કરના સદા ઉદ્ધમ કરો સસારમા,
 કલ્યાણના સાધન બના શોધી લહો પવવારમા,
 ઘણુવાન લોકો તો સદા ભાગ નિમાર કર્યા કરે,
 સનજ્યાવિના શાણા કરો શુ શોક દાનો અતરે ?
 ચિતા નકામી ચિતથી ચતુરાધથી મેની ન્હ,
 પન્મેલને ભાવે બળે તન મનવડે નિર્મલ થઈ,
 ચાનો નલ ધુલભાગમા ધમ્વર ગમે તેડુ કરે,
 સમજ્યાવિના શાણા કરો શુ ગોક દાનો અતરે ?
 સાર થે' સા' નગરેથી નાર થાય છે,
 વાના પ્રમાણે પાકની પેદાસ પણ લેનાય છે,
 મન મુખ' જન જે હોય તેને નીર નયનેથી ખરે
 સમજ્યાવિના શાણા કરો શુ શોક દાનો અતરે ?
 સતો ને શાન્તિરિને સુખ સર્વ આવી જાય છે
 પીડા અને પચાન ને રજિ પાપ નારી જાય છે,
 માર જોડુ કેશવ પ્રમુખા મમ તે રસ્તે સરે
 સમજ્યાવિના શાણા કરો શુ ગોક દાનો અતરે ?

સસારનો સાગર તરે જાવા ઉપાય કરે કરો

હરિગીત

મદ મોહ મત્સર કામ ક્રોધ વિશેષ લોભ છ દરિઓ
કરના પગભવ તેમણે આ દેહનો ગઢ ઘેરિઓ,
શમ-દમ સુભટને સાથ રાખી તરત તેનું બન હરો,
સસારનો સાગર તરી જાવા ઉપાય કરે કરો,
આશા નથી પલ એકની લાલુભા જનાર શરીર છે,
પન પણ મરણને ખેસવે કો' કોણ એવો વીર છે ?
આન્યો સમય સુખ આપનારો મોહથી નહિ ધીસરો,
સસારનો સાગર તરી જાવા ઉપાય કર્યા કરો
નાનામિદારનણા પ્રિય લલચાવનાર ધણાયછે,
સનાત સર્વે ઇન્દ્રિઓનો તેવો ભરમાય છે,
તે ઇન્દ્રિઓને વિપયથી ખેત્રી લઈ મન વગ કરો,
સસારનો સાગર તરી જાવા સદા ઉદ્યમ કરો
નહિ દબ કે નહિ દર્પ કે અભિમાન નહિ ગણો જરા,
નિર્વૃથ્પણ નિષ્કુરપણ એ સર્વ દોષ કરો પરા,
મન-વચન ને કાયવડે દુખ આપતા દાડી કરો,
સસારનો સાગર તરી જાવા પ્રયત્ન કર્યા કરો
સસારના સર્વે પ્રયત્નો ગણો કેવલ નામના,
શાને વૃથા નિરાદિન કરોછો કલેશકારક કામના ?
આવે ન કામ કશા વરણા ધનધામ એ નિશ્ચય ખરો,
સસારનો સાગર તરી જાવા પ્રયત્ન કરે કરો
અચાનક અધત્વ ટાળો રાગરૂપી ચક્ષુથી,
નિજ ધર્મનો શુભ મર્મ સમજો માનની સહુ મનનથી,
શુભથીનો ચિન્તામણી ચોપે ચતુર નર સધરો
સસારનો સાગર તરી જાવા ઉપાય કર્યા કરો
નિદા નકામી કેલ્લી કરી ઘટે નહિ આપણે
શુ આપણો કો'ને કર્યો અપરાધ એવો બાપડે,
જૂની સફલ શુભ આત્રને જોળ્યા કરો શુ ખાખરો ?
સસારનો : જગ તરી જાવા ઉપાય કર્યા કરો

ધ્વિરકૃપાથી છે તમે મતિમાન માનવ જાતિમાં,
તેમજ તેમને છે બધી સમજણ સરસ સંહુ વાનમાં;
મહુ સકલ વિદ્યાબ્યાસ શસ્ત્રવિચારમાં બુદ્ધિ ધરે,
મંસારનો સાગર તરી જવા પ્રયત્ન કર્યા કરે.

આ સંસાર અસારમાં અવતરી શું સાર લીધો તમે ?

જાદૂલવિર્જિત.

ખોણું બાલપણું પરાધિનપણું ખાતાપિતાં ખેલમાં,
શુભાયા દિનરાત ધૈર્યનવિષે ગેરીતણા ગેલમાં;
હારે ભોગવિલાસની મનવિષે વાતો વિશેષે ગમે,
આ સંસાર અસારમાં અવતરી શું સાર લીધો તમે ?
માર્ગ પુત્ર કલત્ર મિત્રમણિઓ માની મુખે માણના,
જુદો પૈસય જે થડે નજરમાં તેને ખરે જાણતા;
રાગ-દ્વેષ કલત્ર-પુત્ર કરતાં તૃષ્ણા ન લેશે શમે,
આ સંસાર અસારમાં અવતરી શું સાર લીધો તમે ?
માયાથી મમતા વટે તસ્ક્ષીના શબ્દો રનિરંગમાં;
વિદ્યા શક્તિ વિચાર આમ વિસર્થ શામાતણા સંગમાં,
અંધાપે અભિમાનને નજર તો નીચી ન લેશે નમે,
આ સંસાર અસારમાં અવતરી શું સાર લીધો તમે ?
આધિઆધિવિષે તવાય તન તો માનાપિતા સાંભરે,
આને અંગવિષે ઉપાધિ અદકી તો નીર આંખે ખરે;
આર્યે અર્થ અનર્થ રોજ કરવાની વાન ચિત્તે ગમે,
આ સંસાર અસારમાં અવતરી શું સાર લીધો તમે ?
કામક્રોધવડે કટાક્ષ સઘળાના કાળજી શું કહું ?
લોભે લાભય વાગુનાં ધન થવાને જાય બીડા બહુ;
મોદે ને મદ મત્તરે મન તમારાં ધૂગ કાળી ધમે,
આ સંસાર અસારમાં અવતરી શું સાર લીધો તમે ?
શાખોના ઉપદેશ લેશ થવળે સાચા નથી સાંભળ્યા,

જૂતપ્રાણિનપું જમાઈ જવમાં જુંડુ કર્યામાં જાત્યા,
આપ્તોના ચગ્ગે ન મન્તક તમારું નેહ લાવી નમે,
આ સસાર અસારમાં અવતરી શું સા- લીલા તમે ?
ક્યા છે કમ્પિર કોણુ હું કુવ કડું ક્યા છે જન્મ આખરે
મલાગમ ન રવમમા પશુ અને સુતા સુધી સાયરે,
આવે અંતક તેડવા તરત તો શું થાય તેવે સમે,
આ સસાર અસારમાં અવતરી શુ સાર લીધો તમે ?
સાનો પ્રેમ નહી સદાયરધુમાં ત્યા ધર્મનું ॥ કડું ?
અતે અતરમાં નિચાર કરતા સનાપ પામો અહુ;
જૂદને ન કરાય કામ કરથી આ દેહ કુખે દમે,
આ મંમાજ અસારમાં અવતરી શું સા- લીલા તમે ?

જ્ઞાલાનો વશમો વિયોગ પડતાં શું જોક ઠાલો કરે ?

જ્ઞાનલક્ષિમિવિવ

કોના ધામ ધરા અને ધનનગી સજ્જ થુ સત્ય છે ?
જૂતપ્રાણિ સમગ્ર આ જગતના તે ક્યા કહો નિત્ય છે ?
જન્મ્યુ જે જનનીયની જગતમાં તે અત આગ્રે મરે,
જ્ઞાનાનો વશમો વિયોગ પડતા શુ જોક હાલો કરે ?
સાય જાનવિરે નિરાસ કરવા અતે જતા પખિઓ,
ઠાપાગી ગુમટકમાં સહજમાં સયોગ તેનો થયો;
તે રીતે મહુનો સમાગમ મદા સસારમાંહિ કરે,
જ્ઞાનાનો વશમો વિયોગ પડતા શુ જોક હાલો કરે ?
પર્યાયોક પવિત્ર સર્વ દિશના ત્રિશ્રામ લેવા મિમે,
આવી રાસ કરે અચાનક સુખાગી ધર્મશાનારિયે;
તેવો છે સહુનો સમાગમ અને સજ્જ અતે અરે,
જ્ઞાનાનો વશમો વિયોગ પડતા શુ જોક હાલો કરે ?
પ્રાત કાન થતા સમાગમ કશે રેતો નથી તેમનો,
ગોનાની દિગમાં પલે પવરિયે ત્રિશાસ શો એમનો ?
મનુ છે સહુનો સમાગમ તજ એ રીનથી આખરે,
જ્ઞાનાનો વશમો વિયોગ પડતા શું જોક હાલો કરે ?

હેણાદેવી લનાટમા પ્રથમથી જેવી લખાણી હશે,
 જે રીતે અથવા અરે કરમમા રેખા રખાણી હશે,
 એ રીતે સુખ-દુખ સર્વ જનને છે કર્મને આશરે,
 બહાનનો વશમો વિયોગ પડતા શુ શોક ઠાનો કરે ?
 પાણીના પુરમા પ્રનાહવચમાં વેગે તણાવો જતો,
 ને આવાળ વીખાય કે પનવિરે કઠિ થતો એકઠો,
 સખથી સધળા બધાં વિવિધ તે એ રીતથી વીખરે,
 બહાનનો વશમો વિયોગ પડતા શુ શોક ઠાનો કરે ?
 કાના ધામ ધગ અને ધન કહો મેની જવુ એમનુ,
 આવે અન્તકે તો અચાનક કહો ત્યાં કાણુ યારો બધુ ?
 જોતા સર્વ સમાજ એમનજરે સુવુ પડ સાચરે,
 બહાનનો વશમો વિયોગ પડતા શુ શોક ઠાનો કરે ?
 માતા તાન અને સહોદર સગા જે સર્વ સખધિઓ,
 સાસુ ને સસરા જમાઈ સહુનો સખધ શાથી થયો ?
 પોતાના સુખકાજ સ્વાર્થમય છે સસાર આખો ખરે,
 બહાનનો વશમો વિયોગ પડતા શુ શોક ઠાનો કરે ?
 જન્મે જામ મરી જનો નજરથી જોવા બધા આપણે
 સખને સુખદુખના સમયમા પાણી ભર્યા પાપણે
 રોતા રાખ થતા અને રખડતા શુ સ્વાર્થ લેગે સરે,
 બહાનનો વશમો વિયોગ પડતા શુ શોક ઠાનો કરે ?
 બાવેથી ભગવાનને ભળે બના દુખો બધા ભાગવા,
 રાખીને મનમા નિવેક સધળો આનંદને પામવા
 મેની દે મમતા વિચાર કર તુ શને નિસાસા ભરે ?
 બહાનનો વશમો વિયોગ પડતા શુ શોક ઠાનો કરે ?
 થાવાતુ મટતુ નથી મનવિરે એવો મરી નિશ્ચય
 આધિ બુધિ ઉપાધિનો વિનયથી અતે પમાડી નય,
 જોડી દે જગદીશમા મન સદા તેથી સુમે તુ નરે
 બહાનનો વશમો વિયોગ પડતા શુ શોક ઠાનો કરે ?

પ્રાણને પ્રયાણ માટે સૂચના.

સાર્દૂલવિકીરિત.

પ્યારા પ્રાણુ કરો પ્રયાણુ પદમાં આશા તબ્બે અંગની,
શબોમાં લય લાલસા મનવિષે સંસારના રગની;
દેવાધીન દયાવિષે વિચરતાં જે ભોગવ્યું આ લવે,
તે માની સુખરૂપ સજ્જન જનો સંતોષને મેળવે
આ જન્મલક્ષ્મિને વિનોદ કરવો તેમાં કહો સાર શો ?
હેયે હાથ કરી રહ્યા ધર કરી તો તો હવે હારશો;
ઠાણું શું ભવમાં બગી ભટ્ટકલું ભારે ખમીને લય ?
અતે આખર આવતાં અખિલનો છે લાખવાતે લય;
જોયા જન્મ ધરી અરે જગતમાં જે જીવતાં માણુતા,
સંસાર જહવહારનાં સુખ થવા જે સંદેરાં તાણુતા,
તેનાથી સુખમાં વસે જન બધા જે સ્વર્ગમાં સંસર્યા,
કાં તો આ અવનિવિષે વિષયમાં વેરાગથી વીગર્યા
જે આયુષ્ય વિશેષ હોય તમને તો તે નથી કામનું,
તેનું કારણુ એજ સેવન નથી ધાતું કશું રામનું;
રામોમાં રતિરંગ ભાગ સુખમાં તે દુઃખનું કામ છે,
સાસું તો સુખરૂપ આ અખિલના આધારનું ધામ છે.

અરરર સાચ અસાર આ સંસારમાં સુચ શું હશે ?

દરિગીત.

જનજાતિમાં જન્માય પણ પિડે વણી પીડા પડે,
ખાલકપણે પરવરાપણું ધાવનવિષે યુવતી નડે,
જાતે દિને જાગી જરામાં આ શરીર જાળી જશે,
અરરર સાચ અસાર આ સંસારમાં સુખ શું હશે ?
દિનરાત પાળ્યા દુઃખથી નિશ્ચય હંડ નાખિએ,

સાવધ છતાં સદેશ્યથી સતાપ સધળા સાખિએ,
 સખંધ સળો બધમા આખર ખરેખર નાખમે,
 અરરરર સાવ અસાર આ સસારમા સુખ શુ હશે ?
 વિદ્વાન દક્ષિણવર્ગ જે વિખ્યાત વિનયનિધાન છે,
 ભમતા ફરે ભવસાગરે તેને કહો કયા ભાન છે ?
 પાશેરના પછુ પેટ માટે કપટ રૂઝ ઝટ થશે,
 અરરરર સાવ અસાર આ સંસારમાં સુખ શુ હશે ?
 રોગે શરીર રિણાય કતો જ્યય યમને બારણે,
 ચરચર બળે છે ચિત્તમાં ક કાસ કરતા કારણે
 આધિ ઉપાધિ બ્યાધિયી જગલવિષે જમ્મને વસે,
 અરરરર સાન અસાર આ સસારમા સુખ શુ હશે ?
 રોતા રમડતા દિવસ પુત્ર-કનન કરતા જ્યય છે,
 ધન-ધામનો ધોખો કરીને અશુભ કામ કરાય છે,
 આની જતા સકટ અમય નિજ મોત મુખથી માગશે,
 અરરરર સાવ અસાર આ સસારમાં સુખ શુ હશે ?
 ધાયું ન મનતું થાય જીવન જ્યય દૂરી ટેકમા,
 પોતે કહેતા કમથી અથડાયછે અવિવેકમાં;
 મન-હન્દ્રિઓ વલખ્યા કરે પણ નિયમથી ન રહે વશે,
 અરરરર સાન અસાર આ સસારમા સુખ શુ હશે ?
 જે વિષયરસ અમૃત ગણ્યો તે ઝેર જેવો થાય છે,
 ચૂંથી નકામા ચામડા નર ધૂગ લેવા ધાયછે,
 નાખી નજર પ્હોચે નહીં અતે અરેરે શુ થશે ?
 અરરરર સાન અસાર આ સસારમા સુખ શુ હશે ?
 રાજધિરાજ રોક લોક અને વડા વેરાગીઓ,
 લિશ્તુકે અભાગી દીન ને ભોગી વિયોગી રેગિઓ,
 કરતા મિચારા શોક મેની પોક માથુ ફૂટગે
 અરરરર સાવ અસાર આ સસારમા સુખ શુ હશે ?
 કરવી મનુરી મોતથી વશમી પરાણે કોકની,
 એવી દયા વાચ્યવડે દેખાય વાખો લોકની-
 જમદત જ્યારે આવશે તેના ભયે કયા ભાગશે ?

અરરર સાવ અસાર આ સંસારમાં સુખ શુ હશે ?
 તનમન બલેછે ત્રિવિધ તાપે શોક દુઃખ યથા રૂ
 સસારનો વ્યવહાર કરતાં વખરમોતરડે મરે,
 નિજ કર્મને આધીન સંકટ આવશે તે સાખશે,
 અરગર સાવ અસાર આ સસારમાં સુખ શુ હશે ?
 ડપડી કાણુ છે કાલ ગદી લે બધાના કાળજી,
 હુ જાણુ ને આ શુ કરણુ તે નથી સલાજી જાણ,
 કોણે અને લોભે કરાયા કામ અપમશ આપશે,
 અરગર સાવ અસાર આ સસારમાં સુખ શુ હશે ?
 મહ મોહ મત્સરનો અરેરે માર પણુ છે આરો,
 એના અરે આ વિશ્વમાં છે અતુરનર પણુ આકર્ષી,
 આશા અને તૃષ્ણાવડે દોડે દબાઈ દસ દિશે,
 અરગર સાવ અસાર આ સસારમાં સુખ શુ હશે ?
 ઉઢી જશે આ પ્રાણુપોષ્ટ હાડપિંજરમાંદિથી,
 સબધ ને સુખ તૂટશે અન્તે અરેરે આદિથી;
 ધન ધામ ધરતી પુત્ર મિત્ર કલન હાથ રહી જશે,
 અરગર સાવ અસાર આ સસારમાં સુખ શુ હશે ?
 મારે પરપર એક બીજા સ્વાર્થજાગે કેલથી,
 આવે સદૈવ ચિરાગ મનમાં વિવિધ દુષ્ટ વિરોધથી,
 આનંદની પણુ વાત જાણ સમાન અગે લાગશે
 અરરર સાવ અસાર આ સસારમાં સુખ શુ હશે ?
 જલનનુ કે પશુ-પક્ષિનાં અનતા આવે છે બહુ,
 બધ શોક મોહ વડે સદા સંકટ સહે સમયે સહુ,
 બચવાન દુર્બલને દમે મરવુ અરે ખોટે મરો,
 અરગર સાવ અસાર આ સંસારમાં સુખ શુ હશે ?
 આનાગમનમાં દુખ અગણિત તે બધા ખમના પડે,
 દુઃખી કરેલા પાપથી નર નરકમાં પોતે પડે,
 ધન જન સહાય ન થાય જ્યારે દુઃખમાં આવી દમે,
 અગર સાવ અસાર આ સસારમાં સુખ શુ હશે ?
 દિનગન સાજરહવાર પલપલ દુખડપ જાણુવડે,

ઉડે કુવે પડનારના જેવી દશા દેખાય છે;
 ખાવો ખરે ખોટો અરે આ માર જમ જે મારશે,
 અરરરર સાવ અસાર આ સંસારમાં સુખ શું હશે ?
 સારું કરાય ન કામ રામ લગ્નય નહિ લાગે ટરી,
 લવજલતણા મોગ્ગવડે બૂલાય લાન અને હરિ;
 પ્રેમે સુપંથ પળાવનાર મળે ન નર ખોટો મશે,
 અરરરર સાવ અસાર આ સંસારમાં સુખ શું હશે ?
 વર્ણાશ્રમેના ધર્મ કર્મ, સદાચરણ નહિ સાંભરે,
 બાધ્યા સુવાત્સલ્ય અવસ્થા તેમ વય વીત્યા કહે;
 સદ્ગુણભરેલા સંતને સંસાર સારી નાંખશે,
 અરરરર સાવ અસાર આ સંસારમાં સુખ શું હશે ?
 પુત્ર્યાર્થ ભાંડ લવાઈ ને દોંગાર્થ ચારે કાર છે,
 જૂઠાર્થ ને જખરાઈનો ચોમેરે શોર બકાર છે;
 બવ બુદ્ધિ જાય દબાઈ રાઈ મુકાઈ સર્વેની જગે,
 અરરરર સાવ અસાર આ સંસારમાં સુખ શું હશે ?
 આ પ્રવચના પુંજે મળેલા દેહની આરા નવી,
 પલની ખખર પડતી નથી મુંઝાય છે મોટા અગ્ની;
 આ કાળની અકલિન કથાથી બાલવદ્ વધી જગે,
 અરરરર સાવ અસાર આ સંસારમાં શું હશે ?

વોષ.

હરિમીત.

જમતા ફરોમાં ભૂવમાં બોગાજનો બેગા થઇ,
 ટકટક કરે આ કારણે મળમે ન જે વેગા મર્ધ;
 ફેલવ નકામાં કામમાં આધુન્ય વીતી જાયડે,
 શમદગનણા સાધનવિના આ જન્મ મિથ્યા થાયડે;
 વધુ વધારે શું હવે સમજુ તમે મહુ વાતમાં,
 લાખો ઉપાયે લક્ષ આપી ભાત પાડે જાતમાં
 લક્ષ્મીરમણનું નામ લેનાં લાજ સારે લાવિએ,
 હરિભક્તિને મુખ મુક્તિથી નિજ બુદ્ધિને શોભાવિએ;

રીમે બધાને વ્યાધિ આધિ ઉપાધિઓ અનિ અગમાં,
રાતે પ્રભાતે દુઃખથી કાળ જાય છે દુઃસંગમાં;
મરવાયડાં કરતા નથી ગુસ્સા રહી ધરખારમાં,
નાના અને મોટા બધા કરતા કરે સંસારમાં.
પ્રતિદિવસ એવી વેદનાથી નિત્ય રે'તું વેગળે,
મુવને રહીને લજ્જા કરતાં પ્રેમથી ધન્ય મળે;
સચવાય સમજા નિયમ તો આ દેહ સુખનું ધામ છે,
વારા ધગ ધન ધામનું અતે કહો શું કામ છે ?
સાચા સમા છે નાથ નરુર એવિના મિથ્યા બધું,
ચહે પ્રકારે સમને રહવાવિના શું છે વધુ ?
કરવા ઉપાયો જન્મ-મૃત્યુ ટળાય તેવા રોકથી,
રે'વાય મુખમાં ચિત્ત જો વસ યાય એક વિવેકથી.

* મિત્રઉપર પત્ર સંસારપર વિરક્તિ.

શાર્દૂલધીરોક્તિ.

આ સંસાર અમારમાં મુખ નથી ત્યારે કહો શું કરે ?
દેખી દુઃખ સંદેવ દીનજનનાં હે પ્રાણુઓ કરે,
ગી રીતે મુખમાં ગળાય દિવસો તે હું નથી જાણુનો,
આમેન્ડ્રીસ લહે સદા પ્રિયસખા ! પ્રારબ્ધથી પ્રાણુ તો
છે સંસાર અસાર એમ સમન્યા તેનો ખરો ખેદ છે,
સાફ ને નરુ' સખા સમજતાં બારે બારે બેદ છે;
વીસારી સહુ વાન આ વિપવની રાજી ચતુ' શું કહી ?
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ લેશ ન નહે એ વાન છે આકરી.
માને જો સુખરૂપ સર્વ મન તો આ દુખનો છે ભય,
દેખે જો મન દુઃખરૂપ સર્વજી' તો આ ભવેછે ભય,
માનું બંધન મોક્ષ સર્વ મનથી આ જીને યાપેછે,
તે વ્યાધીન કરાય તો હિસપની બામા ટળી જાયછે
જાણું લાલ ન હાનિ લેજ હમણાં જો હોય તે ફીક છે,
'આ હુ શું અવળું કરે' મનવિષે એ વ્યાધની બીક છે;

* આ કવિતા, રહ મિત્ર વિશ્વનાથ ચિત્રકલ્યા પત્રમાં આશાસન માટે લખાઈ આવેલી કવિતાનો પ્રયુક્ત છે.

જાણનાં ફલ શું હશે જગતમાં તેનો નહિ નિમિત્ત,
 ભુંડા આ લવસાગરે પ્રભુનિના ભાગે ન ભારે લવ
 ધર્માચાર પળાય જાય મુખમાં આયુષ્ય આ કાલમાં,
 જાગી જીવ ન જાય આ જગતની જ જાલની જાયમાં,
 સાચો પ્રેમ કરાય સાર સુખથી શોધાય સાચે મશે,
 એવું સાધન શુદ્ધ છે ત્રિવિ સખા સસારમાં શું હશે ?

મનરૂપી પોપટને બોધ.

વર્ણવતિજ્ઞા.

વેગે વિચાર કર માનસદીગ વીગ,
 શાશ્વત તને સુખદ શ્રેષ્ઠ મન્યું મરીગ,
 આશા તણ અવર એક લગાડ લક્ષ,
 આ આર્પધર્મ ધરતીવર કપટક્ષ.
 ગા તો સદૈન જમદીવર નામ ગાગે,
 જા તો સુધર્મયનમાડિ સદૈવ જાગે,
 તુ જાણુને વિપયને વિપદક્ષણેવા,
 તેને તજાય નહિ તો પછી હાલ તેવા

હવે તો હેતેથી હરિહરતણુ ધ્યાન ધર હું
શિશ્વરિણી

બધી બાનાવચ્ચા આશુમનજમાં બોઈ રડતા,
 મુવાવસ્થા વીતી મુવતિજનને પાલ પડતાં,
 પિશાચી ચિંતાએ નિગદિન રહે ચિત્ત ફરતું,
 હવે તો હેતેથી હરિહરતણુ ધ્યાન ધર તું.
 સુખે ખાધું પીધું ખરચ પણ ખાતે બહુ કયું,
 પ્રયત્ને પ્રેમેથી પ્રિયજનતાણું પેટજ બહુ,
 ત્રિધા તાપે તારું તનમન રહેછે હનરતું,
 હવે તો હેતેથી હરિહરતણુ ધ્યાન ધર તું.
 કર્યાં કર્યો ફૂડા કૃપણ પણ તે પેટ ભરવા,
 ન શીખ્યો ખાતેથી લવજ્ઞધિને બાઈ તગવા,

નકામા કામોમા નરતન કયું સાવ નરતુ,
 હવે તો હેતેથી હરિહરતણુ ધ્યાન ધર તુ
 વિચારી જો વ્હાવા વિષયવિષયી શું સુખ મયુ ?
 અરે અધારામાં નરતન નખી નિષ્કલ ગયુ,
 નથી સૂતા સૂતાં શ્રમનગર તો કામ સરતુ,
 હવે તો હેતેથી હરિહરતણુ ધ્યાન ધર તુ
 ફરીને આ આવુ નરતન ગયુ તે નહિ મજે,
 વજે શુ આ વિશ્વે તન-જનનજને કે ધનજને,
 સયુ કે સળધી નયિ સુખ કયુ કોઈ કરતુ,
 હવે તો હેતેથી હરિહરતણુ ધ્યાન ધર તુ
 વિવેકે વેરાગ્યે સકલ મનનો દોષ વિસરી,
 સદાગ્યારે ચાની સુખ સરસ સપાદન કરી,
 અહંતા ત્યાગીને તરત મનને રાખ તરતુ,
 હવે તો હેતેથી હરિહરતણુ ધ્યાન ધર તુ
 અરે આ માયાના મૃમજ્જવિયે મોહ કરમાં,
 મદાઅતાનેથી વગરમરણે મૂખ મરમા,
 નથી જન્મ્યુ કોઈ નયિ સમજણે કોઈ મરતુ
 હવે તો હેતેથી હરિહરતણુ ધ્યાન ધર તુ
 હોહરે!

કેશવ પ્રજ્ઞના ધ્યાનથી, સકલ કરીને કાવ
 સમજ સખા સમજણવિના, કાવ જુથા વધિ જન

માવ માદ મજાવ જો હરિ હવે તો તો ઘણુ સુવર
 શાર્દુલચિન્નિદિત

ખીધા કમ અનેક નિદિત નહી રાખી જરા લાજને,
 કન્યા ને અવિવેક દલચખી તે પીડા કરી લાખને,
 દીને દુખ આપવુ પ્રનિદિને તે તો ગણ્યુ તે વગ
 'તે લાઈ લગાય જો હરિ હવે તો તો ઘણુ સુદર
 નીનિને ન ગણી સદાયરણુમા તે પ્રીતિ રાખી નહી,
 હુ શીન ન જોળખ્યુ સુખદ તે ન જાન લીધુ કંઈ.

આપ્તોના વચનોવિષે પ્રણયથી આપો નહીં આદર,
 ભાવે ભાઈ ભગ્નય જો હરિ હવે તો તો ધણુ સુદર
 સપેથી સુખ થાય તે નહિ ગમ્યુ કરેશો વિશેષે કર્યા,
 દુ સગે દુ ખ ભોગન્યા અધમ તે પાપોજ પિડે ભર્યા,
 શી થાગે ગતિ આ ભવે પરભવે તેનો ન રાખ્યો ડર
 ભાવે ભાઈ ભગ્નય જો હરિ હવે તો તો ધણુ સુદર
 શાએનો ઉપદેશ તે અનણ્યથી લેશે નહીં સાભાળ્યો,
 જીભેથી ન જાણ્યો હરિહર કદી કાન્તાપ્રસાદે ગળ્યો,
 જાણેછે જગદીશ સર્વ જા તે નિત્યે દયા દાકર,
 ભાવે ભાઈ ભગ્નય જો હરિ હવે તો તો ધણુ સુદર,
 પુછ્યો પ્રેમથકી નહીં પરમ તે રે પુણ્યના પથને,
 ખોગ ખાતથકી ખરા પણુ કર્યા તે ધર્મના ગથને
 રાખ્યો તુ રતિરગની રજવડે ખાતે ચર્ધને ખર,
 ભાવે ભાઈ ભગ્નય જો હરિ હવે તો તો ધણુ સુદર,
 તૃણાનો તગર્યો સદા સુખ થવા આ લોભા આયક્યો
 આખે અધ થઈ કુવે કુટિલ તુ પાણીવિનાને પડ્યો,
 છાયા આત્રિતણી ગમી નહીં તને ખોલ્યો ખરે ખાખર,
 ભાવે ભાઈ ભગ્નય જો હરિ હવે તો તો ધણુ સુદર,
 ગાયા રાગ ગળાથળી રીઝવના રહેકા રી લાખ ને,
 ચાચો ચાન ચટામગ ચરણથી કુદાંદિથી દખતે
 ઉન્મતાધિકી ન તે અવસરે જાલાગિઆ શ્રીધર,
 ભાવે ભાઈ ભગ્નય જો હરિ હવે તો તો ધણુ સુદર
 પટ્યો વસ્ત્ર વિગેર સુદર સદા લેવા અરે રહાણુ તે,
 કીધા ભોજન ભાવતા પણુ ન આપી પુણ્યમા પાણુને,
 માતા તાત પ્રિયા વળી ગુરુજનો એનો ન આપ્યો કર,
 ભાવે ભાઈ ભગ્નય જો હરિ હવે તો તો ધણુ સુદર
 ખોયુ જાનપણ જહુ ગમતના તે અગતામા રચુ
 ખોલોમા વિરોધિયે તરુણિમા તારણ્ય તે તો ગયુ
 સ્ત્રી-પુત્રાદિને ગણ્યા સરસ તે જ સાગની અદર,
 જે વેળાએ તે જિ...

થાતી હોત વિશેષ અતરંગિયે હાનુશુનું ઠેકતો,
 આગે તો લઈ લાકડી કરવો ચાક્યું જુનું ટેકતા
 દીવો કાઈ નહીં ઉપાય તરવા સસારનો સાગર,
 ભાવે ભાઈ ભગ્ય ને હરિ હવે તો તો ઘણું સુદર
 આન્યા અગવિરે વળી પળિ વળી જ્યાં ત્યાં પધારી પડી,
 દાગી લાગ પડે મુખે મણુમણે છે માખીઓ તો ધાણી;
 કપે ગય વદાય ખાન સરખું એવા યશ વાસર,
 ભાવે ભાઈ ભગ્ય ને હરિ હવે તો તો ઘણું સુદર
 શક્તિ શાન્ત થઈ ગઈ સહજમા આ ઇન્દ્રિયોની અતિ,
 નિયે માન દર હવે સુખતણા ખોટા વિનં પો મતિ
 મૃત્યુને મનના તણ નહિ દવે ભેરો રહ્યું અતર,
 ભાવે ભાઈ ભગ્ય ને હરિ હવે તો તો ઘણું સુદર

કુલ ધરતા અત કરણને સાત્વના

શાર્દૂલવિગ્રહિત

માગ પ્રાણ કહે હવે કનક કરી હું શાન્ત પાન તને ?
 શુ કીધાય તાપ આ સમપના સ્થેના ઉપાયે શમે ?
 જાણી જોઈ વિચારનાન થઈને શુ શોક હાનો કરે ?
 શાને શોષિતરોગમરક કહે નિઃશય ઉડા ભરે ?
 પ્રારબ્ધાધિન છે ધરાપર સહ શુ ખેદ ખોટો કરે ?
 જોણે જન્મ ધર્યો ધરાપર સહુ તે કાનયોગે મરે,
 સારા કર્મતણુ સદાય ફલ તો સારજ દેખાય છે,
 માય કર્મતણુ સદાય ફલ તો માહુ મળ્યો જન્ય છે

મમુ ક્ષી રીતે મજાણ !

શિલ્પિની

કુમાળવસ્થામાં પ્રિવિધ રમતે તો મતિ રહી
 યુવાવસ્થા તે તો વિવિધમય વાતોમહી વહી,
 તથા વૃદ્ધાવસ્થા તનુશિથિલમરી દુખકરી
 વિનં પોમા નાખે મ્યમ કરી ભગ્યે નરહરિ !

નિવૃત્તિને મજો

ઉપેન્દ્રવજ્રા

નહીં કેમ સાર વિશેષ સારો,
અસાર સ સાર નિષે વિચારો,
તણ તમે સર્વ પ્રયત્ન તેથી,
ભલે નિવૃત્તિ મુખ થાય જેથી

મન સર્વહુ કારણ છે

વૈતાલીય,

મન કારણુ દુખનુ ખરે,
મુખનુ કારણુ તેમ તે હરે,
મન બધન આપનાર છે,
મનથી મોક્ષગતિ થનાર છે

હવે પ્રભુ મજાવ લો સારું

વસતમિલકા

નૃહત્વમાં મન વિકૃત થઈ બમાય,
ચિંતા સદા દુખદ ચિંતાનિષે સમાય,
સહે ન કાઈ કરે નહિ કાઈ થાય,
સાર હવે નર હરિહર જે બન્યા

કાલ જાય છે તેમ જન્મ અફલ થાય છે તે વિષે

મરણી ચાલમા

આજ કાલ પરમ એમ દિવસ જાણ્યો;
દિવસ જાણ્યો તેમ જન્મ અફલ થાય છે
વિવિધ વિગતનાં મુખો સરસ મનાય છે,
પવ પવ રતિરંગમાં મુખે રમાય છે,

આજ્ઞા ૨૩

આજ્ઞા ૨૪

બોજન મન લાવતાં સુખે જમાય છે,	
જન્મ-મરણ દર્પ-શોક પણ પમાય છે;	આજ૦
મન ભવાટવીનિ જલમાં જડાય છે,	
ફડ-ફટલાવ અંતરે ધણાય છે;	આજ૧
દોષ કામ લોભ મોહ વટિ જાય છે,	
શીલ સદ્વિચારેત્ન ખૂટી જાય છે;	આજ૦
મેલ માન ને મમત્વ શું મરાય છે ?	
હાયમાંહિ કોહીનુર હા હગાય છે;	આજ૦
આંહિ ઉભાય લોક કાજ શું કમાય છે ?	
કનક તથા ધૂળ મૂળથી ધમાય છે;	આજ૦
ધામ ધરા કુટિલ ક્યાં વિચાર કાય છે ?	
ભવજલ તર તરત કેમ જૂવ ખાય છે;	આજ૦
પુત્ર મિત્ર કે કલત્ર શું સહાય છે ?	
આખ આ વિંચાય પંડી હાયહાય છે;	આજ૦
સાધન સુખ સારું શું કયું જરાય છે ?	
ધ્યાન ધર્મ જપ તપ કર કેમ ધાય છે ?	આજ૦
વિનય ને વિવેકથી સુખી થવાય છે;	
કેશન હરિનામ રામ કોણ ગાય છે ?	આજ૦

મવિષ્ય મટે નહિ તે વિષે

*મરણીનો શબ્દ.

ભાષ ભરિય મટે નહિ, એવો અદ્ભુત ખેલજી,	
હાય નથી વાત કોઇને, લાખ વાતે લખેલજી.	ભાષ૦
દાનવ દેવ મનુષ્યનું, જવ આવે ન કામજી;	
શુદ્ધિ જતા ખેરી રહે, હોય રધુકલરામજી.	ભાષ૦
મિથ્યા અભિમાન લોકને, મોહ રાખતા ધાયજી;	
આખર હાય દેહ પડે, ત્યારે સદુ સમજાયજી,	ભાષ૦
દશરથસુત દેવયોગથી, રધુકલપતિ રામજી;	
નાદ વરસ વનમાં વસ્યા, તથા જન ધન ધામજી;	ભાષ૦

મોટા મોટા મહારાજના, નામધામનો નાચજી,	
સાલજના ધનિદાસ તે, મન થાય નિરાગજ,	ભાર્જ
ધરિ ઝાવિના આવી પડે, આધિ ન્યાધિ અપારજ,	
એનો અચ્છો ન આગુચ્છો, અને વાન અસાગજ,	ભાર્જ
વિદ્યા કસા વેલન જધા, દેવોગનો ભોગજ,	
અતરમા ઉલરાય છે, રગ રાગને રોગજ,	ભાર્જ
સારા અને નરતા નરો, જૂએ દુ ખે દળાયજ,	
સદ્ગુણસપત સર્વની, નિચ્ચે નિધૂવ જપજ,	ભાર્જ
જન્મ-મરણ નિધિ હાથ છે, હર્ષ-શોક વિસારજ,	
કેશવ હરિ કર હાથમા, હંયાફટા ન હારજ,	ભાર્જ

જ્ઞાન

અનુકૃત

અમત્ય તેજ છે સય, સત્ય છે અસત્ય છે,
 એ અપૂર્ન નિચારોની અદ્વુણીને અગત્ય છે
 અનર્થ તેજ છે અર્થ, અર્થ છે તે અનર્થ છે,
 વ્યર્થ વાતો કરે તેને, અતિ ગભીર અર્થ છે
 અનાત્મ આત્મનું રૂપ, આત્મ તેજ અનાત્મ છે,
 ન જાણે તત્વ તેને તો, મહાઅદ્વુત વાન છે
 રાગનું રૂપ તે દેવ દેવ તે રાગરૂપ છે,
 ન જાણ્યું જ્ઞાસુધી તત્ત્વ, ત્વાનુની અધરૂપ છે
 જે શોક તેજ છે હર્ષ, હર્ષ તે પણ શોક છે,
 સાર જો સત્ત્વ સૂજે તો, કાણુ હુ કાણુ કોક છે ?
 દુ ખ છે તેજ છે સુખ, સુખ છે તેજ દુ ખ છે,
 જ્ઞાસુધી ન મળે અલ, ભાર્જ ત્યાસુધી જૂખ છે
 રવમ જાગ્રત જેવું છે, જાગ્રત નામસમાન છે,
 નીજ સુખમિથી નારો, તે ભવો ભગવાન છે
 જ્ઞાન અજ્ઞાનનું રૂપ, અજ્ઞાન જ્ઞાનરૂપ છે,
 અનર્થ આપણુ રૂપ, જ્યા વાલી-મન ચૂપ છે
 પરમેશ્વર તે વિશ્વ, વિશ્વ તે પરમેશ્વર,
 અહો અનાદિકી જન, સમજ સુખથી તર

ઘોષ.

(૧)

इन्द्रविजय

હૃદય સર્વ અખડિત છે તન સાથ નિરોગિ અને બન પડ,
 બુદ્ધિ વિચાર વિવેક સદાયક સાધન અન્ય ન ટાપ અધૂર,
 ધૃતરથનો ઉપકાર ગયો વિસરી વગમા મુખ સાપડ યાતુ ?
 કેશવ આગસ આજ કરે પણ પાઠગથી નહિ કાઢી થયાતુ.
 ગોઃ અરે અભિમાન નજી કર ઉઘમ કેમ રહ્યો ઝુલ્મેડી ?
 વેશ ધણી ધરના તુજને પણ પાઠગ રાત રહી બહુ બોડી,
 સુદર આ તન તે ઠણુમણુર ભાઈ અચાનક છે પડયાતુ,
 કેશવ આગસ આજ કરે પણ પાઠગથી નહિ કાઢી થયાતુ
 અનરમાહિ નિરતર રાખ વિચાર સદાય ખર સુખ લેવા,
 ઓગળ વલનડે નિજરૂપ અને ઘર કાપર સન્નન મેવાઃ
 માનન ઉત્તમ આ તનનો પણ કાટ રમે બહુ કાપર વધાતુ ?
 કેશવ આગસ આજ કરે પણ પાઠગથી નહિ કાઢી થયાતુ
 કયા લવતુ પ્રિય પાપ નહ્યુ ન કરી જકે ટાપ વિચાર વિવેક
 બાનપણુ રમતે ગમતે નહિજાય જુનાનપણુ અવિવેક,
 આહીજ શુ અટક્યો વટક્યો પણ આગળ છે અતિ દૂર જનાતુ
 કેશવ આગસ આજ કરે પણ પાઠગથી નહિ કાઢી થયાતુ

(૨)

चोपाई

શબ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ ગદ્ય, ઓમા શુ અથાથો અથ ?
 એ કયા છે માનનનો ધર્મ, મુખપેલામા જાણ્યા મર્મ
 બાનકપણુ જુનાની ગઈ, મદ્દઅન્યા આતી રહી,
 તો પણ ન મળી કાઈ નિરાન, દિવસ ગયો ને રહિ છે ગત
 ઉત્તમ આ અવસર છે આજ, પશુનક્ષત્રથી લાની વાજ,
 કામ ધ્રોઃ શ્રાયા મુખસાર અતે આપણુ સર્વ હિતાર
 કેરી થારો વગતી કાન, તેની ખમર પડે નહિ દાન,
 સનુને ઉપાતી સુને । ગય નજી મેરી દે રેા

ધર્મ કર્મમાં ગખી ખ્યાન, મફકારક મેલી દે માન;
 પરઉપકાર ઉપર કર પ્રીતિ, એજ સદા ઉત્તમ છે રીતિ.
 પરિપુને સંહારી નાંખ, શું મૂતો વીચીને આંખ ?
 મન છતે તે સાચો ગગ, તેને ક્યાં છે ઈશ્વર દર ?
 આશાનૃણા યોગી રાખ, આખર સર્વ થવાનું રાખ;
 મમતામાં તું મરમાં ભાઈ, સાચી ક્યાં છે સર્વ સગાઈ ?
 માઁ તારું મૂરખ મેલ, છે માયાનો સઘળો ખેલ;
 મોનાને સાદુ સદુ ગ્હે, કેમ પડ્યો છે ઉડે કુવે ?
 મનના તું મેલી દે મેલ વિપય બધા છે વિપની વેલ;
 મમજીને ચંચલ તું ચાલ, ગળતો જાય સડોને કાય.
 સદાચરણમાં યોગી ચિત્ત, વિવેકરૂપી મેળવ વિત્ત;
 ધન ધાવન ચંચલ છે કાય, અણુમમજીમાં આધુન જાય.
 આંહિ ગમે તે કરો ભાઈ, ઉપર ક્યાં છે પોપાંખાઈ ?
 ન્યાય થશે ત્યાં તારો તેમ, નહિ સમજે તું અહિયાં એમ.
 હીંગ હાથ ચડેલો હાર, એથી જ ન જીને માર:
 સર્વાનર્થામી છે પાસ, એનાથી શમાડે નાશ ?
 જે કર તે તે દેખે સર્વ, મેલી દે મનમાંથી સર્વ;
 પાખંડી આ વિશ્વે ધણા, તેણે પણ રાખી નહિ મળ્યા.
 જેઠ વિચારી કરજે સગ, સાચું શુખ આપે સતસંગ;
 દયા-દાનપર પૂરો ભાવ, શુભ સંપત્તનો એ છે લાવ.
 ખાવ ન દે તે અતે ખુવે, સર્વે એકબિગ્નનું હુવે;
 સાર નથી ચિતા કર પરી, અંતરમાં અનુભવને બરી.
 તારી મેળે તું તર ભાઈ, ચારે કારે સાગી લાઈ;
 ખાણી પેલા બાંધી પાળ, રાખીને માર્યા સંભાળ.
 હાર-રોકમાં રહી સમાન, ભાવેથી ભર તું ભગવાન;
 કેશવ દર્શને ઝોળખ મૂદ, છે જીતરાયો તોપણ મૂદ.

આખ્યાત્મિકવિચાર.

માદ.

મન મારું હાથ મુઝાય રે, તું ક્યાં જઈ કહું ?
 ચિંતા વધારે ચાલે, તું ક્યાં જઈ કહું ?

૨૩૭

આધિ આધિ ને ઉપાધિ, આપે ખેદ અપાર,
 પૂર્વે કીધા કર્મ કંઈ તો, મારે ભારે માર,
 રે હુ કયા જઈ કહું ?
 બહુ તાપેથી આ તન ઉકળે, વડે વિનય વિચાર,
 નીતિ-ન્યાય કશું નહિ મળે, આ સસાર અસાર,
 રે હુ કયા જઈ કહું ?
 અકનિત કામકાયા શું કહેતું, કાલુભગુર તન તેમ,
 “જન્મ સકલ કરવો શી રીતે”, આશુ આવે એમ,
 રે હુ કયા જઈ કહું ?
 સ્વાર્થે જે સબધ બધાને, અતે મૃગજનરૂપ,
 ધન ને ધામ ધરાને ભારે, શું દેવો છે ધૂપ ?
 રે હુ કયા જઈ કહું ?
 ખારા ખુન કલત્ર કયા છે, ત્યાં છે મિત્ર પવિત્ર ?
 અતે સગળા અગળા રેશે, એવી વાત વિચિત્ર ?
 રે હુ કયા જઈ કહું ?
 દેતકરી હરિહરની સાથે, ભજન કરાવ ન લેશ,
 આવે છે અલત નગરા અતરમા આવેશ,
 રે હુ કયા જઈ કહું ?
 કેશવ હરિની થાપ કૃપા તો, જાવ બધા સતાપ,
 તન બન છુદ્ધિ સદ્ગતતા પામી, આનંદ આપે અમાપ,
 રે હુ કયા જઈ કહું ?

લેસર લેદ કરવે આ સસાર અસાર કાફી

ખરેખર ખેદ કરાવે, આ સસાર અસાર,	
ધન જન યોનન મૃગજલ જેના સાપડે લેશ ન સાર,	ખરે૦
જન્મ-મરણ ભય શોક હર્ષના, માથે પડેછે માર,	ખરે૦
કાલુભગુર તન જાવ ધસાવું, ધાર્યું ન થાય ધરાવ	ખરે૦
તાપ ત્રિવિધ તન નિત્ય તપાવે, વશ રહેજ લગાર,	ખરે૦
સ્વપ્ને પણ સુખની નહિ આશા, આધિ ઉપાધિ અપાર,	ખરે૦
પનપનમા પગને પગથે પણ, હાનિઓ થાય હગાર,	ખરે૦
જ્ઞાન કામ્ય પિપસો પણ વૈરિ, કોઈ દરે નહિ વાર,	ખરે૦

દેખાય કાઠ અને હોય કાઠ, તેનો પમાય ન પાર,
કેશવ એસઃ એ દુ ખમાટે, વિનય વિવેક વિચાર.

५३०

ਪੰਨਾ ੮

कर्मतणी गति न्यासी

मोडणी.

કર્મતાણી ગતિ ન્યારી, કેશવ કર્મતાણી ગતિ ન્યારી,	૮૬૦
અમદિત ઘટના જેવી રચના, દર્શન તે અણુધારી,	૮૭૦
દુખ શોભણ જન્મ-મરણમા, પરવશ સહુ સસારી,	૮૮૦
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ વધારી, નિત્ય રહે નરનારી,	૮૯૦
કોઈ હમે તો કોઈ ગે હે, કોઈ કુશલ અધિકારી,	૯૦૦
કોઈ વશ વશમા વગડામા, કોઈ સુખી ઘરબારી,	૯૧૦
ભાન્યા ભોજન કોઈ જમેઠે, કોઈ કનેરી ખારી,	૯૨૦
કોઈ ધરે જરિયન હીરાગન, કોઈક કથાધારી,	૯૩૦
કોઈ વિભુનિ ધરે નિજ અગે, કોઈ ભૂપણુવારી,	૯૪૦
સુજનતાણી ગતિ નિત્ય નહારી, દુર્જનની ગતિ સારી,	૯૫૦
વિદ્યાવાન રમે વનમાહિ મૂર્ખ બને દરમારી,	૯૬૦
નિત્ય અજન્મા નિર્વિકાર હરિ થાય નિશ્ચિત વિકારી	૯૭૦
પશુ આદિકમા પોતે જન્મે સહુ જનને સુખકારી,	૯૮૦
કેશવ હિન્દુગય આ જોઈ, મન-વાણી હરિ હારી,	૯૯૦
પાર ન પામે કોઈ કલેથી, એ તારી બુદ્ધિકારી	૧૦૦૦

पेश्वरी मायाना वानो प्रभाव

* भैरवी

જો અરે અદ્ભૂત કેવી ઐશ્વરી આ માયા છે ?
 ઐશ્વરી આ માયાના, સર્વને વા વાગ છે નો
 આ મહાભવસાગરે, ભૂને ઘણા ભરમાયા છે,
 નિત્ય અપ્રસમાન આ, ધન ધામમાહિ ધરાયા છે, નો

• ૧૬મી કક્ષીમાં ઉડું પ્રગળે પ્રાસ ન ભેડવે માં જુનસાતી દબમી સાર લાગે નાદે નાખેલ છે છેવટની ખાત્ર માં દેટરેક દેકારો ફેર વ્યાખ્ય છે તે તેવીજ ના નવા ખીલ પડથી જણાવે

ભોગ રોગ તણા ભયાનક, દુઃખથીજ દબાયા છે;	
રોપ રાગવડે બિચારા રોજ રોજ રિખાયા છે;	ભેં.
ઈન્દ્રિયભવિષે છલબેદ, માંહિ છવાયા છે;	
વિષયવિધના તેવમાં, તણુ તાપથીજ તળાયા છે;	ભેં.
શોક દુર્ધ મમત્વ કરતાં, કેક નરપણુ કાયા છે;	
હાલ પુત્ર કલત્ર કયાં જનની, જનકને ભાયા છે;	ભેં.
મૂર્ખ ને વિદ્વાન સર્વે પ્રાણીના, તણુ પાયા છે;	
ક્યાં રહે અભિમાન અન્તે, કારભી આ કાયા છે;	ભેં.
જન્મ-વધ-ઘટ-મરણુ કામ, કોધ દોષ વરાયા છે;	
સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિવડે જુઓ તો, ધર્મ સર્વ પરાયા છે;	ભેં.
જ્ઞાનજલ-ગંધાવિષે જે, નિર્મુણી યર્ષ ન્હાયા છે;	
તે ખરા ભવસાગરે, સર્વેવ સાર કમાયા છે;	ભેં.
હાથમાં હીરો છતાં દોડે, બધા હાયા છે,	
ભાગ્ય કેશવસાહજના જેણે, જગદ્ગુરૂ ગાયા છે;	ભેં.

મનના ને માટીના સઘળા, સમજ વિચારો જાણા દે
હચિરાહંદની ચાલ.

મનના ને માટીના સરળા, મમજ વિચારો શાણા રે;	
સાર ન સમજ્યા તે તે લોકો, પાછળથી પન્તાણા રે;	મન.
ભૂત પ્રેત પિશાચ મનુષ્યો, રાપ રંક કે રાણા રે;	
સગાં સહોદર બાંધવ બેલી, પ્રિય અપ્રિય પંકાણા રે;	મન.
ઝાડ પાન પથ્થર પશુ-પક્ષી, ભાવ તણા ઉભરાણા રે;	
કાળર મોર ચોકર ચક્રિઓ, જે જે જતુ જણાણા રે,	મન.
પુત્ર કલત્ર મિત્ર સુત મેવક, બંધ વિવિધ બંધાણા રે;	
જ્ઞાન જ્ઞાનિ ધરા અપધરા અચવા, ઓથ અને ઉપરાણા રે;	મન.
જવાહીર જરિયત હીરાગલ, જનરે નગદી નાણાં રે;	
ધન ધોવન જન ધેબવ રિધવિધ, સુ જોજન કે ભાણાં રે,	મન.
હોજ દબેલી ભાગ બગીચા, કોજ અનેક કરાણા રે;	
આમૂપણુ ને વસ્ત્ર અનુપમ, ઘાટ અનેક ઘડાણા રે,	મન.
ઘોડાગાડી ખેતર ખાડી, દોઢન દમટી દાણા રે;	
લાયા બૂપણુ રંગ રૂપ રસ, જૂખ્યા તેમ ધરાણા રે;	મન.

યોગ વિયોગ હાર્યા કે છૂટ્યા, રુદન રાગ કે ગાણા રે
 ગગ દેવ હવે લય લારે, મમતામાહિ મરાણા રે, મન
 પામ્યા પદ અતિ ઉત્તમ અથના, વિષયવિરે નષ્ટાણા રે, મન
 પૂત અપૂત ભૂત કે લડકા, ઉત્તમ કે અલગણા રે; મન
 આશાનૃપ્યા સુખબોગ લના, સુલુદોષ ગવાણા રે; મન
 મુખ મનાણા માનનમા કે, પડિત ઘર્ષ પકાણા રે, મન
 કતાં બોજતા માન ધરીને અમયા અતિ અયગણા રે, મન
 મૂનવગર આ ઝાડ મનાનુ, આખર એજ કમાણા રે, મન
 ભરસાગરને પાર ગયા કે, તરણી સદ્દિન તણાણા રે
 પાપ પુણ્ય કે અર્ગ નરકના, સખર્ષ સધાણા રે, મન
 ભયત સ્વપ્ન સુકુમિ વગેરે, અગતરમ રચાણા રે
 ભુદિ અને બન હાથ છતા પપુ સા સાર સપડાપા રે, મન
 પૂજન અર્ચન પુસ્ત પાના, ભાર અભાવ ભણાણા રે, મન
 કેનન મિપિત એ વરજોળા, માયામાહિ સમાણા રે, મન
 કેશન હગિ તો એક અમન છે, ક્યાહિ નથી સતાણા રે, મન
 એક કેપાસતણા આ સળા, તાણા છે કેતાણા રે મન

મન કલ્પનાથી જગત રચાયુ છે

દ્વાવેજન

જો મન દેશ વિદેશ જીવે કદિ તો મન દેશ વિદેશ થવાનું
 જો મન કનેશ વિશેષ જીવે કદિ તો મન કનેશ વિશેષ થવાનું,
 જો મન નેક નરેશ જીવે કદિ તો મન નેક નરેશ થવાનું
 કેશવ જો શુભ ભાવ રત્ન મન તે શુભ ભાવ અસીર થવાનું
 જો મન મિત્ર કલન જીવે કદિ તો મન મિત્ર કવન બને છે
 જો મન પુણ્ય પવિત્ર જીવે કદિ તો મન પુણ્ય પવિત્ર બને છે
 જો મન ચિત્ર વિચિત્ર જીવે કદિ તો મન ચિત્ર વિચિત્ર બને છે,
 કેશવ નારુ ચરિત્ર જીવે કદિ તો મન ચાર ચરિત્ર બને છે
 જો મન નય પ્રિયા-પતિમા કદિ તો મન યાવ પ્રિયા પતિગરે
 જો મન નય સખા સુતમા કદિ તો મન યાવ સખા સુતગરે,
 જો મન નાર ધન ધનમા કદિ તો મન યાવ ધન ધનરપે
 કેશવ નય મદાવનમા મન તો વગિ યાવ મદાવન રપે.

ને મન ભાઈ ભાગે ભવમા કદિ નો મન થાય ભવે ભનડપે,
 ને મન જ્યય સુયોગવિષે કદિ તો મન થાય સુલોહ સ્વરૂપે,
 ને મન જ્યય વિરાગવિષે કદિ તો મન થાય વિરાગ સુરૂપે,
 કેશવ બધન મેલ્યા જ્યોત્ક ન કાઠ પ્રકારવડે પણ હૂપે
 ને વિપ્રાદિકમાદિ ગયુ મન તો વિપ્રાદિક ડપ ધરે છે,
 ને સુખભોગવિષે પસયુ મન તો સુખભોગ થઈ વિચરે છે,
 ને મમતે મસગાઈ ગયુ મન તો મમતે મસગાઈ ખરે છે,
 ને ભવસાગરમા ન બન્યુ મન તો ભવસાગર પાર કરે છે
 મય્ય ચિત્ત અનેતન ચેતનરૂપ થઈ બુદ્ધ ધાટ બંડે છે,
 ચિત્તનડે ચળી પડતી પણ વિત્ર વિચિત્રપણે રખડે છે,
 ચિત્ત ધરે અવતાર ધરાપર સ્વર્ગવિષે પણ ચિત્ત ચડે છે,
 કેશવ ચિત્તનિના ન શુ પણ સર્વ નત્યર ચિત્તનડે છે
 દ્રવ્ય અને સન્યુ ત્રિદર્શન આ મનમાદિ ધની ઉભરાયુ,
 ભાન અભાવ વિકલ્પ નિવાસ મમતર વળી મનમાથી કરાયુ;
 મય્ય આપ જ્ઞા જડ તે મન પામર નાર દશે પધરાયુ,
 કેશવ આ મન નરૂપ થયે ભવસાગર પાર સુખે ઉતગાય

મનુષ્યજીવનનું અવલોકન અને બોધ મદાત્રાતા અને વસતિલ્લકા

આ સસારે અણુસમજણે દુખ જે જે પડે છે,
 તેના તાપે હૃદય તપતુ ગરમ થાતુ રહે છે,
 પામે સત્ત્વી સમજણુ કદિ તો વળી વૃત્તિ નાના,
 તેના ભાવે દાણુ દાણુ થતા છે નહીં કપાહિ ઠાના
 જે આ મિશ્રિત પરમેશ્વરનો પ્રપચ,
 તે સર્વ છે સમજણે સુખરૂપ સચ
 માયા અવસ્તુ પણ જામ કરે અનેક,
 દેનાદિને કદળુ તે વિષયે નિવેક

જ્યાંસુધી આ તન મન બધા ઇવનતા હોય આવી,
 સારી માળી સમજણુ વધી હોય આ વૃત્તિમાદી,
 જ્યાંસુધીમા શમ-દમવિષે રાખી શ્રેષ્ઠ પ્રીતિ
 ધર્મો મર્વે સદન કરવા એજ ઉત્કૃષ્ટ રીતિ

છે આ મમ વચ્ચે સર્વ વિના ન ઘણું,
 આધે મમત્વ મન ઘરણુ મોક્ષમાલી
 ઉડે વિચાર ઘરતા ન પમાય પાપ
 એવો અપાર અતિ અદ્ભુત સદ્ગુણ સાર
 જેવો આપે જનન સદુને વેશ આ નિશ્ચિમાલી,
 તેવો પ્રેમે પ્રણવરમથી જે ભજનાય આલી
 તો આ વિશ્વે સદૃશ સમજે જન્મ જાતે ધરેલો
 મે છે વારો સદૃશ સુખને પામના છેક ઠેરો
 જેને વિવેક સુવિચાર વિશેષ આવે,
 જેને મને ભજન પૂજન ભક્તિ ભાવે
 જે ધર્મ ધર્મ કુલવાન થઈ કરે છે,
 સસાર સાગર થઈ જન તે તરે છે
 જેવો આપે મમય શુભ આ થીનિવામે કૃપાથી,
 સાધી લેવો સુખ સદૃશ ને સાધનો સર્વ આથી,
 જે જાણે છે જન મન દર્ષ તત્ત્વને સત્યરૂપે
 ગાણે છે તે દિવસ રજાનિ નિત્ય આનંદરૂપે
 પ્રેમે મૃદુસ્થ ગુણ આનંદ પૂર્ણ પાળી,
 જેણે સ્વચ્છદિ બહુ સદ્ગુણુમાદિ વાળી,
 જેણે અધર્મ નિબંધ કર્મ કથો વિવેક
 તેને પછી ન કદિ પાળી કામ એક
 આવે જે જે ચર અચર આ દૃષ્ટિએ સર્વ દ્રવ્ય
 તેને કે નિયતિ સદુને વશ રાખે અવશ્ય
 ત્યા વાળી કે કન્ય ન મદી મ્હોત્યનાને સમર્થ,
 ત્યારે તેનો નિયમ કરવાનો નથી અર્થ અર્થ
 જાણ્યાવિના જમતને નહિ સાગ કાલ,
 દેખાય છે નરકનામ સમગ્ર આલી
 ચાલી સદાયરણુના શુભ પથ માથે
 હીંગ ન હાર હરિ દાસ ચહે ન હાથે
 ન તે રીતે સુકૃત કરીને દૂર દુષ્કર્મ મેની
 પમાનારે સરસ સુખના રંગમા ખૂબ રેની,

અન્તર્ધર્મી અખિય જગદાધારમા શ્રુતિ જોડે,
તે સસારી સહજ સમયે જન્મની ગાંધી તોડે
આ ઈન્દ્રજય અતિ અદ્ભુત ધર્મસી છે,
તેમા નિચિત ગ્યના પ્રજ્ઞા કરી છે,
એના વિચારપર પાત્ર સમગ્ર નાચે,
તે તે શુભાશુભ જગતપતિ જોઈ રાંચે

વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમાં
દારૂલવિચીટિ

આપે તાપ અમાપ અતરારો આની પડી આધિઓ,
હે છે દુષ્કર્મ અનેક નિર્દયપણે અમે વધી બાધીઓ,
આવે અન્ય ઉપાધીઓ પ્રતિદિને દાળી દિએ દારમા,
વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમા ?
કામી ક્રમ-ધરે ધ્યેન કહુ શુ કાયા નથી કામની
જતા નાર નથી જતાય મર તે જતે હશે જન્મની,
મોહો થાય મમત્વ તરન ન મળે માર્ગ જલુ મારમા,
વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમા ?
આપુ ઉત્તમ આ રીતે પછુ તે છે દાડકા ચામના,
લોહી લાળ પુરીય મુત્ર મનના ખોટા બધા ખામના,
‘ માત્ર ’ માત્ર મમત્વથી મનવિરે માન્યુ સદાકારમા,
વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમા ?
ધાયા જે ધન ધામ યોનનિધિ માયાનડે માણના,
કાયા તે જહુ કૃત્ય અનિમા એના ધણા ધાનણા,
જાયા જાતિ પવિત્ર મિત્ર પછુ છે પીડા ધણી પ્યારમા,
વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમા ?
ધાયુ થાય નહીં ધરાર સુખ તો સોણે નહીં સાપડ
ચારેકાર કુસપ ને કનહમા પાણી પડે પાપણે,
પ્યારા પુત્ર - નન આખર અરે ન્યારા ધડીવારમા,
વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમા ?
જનુ જન્મ જરા નિપતિ નયમા અતે અરે એકલા,
અજાને સવળા જનો રડવડી રોક્યા કરે એકલા,

બૂતોનો ઉપકાર બૂતવરિધે બારી દિએ ભાગ્યા,
 વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમાં ?
 નીતિન્યાય ગહે બધે રખડતા રીતો રહે વેગળી,
 પ્રીતિ પ્રાણુસમાન ઇમ ન કરે નીતી વધુ શુ વળી,
 છતી કોઈ ન જાય આ જગતમાં તેપાર વેપારમાં,
 વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમાં ?
 કામ-કોપ વિશેષ રોજ મનને મતાપ આપના કરે,
 આશા અતરમાં અનેક સુખની તે મોત સાથે મરે,
 સાર કે નરતુ જણાય ન કશુ આધેય આધારમાં
 વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારના ?
 દાબે નિર્બલને સદેવ બલવા, મ્યાર્થી ન સામુ જુવે,
 લોકો નિર્ધનને ગરીબ કરતા રે દીન શબ્દે કવે,
 સાર કોઈ સહાય હાય ન મળે હીરો ગયો હા મા
 વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમાં ?
 સાયકાવરિધે મળે સહજમાં જેવા બધા પખિઓ,
 તેના કર્મબલે મળ્યા સહજમાં સર્વત્ર સબધિઓ,
 આ જાયા જનની અને જનન તે જાણ્યા અહારમાં
 વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમાં ?
 ઇશાના અવતાર તેપણુ સત બધાય છે બેરડા
 અગાની અડબોથ ઠાઠ સવગી ત્યા આપણે ટેવડા ?
 કોને કોણુ કહે અથાગ પસચુ અધેર આચારના,
 વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમાં ?
 જે જે ભાવ જણાય આ જગતના તે તે નથી આપણા
 અગાને સઘળાં અને મનવિધે સતપના તાપણા,
 તેવાને યમદૂત હવ જનના બેગ રહે બારમાં
 વારવાર વિચાર થાય મનમાં શો સાર સસારમાં ?

દાહરે.

વારવાર વિચારતા વાર ન વાળ્યો લે,
 એથી કેશવ અતરે, આપ્યો છે આવેશ

૧ સાર સસારમા

દ્યોતિવિચીટિ

પ્રેમે થાય પરાપમાર પરનો સદ્ગુણે પાળતા,
નાને આ મરગાન સન ગનમા સલાળથી લાળતા,
કીર્તિ પ્રાપ્ત કરાય જાય સુખમા આપુજ્ય આ પારમા,
વારના વિચાર થાય મનમા એ સાર સસારમા
વારવા ન જન્મ કે મરણને લેવા પડે લોકમા,
નિશ્વાનો ન ભરાય અતરવિને સતાપ કે શોકમા,
પોતે મુશ્કરમા મળી મન રહે જે શાન્ત આકારમા,
નારનાર વિચાર થાય મનમા એ સાર સસારમા
ભૂતપ્રાણિવિને દયા પ્રતિદિને ને વશ્ય વાણી-મન,
રાગ દ્વેષ તળય થાય સુમા પૂરે પ્રનાળી તન
દીનોને ધન ધામ દાન કરના સભાર ભગરમા
નારના વિચાર થાય મનમા એ સાર સસારમા

પરિચિત સ્વાર્થ

સમય

કાકા મામા કલાના પરિચય પછુ તે મમ કાઈ ન લાગે,
સ્નેહી સખ પ્રિઓના વિનયનમનથી જૂખ લાઇ ન લાગે,
નિઘા-વાણીવિનોદે ધડિકે રસ ગહે સ્વાર્થમા સર્વ શરા,
મોટા મોટા નિચારો અતિ પરનશતાથી રહે છે અધૂરા,
પ્રેમી મિત્રો પવિત્રો ધન જન બન જે હોય તો સર્વ થાય
આવે આપત્તિ ટાળ સકન સમનથી દેખતા દૂર જાય,
અતે છે પ્રેમુ પ્રેમુ તન પછુ તજતા લાજ લેશે ન ગમે
આ સસારે અસારે અનુભવ સમજો થાન છે એક આખે

કેમ કમલ ગયુ કરમાઈ ?

હોઈ

કમ કમન ગયુ કરમાઈ ? કેન પ્રેમુ કેની નવાઈ ?
જેને જોઈ નયન નિય દરતા હૃદય સ્તી હૃદયાર્થ
આનંદ આનંદ તન મન આતા અતરમા ઉલ્લસાર્થ
મમકમાલિ દેતા ધરાઈ,

કેમ

કેમ

પૂર્ણ સરોવર શીતલ શોભે, સભાળ લારે રખાઈ,
આદિત્ય-ઉદયઅમય સુખકાન્ડ પીડા ન લેજ પરાઈ,
કારણ અન્ય તેવું ન દાઈ—

કેમ૦

મન તણે અતિશય છે ઉડા, તાપ્યા ન જાય તણાઈ,
નાય નિરોગી વિશાલ વધેવા, પાન રહ્યા પથરાઈ,
શોભે રાજનાયી સપાઈ,—

કેમ૦

જલહલ તેજ તમામ હતુ તે, હાથ ગયું છે દરાઈ,
ભ્રમર ભગી ગુનર ઠરે છે, બોળપણે ભરમાઈ,
કેશવ મન જાય મુઝાઈ,—

કેમ૦

આ સંસારવિષે અરે અવતરી જાળ્યા ન માળ્યા જરા
શાર્દૂલવિજીવિત

આવે રોજ વિરોધ કારણવિના સક્રોચ સજલમા,
આશાપારા અપાર લાલચ વડે બાધે બધે બધમા,
ખોટા વૈલખ ભોગ આખર સુધી ખાતે મનાયા ખરા,
આ સંસારવિષે અરે અવતરી જાળ્યા ન માળ્યા જરા
વિદ્યાબ્યાસ ન થાય જીવન જુથા તે જાય જ જલમા,
આરથા અંતરમા રખાય અદકી આ આળપ પાળમા,
પુણ્યે પ્રીતિ ન થાય ને ન સુધરે ધર્મે બધા પાધરા,
આ સંસારવિષે અરે અવતરી જાળ્યા ન માળ્યા જરા
કામ ક્રોધ વિરોધ રોજ રમડે લોભે ટળે લક્ષણો,
સસાર વ્યવહારમા પલ પલે સતાપ લાગે ધણો,
આધ્યાત્માદિક તાપ અતરવિષે લાગ્યા કરે આદર,
આ સંસારવિષે અરે અવતરી જાળ્યા ન માળ્યા જરા
પોતાના પુરુષાર્થ પાર ન થડે વિદ્વા નડે તેવડે,
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિઓ અધવચે અત્યંત આરી પડે,
ગૂડા ભોગવિવાસને વલખતા સતીતિના કંકરા,
આ સંસારવિષે અરે અવતરી જાળ્યા ન માળ્યા જરા
ધાટાળા ધરબાર દાર મુન કેા સારા નહી સમપડે,
કાયા આ કન્યા બુદ્ધ-તરમે પાણી થડે પાપણે,

પાળી પિડ સદૈવ પેટવડિએ રે વીસરે શ્રીહરિ
આ સસારવિષે અરે અવતરી જાણ્યા ન માણ્યા જરી
ખોયુ બાલપણુ બધુ રમનમા અજ્ઞાનથી આપરી,
વીતાડી વિપયોનિયે તરણુતા જીસ ગને સાપડી,
કાલક્ષેપ જ્યા કરાય પરની કીધા કરી ચાડી
આ સસારવિષે અરે અવતરી જાણ્યા ન માણ્યા જરી
પ્રેમે થાય પદપકાર ન કરો નિગ નહી નીતિએ,
ચિતાએ વિકરેલ ચિત્ત ન રહે રાજી ડંથી રીતિએ,
નૌકા નૌતમ પામતા ન પરને તાગય પોતે તરી,
આ સસારવિષે અરે અવતરી જાણ્યા ન માણ્યા જરી

કૌતુક કયાં જહીપ ? મનમાંહિ વિચારી રહીપ
મરણી ચાલનો સાહી.

કૌતુક કયા કલિએ, મનમાંહિ વિચારી રહિએ	
ભવાટપીમા ભટકી ભટકી, દેવલ પાપ કમાયા,	
ઉપર તાપ તળી અણુવાણા, ધ્યાહિ ન રીતલ જાણ	૨૧૦
રનાથતણી સાકળી સવળાને, બનથી બાધે બનળા,	
અનુભવ ધામ વળી તેમથી આખર બનળા સનળા;	૨૧૦
સાથા કયા સબધ સમાઈ, બૂમળવગર ભવાઈ,	
મતનવડે રજાણુ કરતા પણુ, જાગ વચ્ચે વણુસાઈ	૨૧૦
નિપત્તિએ આપી પડવાથી, અથવા અડચણુ નડતા,	
પ્રોટ પ્રેમ અને પરિચય પણુ, પેખો પાખા પડતા,	૨૧૦
શણુભગુર સસારવિરે છે હાણુભગુર આ કાયા,	
તોપણુ માફ તાર કરતા માનન જાગ મરાયા,	૨૧૦
પરિણામે વિષ જેવા નિપયો, મન અમૃત સમ માને,	
બોધ પ્રિયો શોધ પણુ સમજા, માણુ ધરેછે કાને ?	૨૧૦
સ્વપ્રસમાન નિરખિએ સધળુ, પણુ મેરાય ન માળ,	
અજ્ઞાને અજાઈ જાહેને, મૃગજન્ય લેવા ધાયા,	૨૧૦
સદગુણુ દુર્ગુણુ કાઈ ન સુએ, ધર્મ કર્મતુ તેવુ,	
ફૂટ કપટ ક કાસ ભરેતુ, સધળુ લેવુ દેવ,	૨૧૦

રાગ દે. હવ ને ગોકે, નયને પડતા પાણી,
 સુખ સતોષ ભરેલી ભારે, ક્યાહિ ન મુણિએ વાણી ૧૦
 મન ખોટુ મારા પણુ ખાતી નામરૂપ પણુ મોટા;
 આ મોગમા, સઘળા ખોટા કે નાના કે મેટા, ૧૦
 ગોધ્યા કેશન હરિને હેતે, પણુ લાગ્યા નદિ દાયે
 તનુ અતે જગત્ તજીને કે. ન આવે આથ, ૧૦

મોઢાપણના ભાવમા જા મૂલ શી ચર્ચે ?

માઠ

નાગાપણના ભાવમા આ જૂન શી ચર્ચે ?
 નામે નિરોપ નિચારનાની નાન કયા રહી ?

મન નુ મુ ઇન્દ્રિય પણુ જૂની મતિ જૂની મરજાઈ
 ન ન આવી કાઈ કુશનતા સમજપુ ક્યાહિ સમાઈ—૩ આ૦
 નિદા વિનન થયા પણુ તેના ત્યા ખીલ શી વાત ?
 જુન ગિરોમણી હુ કહેવાયો પામરમા પ્રખ્યાત — ૩ આ૦
 આ તે રી ઇશ્વરની માના ડાહ્યા ને દુખ દેણુ ?
 મોપ ઈ જૂનાવે લનમા કેતે દહેનુ ? શુ ?— ૩ આ૦
 અનુ ભને મોઢામડ પણુ તે ચૂકે તો લત ખાય
 ૨. સસા તણા નિષેધોમા એમ બધાને થાય — ૩ આ૦
 ૪. પગથિહિ ચૂખી જાતાં, ખીનુ પણુ ચૂકાય,
 ૨. જલમા નવહારરો પગ અનુમન એનો થાય — ૩ આ૦
 દે. અને દાનન પણુ જૂને જૂને સત સુખમ,
 નુ કરેણુ આ જગત્ પ્રથમથી જૂનતણી છે ખાણુ — ૨ આ૦
 ગા સકાચ ધરે મન મારા તારા તેના પાપ
 અનલન તે તુ ઈર્ષ્યનેની પામ ભને પરિતાપ,— ૩ આ૦
 જેમ થયુ તેમ ગણી સાડ, સમજુ રાક સમાન
 કેશન હરિના નામરૂપથી સુખ સતોષ જમાવ — ૩ આ૦

કોટિ ઉપાય કરો પણ મવિષ્ય ફરતું તથા.

હંદરિજય.

ને કરિએ સુખરૂપ ઉપાય ન તે સુખરૂપ થઇ સુખ આવે,
 સંકટના હરનાર નિરંતર તે પણ સંકટ કોઇ ન ડાપે;
 લાભ અને યશ હાથ રહે નહિ ક્રોડત યતન સમય જવાનુ,
 કોટિ ઉપાય કરો પણ કેશવ ભાવિ ભવિષ્ય નહીં મટવાનું.
 કોઇ કરે ઉપવાસ અને શુભ બોજન કોઈ અનેક જામે છે,
 કોઈ વને રખડે રજાને વળિ કોઈ સદા સુખમાદિ રમે છે;
 કોઈ કરે સુખપાત્ર સવારી સદાયક પ્યાલ્ય કોઈ થવાનું,
 કોટિ ઉપાય કરો પણ કેશવ ભાવિ ભવિષ્ય નહીં મટવાનું.
 કોઈ સુવે સરદાર બની શુભ જીવલ ગવિષે પરવારી,
 કોઈ કરે ધરતીપર ફાટલ માંકડ ચાંચઃમાંડી પથારી;
 કોઈ હમે સુખસંપતથી બહુ દુખ રૂવે વળિ કોઈ દસાનુ,
 કોટિ ઉપાય કરો પણ કેશવ ભાવિ ભવિષ્ય નહીં મટવાનુ,
 કોઈની પાસ બદામ ન હોય અને કદિ કોઈ બને ધનવાળો,
 કોઈ બને શુભથી અતિ ઉન્નતલ પાપથિ કોઈ પડે બા- દાગો;
 મિત્રવિચિત્ર બધી રચના જીવરાઈ રહી નહિ તે પણ જાનુ,
 કોટિ ઉપાય કરો પણ કેશવ ભાવિ ભવિષ્ય નહીં મટવાનું.
 કોઈ દયાનુ કરે ઉપકાર અને વળિ કોઈ બને અપકારી,
 કોઈ બને નરનાયક લાયક કોઈ બને વળિ ભક્ત ભિખારી,
 કોઈ લહે અપમાન અપાર અવાનક કોઈ સુમાન મળનુ,
 કોટિ ઉપાય કરો પણ કેશવ ભાવિ ભવિષ્ય નહીં મટવાનું
 અંતર પ્રેમજ્ઞ હોય નિરંતર રોજ રિખાઈ રિખાઈ રહે છે,
 આધિ ઉપાધિ અનેક વિવેક જાના જડ ઉપર આવી નડે છે,
 ક્યાં ધન યોવન પુત્ર કલત્ર પવિત્ર અને સુખ માતપિતાનું,
 કોટિ ઉપાય કરો પણ કેશવ ભાવિ ભવિષ્ય નહીં મટવાનું
 આયણુ પડવું ગડવું મરવું ડરવું સહુને ગિર આવે,
 સદ્ગુણ દુર્ગુણ ભાવ અભાવ વિવેક વિચાર ન કોઈ બનાવે;
 પ્રેમજ્ઞ પ્રેમજ્ઞ પ્રેમજ્ઞ લાયક હોય ન યોગ્ય કોઈ કવાનુ,
 કોટિ ઉપાય કરો પણ કેશવ ભાવિ ભવિષ્ય નહીં મટવાનું

અતરમાહિ - ખાપ નિરતર જે સુખની અતિ અદ્ભુત આશા,
તે સુખ સ્વર્ગનરો પણ દુર્લભ આખર સાર ઘણાન તપાસ્યા
નાન અરે વિગન ધરે કર ફેકટ ત્યા બવ દેર દનાતુ,
ગાદિ ઉપાય રો પણ કેશન ભારિ ભરિખ નહીં મટનાતુ.

મન કલ્પિત સૃષ્ટિ અને આત્મવૃદ્ધિ.

ઈશ્વરનિવાહનો જાલ

આ જાગૃતાતણો મિચાર કોકમા રે,	
હાપ હે હનરમાહ માત્ર કોકમા રે	સાર૦
લુલો જે જે તમે રચના બધી ર,	
તે મનના સકંપથી ઘઈ બધી રે —	સાર૦
જગત્જાલ આ વિશાન સર્ તોરડે રે,	
પુત્ર ને મનત્ર મિત્ર સર્ એ વડે રે	સાર૦
જન્મ-મરણ છે નહીં તથાપિ તે કરે રે,	
વાસનારડે વિચિત્ર વેશને ધરે રે	સાર૦
સ્વપ્નરૂપ સર્ શુ વધૂ વખાણિએ રે,	
સત્યમાની લીલુ બહુય પ્રાણિએ રે	સાર૦
ગાંધે રાખે નથી જ કામ હામતુ રે,	
તે જણાય હે બધેય દોષ વામતુ રે	સાર૦
ધામ ધગ સર્ ધૂગરૂપ થાય છે રે,	
માત્ર ને મમત્વ ગણુ લઇ જાય છે ર	સાર૦
મરે ભાર નિત્ય ચિત્ત મન જાનતો રે	
પાર પ્રાણુ જાય તોય નથી આનતો રે	સાર૦
ઈન્દ્રિયન અક આ અહો વિચિત્ર છે રે,	
અધિજાનમાહિ ભોનાર ચિત્ર છે રે	સાર૦
હૃદ ધર્મ કર્મ ચિત્ત ક પના કરે રે,	
ગાંધ છે નહીં તથાપિ ચિત્ત જે મરે રે	સાર૦

‘મનુષ્યણા મહત્તેષુ કથયતતિ સિદ્ધયે’ એ ગીતાના શ્લોકના ઉપ

ઈન્દ્રગણ આ વિશાલ તો અપાર છે રે,	
તત્ત્વ શોધવું સદૈવ એજ સાર છે રે;	સાર૦
માનિએ મને સદૈવ તેમ થાય છે રે,	
હૈતભાવ રાખવા યદી ડરાય છે રે;	સાર૦
નિત્યશુદ્ધ બ્રહ્મ સ્વરૂપકાર એક છે રે,	
ઓળખાય એમ તેજ તે વિવેક છે રે;	સાર૦
અધિજ્ઞાનમાં વિવર્તભાવ થાયછે રે,	
બોધથી વિરોધ સર્વ ટળી જાયછે રે;	સાર૦
ઉર્મિઓ સમુદ્રમાદિ જેમ ઉડશે રે,	
તેમ અક્ષન એક અધિજ્ઞાનમાં થશે રે;	સાર૦
કાંઈ હોય તે બધુંય બ્રહ્મ જાણિએ રે,	
તર્ક કે વિતર્ક અ તરે ન આણિએ રે;	સાર૦
કર્મ-કર્મ નિત્યના પવિત્ર પાણિએ રે,	
નીતિરીતિમાં વિચાર નિત્ય વાણિએ રે;	સાર૦
સમય જાય તે ફરી ફરી નહીં વળે રે,	
માન ને મમત્વમાદિ સાર શું વળે રે,	સાર૦
જાય બધ-મોક્ષ તે ઉપાય આકરે રે,	
રોક રાન્ત થાય તેજ પંથ પાધરે રે.	સાર૦
હિએ કેશવ હરિ એક નિત્ય આપણે રે,	
બધ મોક્ષ દૂર થાય એક ડાંપણે રે	સાર૦

આ સંસારે અણસમજણે કલેશ વિશ્લેષ થાય.

મંદમ્બતા.

સારા સારાં સકલ કુલ તે નાશ પામી ગયા છે,
ભારે ભારે જીનન સધળા ધૂગધાણી થયા છે,
પૂરે પાપે પરમ સુખના સાધનો સંકડાય,
આ સંસારે અણસમજણે કલેશ વિશ્લેષ થાય
વિદ્યા વડે વિનય, વિચરે બોધમાં, ગ્રાહ્ય જ્ઞાને,
આધિવ્યાધિ પ્રતિદિન વધે અજ લાભે ન લાભે,

શ્રીમંતાર્ધ સુખ કુશલતા યાય જોતાં વિદાય,
 આ સંસારે અણુસમજણે કલેસ વિશ્લેષ યાય.
 સંભારે ને વદુકુલ અને કૌરવો પાંડવોને,
 એની સત્તા ધન જનવિશે હેાય સદેહ કોને ?
 નાના મોટા કુશલ નર તે બ્રાંતિજૂતે ભમાય,
 આ સંસારે અણુસમજણે કલેસ વિશ્લેષ યાય.
 કામ-ક્રોધે કપટ કરતાં લોભ-મોહે લદાય,
 માણા રાણા સુભગ નરની હાય તૂટે સહાય;
 કાયામાંથી કનકવરણી કાન્તિ ને શાન્તિ જાય,
 આ સંસારે અણુસમજણે કલેસ વિશ્લેષ યાય.
 કોનાં છે આ ધન જન ધરા સ્વપ્નના ખેલ જોવાં,
 વાડી ગાડી સરસ ભુવનો સર્વ સંબંધી તેવાં;
 'તુ' 'માર' એ પરમ મમતામાંહિ મિથ્યા મરાય,
 આ મંસારે અણુસમજણે કલેસ વિશ્લેષ યાય.

વોધ.

અનુદુર.

પશુ પક્ષી મનુષ્યોમાં, અવતાર ધણા યવા;
 વસંત મીઠમ સિશિર, વીતી કાલ ધણા ગયા
 ભોગ્યા ભાવથી ભોગ, નેાય જૂખ દળી નહીં;
 લાખો જન્મ વળી લીધાં, તોય લાજ વળી નહીં.
 બહાર વિષયો મેળી, અંતરે શાન્તિ જો ધસે;
 વિદ્યા વિનયને મેળે, અવિવેક દળી જશે.
 આગાનૃણા કરી દૂર, હવે તો હરિને લખે;
 માયાને તરવા માટે, મમત્વ મનનું તખે.

મૃત્યુધિષે વિચાર

જોગદની ચાલ.

કામ કોઈ પ્રકારે ન છેડે, સુખ સગથે આખર તોડે;
 કામ જન્મ થનાં વેંત જાય, કોઈ મમમાંહીથી મરાય.

કાઈ પામ અને પચવીશે, કાઈ કાવ ગમે છે ગીશે,
કાઈ ચાળીશ કાઈ પચાશે, એમ રે'તુ નથી કા'લાસે,
કુલમતિ નહિ કાન જાણે, તાણી મન બધાને પરાણે,
ગોક થાય અરે કેમ કરિએ ? આશુ ખેરતા આખર મરિએ

જન્મગાઠના ઉત્સવવિશે

રોલો.

જન્મગાઠના હૃદયમાં, ખાય બળવે ગાય,
પણ પામર સમજે નહિ, દિવસ ગાંનો જાય
નિસ મામ વર્ગે જતા, વયમા નિલ વધાય,
મુક્તમરીતિથી નિખતા, આયુષ્ય ઓછુ ચાય

अज्ञानना आवरणमां ररोया वषट दिनेखलमा

હારીગીત

જન્મના પાછી માતાપિતાના અગર આજોગતા,
નાના પ્રકારતણી ગમતમા એક ચિત્તે ઓગતા,
ગમતા અને ભમતા સદા ગમતા બધાને જેનમા,
અજ્ઞાનના આવરણમા ખોયા બધા દિન ખેલમા
ગેડીદડા બારે ભમરડા ચાર આખવિ મામણી,
નાગેરિયા ગોકલુ તતી મનકુરિતની કાલા ધણી,
લજિયા અને કકાસ કીધા મૂર્ખતાના મ્હેનમા,
અજ્ઞાનના આવરણમા ખોયા બધા દિન ખેનમા
નયમા વધ્યા ન્યનહાર ને વ્યાપારમા પ્રેમે પત્યા,
ગીખ્યા ન શીખ્યા કામ કરતા ચિત્તમા નિપયો ચલા,
માણી ગમે તે મોજમા છેની ગયા બહુ છેલમા,
અજ્ઞાનના આવરણમા ખોયા બધા દિન ખેલમા
વનખેલ માટે ખૂન ગજ્યા ગાડના બહુ ગુડમા
નાથા નદીમા વાવમા ને કમલવાળા કુડમા,
ગપલુ પલુ દીકુ સદા બ દોષથી બગડેનમા,
અજ્ઞાનના આવરણમા ખોયા બધા દિન ખેલમા

પુત્ર પ્રિયાના પ્રેમમા ને પેટની પચાતમા,
 નવરાસનુ નામે ન લાધે વિનિધ વત્તમી વાતમા,
 લુચ્ચાતને ચતુરાઇમા રેલી ગયા બહુ રેલમા,
 અજ્ઞાનના આવરણમા ખોયા બધા દિન ખેનમા
 વિદ્યા ભણ્યાથી વાદ ધન મળનાયકી મદ યાયછે,
 અધિકારની સત્તા વળી ત્રિપરીત તાણી જાયછે,
 માનુ ન ફેર મનુષ્યમા ને શુદ્ધિહીણા ખેનમા,
 અજ્ઞાનના આનંદમા ખોયા બધા દિન ખેનમા
 મુખ ભોગના બહુ શોધમા આયુષ્ય એજે જાય છે,
 મુખના ઉપાયોમાહિથી પણુ દુખ વધતા જાય છે,
 સંમજ્જીવિના જન સર્વ ટૂંકા ખાય ટેવાડેતમા
 અજ્ઞાનના આવરણમા ખોયા બધા દિન ખેનમા
 બાનક અવસ્થા બાનપણની શુદ્ધિમા વીતી ગઇ
 યૌવન ગયુ યુવતીવિધે છનબેદમા છીતી રહી,
 વૃદ્ધા-અવસ્થામાહિ તો જન હોય જાણે જ્વલમા,
 અજ્ઞાનના આવરણમા ખોયા બધા દિન ખેનમા
 હીરો ચડેનો હાથમા ભૂતી ગયા ખેલાનમા,
 શુભ ધર્મ કર્મ વિચાર કે નહિ બાન પણુ ભગવાનમા,
 સમજી ન લીધો ઓય શુભ સ્વસગ શીતલ વેતર્મા
 અજ્ઞાનના આવરણમા ખોયા બધા દિન ખેલમા
 શમ-દમ સરવતા સાચવો શુભ રીત સમજી સાનર્મા
 પુણ્યે પ્રણય ને પ્રાપ્ત દુઃખાવ નીતિનિદાનમા,
 દેખાય કેશવ એક હરિ આનંદસાગર મ્હેલમા,
 તો તો અરે સસારમા ખોયા નથી દિન ખેનમા

જીવને વોધ

શિતારિણા

દજી શુ તું મતો સમજજી રિના આ સમયમા ?
 યસે સાર ગાથી રમગજી કર શાખા હૃદયમા;

પત્નીથી પસ્તાશે પરવડ દસામાહિ પડતા,
મહાપાપે તાપે લવ પલુ ન નિશામ જડતા
ધજો શુ ગુણ્યો સુત-સહચરીરૂપ ધરમાં,
ભમાધને ભાઇ ઉદય કરવાનુ નિસરમા,
છકી પદાગો છો છન-કપટમા કામ કરતો,
જશે કયા તુ નાતી ? મરણુભયથી દુષ્ટ કરતો
જગ જોને જાગી અવસર મળ્યો છે ઉદયનો,
ભરોસો શો સાચો ધન જન ધન ધામ વધનો,
નિહારો વિશ્વારો મુખ સરમ માની ભટકમા,
અહતાના તારે કુશલ કરવાથી અટકમા
તથ માફ તારે ભવભય જવા ભાન ધરતા,
સદા પૂરે પ્રેમે જપ તપ સદાચાર કરતા,
નિમારીને ચિત્તે વિષમ નિયાત્વાદ વિસરી,
વિવેકે વૈરાગ્યે કર શગલુ તુ કેશવ હાર

મનુચિના કોઈથી કશું તુ જ કપાય ?

ઉપજાતિ

અગે અતિ આધિ ઉપાધિ આવે કે દૈવનો કાપ કદી ગિળાવે
પીડા જીવે પાત નહી બધાય ન કેલથી દુખ કશું કપાય
અનેક ઇષ્ટ ક્રિાને વિધેએ વદાયછે અતર ભાગ્યભોગે
દુખે કદી દૂર રજા રડાય, ન કેલથી દુખ કશું કપાય
માતા પિતા પુત્ર કનક મિત્ર પતિ ત્રિના પ્રાણુસખી પવિત્ર,
ટોળે મળી સર્વ ભને લાય ન કેલથી દુખ કશું કપાય
ભલા ભલા હાથ ધણાય ભાઈ, રોટી સગા બેન બનેવિ બાઈ
અન્તે નકામો અમ સર્વ જાય ન કેલથી દુખ કશું કપાય
કૃપા કરે કેશનનામ જોને તૈયાર છે સર્વ સદાય તેને,
જો પૂર્વના હન્ય પ્રગણ અણ, તો સર્વથી દુખ બધા કપાય

મીંદકુ કાઢતાં ઉટ પેકુ

શુભળા

દુ ખથી છૂટવા દેડુ છેલ્યો ધર્યો વાત બુવાય તે અગલાવે,
 ૧૫ ને કોધ ને લોભના પાશમા દુ ખ છે તોય આનંદ આવે
 પાપના કર્મ અધાયછે બેવડા હાથ હેયુ વહ્યુ જાય હેડુ,
 ઉદયને ધમ્મજતા અસ્ત આવી ગયો મીંદકુ કાઢતા ઉટ પેકુ
 ધર્મ ને કર્મને ઠાઠ સમજે નહીં નીતિની રીતિથી અજ જેના
 દેશ બદલી ગયો વેશ બદલી ગયો કોઈ કરતા નથી દેવસેવા
 સુધરવા જાય પણ બગડતા જાય છે એક ખીન્નતણુ ખાય એકુ,
 હાથ માઠી દશા દેગની ગાય છે મીંદકુ કાઢતા ઉટ પેકુ
 રાત્રિની વાતને સાંભળે કાણુ છે કાણુ અભ્યાસનો ભેદ જાણે
 શુ સદાચાર તે વાત સમજે નહીં રાગને રગમા ખૂન માણે,
 ઉપર શુભ દેખિએ માહિ દુસ્સમ છે હદમા હાળકુ છે બેડુ
 ગરી ખાસડા બેય અમવા પડે મીંદકુ કાઢતા ઉટ પેકુ

કલક અને કામિનીનો મદિમા

(નાથ દેસે ગજગે જય હુકાયો) એ સમ

કનકે કામિનીથી નથી કાણુ મોલ્યા ?

દેવ દાનવ માનવ જોયા —

૧૦

વિદ્યા વિનય વિવેક ભરેલા લવસાગરના બોયા	
કાચનને કામિનીને કાગે, રણુવગડે જઈ રોયા,	કનક૦
રાતદિનસ જપતપથી જોણે, અંતરના મન ધોયા,	
એવાએ અજનમ જઈને બોઈ અનાકિક બોયા,	કનક૦
રાગી વિરાગીને એણે રોકર મારી ઠાયા	
દર્શનથી લલચાવી બહુને, પાપપયમા પ્રોયા	કનક૦
કેશવ હરિની કૃપી ગાયા, બળિયાને પણ બોયા	
શુભ્રાનોના ઉત્તમ શુભ્રાને પણમા પ્રાણુ વગોયા	કનક૦

વિચારી ચાલવાવિષે

(જગત હે રેનકા સુપના) એ રાગ

કંઠથી છે કાલની રણી, વિષમ સસારની સરણી
તણાણી નયછે તરણી, વિચારી ચાનજે વહાલા
ન ભરના ભૂનના ભારા, સમજના ધર્મના ધાગ,
અંત હિત હાયમા તારા, વિચારી ચાનજે વહાલા
અખિનમા સુ રહો ખેની ? મરી જવુ બધુ મેની
છતી એ વાત છે ઝેની, વિચારી ચાનજે વહાલા
ઠગાઈ આ વૃથા ઠાઠે, ભરાઈ જમરામા ભાઠે,
સુખેથી ચાચો કાઠે, વિચારી ચાનજે વહાલા
બધુ ખાનુ ખપી જશે, પધિ-તુ સુ પડી ખાશે !
રિપદમા પ્રાણ પસ્તારો, વિચારી ચાનજે વહાલા
રહેછે શત્રુઓ સંગે, રમેછે સુ હજી રમે ?
ભના ભય રાખતો ભગે, વિચારી ચાનજે વહાલા,
ખરીદીને મરૂ ખતે, જવુ તિજ દેશમા અતે
તણાતો તુ રમે તતે વિચારી ચાનજે વહાલા
બરાબર ખેલજે બાણ, ઘસે હનિરામ તો રાણ,
ન પાકે ભાટકધે ભાણ, વિચારી ચાનજે વહાલા

મનુષ્યને બોધ

મુજાની

હકીનાઈમા હોશ ઝાઝી ધરોછો,
સદા સાર્યથી કર્મ ફૂલ કરોછો,
તમારી દશા શી પડીથી થવાની ?
હવામા દિનાની જીવાની જવાની
અરૂ ખોળામા રહો નિત્ય ખતે,
રહો સદગુણે સર્વદા સર્વ સયે
નથી કર્મના ઠોડ પૂરા રહેના,
બધા ભાદમતોળ ખેલી રહેના,

ન પીત્યાપિના દુઃખનું ભાન યાય,
 ન જાણ્યાપિના ભાતિનું બૂન જાય.
 અમારાં અરે દૂરથી ગાત્ર કંપે,
 નથી સાર જોતા જરાએ કુસંપે.

અન્તે કાંઈ અચલ નથી.

શિલ્પરિણી.

- દયાવાળા દેવો મુનિવર અને માનવ ગયા,
 ક્યા રાજા રાણા બહુ બલારડે નિઘ્રલ રહ્યા ?
 ગણ આત્મા સર્વે વિવિધ વિભવો લખ્ય જુનન,
 ભરોસે શું બૂલે નહિ અચલ અન્તે ત્રિભુવન.
 મશસ્વી માધાતા નૃપ નવ હરિશ્ચન્દ્ર સગર,
 સિધાત્મા મેલીને સદ્ગજ સુખ સપત્તિ નમર,
 ક્યું દૂડે કાલે ખનર ન પડે એમ અદન,
 ભરોસે શું બૂલે નહિ અચલ અન્તે ત્રિભુવન
 શિખી શર્પાતિ ક્યાં ગયા પૃથુ અને રામસરખા,
 હવે તું શું જોઈ જગત જનને હાલ હરખા ?
 અરે આ છે મિથ્યા કર મનવિષે કાંઈ મનન,
 ભરોસે શું બૂલે નહિ અચલ અન્તે ત્રિભુવન.
 સતી સીતા તારા દુષદતનયા આજ ન મળે,
 થકું ને માવાનું જગત સધગ્રું ઉપર તમે;
 શમાવાનાં સર્વે અવનિ જલ ને તેજ પવન,
 ભરોંમે શું બૂલે નહિ અચલ અન્તે ત્રિભુવન.
 વિનમ્મી છે વ્હાયા શમ્ભિકે રિપયોનાં સુખ ખરે,
 નિહાળે જતે તે પ્રભુવચસ પ્રત્યક્ષ નગરે;
 કરે કાળી સાથે ધન જન ધરા ધામ મમન ?
 ભરોંમે શું બૂલે નહિ અચલ અન્તે ત્રિભુવન.
 રિન પ્રયો મિત્રો તે મકય સુખ દેનાર ચપલ,
 ક્યા માંત્રી દૂરે સવ પાળુ નથી કેશવ કૃત;

સદા જોડી દે તુ હરિગરગુમા ચચચ મન,
હરોસે શુ શુચે નહિ અચચ અન્તે ત્રિભુવન

વિપયોમાં વૈરાગ્ય કટણ છે

હરિગીત

જોયા ધણા આ જગતમા યોગી વિયોગી બેગિઓ
નિર્ધન દરિદ્રી દીનજન રડતા રખડતા રોગિઓ
ગ્રીણી નજરથી નિરખતા ધન ધામની તકરાર છે,
વિપયોવિષે વૈરાગ્ય તો તરવારની ખર ધાર છે,
સ સારસુખ સધળું તથા વનવાસ કરવા જાય છે,
સનનું ક્ષણિકે જાળ્યાઠતા જનનાન પણ જાણ્ય છે,
શમ દમ અને શ્રદ્ધા તિતિક્ષા કામ શુ કરનાર છે,
વિપયોવિષે વૈરાગ્ય તો તરવારની ખર ધાર છે
તાણે તરથી ઇન્દ્રિઓ મનને મથી નિજ દેશમા
સાચુ સ્મરણ નિસરાય છે અજાનના આવેશમા,
સાથે ધયા ઉત્પન્ન કામ ક્રોધ ક્યા જનાર છે,
વિરોધિષ વૈરાગ્ય તો તરવારની ખર ધાર છે
મૃગજલસમાન સમય પણ આસક્તિ અન્તે છે ખરી
બહુ થાય હૃદયે હર્ષ શોક સદાય સુખ-દુખે કરી,
મોહાધ મનગાત મને નર કોણ વધ કરનાર છે,
વિપયો વિષે વૈરાગ્ય તો તરવારની ખર ધાર છે,
સ સારના વ્યવહારમા સુખ હોય સોમા કોકને,
તો પણ જ્યા તૃષ્ણા વડે અતિનોખ લાગે લોખને
વર કોણ કૃષ્ણિના અનાથ પ્રિયકિતને વરનાર છે,
વિપયોવિષે વૈરાગ્ય તો તરવારની ખર ધાર છે
નાઓ પુણ્યો વાચનાર નીનિત ન ગણાય છે,
આ લોકમા નહિ તો નહી પરતોકમાદિ ગણાય છે,
સમુદાયમાં સિદ્ધાધની વાતો ધણા વદનાર છે,
વિરોધિષે વૈરાગ્ય તો તરવારની ખર ધાર છે

હે કોણ એવો કુશલ કેશવ કાણ આના કામમાં,
શકા ન કરી કાઢ્યે દરિભક્ત આત્મારામમાં
૨૨ સદાચરણી મહા અન્નાસથી ધન્યાર છે
વિચોવિરે વૈરાગ્ય તે તરનારની ખર ધાર છે

નિસાર સસારમાં પદ સાધિએ ત્યાં તેર તૂટે

સુલખા

કાનના યોગની ખમર પડતી નથી કર્મનાં જોલને કોણ જાણે ?
બુદ્ધિબળઆનિ શુભ માધનો સમટા મમ આવે નહીં કોઈ ટાણે
પાપની રાશિનો દોષ વધનાયકી પ્રવંના પ્રુણની ખાણ ખૂટે
સાન નિસાર આ હાથ સસારમાં સાધિએ એક ત્યાં તેર તૂટે
દુખગી ગાયને હોય ઝાઝી બગા ફળતા અગપર ટેસ વાગે
બૂત ભાગી ગધુ હોય નહિ ને વળી ઉતરુ અગમાં પલિત જાગે
એમ્પર એક છે આધિઓ આધિઓ બધો જોવડા કેમ છૂટે ?
સાન નિમાર આ હાથ સસારમાં સાધિએ એક ત્યાં તેર તૂટે
અનુભવી હોય તે જાણ સમજ બધુ અજાને થાય સદેહ મોઢો,
હોય અભિમાનનો હેતુ કદિ હાથમાં તોય તે માર્ગ છે છેડ ખોટો
મમ ને કોપ ને લોભ ને મોહ તે વીરતા ધીરતા ધમ્ લૂટે
સાવ નિસાર આ હાથ સસારમાં સાધિએ એક ત્યાં તેર તૂટે
હોય આશા ધણી અતરે તોયપણુ થાયછે હાથ તે ધૂળધાણી
સૂનક સાધતા ઉતરુ થાય છે સર્વ પરત નતા જાણ તાણી
શોક દરવાયકી શોક માડી રહે કાનના યોગથી કર્મ ફૂટે,
સાન નિસાર આ હાથ સસારમાં સાધિએ એક ત્યાં તેર તૂટે

બા સુના સસારમાં મારુ કાર્દ નથી

એ પવનના મહિનાનો રાગ,

કોઈ નથી મારુ સુના સસારમાં

વૈરાગી થઈને મે લીરો વેશજી

ભગવદ્વિના ભાવેથી આજ ભગવનના

તાણી બાધ્યામાં નહિ સાગ વિશેજી

સુખ આપી ન શકું તુને મંસારનું,
 પ્રેમ વડે અંતરમાં ઉપજે તાપ જો;
 અંતરમાં ઈશ્વર તે જાણે બધું.
 પૂરાં પાપમાં પરજન્મના પાપ જો; ૩૧૦
 આપા જનવામાં પણ બાધ થજોય છે,
 ત્યાં જનનું ત્યાં સાથે હોય શરીર જો;
 મન મારી સુખ માનીને બોલો વડું,
 ભાર ભરો અંતરમાં જનુ ગંભીર જો ૩૧૦
 શુદ્ધ હરો તે સાચા સુખનું ધામ છે,
 નદિ તો નરકવિષે ધાવાનો વાસ જો;
 અહીં પણ રખડી રખડીને ધાડી જશે,
 તન-મનને ધાવાનો અતે નાસ જો; ૩૧૦
 સંબંધી સ્ત્રીનું જ કુંડું શું કહું ?
 સતોય ઈશ્વર શકે તું પણ તેમ જો;
 એથી અંતરમાં ઉત્પાત થયા કરે,
 તુંજ કહે કે ત્યારે કરનું કેમ જો, ૩૧૦
 જેવો હું તેવો જેમ આ લોકને,
 તે મુને લાગે છે મારો દેવ જો,
 સ્નેહ અને સંબંધ પ્રમાણે ચાલતાં,
 અવળું ફલ આપે અંતરમાં રોય જો, ૩૧૦
 રિશ્વાસે વ્યવહાર બધા આપ્યા કરે,
 હવે-શોક પણ વિભાગેજ પમાય જો,
 એ વાતો સમજાવું કોને એકલો,
 મનની વાતો મનમાં સર્વ સમાય જો, ૩૧૦
 મંપ અને મુખ મનમાથી મુને ગળે,
 વિદ્યા વિનય મિત્રારવિષે છે પ્રીત જો,
 પણ સર્વે એના શી રીતે સાંપડે,
 ગુણ-પ્રકૃતિની જુદી જુદી રીત જો; ૩૧૦
 શુ કરવલ્લિ અતે ફવ સારું થશે,
 અજર પ્રથમથી ન પડે તે તવભાર જો,

નહિ તો સકટ અણુધાર્યા આવે નહિ,
 સુગમ પટે છે શોખી લેવો સાર જો,
 પ્રાણીમાન રિચિત રગના મોગસ,
 આ પૃથ્વી પરમેશ્વરની નોપાટ જો,
 કેશવ દરિ ખતે ખેતે છે એકવે
 અતન્મા શુ કરિએ આજ ઊચા

સસારનો સાર

ભરવી

સાર મે જાણ્યો હવે સસારનો હે મિત્ર મારા
 હ્રદયન વિશાલ મોહ કરે અરે અસાનિઓને,
 ભાવ જો ઉભરાય તે તે છે બધા મનના ગનારા
 અપ્ન અદ્વનુત આ બન્યુ સાચુ અને ખોટું નહીં તે,
 દેખિએ ને ક્યા રહે ધન ધામ સુત મિત્ર દારા
 જેમ જેવું માનીએ તેવી દશા દેખાય આમે
 બેદ શામાટે ધરૂ મૂર્ખાઈમા સારા નારા ?
 હર્ષ ને લય ગોક શેના ? માન ને મમતા ન મારે,
 છે તથા તવહાર ને પરમાર્થના સર્વે સુધારા
 કેમ આમ ન થાય છુ દરનાર છુ એવા વિચારો
 જો કરે મનમાહિ તે કુ ખે દમાયા છે મિત્રાગ
 વશ્ય ને પરવશ્યનામ, ખેન નાટ્યનો નિહાળુ,
 છે સદા આનંદ કેશવ પાદરમે પ્રાણુધારા

વિભાગ ત્રીજો

સમાપ્ત.

વિભાગ ૪ થો.

વ્યાવહારિક નીતિ—રોતિસ મધો,

૫૫ પણ કોઈ શુ સસારમાં જીવન જરા આપી શકે
હરિચીત

છે કાનને આધીન સર્વે તે કશું નહિ મળના,
લક્ષ્મીતણા વેલનવડે અન્યત્ર મુખને માણુતા,
એ તે મિત્રાગ શુ કરે ચમચાનડે ચ્હા પી નકે,
પણ કોઈ શુ સસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
તન મન અને નાણીનડે પીડે અહર્નિશ આગિને
સતોર માને સર્વદા સસારના મુખ માણિને
હાથ કરે તો સર્પની રૂણ પગવતે દામી રહે,
પણ કોઈ શુ સસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
ખરમાથક જે પિંડ પોતાનો ખુવે પનના મા
એવા મહાશુરા જનો દીદા ધણા સસારમાં
સાદમ કરે તો હેતથી હાથે હલાદન પી રહે
પણ કોઈ શુ સસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
આગે બનાવે આગગાદી ઇંજિનોથી એપની
બુ. એ બનાવે આગમેટા સુદ્ધિગાની જે અતિ,
કદિ અતરીક્ષવિરે વિમાનો વેગથી ચનરી ગકે,
પણ કોઈ શુ સસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
બુદ્ધ વીજળીના તાર ટેલીફોનને આધી શકે,
છેટ રહેના દેગના સબધને સાધી શકે
ઉલોગ કરતા કોઈ દિન વરસાદ અપમારી રહે
પણ કોઈ શુ સસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
જલ અગ્નિને આધીન રાખે વાયુને નરા લે ધરી,
તેનાવડે યત્રો ચલાવે સ્થિર ન બેમે ટાણ હરી
પ્રેમે પ્રયત્નરણા કરી બહુ શોધ દયાની શકે

પણ કોઈ શું સંસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
 પશુપક્ષિઓ ફલફલ ને વૃક્ષો વળી સુંદર કરે,
 જેની ક્રિયા ને રૂપ જોતાં આપણું અંતર દરે;
 પશુ-પક્ષિઓને કળ કરી અતિશય ચલાવી તો શકે,
 પણ કોઈ શું સંસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
 અક્ષ હોય ત્યાં તો જલ કરે જલ હોય ત્યાં તો અથ વહે,
 સ્થિતિ કરી બળિયા બને વનરાજ જેથી ધરધરે;
 નસિકાવિષે સર્વે મહો ગણના ગણના કરી માની શકે,
 પણ કોઈ શું સંસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
 ભારે ભખાનકે જંગલોમાં ભટકતા બૂખ્યા દરે,
 આહાર છૂંચા થાય તો તે કુસ કે ફવનો કરે;
 તપ ઉત્ત્ર આરંભે કદી તો ધૂળ પણ ફાટી શકે,
 પણ કોઈ શું સંસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
 યરબારને મેઘી દધ વૈરાગ્યથી વનમાં રહે
 તપ તપી તડકાટાડનાં દુઃખો ગરીરે સા સહે;
 કદિ ખાઈ વનફલ-ફલ પણ પંચાગ્નિને નાપી શકે,
 પણ કોઈ શું સંસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
 ધનબલ અને જનબલ અને વળિ સુદ્ધિબલના યોગથી,
 જીતી જીતીને મેળવે જય કર્મના સયોગથી;
 કદિ ધર્મના પથો અને સંન્યાસને આપી શકે,
 પણ કોઈ શું સંસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
 જલ અગ્નિના સયોગથી યજ્ઞો બને બહુ કામનાં,
 લોકોપયોગી કામથી રહિ જય રૂડી નામના;
 ઔપધ અને રવિતેજથી પ્રતિબિંબને છાપી શકે,
 પણ કોઈ શું સંસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
 ભાવે ભણે વિદ્યા ભણી લક્ષ્મી કદી ભાવે ધણી,
 શુભાનનેથી યત્ન કરતાં થાય ધરતીના ધણી;
 કદિ દુઃખ સઘળાં દીનનાં કરણા કરી કાંપી શકે,
 પણ કોઈ શું સંસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
 નશાત્ર મદ તારા બધાં આકાશમાં ઓપે અતિ,
 ત્યાં પણ કદિ પેહાંની શકે મનિમાનની મોટી મનિ;

વરસાદનાં ખિંદુ પડે તે પણ કદી માપી શકે,
પણ કોઈ શું સંસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?
જનમત પણ-પટીસહિત જે જમીનપર જળવાય છે,
ચિત્તાર તેનો જલવામાં જુદિમંત ધણાય છે;
જયનિધિયો જેલ કેટલું તેપણ કદી માપી શકે,
પણ કોઈ શું સંસારમાં જીવન જરા આપી શકે ?

આ સંસાર અસાર કરનારાં કામ શા કામનાં ?

છાદ્ધવિકીલિત.

આંખે આંસુ પડે નડે દરધડી ચિંતા કરાવે ધણી,
આંખે હોડ સુકાય નિત્ય ન મળે વિશ્રામ લેશે ધડી;
વર્જોળા વશમા વળી નિરખવા લોકો મળે મામનાં,
આ સંસાર અસાર સાવ કરનારાં કામ શા કામનાં ?
ચારે દોર સગાં કુટુંબ સધળાં તારે તિરસ્કારથી,
જીવ્યાથી મરવું ગમે પ્રતિદિને નિસાર સંસારથી;
નિંદે દુર્જન લોક સજ્જન દસે દુઃખો પડે દામના,
આ સંસાર અસાર સાવ કરનારાં કામ શા કામનાં ?
માતા તાન સગાં સહોદર અને નારી ન રાજી રહે,
પુત્રો પ્રેમ તજે વધે વિકલ્પતા લોકો કુવેળો કહે;
આંખે લોહિ સુકાય હાથ કરતાં કોડો કુડી કામના,
આ સંસાર અસાર સાવ કરનારાં કામ શા કામનાં ?
આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિઓ મનવિગે સંતાપ આપ્યા કરે,
જૂલી જાન જર્તા ખરે જગતમાં ગૂંચાઈ ખાંતે વરે;
રાગ-દ્વેષધડી ન કાન ન બને શ્રીરામનાં નામનાં,
આ સંસાર અસાર સાવ કરનારાં કામ શા કામનાં ?
વારંવાર મરી જવું જનમવું સંસારના સાગરે,
જન્મીને પણ જન્ય આશુપ વૃથા તે આખરે ખખરે;
સંભારાય ન સદ્ગુણો સુખ કરે એવા સુખે સ્થામનાં,
આ સંસાર અસાર સાવ કરનારાં કામ શા કામનાં ?

પોતાને પરને પડે અતિદિને પીઠા ઘણી પાપથી,
 સત્કર્મો ન બને બજે મન સદા સસારના તાપથી,
 લેગે પ્રેમ રહે નહિ જપ તપ સ્વાધ્યાય કે ધ્યાનમાં
 આ સસાર અસાગ આવ કરનારા કામ શા કામના ?
 આ લોકે બગડે મધુ નરપણુ જોવાય ખતિ કરી,
 બીજને લોખંડ મઠાડનાગ બનવું સપૂર્ણ પાપે કરી,
 નામો ન શ્રવણે પડે સુખનણ્યા કે લેશ આરામના
 આ સસાર અસાગ સાવ કરનારા કામ શા કામના ?

આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?

વસતતિલ્લહ

ભાવે સદૈન બહુવી શુભ શુદ્ધ ભાસા
 નિતે મદન ધગ્વી શુભ સર્વ આસા
 નાતે વિરો ન કદિ કાન શ્યા નાથ,
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 ગાવા નહિ વિચારનાં વિરૂપ ગીત,
 સારી મતમત્પુની તજવી ન રીત
 મોનાથ તેમ ક્રમથી સઘળું કરાય,
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 નિન શ્રામ ધરતીપર કે પવજે
 રમે નવી હૃદય નિલ નવીન રમે
 મ્યાણના કુલ્ય કામ કરે શ્રામ,
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 પામે ન હોય ધડિઆગ પચીસ વાળી
 તેમાહિ સાકળ ન પીનળની રૂપાળી
 લાણી પાકિટ રમાય નહિ રખાય
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 દાથે પગે ન ધરવા પણુ જુગ-ગોળ,
 વાગે ન મવગતિના મનમાહિ મોળ,
 પીતાપ્તથી પરમ પથવિરો મનાય

આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 સાબુ સૂત્રધિ જન તેન તરે તરેના
 આખેય દશેન કદી ન કરાય એના,
 શાન્ત સ્વભાવ ક્રિ હિમ સર્ ચાય
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 ' ગુ. મોનિ' જ ' બદને કરવા પ્રણામ,
 બૂની જવાય નહિ ધર્મ અને સ્વધામ,
 દેવી પદાર્થ પણ પ્રીતિથી વાપરાય,
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 દાખા નહી કદી ગતાસ અને અરીસા
 ખાતે કરી અરચ ખાતે કર્યા ન ખીસા,
 ' પ્રે' મજેન ધનથી પરમાર્થ ચાય
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 છત્રી છત્રી છત્રિ અને ધડિઆળ નાના,
 ગાદી અને વિવિધ સાધન આ સમાના,
 અતે ઉપાધિમય અતરમા મનાય,
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 અપત્તિ હોય પણ તે ઘટતે પ્રકારે,
 મોઝન ય્યને નિનયથી ઘટતે વિચારે,
 પેદાજથી ન વધતી પણ વાપરાય,
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 સાદાઇ હોય તનમા મનમા વિશેષ,
 ભારે ન હોય ભલકો સમરૂપ લેસ,
 આરથા ન અતરથકી અજગી કરથ,
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 સારી મનાય સત્રગી શુભ નાતજાત
 ગોઠે ન લેગ પણ નૌતમ રીતભાત
 ઝાની ન કોઈ દિન છેલ છપ્પી છપાય
 આ રીતથી ઉદય શુ ન કરી શકાય ?
 જોડા જનાય નહિ નાજખેન ખાસા

નારીસમેત ન કંદિ નિરખ્યા તમાસા;
 ધર્માર્થકામપર આદર નિત્ય થાય,
 આ રીતથી ઉદય શું ન કરી શકાય ?
 ધૃષ્ટ્યાં અસત્ય અવિવેક તમય દુઃ.
 સૌજન્ય સત્ય સરલાદિતણી જરર,
 વિવાવિનોદ કરતાં દિનરાત જાય
 આ રીતથી ઉદય શું ન કરી શકાય ?

શુ આનું નામજ સુવરલા ?

સુજનો સહુ કરે વિચાર, એ શું સુધરેલા ?
 એથી વિપરીત જે હોય, કા' શું કુધરેલા ?

દેશ ફેરવે વેશ ફેરવે, કેશ ફેરવે કાંડે રે;
 મુગનપણું જાણે જસદામાં, કે વાકે અંબોડે;— એ શું.
 મિરપર ચિખા ન રાખે ખાતે, બહુએ જોડે માથે રે; એ શું.
 હાસ ધડી ન હજમ જડે તો, કરે હજમન હાથે;— એ શું.
 તનમાં તેલ ફૂલેલ લગાવે, ચીકટ ચળકે આજ રે; એ શું.
 અધવા અતર અંગે રાખે, બેશ બનાવે વેગ;— એ શું.
 નિત્ય સુગંધી સાજુ ચોળી, સિનવ જસ્યી નહાના રે; એ શું.
 ચઢી ખાટપર ખટપટ કરતા, ગીત વિષયના ગાના;— એ શું.
 પિતાંમર મોતેરી પ્હેરી, ગૂના ડીવ દુવાવે રે; એ શું.
 જરહું જોર જખાવા કાળે, પણાં ધરેણાં ધાલે;— એ શું.
 વાંકી નહાના કોટ કરાવે, કમળ પણુ કસકસના રે; એ શું.
 રીનજાત વ્યવહારયત્રી પણુ, જાય ખરેખર ખસતા,— એ શું.
 પાટલુન પણુ પ્રાને પ્હેરે, જરતલરેલી ટોપી રે; એ શું.
 વી ટે ગળે ગળપટ્ટા ગાંડા, સાજ ચરમને લોખી— એ શું.
 અંગરખાં અંગે અનિ અક્ક કક્ક કેંટા માથે રે; એ શું.
 ધોઝેલાં ધોનિયાં પ્હેરનાં, કરે કડચલી હાથે,— એ શું.
 આંખ જમરને મુખ ચડારી દર્પણમાં મુખ દેખે રે; એ શું.
 નિહાનો ને રહજનોનું, લાપકપણું ન લેખે;— એ શું.
 જમી જડીઓ ઇંસાક કરમાં, અસમાં ચળકે આંખે રે;

માતપિતાઆદિગુરુજનની, લગાર ધરમ ન રાખે;—	એ શું ૦
પીનળની સાંકળીએ રાખે, ધુંગમાં ઘડિઆળ રે;	
શોખવિગે સરખા સદુ દેખો, દૃઢ તરણુને બાલ;—	એ શું ૦
શુત નરાળાં બદન બરાબર, તેપર ટાકે શીટ રે;	
સાંકળીએ લાકીટ લટકનાં, વગીં પાસે પાકીટ—	એ શું ૦
દીવાં દપકાં કરે કપાળે, આંખે આંજણ આંખે રે;	
બગી છુમમાં બેસી ફરવા, જાવ મહારે સાંજે;—	એ શું ૦
બેઠા બૂટ પરદેશી પગમાં, મોત્તાં ધરી મજનનાં રે;	
ચમચમ ચોપાદીપર ચાલે, ડબમાં ન ગઢે જાના;—	એ શું ૦
નમન કપાંતી વાત ન સમજે, એક બીજાને મજાતાં રે;	
ઉચરે 'માઈ ડીઅર' છુમમાંથી, કરમેગવણી કરતાં,—એ શું ૦	
ચેટે કર ફેરવી પવજે, ચોરે ખોરે ખોરે રે;	
રિપરતણી વાને વગમેવા, યણાય ઉરે ઘોરે;—	એ શું ૦
ખાટ પવંગ ખુરશીએ બેમે, પાન પચીગક ચાવે રે;	
પરદેશી લાપાતું પ્રેમે, પ્રાદપણું પ્રકટાવે,—	એ શું ૦
ઘડાપાણીના પ્યાલા પ્રેમે, પિએ મળી સદુ સાથે રે;	
રૂમાલ દરદમ હાથ છુવાને, હોય અદર્શિય હાથે,—	એ શું ૦
માલ બધા પરદેશી વોરે, ચોરે પરચુરાર્થ રે;	
સંચારવિગે સાસરીઆની, સમજે સત્ય સગાઇ,—	એ શું ૦
પ્રિવાતજો ઠર પકડી પ્રેમે, નાચનમાસા નિરમે રે;	
સારા નરતા શબ્દ સુણવી, દરદમ હૈયે દરખે;	એ શું ૦
ઉપજ્યયડી અદકું ખરચીને, માથે કરજ કરે છે રે;	
બૂતમરમની વાતે લાકી, રિવમે જતા કરે છે,	એ શું ૦
ત્રિયાપ્રેમને પરવશ ચઢને, ધરમાં રહે ધલાયા રે;	
આ મારું આ તારું કરતાં મેલી ન શકે માયા,	એ શું ૦
પિતાતણું ધન હોય ગાંઠમા, તેથી કરતા તાના રે,	
ત્રિયાસહિત પવવશના પામી, છપી પડાવે જાના;	એ શું ૦
ગરમીના દિવસોને ગાળે, મહાનવેશ્વર જઘને રે,	
દીનગ્નોપર ધ્યાન ન રાખે લાલેલ ભારે ચઢને;	એ શું ૦
રેમન ઉરે તકતા શોભે, ચળકે કાચ કપાટ રે,	
હારો હાર દીવકરા માટે, હોય દીદોગાખાટ,	એ શું ૦

દીવા હવા વીજળી કેરા, દામ દધને બાજે રે,
 રમે રમત ચોપાટ કાંકની એ ઉત્તમ અગ્રવાણે; એ શું
 ચીનાઈ વાસણ ચીમનીઓને, પ્રતિદિન વેારે પ્યારે રે,
 બહારથી બોવાવે અંદર, અનુચરને અણસારે, એ શું
 માન વધે માનિનીઓ કેગ, સગપણ ચાપ મુધારે રે,
 પુનર્વિવાહ જગતમા પસરે, એવી વાત વધારે; એ શું
 સભાવિરે લાપણ કરવાને, ઉભે બારે યધને રે,
 કરના હોય કરે તે ધરમા, પડિત પાઝ જધને, એ શું
 જૂની રમતગમત ને રીતિ, જૂના ચાલ વિચાર રે;
 જૂની નાતગતની ભાતો, નજવાને તૈયાર; એ શું
 પોષત્રનામા પ્રીતિ ન રાખે, રીતિ ન રાખે ધરની રે,
 સ્વાર્થ સાધવા તત્પર પૂગ, ન ગજે પીડ પરની; એ શું
 ધર્મ-કર્મ પર પ્યાન ન ગમે, કુઅંપનાં બી રાપે રે,
 અહંકાર આણી અંતરમા, કુટુંબીઓ પર કાપે; એ શું
 જનિભેદ ટાળવા જતા, ઉક્ત્યે એ વધારે;
 ઉદય થવાની ખરી વાતને, અંતરમાં ન ઉતારે, એ શું
 પડિતનું અભિમાન પિંડમાં, મનમા મોટપ મોગી રે;
 જન્મ ધરી આ જગતવિષે કંઈ, કઠી નહિ કસોળી, એ શું
 સગપણાને લેશ ન સમજે, ગીત સદા અણગમનું રે;
 રાનદિવસ વિષયોમાં વેગે, હૃદય રહે છે રમનું; એ શું
 અહંકાર ઇર્ષ્યા અંતરમાં ગુણ, કે દોષ ન જાણે રે;
 જોમ ગમે અંતરમાં નિજને, વરતે તેજ પ્રમાણે; એ શું
 અપાંદાનું મૂલ ન જાણે, લાજ વગાર ન લાવે રે,
 સમજવા જતા કંઈ સાચુ, મોવા ચાપ મસાવે, એ શું
 નાચતમાસા નાતવરામા, ખાતે ખરતે નાણાં રે,
 બીખાગી બીખે જો આવી, ચપટી ન દીએ દાણા, એ શું
 ત્યા દાન કે પ્યાન ન મનમાં, તનમા રહેછે તાના રે,
 અવળ અવકની મરુરીઓને, કળાં નથી લજવાતા; એ શું
 કડ કપડથી કુર ઉત્થના, કડ કહેછે જાના રે,
 અવરોધ ને પડી પછીથી, બદુએ આપે બહાનાં; એ શું

દામ દોષ મોહ લોભને, જુગતે કરી ન છોડે રે;
કલ્યાણ કરે એવા કેવલ, - મનુષ્યને ન બને પ્રીતે:

જે શું

કેવા પુરુષને આ સંસાર સુસદ છે ?
દરિગીત.

કોને કુગત ન સાંભળે નરતું ન દેખે નપનથી,
ટાકું અને ઉતું સદા સરખું મર્યામાં ભવ નથી;
જેને મને સખાં સદૈવ કદત્ર ને સંસાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સંસાર છે
જે જગતની જગનસમાં સતિમાત્ર પણ રીતે નહિ,
જે ભામિનીની ભમરથી જૂલાઈને ભીજે નહિ;
સુખરૂપ સર્વ સુખને જેને સર્વદા નિસાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સંસાર છે
આ હું અને આ આપણું એનું મમતર મળે નહિ,
જે લોભને લાગ્ય તણા પાણીવડે પવળે નહિ;
જે મોહ મત્સર મૂર્ખતા ને મદનના પણ માર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સંસાર છે
વિદ્યાવડે વિનયે નિવેકે નિશ્ચમા વખણાય છે,
મનુષ્યે શ્રુષ્ટે દેખી દુઃખમા રોજ ગજ થાય છે;
જેને ધરા ધન ધામના વંશરવિષે ધિક્કાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સંસાર છે.
આસા અને તૃષ્ણા તજી સતોષ રાખીને રહે,
નિર્ગ ધર્મની શુભ ધોસરી જે કોઈથી કાપે વડે
ઉપકાર કરવા અન્યને જેનો વડો વેપાર છે,
એના સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સંસાર છે
મત્સર સાચો સંત ને શુભુવતનો જેને મમે,
ખળ લોક ખાર કદી કરે અપરાધ ખાને તે ખમે;
જેને જગતમા જગતથી ધર્મગતજો આધાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સંસાર છે
આ જગતમા જેને વડે અનુકૂલ સુદર કામિની

દીના દના વીજળી કેરા દામ દધને બાગે રે
 રમે ગમત ચોખા કાઢી એ ઉત્તમ અન્નનાગે, એ શુ. ૦
 મીનાઈ વાસણુ ચીમનીઓને પ્રતિદિન વોગે ખારે રે,
 બહાગ્યથી બોલાવે અદર અનુચરને અપુસારે, એ શુ. ૦
 માન વધે માનનીઓ કેરા, સગપણુ થાય સુધાર રે
 પુનર્વિવાહ જગતમા પસરે એની વાત વધારે, એ શુ. ૦
 સમાવિશે ભાણુ કરવાને ઉમે ભારે ધધને રે,
 કરતા હોય કરે તે ધરમા પડિત પાછા જધને એ શુ. ૦
 જૂની રમતગમત ને ગીતિ, જૂના ચાન નિચાગ રે,
 જૂની નાતગાતની ભાતો નજવાને લેવાર એ શુ. ૦
 પાંવત્રનામાં પ્રીતિ ન રામે, રીતિ ન રાખે ધન્તી રે,
 સ્વાર્થ સાધના તત્પર દુન, ન ગણે પીપા પગની, એ શુ. ૦
 ધર્મ-કર્મપર ધ્યાન ન રાખે કુસપના બી રાખે રે,
 અહ કાર આણી અતરમા, કુદળીઓ પગ કાપે એ શુ. ૦
 જનિજેદ દાળરા જાતા, ઉતરો એ વધારે,
 ઉદય થવાની ખરી વાતને, અતરમા ન ઉતારે, એ શુ. ૦
 પતિતુ અભિમાન પિડમા, મનમા મોજ્ય મોગી રે,
 જન્મ ધરી આ જગતવિરે કઈ, નદી નદિ પ્રસેતી એ શુ. ૦
 સ નપણાને લેશ ન સમજે, શીન સદા અણુગમતુ રે
 ગાનદિવસ રિયોમા વેગે, હાથ રહે છે ગમતુ, એ શુ. ૦
 અહ કાર હન્યા અતરમા શુણુ કે દોર ન જાણે રે
 જેમ ગમે અતરમાં રિજને વરતે તેજ પ્રમાણે એ શુ. ૦
 મર્યાદાનુ નૃક્ષ ન જાણે લાજ નગાર ન લાવે -
 સમજવા જાતા કઈ સામુ, મોઘા શાન મતાવે એ શુ. ૦
 નાયતમાયા નાતવગમા ખાને ખરન નાણાં રે
 બીખારી નાખે જો આવી, પપગી ન દીએ દાણા એ શુ. ૦
 દરા દાન કે પ્રાન ન મનમા તનમા રહેઢે તાતા રે
 અનખ મન ની મગરીગોતી મર્તા નથી લજવાના એ શુ. ૦
 કે ૧૨૫ી કર હાના, કુડ કુડે ન ના રે
 નાજે પમે પડી પછીગી જનુએ આરે ખરાઈ, એ શુ. ૦

કામ ક્રોધ મોહ લોભને, ભુગતે કરી નં છોતે રે;
દરપાણુ કરે એવા દેશવ, - પ્રબુને ન ભજે પ્રીતે;

એ શું

કેવા પુરુષને આ સંસાર મુક્તિ છે ?

હરિગીત.

કાને કુશબ્દ ન સાંભળે નરહું ન દેખે નવનથી,
ટાહું અને ઉતું સદા સરખું ગણ્યામાં લય નથી;
જેને મને સરખાં સદૈવ કદન ને કંસાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને મુખદ આ સંસાર છે,
જે જગતની જગતમાં રતિમાન પણુ રીઝે નહિ,
જે ભામિનીની લખરથી ભૂસાધને ભીંજે નહિ;
મુખરૂપ સર્વ મુગધ જેને સર્વદા નિસાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને મુખદ આ સંસાર છે
આ હું અને આ આપણું એવું મમત્વ મળે નહિ,
જે ભોલને લાસ્ય તણા પાણીવડે પદ્મજે નહિ;
જે મોહ મત્સર મૂર્ખતા ને મદનના પણુ માર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને મુખદ આ સંસાર છે
વિદ્યાવડે વિનયે વિવેકે વિશ્વમાં વખણાય છે,
સહુને મુખે દેખી હૃદયમાં રોજ રાજ થાય છે;
જેને ધરા ધન ધામના વૈભવવિગે ધિક્કાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને મુખદ આ સંસાર છે.
આશા અને તૃષ્ણા તજ સતોષ રાખીને રહે,
નિજ ધર્મની શુભ ધોંસરી જે કાઠથી કાઢે વહે:
ઉપકાર કરવા અન્યને જેનો વડો વેપાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને મુખદ આ સંસાર છે
મત્સંગ સાચો સંત ને શુશ્રુષંતનો જેને ગમે,
ખજ લોક ખાર કદી કરે અપરાધ ખાને તે ખમે;
જેને જગતમાં જગતથી ઈશ્વરતણે આધાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને મુખદ આ સંસાર છે
આ જગતમાં જેને વડે અનુકૂળ સુંદર કામિની

દીવા હવા વીજળી કેરા, દામ દધને બાજે રે;	
રમે રમત ચોપાટ કાંકરી એ ઉત્તમ અગ્રવાજે;	એ શું
ચીનાઈ વાસણુ ચીમનીઓને, પ્રતિદિન વોરે પ્યારે રે;	
બહારયત્રી બોલાવે અંદર, અનુચરને અણસારે;	એ શું
માન વધે માનિનીઓ કેરાં, સગપણુ થાય સુધારે રે;	
પુનર્વિવાહ જગતમાં પસરે, એવી વાત વધારે;	એ શું
સભાવિગે ભાવણુ કરવાને, ઉભે ભારે ચઢને રે;	
કરતા હોય કરે તે ધરમાં, પંડિત પાછા જન્મને;	એ શું
જૂની રમતગમત ને રીતિ, જૂના ચાસ વિચાર રે;	
જૂની નાતજાતની ભાતો, નજવાને તૈયાર;	એ શું
પાવત્રતામાં પ્રીતિ ન રાખે, રીતિ ન રાખે ધરની રે;	
સ્વાર્થ સાધવા તપર પૂરા, ન ગણે પીડા પરની;	એ શું
ધર્મ-કર્મ પર ધ્યાન ન રાખે, કુસંપનાં બી રાખે રે;	
અહંકાર આણી અંતરમાં, કુટુંબીઓ પર કાપે;	એ શું
જાનિજેદ ટાળવા જાતાં, ઉણદો એક વધારે;	
ઉદય થવાની ખરી વાતને, અંતરમાં ન ઉતારે;	એ શું
પંડિતનું અભિમાન પિંડમાં, મનમાં મોટપ મોટી રે;	
જન્મ ધરી આ જગતવિગે કંઈ, કાઠી નહિ કસોટી;	એ શું
સરસપણુને લેશ ન સમજે, શીલ સદા અણુગમનું રે;	
રાતદિવસ વિપયોમાં વેગે, હૃદય રહે છે રમતું;	એ શું
અહંકાર છ'માં અંતરમાં શુણુ, કે દોષ ન ગણે રે;	
જેમ મમે અંતરમાં નિજને, વરતે તેજ પ્રભાણુ;	એ શું
મર્યાદાનું મૂલ ન જાણે, લાજ લગાડ ન લાવે રે;	
સમજવા જાતાં કંઈ આમું, મોઢા થાય મલાવે;	એ શું
નાચતમાસા નાતવરામાં, ખાતે ખરચે નાણાં રે;	
બીખારી બીખે જો આવી, ચપટી ન દીએ દાણા;	એ શું
દયા દાન કે પ્યાન ન મનમાં, તનમાં રહેછે તાતા રે;	
અજ્ઞાન મનની મસ્કરીઓને, કૃતાં નથી લજવાના;	એ શું
કૂડ કપાટથી કુર હુલ્લના, કૂડ કરેછે છાના રે;	
અવગે પગે પટી પછીળી, બહુએ આપે બહાનાં;	એ શું

ઢામ કોધ મોહ યોભને, જુગતે ડરી ન જીતે રે,
દયાણુ દરે એવા ડગલ - પ્રભુને ન ભજે પ્રીતે.

એ ૧૦

કેવા પુરુષને આ સસાર સુખદ છે ?

હરિગીત

જાને કુળમદ ન સાભળે નરણુ ન દેખે નયનથી,
ટાહુ અને ઉનુ મદા સરખુ ગણનામા લય નથી;
જેને મને સગખા સંવ કદા ને સાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સસાર છે
જે જગતની જગનમા રતિમાત્ર પછુ રીજે નહિ,
જે લામિનીની લમરથી બૂલાદને બીજે નહિ,
સુખરૂપ સર્વ સુગંધ જેને સર્વદા નિસાર છે,
જોના સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સસાર છે
આ હુ અને આ આપણુ એનુ મમત્ર મળે નહિ,
જે યોભને યાનચ તણા પાણીનડે પનળે નહિ,
જે મોહ, મત્સર મૂર્ખતા ને મદનના પછુ માર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સસાર છે
વિદ્યાનડે વિનયે વિવેકે વિશ્વમા વખણાન છે,
મહુને મુખે દેખી હૃદયમા રોજ ગજ થાય છે,
જેને ધરા ધન ધામના વૈભવનિયે ધિક્કાર છે,
એવા સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સસાર છે
આશા અને તૃષ્ણા તજ સતોપ રાખી રહે,
નિજ ધર્મની શુભ ધોસરી જે કાડથી કાઢિ વહે
ઉપકાર કરના અન્યને જોના વડે વેપાર છે
એવા સદાયરણી પુરુષને સુખદ આ સસાર

બાંધ હજારો બાંધિએ, કરિએ સુકિત અપાર,
 પ્રવાહવાણું પાણિ પણ, નીચું નિલ જનાર.
 રાગના મંદિરવિષે, સુખે સુખડિઓ ખાય;
 તોપણ રૂપને સ્વાનથી, વિષ્ટા નહિ તગ્નય.
 સોનાને શુભ પાંજરે, મનહર મેલો ખાય;
 તોપણ પામર કાગડો, માંસ જોઈ લક્ષ્યાય.
 મોત્સો વરસો ચૂકવે, વિશેષ તાપ અપાય;
 રસ જેવું ચર્ષ જાય પણ; માંખણ કંઈ ન થાય.
 ખુશધારના મેલથી, રાતદિવસ બીજનય;
 કાળો પ્હાણો કોઇ દિન, તોપણ નરમ ન થાય
 અભાવનું ઓસઃ નથી; કરો ઉપાય અપાર;
 બળી જાય પણ સીંદરી, વળ મેલે ન લગાર
 લાજે શાસ્ત્ર મોટાં જાણે, બહુ સાંભળે બોધ;
 અભાવ ટળવો કંઈ છે, કરી રાખવી નોંધ.

આ સંસારમાં કોણ સ્વાર્થી નથી ?
 શાર્દૂલવિગ્રહિત.

જાતે જંગમમાં વસે જનમથી કાંતો કરે નોકરી,
 દોડે દેશ ત્રિદેશ લાલ મળવા કોટિ ઉપાયો કરી;
 ઉંધું ને સવળું કરી ધન લાઇ પાછો વળે પ્રેમથી,
 આ સંસાર અસારમાં અરર રે કોણ સ્વાર્થી નથી ?
 સ્વાર્થે કોઈ મરાય જાય યમને દારે વિનાકારણે,
 માટે કોઇ મમતથી અવરને શરાતનેથી રણે,
 કોટિ યત્ન કર્યે મળે ન તન તે ખાતે ખુવે હાથથી,
 આ સંસાર અસારમાં અરર રે કો' કોણ સ્વાર્થી નથી ?
 સ્વાર્થે કોઈ કરે અરે કૃપણની નાનાયત્રી નોકરી,
 માર્યે સઃ રૂણના નિધાન પણ તે દે દુહને દોકરી;
 ક્યાર્યે સંગ કરે સદાય સમળુ જાતે જઈ નીચથી.
 આ સંસાર અસારમાં અરર રે કો' કોણ સ્વાર્થી નથી ?
 માંખણ મલકાવતાં વચનને વેગે વળી ઉચરે,

દેતાં દામ ન થાય કામ પણ તે કાકા કહીને કરે;
સ્વાધીની ગુણહીન દીનજનને મોટા ગણે રામથી,
આ સંસાર આસારમાં અરર રે કો' કોણ સ્વાધી' નથી ?
પ્યારાં પુત્ર કલત્ર મિત્રમણિઓ મામા અને મામિઓ,
શાણા સોદર સાસરાં ભત્રીસાં ભાવાત ને ભાભિઓ;
કાકા કાકી કુટુંબ સર્વ પણ તે સાચાં સગાં સ્વાધી'થી,
આ સંસાર અસારમાં અરર રે કો' કોણ સ્વાધી' નથી ?
દોકો દુકેડ લોકનો ગરજમાં પૂરો ગળી જાય છે,
સ્વાધી' સજ્જન લોકે દુષ્ટજનને દારે ડરી જાય છે;
સતોષે સહુ ને અનેક વચનેથી દાનથી માનથી,
આ સંસાર અસારમાં અવતરી, કો' કોણ સ્વાધી' નથી ?
કાને વેણ કઠોર દુષ્ટજનનાં સ્વાધી' સહેવાં પડે,
સામે સંધ તથા સદૈવ સુગુણી સંબંધી સાથે લડે;
આવે દૂરથકી મનાય પણ તે નારી પ્રિયા પ્રાણુથી,
આ સંસાર અસારમાં અરર રે કો' કોણ સ્વાધી' નથી ?
થોડા કિતમ કોઈ મધ્યમ હશે આ લોકના અગિઓ,
બાકી સર્વ કનિષ્ઠ અર્થપર છે સંસારમાં સ્વાધી'ઓ,
બીજું સ્વાધી' સિવાય કોઈ ન જડ્યું થાક્યો મથી ને મથી,
આ સંસાર અસારમાં અરર રે કો' કોણ સ્વાધી' નથી ?

કર્તવ્યવિમુક્ત દુરાચરણી મનુષ્યવિષે.
લેણ.

હીની હીની રોટલી, શાક દાળ ને ભાત;
ખાતાં પીતાં ખેલતાં, જ્યેષ્ઠ દિવસ ને રાત
પેરે ઓઢે અંગપર, ભાનભાનનાં વસ્ત્ર;
પૈસાં માટે પ્રેમથી, કરે પ્રયત્ન સહસ્ર.
સરસ્વતી સમજે નહી, આજ અવળા જાય;
દુર્ગુણનાં ઝરઝરે પણ. ડુહા પ્રોવાતાં માક
મણાં ધરેણાં ધાલવાં, ધટિન ગણે તે રીન:

ગાય ગળા પડતા કરી, અનગુણકારક ગીન,
 કામ ક્રોધ મદ મોહ ને, મત્સર લોભ લગ્ના
 અળગા કદિ કરે નહિ, કપનીના સરદાર
 ભાત ભાતની શોભાતી, અચરજધારક ચીજ,
 એવા બોગવવા બહી, થાય સવા તળપીજ,
 ધર્મ ન જાણે લેશ પણ, હેશ કરે દિનરાત
 પડિતતા પરભાવવા, વળી વગોવે જાત,
 ન સબધેને ઝોળાએ, આપે નહિ સતોડ
 રાતદિવસ સહુ સાથે પણ, રાખે હૃદયે રોડ
 દોડ ન દેખે દેહના પણ અભિમાન અપાર
 અહંકારમા સત્યને, સમજે નહિ લગાર,
 સપાદન પુરુષાર્થનું કરી શકે નહિ લેશ,
 કરે ન સગત સુજની, પરોપકારે દેશ
 શ્રવણ કરે નહિ ગાત્રનું, એવા આડા ચોર,
 મુખ પામે શી રીતથી, તજે કેમ તે શોર ?
 એના નરતુ જન્મનું, નિષ્કૃત કેમ ન જાય ?
 નમ ન લવસાગરનિષે અમણિત ગોથાં ખાય ?

શુ દેશનો ઉદય યમ કરી શકાય ?

વસતતિલક્ષ

ખાધા કદી સરસ સાકર દુધ ચોખા,
 મિષ્ટાન્ન પાક પણ તેમજ નિત્ય નોખા
 પીધા પવિત્ર જલ પાન પછી ચવાય
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 રે' વા મહેલ જહુ ખાગ અને જગીયા
 મૂવા પલગ વળિ પાયરવા ગલીયા
 ગોલા સદા સરસ રવગસમાન થાય
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 સારા સફેદ સહુ વસ્ત્ર ધગાય અંગે,
 ગમે સદા હૃદય નિત્ય નવીન રંગે
 પ્રેમે કરી વિભાના રસમા રમાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?

બેડા મનીષિનિ ખરાગર બેડામા,
 હીરા વર્ષાઈ પછુ પાન ચુનામ તેમા;
 'ગુ:મેળનિગ' કરે મેળવતા કરાય,
 શું દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 સિંહાસનો ખુરગિઓ કહિ કોય સારા,
 માડયા કખાટ બહુ ટેમય કે પટાગ,
 ખાટે ચડી 'ખટક' 'ચટક' હી ચકાય,
 શું દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 મોટે ચુનામજલ અતાર ખૂન અમે,
 રૂમા લવડર શરીરરિમે ઉમએ,
 પોતામ હાગ કરમાં મજરા રખાય,
 શું દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 મોળી કરે ચતુર વીમપર્ચય પાળા,
 આઠયા સગીરપર શાન અને દુશાતા,
 પ્હુરી પીનાગજ પકિતવિમે કરાય,
 શું દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 પાડી દુકાન ધરમા બહુ ગ્યાગ્ર બાગે,
 આનંદ થાય અતિ અદ્ભુત અજનાગે,
 મોળા વરા કરિ વગી ધન વાનરાય,
 શું દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 મીમામ કમ બગિ ટેલમા મિરાગ,
 વીધી હવા હવયડી પછુ ખૂન તાજ,
 સાગે પગી વરલાપી રખડી કરાય,
 શું દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 એજાતમા પ્રનિદિને કરવો નિવાસ,
 મોનાનુ કહિક હોર મનુષ્ય પાસ,
 તો વટનો 'ટલુણ' એમ અવાજ થાય.
 શું દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 અને કવમ કાચળ અન્યદેશી,
 ધણા ધણા અપન લખાય બેશી,
 ધણા ધણા અપન લખાય બેશી,

ગાય ગળા પકતા કરી, અવગુણકારક ગીત,
 કામ કોષ મદ મોહ ને, મત્સર લોભ લગાન,
 અળમા કદિ કરે નહિ, કપનીય સગદાર,
 ભાત ભાતની ગોભતી, અચરજકારક ચીજ,
 યેવા ભોગવવા બહી, ચાથ સદા તળવીજ,
 ધર્મ ન જાણે લેશ પણ, કલેશ કરે દિનગન
 પડિતતા પરખાવવા, વળી વગોવે જાત,
 ન સખધેને ઝોળખે, આપે નહિ સતેવ,
 રાતદિવસ સડુ સાથ પણ, રાખે હૃદયે રોડ,
 દોષ ન દેખે દેહના, પણ અભિમાન અપાર,
 અહંકારમા સત્યને, સમજે નહિ લગાર,
 સપાદન પુરપાયનું, કરી શકે નહિ લેશ,
 કરે ન સગત સુસની, પરીપકારે દ્વેષ
 શ્રવણ કરે નહિ શાસ્ત્રનું, એવા આઝા લોહ,
 મુખ પામે શી રીતથી, તમે કેમ તે સોક ?
 એવા નરનું જન્મવું, નિષ્કલ કેમ ન જાય ?
 ધર્મ ન લાવસાગરનિષે, અમણિત ગોથા ખાય ?

શુ દેશનો ઉદય યમ કરી શકાય ?
 વસતતેલકા

ખાધા કદી સરસ સાકર દુધ ચોખા,
 મિષ્ટાન્ન પાક પણ તેમજ નિત્ય નોખા
 પીધા પવિત્ર જલ પાન પછી ચવાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 રે' વા મહેલ બહુ બાજ અને બગીચા,
 સૂવા પલંગ વળિ પાથરના મળીચા,
 શીભા સદા સરસ અવગસમાન ધાય,
 જાતોખ્યોતો પેલું એમ કરી શકાય ?
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 છુટે પવિત્ર જતના બહુ બધા યુવારા,
 આપે મુગધ બુધ બાધ અને લવારા,
 એમે સમે દિવસ ગ્રીષ્મનશ્વા ગળાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?

બેઠા મનીષિનિ જરાજર બેઠકામા,
 વીધા લપાઈ પણ પાન મુનામ લેમા,
 'મુડબોરનિગ' કર મેળવતા કરાય;
 તુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 સિંહાસનો ખુરશિઓ કદિ કાચ સારા,
 માડ્યા કમા' બહુ ટેમચ કે પટારા,
 ખાટે ચડી 'ખમક' 'ચડક' હી ચકાચ
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 મહેક મુનામજલ અતર ખૂમ અગે,
 રાખ્યા લગડર શરીરનિગે ઉમગે,
 'પેરાય હા' કરમા મજરા રખાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 ચોખા કરે ચતુર વીસપચીસ પાળા,
 એકલા શરીરપર શાન અને દુશાવા
 પહેગી પીનામરજ પકિતનિગે કરાને,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 વાડી દુઝાન વરમા બહુ 'ગાસ બાગે,
 આનંદ થાય અતિ અદ્ભુત તાજનાગે,
 મોટા વરા કરિ વળી ધન વાવરાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 મીઠામ મમ બગિ પૈટનમા મિરાજ,
 નીધી હના હરધડી પણ ખૂમ તાજ,
 સાગે પગી રરભણી રખડી કરાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 એકાન્તમા પ્રતિદિને કરવો નિનાસ,
 બોનાનતુ મદિક હોન મનુષ્ય પ્રાપ્ત,
 એરભનુ ન પગિલામ કશુ નિચારે
 મોગાઈના મદલિયે બહુ મોથ મારે,
 વાણી-ક્રિયા મન કદી નહિ એક થાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?

શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 પાખીનું નુદન વિવાયતી ચામડાના
 રોગાનદાર અને આપવડે મગ્નના,
 ટાળી ખતે મ મુસાફરિએ જવાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 પેદ્યા અતિ પ્રપુપથી પશુ પાવનમા
 ને પાનૂનપર ના અનેક જામા,
 કળ્પ અને મદન પ્હેરણુ વાપરાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 માણિક્ય મોહિત મુનર્ણુતણા અપાર
 હીરા ઝવેરમય દાર હગ્ગરવાર,
 વીની વિચિત્ર વણિ હાથવિમે ધનાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 મોળા વિનાયની નિશાયાત છૂટ ધારે
 અરમા ચાવિ અડિચોટધિ ચાન ચાને,
 છત્રી અને ઝડિવિના ન રહી શકાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 કાંઠે મરે મપુ કલ્પિત મુકનાદ,
 જાળે નહી કંઈજ શસ્ત્રતણો સનાદ
 ભાસા વગી અવર લાવવડે લણાય
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 મેલે ઝદી ધ તિએ ખમ તો ધસાય,
 ચાતે મદાપિ નહિ ચાખજિએ સિવાય
 નામો રૂપ ન નૂતીજ સહી શકાય,
 સાતાખણુતા પશુ ને શકાય ?
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 છુટે પવિત્ર જનના બહુ લખા દવારા,
 આપે મુખ ભુષ જામ અને લવારા
 એમે સમે નિસ મીઝમનણા મગાય
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?

પાકીટ કે કવર ઉપર મીન મારે,
 તેમા નળા નિજનુ નામજ ખાતરાવે,
 જેથી અતિ ભલમ્દાર જને જણાવ,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 ધુમે ચણા નણખરા ઘડિયાળ ધાને,
 લાખટ પાકિટમિના ઘડિએ ન ચાવે,
 મૂંઝાને પણુ ધગર ધરી ધરાય
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 ભાવે દયા ન કદિ દીન અનાથમાથે
 આન્યુ ખુવે પરમ મન અમૂન્ય હાથે,
 આપે ન પાણુ પણુ પુખ્ય નહી કરાય
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 'હુ' 'હુ' કરે ન મમતા પણુ મૂખ' જા
 દક્ષાત કૃતેશ અતિ અન્યનિ સાથ માડે
 અદ્ભુત કાલગનિને નહિ પારખાય
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 ઓળાય વાગ વખને વગિ દાતિઆથી,
 જાણે ન તે શરીર હોય ભરે ન સાથી,
 આ દેહથી ન પરમાર્થ કરો કરાય
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 સ્થાપી સભા ભલકથી અથના મિત્રિગ
 તેનો રહે નહિ બરાબર શુદ્ધ રગ
 બેઠયુ ન લેશ પણુ કેઈધરી પળાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 આરજનુ ન પરિણામ મશુ વિચારે,
 મોટાપના મદવિગે બહુ મોલ્ય મારે,
 વાણી-ક્રિયા મન કદી નહિ એક થાય,
 શુ દેશનો ઉદય એમ કરી શકાય ?
 ગોધે ન કોઈ શુખમન્ક માર્ગ તારે

બાલાબડી દમણ સુંદર સીમલામાં;
 મના સમુદ્રતટ થંડક ખૂબ સાવ,
 હું દેશનો ઉદય એમ કરી સકાય ?
 ટીલાં અને ટપકિઓ કરતા કપાળે,
 પામે પ્રસાદ મરગદ પવિત્ર પાળે;
 નારી અને પુરુષ દર્શનકાળ બાપ,
 હું દેશનો ઉદય એમ કરી ગકાય ?
 ટેટા હવાઈ વળી ફૂંખરણી વણ્ટે,
 ભંભોટિઆ વળિ છછંદર ખૂબ છટે;
 દીવાળિ હોય પણ હોળી યઈ જણાય,
 હું દેશનો ઉદય એમ કરી સકાય ?
 તાડી મરાયજ પરપર પીચકારી,
 ભોંજાય રંગથકિ અંગ ખરી ખુવારી;
 હરે મુસાલ અપમાન બહુ બહુ,
 હું દેશનો ઉદય એમ કરી ગકાય ?
 સૂક્યું શરીર નદિ કાંઈ પગી કરામે,
 મંતાપરપ ફવ કેવમ એકે થારો;
 જળ્યું ન જે વય વટી પણ સર્વ બાપ,
 હું દેશનો ઉદય એમ કરી સકાય ?

નાદિમત મનુષ્યચિંતે

હવે.

હાલજી જે નર હોય, કોઈ દિન મુખ નદિ પામે,
 હાલજી જે નર હોય, કોઈ દિન તે નદિ જામે,
 હાલજી જે નર હોય, શરીરે ન ગહે સારો,
 હાલજી જે નર હોય, કામનો ન ખમે ડારો.
 જે નર હાલજી હોયછે, તે મુખ મપનને ખુવે,
 દુઃખ પડે જો દેહને, તો ગોઠે પોઠે રવે.
 હાલજી નગથી ગાજ, -કાજમાં નરી પામે;

હારણુ નરથી નહીં ધૈર્ય પણુ કદી રખાયે;
 હારણુ નરથી નહીં, કામરૂઝું કઈ થાયે,
 હારણુ નરથી નહીં, વળી પરદેશ જવસ્યે,
 હારણુ નરની હોંશ પણ અધવચથી તૂટી પડે,
 આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ પણ, તેમણે આવી પડે
 હારણુ નરનો કેષ, કરે વિશ્વાસ ન કેડે;
 હારણુ નરને કેષ, ન રાજે પોતા જોડે;
 હારણુ નરનાં હાડ, જાવછે સાવ સુકાઈ,
 હારણુ નરના હૃદય, -વિગે સળંગેછે લાઈ;
 કામકાજ કરવાવિગે, હારણુ નર હારી જગે,
 વિચારવાળાં કામમા, અજાન જેવો થઈ જગે
 હારણુ નરથી હોય, હાનિમો દ્વિભતવાળા;
 હારણુ નરથી હોય, શુરાતનવાળી જાવા,
 હારણુ નરથી હોય, સ્ત્રીઓ પણ દ્વિભતવાળી,
 હારણુ નરથી હોય, નિગતર કીર્તિ કાળી;
 હારણુ નર જે હોય છે, તે પીડા પામે અતિ,
 ઉદય કરે એ કામમા, આલે નહિ તેની મતિ
 હારણુ નર જે હોય, મર્ષમા તેજ ગણાયે,
 હારણુ નર જે હોય, ઉદય તેનો નહિ થાયે,
 હારણુ નર જે હોય, સર્વમા તે નિદાએ;
 હારણુ નર જે હોય, પાત્રમા નહિ પ કાએ,
 વળિ હારણુ નર હોય તે, સંબંધીને સાલ છે,
 અણુસમજૂ વચથી વધ્યો, પણ તે નાનો જાન ઇ
 હારણુ નરમા નહીં, અહ નામમતા આવે,
 હારણુ નરમા નહીં, શુરાતન આશુ આવે
 હારણુ નરમાં નહીં, શુદ્ધિનુ જગ પણ સાડ,
 હારણુ નરથિ ન થાય, કાષ્ટનુ કદી નધાર;
 વળિ હારણુ નર જે હોય છે, તે જાવકથી ખેજ છે;
 હંપાને દ્વિભત વિના, સાર સદા નિસ્તોજ છે
 હારણુ નર જે હોય, ન તે તરવાર ચલાવે,

મોગનો પુન-પુત્રીના, સાચાઈ કાળ ખાલશે,
 ધણીના સમ તો જેમ, આગમા લૂણ જાયશે
 સ્વામીના દિતની વાત, મને તો લાવતી નથી,
 માયું ન સમજે કાઈ મરે કાઠ મથી મથી
 માગ્યા દુરુલો બાણી, ગએછે માન તેમનું;
 મળેછે કાષ્ઠને આવી, કુટેતુ લાગ્ય જેમનું.
 ડા'પણે ડાગવા ડાહી, હમેશા હોયછે અતિ,
 પોતાના પગની લાઈ ભેટી તે કદિએ નથી
 પેટમા જખરી કાતી, મીઠું મીઠું મુખે વદે;
 સપની ભે કયા કાને, આવે તો તે નહી સડે
 અન્યની રીસ ઉતારે, પોતાનાં બાધકોપરે,
 ક'પાણકાળ ના લેસ, વિચારે મનમા ધરે

૨

સારંગ

કહુ કાની પાસ છુ કા'ણી રે ? મને બધી મનની મમાળી,
 બાણી જેને મારી પ્રાણપ્રિયા તે, વિપરીત વર્તે દમેશ,
 વાત કહુ કેઇ ઉપદેશની તો, પ્યારે ધરે નહિ લેશ; ૪૬૦
 રાજ હોયે ત્યારે રાજ થાવાની, વાતો કરેછે અનેક,
 પાપ્રિય પોતાનું સધળું જખ્યવતા, રાખે શ્રમેજ વિવેક; ૪૬૦
 શાન્ત થાવાનું કામ પ્રિયા નિજ, ધારનો દુ મનમાદિ,
 પાપતણા કાઈ પુજ્યી મારા, ધાયું થયુ નહી કાઈ, ૪૬૦
 લાજની વાત કહુ નર જાણે, આણે ન આરોગ વિચાર;
 ધાડમધાડ ચડે રીસ આત્રી, કાષ્ઠક કહેતાં વાર; ૪૬૦
 ઝેર પીવાની ખીટ દેખાડી, હૃદય મારે બધુ વાર,
 વાત કહુ કાઈ શિખામણી બાણે નહી તે સગાર, ૪૬૦
 શુદ્ધિવ બાગદાન ઉમે જદુ બોમે નહી કાંઈ મુખ,
 મુખના કારણ સુમે નહી તે માય પોતાનાં કુ ખ, ૪૬૦
 એનો ને મારે અભાવ મમે નહી, તેથી દસે નહી નાપ,
 પડનારે પોતાના બાવક કામસ વજાનું ક્યાંયી એ પાપ ૪૬૦
 આમીને અમમે કેમ ન એ કાંઈ, મનમાં વિચારે જવાપ.

પ્રથમ પેતાનું સુખ વિચારે સ્વાર્થમાં રહિને સદાન ૬૯
 આગસનો નહી પાર જરાએ. સુખુ ગોત્યા ન જણાય;
 દુર્ગુણને દાળવા કદિ જાઉં તો, તરત મીઠાજ જાય ૬૦
 માઠ કરે કામ મુખેથી કહુ ત્યારે એવી જીં ટેવ ખરામ,
 પુણ્ય કરી કાંઈ પ્રમ પીડામાં જાણે ન દેતા જવામ, ૬૧
 મમતા કરીને સુધારવા જાતા, અનયો થયો પરિણામ,
 તેથી બેરાની આશ રહી નહી, સુખ થાવાનું નામ ૬૨

નીતિબોધ

દુત્તવિલક્ષિત

૧

સરસ ગામ કરે રવા ચહો, જગતમાં સહુ લાન સુખે લહો;
 સુખમાં સપ સદા જનમાં કરો, સુજનમાંહિ સદાયરહી કરો
 તનનણા સહુ તાપ તમે તજી, પ્રણતપાલ હરિહરને બજી
 મનતણા સહુ મેન હડે હરો, દુષ્ટ આ બવસાગરને તરો
 સરસ સાન્ત થઈ સુજીને ગ્રહો વિપદ આવી પડે પશુ તે સહો,
 નવ નદારિ કુસંઘમ કશું કહો સતત સમર્પિત દુર્જનની જહો

૨

બહુજ દુષ્ટ આ બન બાળવો સમન સદૃશીને સહુ જાળવો,
 અવરના ઉપકાર કર્યા કરો પરમ પુણ્યતણા પગના ભરો
 ભરમ કાંઈ નથી ભરમા ભના અમન છે પ્રલિ લલતણી કલા;
 અકન દશતણી ગણુની ગતિ અનર માર્ગ જતી હણુની મતિ
 બહુતરો બહુવા બહુ લાનથી, અધિ-લાલ લહો શુભ દાવથી,
 શરમ શીવ જતા ગણુની ખરી, નકન દુર્ગુણની કરવી પરી
 પરમ ઈશ્વરમાં મન રાખજો સુખદ સત્ય સદા મુખ ભાખજો,
 નર ઉદાસી ન અતરમાં ભરો નિરવનિ સમ નિર્મલતા ધરો
 સદન જન્મ થયો કરવો ખરો, શમદમાંદિ અમૃતનો ઝરો,
 પ્રણયથી કરિ પામ પ્રજા બળે વિનયનુ શુભ સાધન તો સજો

સદા શીલચિંતામણિ સર્વ રાત્તો.

મુજનો

ભણી ભાનથી ને ધણા બેદ જાણી,
 મુખે બોલતા ના કદી કિનદ વાણી,
 સદા સચનો સ્વાદ સ પૂર્ણ આખો,
 સદા શીલચિંતામણિ સર્વ રાખો
 કરો કામ જે હોય કન્યાણુકાગી,
 વધે કાનિ તેમા અતીશે તમારી
 દયાદૃષ્ટિથી સર્વદા દીન દાખો,
 સદા શીલચિંતામણી સર્વ રાખો
 મહેા સદ્ગુણો એથી એક ભારી,
 મુખે આવતુ પથ સારો વિચારી
 નહી અન્યના લાભમા નિમ્ન નાખો,
 સદા શીલચિંતામણી સર્વ રાખો.
 દહો દુર્ગુણો દેહથી દુષ્ટ સર્વ,
 મને લેશ રાખો નહી કોઈ ગર્વ,
 બહો પ્રેમના લાવ આ કોઈ લાખો
 સદા શીલચિંતામણી સર્વ રાખો
 હળશે કુપયો પડ્યા છે નશાગ,
 રખેને ચો છવ તેમા તમારા;
 ઉધારી કરી આવતુ નિત્ય આખો,
 સદા શીલચિંતામણી સર્વ રાખો
 ધરો ધર્મના મર્મનુ સર્વ ધ્યાન,
 કરો પ્રેમથી જ્ઞાનપીયૂષ પાન,
 તરો તેઘણી આપ સ સાર આખો,
 સદા શીલચિંતામણી સર્વ રાખો
 દુખાઓ દિને અન્યનુ દુખ દેખે,
 ન દેશો જવા જન્મ લીધો અનેખે,
 વગી સુદૃઢદૃષ્ટિ કરી સર્વ લાખો,
 સદા શીલચિંતામણી સર્વ રાખો

ગુરુના ઉપકાર.

મરાઠી સાક્ષીની પેઠે.

બાલકમતિ શું વશું ન કરિએ, ગુરુજનના ઉપકાર ?
 ભાવે બાલતા શુભ ગુણ આવે સુખ પણ થાય અપાર; બાલક૦
 મૂખ મંત્રીને ગણાં યદ્યપે, સુધરે સકલ વિચાર; બાલક૦
 માન મળે માનવમાં મોટું, વિનય વધે નિરધાર; બાલક૦
 યાય હૃદય મનમાં બહુ મોટો, લાલ ન જાય લગાર; બાલક૦
 જાર વધે ભવમાં બાલુતરથી ન ગણે કોઈ ગમાર; બાલક૦
 દુઃખથી સધળા જાય દબાઈ, સમજી જઈએ સાર; બાલક૦
 ભેદ ભરમ ભવમાં સહુ ભાગે, લાલ પમાય હમાર; બાલક૦
 અધાપો અળગો યદ્યપે સહુને, નયનો નિર્મલ થાય; બાલક૦
 હૃદયમલ પણ ખીલે ખાસું, સહુ મુધરે સંસાર; બાલક૦
 પરમેશ્વરને પણ ઝાળખીએ, એ ગુરુના ઉપકાર.

* શિયળનો મહિમા.

બંગલો રાગ હમરી.

વાત એક સહુએ શિયળની, અમરણ કરો દિવસાત. ટેક૦
 શિયળ ગળ્યે વ્રત સર્વ ગળે છે, જાગે પાપોની જમાત રે; વાત૦
 શિયળવાન નર હોય જગતમા, તેવિણ સર્વ કળત રે; વાત૦
 શાન્ત શિયળમા રહી જન સર્વે ભાવે બળે જગન્નાથરે; વાત૦
 અન્ય સાધન સહુ અળગા રહેશે, અતે યશે એજ સાથ રે; વાત૦
 શિયળ પુણ્યનુ પાત્ર પરમ છે, એથી ટળે તન તાપ રે, વાત૦
 મુખસપત મળવાનો કિનારો, એ સમજે ખરેખાત રે; વાત૦
 કંઈક ગયા નર અનુપમ સુખ લઈ, પુણ્ય પરમ કરી હાથ રે; વાત૦
 એ ગુણનો શલ્યગાર સરમ છે, બાળે બધા નિજ તાપ રે, વાત૦
 રૂપ રંગ ભલકો બહુ ભારે, એવિણ સધળી આપ રે, વાત૦
 એ ઉત્તમ પદનુ શુભ સાધન, પૂરે વેદાદિક સાપ રે. વાત૦

તે પામર પરિણામે રક્તા શ્યાય છે

મનહર.

શીતલે અંભાજવામા બાપેમાર્યાં વેર બળે,

સદાચારની તો વાત સમજે ન સાનમા;

મન્યની અગત્ય શી ને તેના જન જાણે કેમ ?
 ચોટયા ચિત્ત જેના પરધન પરધામમાં,
 નીતિમા ન પ્રીતિ પ્રાણુ જાણ તોય કાર્ષકરે,
 દીનને દુખાવી દુષ્ટ રાજ અતિ થાય છે;
 પ્રથમ ન સજાજે પામર પરિણામે પડી,
 ખરેખર ખાતે કરી ખત્તા ખૂન ખાય છે.
 પોતાનું તે પાપરૂં ધડી બેસારે જેમ તેમ,
 પ્રોડપણુ પર મેલે પાપને પથે ચડી,
 યમ ને નિયમની તો વાત પણ સુણે નદી,
 જરા સમજાવીએ તો જાણે છે ત્યાં ચડી,
 કેમ આવતું ને કેમ ચાલતું તે જાણે નદી
 મોતુ મેની રહેજે ધૂળ ધમવાને ધાર છે,
 પ્રથમ ન સમજે પામર પરિણામે પડી,
 ખરેખર ખાતે કરી ખત્તા ખૂન ખાય છે

પરવશપણુ

ગીતિ

પરવશપણે રહેવું, એ કરતા તો મરણુ બહુ સાડ,
 પિંડે પીડ પડપાથી, માને એવું સદાય મન માડ
 પરત નતા પીડા છે, સ્વતન્ત્રતાને સતત સુખદ જાણુ,
 પરવશ પે બંધાના કરના ઉત્તમ મરણુ મન પ્રમાણુ
 પૂર્વજન્મના કેવાં દુશે પાપ કદ સમજ નથી પાળી,
 પરત નતા મીને, ક્યારે યાગે નથીનમાં ચાળી ?

લંપટવિષે

ભાષા

સ્ત્રી ગ્રામીન ખર્તા પણ લપા પરનારીમા નીચ થાએ
 અયુ તગાર બસે પણ, કાક કુંભનુ પાળી પીએ

રુદિવિષે

વસતતિલકા

રૂદિ પડે કદિ સૌ જનમાહિ સારી,
તો તો પડે કદિક કાનગે નકારી,
નેત્રી પૃથાપર સહુ જન નિત્ય જાએ,
ખોટા ખરાબ પશુ સુજ ની જરાએ

શારૂલવિચીટિ

સારાસાર ન કાઈ આ જગનમા જાણી સુધારો કરે
જોને જોમ જામે સ્વભાવચરિ તે તે રીતિમા સચરે,
રૂદિમા રખડે બધે પશુ મને કાઈ વિચારે નહી,
માયાના મદનો ખરાબ મહિમા જોતા જણાયે અર્જી

વસતતિલકા

રૂદિતણા જગર પથરિયે પડેલા,
લોકા તમામ ધરબારવિષે ખડેલા,
જોતા કરે નર તપાસ જરાય કોયે
આખર એજ મુજને મન આજ કોયે

દાસ્યવિષે

દોહરો.

શુભ જોતોએ સર્વદા, નહિ કંઈ કરવું દાસ્ય,
નહિ તો એથી ઉપજશે, અણુસરજન્ય આત્મ્ય

દેવ પડી રજતી નથી તેવિષે

ભાષણને શબ્દે

૨૫ પડી રજતી નથી કોટિ કોરમે ઉપામજ
ખેધ વિરોધ વૃથા બધા એથી શુ ફલ થાયજ —
વાત વિચાર કદી કરે, દેશ વેગે ફરામજ
દેહ દશા પશુ પાવડે આપુ આપુ જામજ —

૨૫૦

૨૫૦

વિધા કલા ને કુસલતા, કોને આવે છે કામજી ?
 બીજા જેવાં ફલ નીપજે, પેષો એ પરિણામજી;—
 બાલક જલ્દ સુવાન કે, ઉંચ નીચનો બેદજી;
 એમાં નથી કાંઈ કામનો ખેટો થાય છે ખેદજી;—
 દાખલા દમ્ભએ કેટલા, એનો આવે ન પારજી;
 તત્ત્વચક્રી જે તપાસએ, તો તો નીકળે તારજી;—
 પારસમણિના સંગથી, મેલું થાય કટારજી;
 તોપણ ક્યાં ટળી જાય છે ? ધાર આકાર મારજી;—
 રજ્જુર તાણી રાખિએ, કુંકું તે ચર્ચ જાપજી,
 પાળ કરી જલ રોકવા, પાણીસાથે તણાવજી;—
 દુધે ધ્રુવો તોય કાપડો, મેલે કાળપ કેમજી ?
 કાજલ શ્વેત થતું નથી, આવે અનુભવ એમજી;—
 કુંગળીનો ગંધ દુષ્ટ છે, કેમ દુર કરાવજી ?
 હિંગનો ગંધ હાડવા, ક્યાં છે કોઈ ઉપાયજી ?
 જલ શીતલ આમ ઉખ્ય છે, નાગ જેરનું ઝાડજી;
 આસડ એનું મળે નહિં, પાડી નાંખો પહાડજી;—
 શ્વાનનું પુચ્છ સુધારવા, બાંધો બંધ અનેકજી;
 પારાડ તોય થતું નથી, તુટી જાય છે ટેકજી;—
 શોક તથા સદુ અંતરે, ભાળે શ્રીમંતવાનજી;
 કેશવ હરિ દરિયા કરે, એવું ધારતું ખ્યાનજી.

ટે૧૦

ટે૧૦

ટે૧૦

ટે૧૦

ટે૧૦

ટે૧૦

ટે૧૦

ટે૧૦

ટે૧૦

ટે૧૦

મુક્ત કોને છે ?

ઉપજ્ઞાતિ.

જે દેવનો વ્યાપક છે પ્રતાપ, તેને સુવા કાળ સદેવ સાપ;
 સદાય ભક્તાધીન ॥ મુરારિ, મુખે મુવે કાણુ ભુઓ વિચારી.
 પીવું પડ્યું જે પ્રત્યુ યમને, બીએ ભમે નમ્રપણે સ્વીને;
 પડ્યા રહે પર્વતમાં પુરારિ, મુખે વસે કાણુ ભુઓ વિચારી.
 જેના પ્રકામે વ્યવહાર થાય, સદેવ તેનો ઉદ્ધવાસ્ત્ર થાય;
 ક્યાં કરે અંબરના વિહારી, મુખે વસે કાણુ ભુઓ વિચારી.
 નિરાપતિ અમૃતપાત્ર ચાંદો, ક્યારે તેમ સદેવ માંદો

પામે નદી કાંઠા દિને પથારી સુખે વમે કાણુ જુઓ વિચારી
 યથા કરે ધાન ફરી ફરીને બેમે નહી એક ઘડી હરીને,
 મદ્દા થયા તોપણુ ભાડકારી, સુખે વમે કાણુ જુઓ વિચારી
 શ્રીરામચંદ્રાદિક પુનધામ, હરી ન બેયા પણ કાંઈ ગમ,
 દુખી બનિરાજ સમા સુરાગિ, સુખે વમે કાણુ જુઓ વિચારી
 અગ્નિ જ્ઞાન ન થાય લેશ ઉપાધિને આધિ નડે વિશેષ,
 સન્યાસિઓ તેમજ બ્રહ્મચારી સુખે વમે કાણુ જુઓ વિચારી
 તમે ત્રિધા તાપ વડે મૃદુઓ, મુત્તાસુધી અન્ન ન કાંઈ રસ્તો,
 છે વેશ્મનો ભાર સદૈવ ભારી, સુખે વમે કાણુ જુઓ વિચારી
 સસારના સમૃદ્ધી સત્તાઈ દેખી જાતુ દૃષ્ટિયિ દુષ્કાર્થ,
 મને સહુ બાકરિઓ વિચારી, સુખે વમે કાણુ જુઓ વિચારી
 ગળા અને રક સમર્થ ભોજ પડ્યા રહે શે મિત્રે અથોક,
 પ્રધાન ને ગમિન ગરભારી સુખે વમે કાણુ જુઓ વિચારી
 અનાદિ આ રિત્તવિરે થયા જે, દુખેસુખે સર્વ વહી ગયા તે
 જ જ્ઞાન જોણે વિગતે વિચારી સુખે સુખે તેજ જુઓ વિચારી
 જે કામને કાંઈ સદૈવ જીને વેરાઅમા પ્રીતિ કરે સુરીતે,
 દેવાવિષે હિમ્મત હોય ભારી સુખે સુખે તેજ જુઓ વિચારી
 સારે નમરે સમૃદ્ધિ ચખી પીડા પડ તોપણુ સર્વ સાખી,
 ચાને સદાચારવિષે વિચારી સુખે વમે તેજ જુઓ વિચારી

જાણ્યા ન જા જગદીશ તા માનવ થયા પણ શુ થયુ ?

હરિગીત

દેખી અનરના ઉત્પન્ને આપી ગદ્ય ધર્મ અતિ,
 નાત્રો પુરાણો નિરખવા આનંદ પામી નહિ મતિ,
 દર્શન કર્યો નહિ દેવના નમનો મજા તો શુ થયુ ?
 જાણ્યા ન જો જગદીશ તો માનવ થયા પણ શુ થયુ ?
 સાર અનણુ કીધુ નહી શિક્ષા ન સાગી સાભાગી,
 ચાહી અને યુગનાછતી વાતો વળી લાગી મળી,
 નહિ દાદ દીનતાશી સુશી કહ્યો મજા તો શુ થયુ ?
 જાણ્યા ન જો જગદીશ તો માનવ થયા પણ શુ થયુ ?
 ત્યા અતિ મજા કરેજ કાપનારા કેશુને,
 ન કહ્યા કહી સદ્બોધકાર નિનમવાયા વેશુને,

નદિ નામ લીધું રામનું જન્મા જડી તો શું થયું ?
 જાળ્યા ન જો જગદીશ તો માનવ થયા પણ શું થયું ?
 એવા ન સંતનથી કરી રુદ્રોદ્ધ લેણ લખ્યા નદિ,
 કૃત્યાલુકારક અવર કોઈ ક્રિયા કદાપિ થઈ નહિ;
 નદિ દીનને દીધું કંઈ હાથે મળ્યા તો શું થયું ?
 જાળ્યા ન જો જગદીશ તો માનવ થયા પણ શું થયું ?
 સપુરુષના દર્શન નહિ કરવા ગયા કોડે કદી,
 આપ્યું ન માન અનેકને મોટાઈના મદમાં મદી;
 ન જ્યાં કદી તીર્થાંતનો પગ પામરાથી શું થયું ?
 જાળ્યા ન જો જગદીશ તો માનવ થયા પણ શું થયું ?
 સા- અને શું છે નયન મંદલુ કરુણ શું થયું ?
 સંસારના સુખ-દુઃખની કંઈ રીતથી પીકા મટે ?
 એવો વિનાશ ન થાય તો વિનયે કરીને શું થયું ?
 જાળ્યા ન જો જગદીશ તો માનવ થયા પણ શું થયું ?
 ન નમન કર્યું શુભજનતણાં ચરણારવિ દલિને પડી,
 ઉપકારથી બાધી નહિ જ્ય શબ્દની પણ પાછડી,
 જ્ઞાન એક પણ નદિ ઉત્પન્ન, માયુ મન્યું તો શું થયું ?
 જાળ્યા ન જો જગદીશ તો માનવ થયા પણ શું થયું ?
 પવની ખમર પડતી નથી એ વાનને જાળવી નહી,
 ભન સદૃશ કરવાની કદી વિના મને આણી નહી;
 બધ્યા યુવા વૃદ્ધા અવગ્યા એમ વય વીતી મયું,
 જાળ્યા ન જો જગદીશ તો માનવ થયા પણ શું થયું ?
 મને : કાંઈ પ્રકારનો આપ્યો ન લેણે કોઈને
 લીધું અર્થ દીધું નહી શુભ દાન પાત્રે જોઈને,
 ખડુ અને પીધું નહી અપતિને પણ શું થયું ?
 જાળ્યા ન જો જગદીશ તો માનવ થયા પણ શું થયું ?

રહ્યાણ સમજાય નહિ તો વૈભવ નિષ્કળ છે

હરિમંત્ર

૯.૩ કરીને ભાગ્યા ભારે ભાગથી ભાગને,
 નિઃશય પણ જાળ્યો નહી નિઃશયે હંવાટે રોગને.

કાળા કદિ સુંદર મળી સુખ સરસ રીતે સાંપડ્યું.
 જનપુત્રું ન જો કદ્યાણુ તો તે સર્વથા નિષ્ફલ ગયું.
 બેઠા બગીચા બગેચામાં મોઝશોખ સજા કરી,
 ભાવણુ ક્યાં બરજોતી ભારે સમામંડલ ભરી.
 મોટા જતોમાં માનને કદિ કોઈ રીતે મેળવ્યું,
 જનપુત્રું ન જો કદ્યાણુ તો તે સર્વથા નિષ્ફલ ગયું.
 ધન ધામને ધરણી મળ્યાં દ્રવ્યે ક્યાં બંડાર છે,
 હું કોઈ હાજર એમ કે' ત્યાં એક જો તૈયાર છે;
 રાગે અને રંગે હૃદય આનંદમાંજ રચી રચું,
 જનપુત્રું ન જો કદ્યાણુ તો તે સર્વથા નિષ્ફલ ગયું.
 પાંખા પ્રવીણુ કસત તેમ સુપુત્ર આ સંસારમાં,
 આવી નહિ અડચણુ જરાય વિહાર કે આહારમાં;
 વિદ્યા બળ્યા વાંચ્યું બહુ ચિંતાન સપથું વાવ્યું.
 જનપુત્રું ન જો કદ્યાણુ તો તે સર્વથા નિષ્ફલ ગયું
 પોદયા પથજે પેટપર કર ફેરવી આનંદમાં,
 આની ન આધિ વ્યાધિ તેમ હિપાધિઓ આ અંગમાં,
 નિજના વિચારે જન્મપુ સતોષકારક માનિયું,
 જનપુત્રું ન જો કદ્યાણુ તો તે સર્વથા નિષ્ફલ ગયું
 બોજન કરાવ્યાં ભાવથી શાંતિ અને જાતિરિપે,
 પોરી પિતાંમર પ્રેમથી પૂલી ક્યાં પગલવિરે;
 વિનયે કરીને વદનથી વણિ, વાહવાહ વદાવિયું,
 જનપુત્રું ન જો કદ્યાણુ તો તે સર્વથા નિષ્ફલ ગયું
 દેખાડને દીઠા નજરથી દુરના દેશો ધણા,
 હજાર હજારગણા ક્યાં રાણી નહીં કાંઈ મણા;
 બળિયા બની કદિ સાર્વધી પણ સિદ્ધતું વાહન ક્યું,
 જનપુત્રું ન જો કદ્યાણુ તો તે સર્વથા નિષ્ફલ ગયું.
 ખોલુ બધુ બાલકપણુ રમવા અને જમવાવિરે.
 જાતી રહી જલદી જીવાની જાણતા જીવતીરિપે,
 આન્યુ ધરડપણુ પ્રાણુ લેવા જોર સાવ જાતું રચું,
 જનપુત્રું ન જો કદ્યાણુ તો તે સર્વથા નિષ્ફલ ગયું.

પ્રાસ્તાવિક વિચારો

અનુશ્રુપ.

મુઝ્જીઓ મરે તેમ, જીવાનો જીજ્ઞાસુ હરો,
 વિચાર જો કરે તો તો, કયાણુ એ થઈ યશે
 નથી જીવાનીના જોણુ, ઘેન ઘોર ધણુ દશે,
 ન થવાનું હશે કર્મ તે તેના ઘેનમા યશે
 મામાનો મોહ છે મોટો, કાણુ મોહી ગયા નથી,
 કાણુ માનવ તે માન, જીઓ મનવિષે મથી
 ભણ્યાનો સાર તો એજ, વિપત્તિ ન નડે કની,
 જીવાનીનું યતા જોર, તે વાન જાય છે ખૂબી
 થાય છે જેમ સસારે, તે બધું સભવેજ છે,
 આશ્ચર્ય તે વિષે શુ છે ? તેનો સ્વભાવ તેજ છે
 સ્વભાવ સદુધી મોટો જલવાન જણાય છે,
 સાર માણું સદા કર્મ, એ પ્રમાણેજ થાય છે
 સ્વભાવ કર્મને વચ્ચે, અવસ્થ એમ જાણુનું,
 થાય જે કર્મથી તેમા, શુ આશ્ચર્યજ આણુનું ?
 મને તો મૂર્ખતા એક, જણાય દુષ્પ્રકાશનું,
 મોહું મોતવિનાનું એ, મૂર્ખનું એક મારણુ
 આખો સત્તાર આધીન કર્મને એમ મા કહે,
 જોતે જેમ ગમે તેમ, માની અતરમા વહે
 શુદ્ધિનું બન તે જ્ઞાન, વધારે છે મનુષ્યમા,
 કરે માર્ગક ત્યારેજ, જણાય તે મનુષ્યમા

एषां जन्मसंफलं शु दशे ?

અનુશ્રુપ

રમવા જમવા ખાવા, પીવા ને પોષવા વિશે.
 રચાવવા રહે એમા જન્મસાફર શુ દશે ?
 વાકાંત્રી વહી વેળું, બીજાને જ ગતારિશે,
 દીનને દુખ દેશમા જન્મસાફર શુ દશે ?

સદાચાર તજી સર્વ, દુરાચારવિષે વસે;
અકલ્યાણ કરે એમાં, જન્મસાક્ષ્ય શું હશે ?
બને ઉપરથી ચાણ, અસત્ય અંતરે વસે;
કુસપ કરવો એમાં, જન્મસાક્ષ્ય શું હશે ?
ન ધર્મ-કર્મને જાણે, રમ્યા રે' રાગને રસે;
શૂંધવાં ચામડા એમાં, જન્મસાક્ષ્ય શું હશે ?
પરદાર પરદા, પરના ધામમાં ધસે;
પછી ખાત્ર ખતા એમાં, જન્મસાક્ષ્ય શું હશે ?
વિનાવિવેકથી વંદી, રખડે છે દિશા દશે;
ગણે શુભીપણ એમાં, જન્મસાક્ષ્ય શું હશે ?
પડી અપવ્યમાં નિત્ય, પોતે પંડિતના મિશે;
ધમવી ધૂળ એમાં તે, જન્મસાક્ષ્ય શું હશે ?
નગતા કર્મને યોગે, અભિલેશરથી ખસે,
વિનામોતે મરે એમાં, જન્મસાક્ષ્ય શું હશે ?
ચિંતવે સર્વદા એમ, જન્મસાક્ષ્ય શું હશે ?
સદા સફલ છે તેનો, જન્મ આ અવનીવિષે.

નવા ઈંદ્રેજી બળતા તરુનોના બલિનપવિષે

અનુષ્ટુપ.

નવી વયવિષે આવે, નવી વિવા લલ્લે વળી;
સુદિના પારદાનોનું, ચિત્તકું જાપ છે ચળી
સુખ ને દુઃખ છે નિત્ય, મનના વિપયો વળી,
સદયિત્યા ન રાખે તો, ચિત્તકું જાપ છે ચળી.
ભણે ભાષા ભલે ભારે, ભલે વિદ્વાનમાં ભણે,
અવસ્થાથી થતું જ્ઞાન, ન અવસ્થાવિના ચલે
નમીએ સાત જો વેંત, તો કાઠ તસુએ નમે,
સુદિના પારદાનોને, નહિ તે કરવું ચમે.
અતઃજતા હશે સારી, પશુ તે ફલ બે કરે;
ચણે કે પાડે છે, એમ અતરમાં ઠરે

નવા પછોંલ રાખે છે, દયા માખાપની હજી;
જીવતીનીનુ યનાં જોર, દેહે તે સર્વદા તજી
દિવસો લાડ લેવાના, ગયા છે તેમના ગયા,
પુપ્પાન હમે તેતો, હજી આજ મુધી રહ્યા

સાંસારિક સ્થિતિસંબધે મિત્રને પત્ર

ઉપજાતિ

હિદાસ એથી પ્રિયમિત્ર મારા, પૂરા થયા કેડ નહીં અમારા
નવતંત્રતાનુ સુખ મે ન જોધુ, એથી ન જીજી પ્રિય કાંઈ ખોડુ.
ન ચિત્ત મારું સ્થિર થાય લેજ, સંકલ્પમા મમે રહે દમેના;
અરે હરિ ઉત્પતિ થાય કેમ ? સદાય નિઃસ્વાસ ખવાય એમ,
દુગે નહિ હેતુરિમે સ્વભાવે, છાયાં મને અતરમાત્રિ આવે,
નથી કંઈ સાધન શ્રેષ્ઠ થારા, કહો દલે કેમ જલુ કમાવા
વર્તવ્ય જે જન્મ લઈ જનોનુ થયુ ન સપાદન કાંઈ તેતુ,
પાશીરનું પેટ પડયુ પનારે, આવિ સ્થિતિ થાય સદાય ત્યારે
સસાર આ સર્વ ઉપાધિશ્પ, આધિ અને વ્યાપિ પડે અનુપ
રહે વળી સ્વાર્થારિરે વિનીન, નિદાન રાગ મુણ્ણીન દીન
વિચારનાથી ન મમાય પાર, દેખુ બહુ દુષ્ટજનો અપાર;
હશે ભમે જેમ થવાનુ થાય, નયાપિ મારું મૂન તો તજાય
મતોપથી શાન્ત સદા રહુ છુ, સતાપ સર્વે મુખથી સદુષ્ટુ -
ચિતા ન મારી કરવી તમારે, એ માગવાનુ પ્રિયમિત્ર નારે
ઠે કર્મને આધીન સર્વ લોક, એવા પ્રમાણે મારશે અથોમ,
આખેય એ વાન અનુભવાય, તેએ હિરે નિશ્ચય એ ન થાય

મજો તમે માવ ઘરો દરિને

ઉપજાતિ

અમુત્ય આ દેદ સદા ગજાન, દાજેકમા તેપણ નાથ માય;
મેળ પૃથા કેમ સુખે હરીને, બન્ને તમે ભાવ પરી દરિરે
આપે કદી કોમ ગરામ ગામ, મને કદી ઉત્તમ ક્યાદિ માન.
આવે ન આ જન્મ ફરી ફરીને, બન્ને તમે ભાવ પરી દરિરે.

આવે ન પાછું વય જે ગયું ને, હશે હવે હીકજ જે થયું તે;
 ચાવી સદા દુઝુંભી ડરીને, ભાગે તમે ભાવ ધરી હરિને.
 આવે ન પાછી પલ જે ગઈ તે, લાખો પ્રગતે પલ કાઢ રીતે,
 કાર્યો કરે ઉત્તમ આદરીને, ભાવે ભાગે ભાઈ હવે હરિને.
 દીધા પ્રભુએ દિન સર્વ રૂઝા, હવે ન પેરેમ કદાપિ ચૂડા;
 જેવા રહે હામ સદા હરીને, ભાવે ભાગે ભાઈ હવે હરિને.
 સંસારમાં સાર કોય ન લેખો, પ્રપંચ આ દુઝંપદ સર્વ દેખો;
 શમાદિથી વશ કરી અરિને, ભાવે ભાગે ભાઈ પંડી હરિને
 આશા ન પૂંછા કરવી લગાડ, એ દુષ્ણ આપે મનને અપાર;
 વિવેકને છુદ્ધિવિષે ધરીને, ભાવે ભાગે ભાઈ હવે હરિને.
 મદા સદાચારવિષે રહીને કુંકર્મને દૂરચડી દહીને;
 વિચારની વાત ન વીસરીને ભાવે ભાગે ભાઈ હવે હરિને.

દહતા અને દંડનો ઉદય.

સોહા.

દહતા દેવી દેશને, ઉદય સત્ત કરનાર;
 દહતા દેવી દેશમાં, દ્રવ્ય ગણું ભરનાર
 સધળી પલ સંપત્તિઓ, દહતાને વગ થાય,
 નિશ્ચય રહે ન, મનરિષે, તે સધળી વગી ગાય.
 સત્તા એવી સર્વદા, કામકાજમાં હોય;
 આરંભ્યું સંસારમાં, અપૂર્ણ ન રહે કોય
 આપણના આર્થો હતા, દહ નિશ્ચયથી પૂર્ણ;
 તે તેણે તે વખતમાં, લીધાં મુખ સ પૂર્ણ.
 સર્વ દેશના ઉદયનો, દહતાથી આરભ,
 એમ દેખીએ આપણે જનાં નહીં રિશંભ.
 જો પ્રજા મનમાં કરે, ઉદય થવાની આપ;
 તે અંતરમાં કોતરે, દહ નિશ્ચયની છાપ.
 આરંભ્યા ઉત્તમ તમે, કરે 'પુર્ણ' સદુ કામ;
 તેના મુજ પરિણામમાં, સત્ત લડે રિશાન.

તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય

ઉપજાતિ.

ન ઉત્તતિની મન વાત આવે, રિવેકની વાત મને ન આવે,
 કન્યાણુ માટે ન કરે ઉપાય તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 સગા સદાચાર ન કાઢી જણે કુમારને માર્ગ ખરો પ્રમાણે
 લવાટવીના ભમમા ભમાય, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 રિવેકથી જે મનને ન માટે દયાદિની વાત નહીં વિચારે,
 સતોષના અમૃતથી ન નહાય, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 સસારની જાનવિરે પડે છે જે આમ ને તેમજ આગડે છે
 જરૂર જાણુ નહિ તે જણાય, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 પાખડીઓ સાવ સગા કરે છે, આનાનૃપામા રખડી મરે છે,
 વાતો સદા રંગ જનનીજ ગાય, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 ન સાબળે શાસ્ત્રની વાત લેઈ પડ્યો પડ્યો પાપ કરે નિશી
 જેને નારીજ સદા સહાય, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 ન સાધુની સગત કયાહિ થાય મદા દુરાચારવિરે હણાય
 દબી અને દુર્યુષ્ઠિમા ગણાય તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 વિહાર આહાર ન યોગ્ય થાય શરીરમા રોગ રહે સદાય
 જેને રહે કેવલ હામહામ, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 જે દીનના અતરને દુખાવે જે કોમનો કયેજ શિરે લવાવે,
 જેના સગા બાધનમા સમાય, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 જે કામ ને કામ ન લોભ માટે, ન મોહને મત્સરને વિદારે
 ન જેમતાથી મદને તગાય તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 જે બીખથી પેટ ભરે પરાણે, સુખે । જે બોજન ખાય બાળે
 જે દુર્યુષ્ઠિના ગણમા ગણાય, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 ચાડી અને ચોરીવિરે ચતુર નારીજનોમાજિ જણાય શૂર
 પાતિય જમા ન મળે જરાય તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 કાળી કરી ખર્ચિ સંતવ લેકે બળ્યા કરે બહુજ અધોમ રોડે
 જેણે ન દામે સુખથી ઠરાય, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય
 ત્યાં મરે રોજ ઉપાધિ આધિ નિગ ૧ જેને વગરે ૧ બ્યાધિ
 જે ૧ ન ને ના ૧ તખેય થાય તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાય

ન પૂર્વના સચિત કાઈ સારા, કરે વળી કર્મ અહીં નહારા,
 ન સત્યને જેથી અનુસરાય, તેનું યથા જીવિત સર્વ જાણ
 અસાર સસાર ન જૂઠું જણાયો, જે જન્મિને જોય ભાતા ન માણો,
 જેનું બધું અન્યની પાસ જાય, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાણ
 કરે કરી કપાહિ ન કાઈ આપે મગેન તે કોકતલુજ કાપે,
 ન શુદ્ધ જેના મન પાઠ કાપ, તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાણ
 દેશાત્મે જે સ્મિરાત ગામે, આવી પડે મોત ઝડી અકાળે,
 જેથી ન ભાવે પ્રભુને લગ્નય તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાણ
 આપી રહ્યા અબરની પ્રમાણે એવા પ્રજા પ્રેમથી ન જાણે,
 પાપની કાસિરિમે કસાય તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાણ
 જેના પ્રકાશકરિ સૌ પ્રકાશે, જેના પ્રતાપે રિ સર્વ ભાસે,
 તે ધરાના સદ્ગુણને ન ગાય તેનું વૃથા જીવિત સર્વ જાણ
 હીરો અપો હાથ ન જોઈ દેતા, સસારનો સાર સમજ લેતા,
 રિવેંથી તેમ કરો સદાય, સાહ્ય જે જીવિતનું જણાય
 ઠણા અમે ઉપર દોષ જેઁ, તમે તજો સર્વ સદાય તેને,
 પશુ મગી માણસ જે ધનાય, સાફ તે જીવિતનું ગણાય

શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?

મસંતતિલવા

પોરે પનગર પ્રેમથી સાત વાગે
 ઉમે અતિશય રૂપાર થતા ન જાગે
 વાતોવિરે નિપયની સ્મિરાત જાય,
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 અત્યંત સૂક્ષ્મ વળિ વલ્લ વણા ગમે છે,
 રટાકિંગ મૂટ મનમાહિ રહ્યા રમે છે
 ફૂલેલ તેન બધું કેશરિ ધનાય
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 એકાંતરા પલુ હનમતને પ્રાવે
 અરેલી કરેન વળી અગરખા ધરાવે,
 હાથે નિલાયતિ ઝડી લપટે ધનાય
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?

દાથે લગામ લઇ ગાડિ ચલાવવામાં,
 મોટી મિટિંગ કરી નામ ઘણાવવામાં;
 મોટાઇ માન મનમાં બહુ તે મનાય,
 શું આપણો ઉદ્ય એમ કદાપિ થાય ?
 પૂરા અનેકવિધ પાક પકાવવામાં;
 રાજી અતીશ પળિ નાચ નચાવવામાં;
 હેતેયકી હરઘડિ ધન વાવરાય,
 'શું' આપણો ઉદ્ય એમ કદાપિ થાય ?
 કામે પડે કડ ખડી ગઇ હોય જેમ,
 આવે ન કાઈ દિન દીનપરે ન રે'મ;
 કાડે કરી કદિ કંઇજ નહીં અપાય,
 શું આપણો ઉદ્ય એમ કદાપિ થાય ?
 સાથે મળેલ નિજ મંડળિના સમાજે,
 શૃંગાર સર્વ સગિ ખૂરશિએ વિરાજે;
 અત્યંત ખૂબપર ત્યાં કર કેરવાય,
 શું આપણો ઉદ્ય એમ કદાપિ થાય ?
 છેલાછથીજ પ્રતિબિંબ જપાવવામાં.
 પોતાતણી પ્રવીણતાજ ખપાવવામાં;
 ખતિકરી ખરચ ખાસિ યર્ષ જવાય,
 શું આપણો ઉદ્ય એમ કદાપિ થાય ?
 નાચે નકામ નર નાટકીઓ થઇને,
 બેસે બરાબર બની ફિનિ ત્યાં જઇને;
 આંખો ઉઘાટી કદિ એ વખતેજ ગાય,
 શું આપણો ઉદ્ય એમ કદાપિ થાય ?
 શીશી લવંડરતણી લઈ ખૂબ જાડે,
 દૂમે ધરેધર અને વળી વાટઘાટે;
 વિહાન કે વકિલને ન જરા નમાય,
 શું આપણો ઉદ્ય એમ કદાપિ થાય ?
 'ચૂંચોરનિગ સર' એમ બહુજ બોલે,
 ખાજા પાણિયિ જ્યોડજ તેજ હોલે,

ત્યા ગોળ ગોળ સગખાજ સદા ગણાય,
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 ભાવે ભણે અનર જે પગભેદ ભાસા,
 રાખે ગદાના પરના ધનમાહિ આગા
 પ્રાતે ન પુષ્પ પણુ કામ કદી કરાય,
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 ધીરે મળે ગનપટા મુગુળી ગણુવા,
 ગ્રી વિનાયકિ બહે મુધગેન થાના,
 નાખીને ન પન પાંચિ વીસરાય,
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 આમુ મુગમિ લઇ મોગિ ગરીર નહાય,
 નવે દુવાયધિ શરીર પ્રગા મદાય,
 ચાને કદાપિ નદિ ચાખડિઓ સિરાય
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 કાઠી ગનાસ વગિ ગમર ખુન ટામે,
 નામ વિનાયકિ વાજ નિમેન વામે,
 મૂકે જમીનપગ બે પગ તો મસાય,
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 રાખે વિનાયકિ ચિતાર્થ વગી અપાર,
 પ્યાવા રમમિ પણુ ધાવ નમૂનદાર
 પીએ વિનાયક અમગ અમનેથી નહાય
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 છે પાટનુ વગિ ફેર ભરેન ટોપી,
 ભાપા ભણે ભમમ્માયિ નગી મુરોપી
 ગડે કિકેટ ગમરા સદુ સજ્જ થાય,
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 રાને અનેક ઘડિઆગ પચીગનાળી,
 ને માહિ સામગી પીનગની રપાળી
 અરમાવિના ન રડિ એક રહી શકાય,
 શુ આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?

માને ન ધર્મ વળિ કર્મકંઠ ન જાણે,
 તૈયાર તેમ કથળી પડવે કટાણે,
 કાને ન હોય રહિત તેપણુ સંભળાય,
 શું આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 સ્વપ્ને સદાયરણુની નહિ વાત જાણે,
 કલ્યાણની ન મનમાં કંઈ વાત આણે;
 આવે મને ત્યમ સર્વ સુખે મહાપ્રાપ્ત,
 શું આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 આ આપણો સદૃશ જન્મ કરાય જેમ,
 છે યોગ્ય યત્ન કરવા સદુદ્દેશ તેમ,
 એ વાત ખાત કરીને ન કદી ખાણાય,
 શું આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?
 વિરતાર થાય બહુ શું કદિએ હવે તો,
 સત્સંગ તે પણુ કરે મનમાં ગમે તો,
 ભાવે ન કેશવ જગત્પતિ જો ભગવત,
 શું આપણો ઉદય એમ કદાપિ થાય ?

પ મહાને કોઈ ઉદય કરી શમ્યા નહિ

પુષ્પિતામ્ર.

નથિ બધ નથિ દામ દામ છે ના, જન પણુ કોઈ સહાય હાયરે' ના.
 નથિ અવસર એમ નિત્ય રોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ
 નથિ વય નથિ વહાર સાર છે ના નજર અમારિ કરાયમાં પડે ના,
 નથિ શુભ યુગ એમ નિત્ય રોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ
 નહિ કમ્મ કળા કરેવ સારાં, નથિ ધરત્યાર અને અપૂર્વ દારા;
 નથિ દુઃખ અનુકૂળ એમ રોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ
 નથિ વણુજ વટાવ દાવ છે ના, નિશદિન એકજ હાવભાવ રે'ના,
 નથિ મદદ મળેલ એમ રોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ.
 ભણુતર ભણુવા યકી ન સાર, અરર સત્તા ઉપાધિયો અપાર,
 નથિ કોઈ ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ

મગજ અતિ તપે અરે અમારૂં, ગરીબિયે નહિ કાર્ત દાન સાર;
અરરરર રામ એમ રોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ
નયિ શુભ નૃપને ન કાળારી, નયિ વગિ ઝેઝે દશા અરે અમાગી,
કરમ કહેલુ આજ એમ રોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ
નયિ વગ વસ દેશ કોઈ છે ના વિવિધ વિચારવડે કલુ સુઝે ના,
અરસપરસ એમ નિત્ય રોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ
સરસ રાવન આજ ઉધ આવે, મનદર મોદક લાઈ ખૂમ લાવે;
નય વહિ ગયુ એમ ધૂગ ધોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ
નયિ કળી સર વાતનો ન બેસે, નિજ કુલની કયમ લાજ આજ રેંગે,
મરણવિધુ ન માર્ગ એમ રોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ
ધરમસમય ખ્યાન તો ન આપ્યુ, નિજ કરથી કઈ દીનતે ન આપ્યુ
વય વહિ ગયુ એમ ધૂગ વોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ
નયિ ધન નયિ ધમ રામ છે ના કરમ વિના કરમી થતુ ખડે ના,
સુખ સરસ મળ્યુ ન એમ રોઈ, ઉદય કરી ન શક્યા જરાય કોઈ

પછી મરણ મહુ

સરલ

દાન્યા ઉપર કામ, સદન ન થાય શરીરથી;
કુકમ ઉપાડી કામ કરવાથી મરતુ જાતુ
આરાધ્યા નહિ ગમ, કોઈ દિનસ એડે કરી
વાકા વળી સમામ, કરવાથી મરતુ જાતુ
મારી નાખે દામ, જાને વિધાના વીરે,
ડગને ડગને આમ, કરવાથી મરતુ જાતુ
ચિત્તે આવે ચીક આધિ વ્યાધિ ઉપાધિથી
લપસાગરની બી., તગવાથી મરતુ જાતુ
નરોતજીના ચમ્ર નાથ, પછી ધનિકની આગળે,
આપો હીને હાથ, ધરવાની મરતુ જાતુ
સદાન કલેશ વિશેષ, સુખસપ્ત સોજો નહિ
કુખિઓ જોયો દેશ, નરવાથી મરતુ જાતુ

આપી પાકા કોલ સબ્યજનો પામે પછી,
 મોટે બોરી બોલ ફરનાથી મરતુ હતુ
 લને મળે બહુ ભેટ, ગત્યાસનતુ સુખ લને,
 પન્ન ન્દીને પ, હરનાથી મરતુ હતુ
 આપે મુળદમેટ, દનામમા તોપણ લને
 પરદર રહિને પે, લવાથી મરતુ હતુ
 મનગમતી બહુ મોજ, લને મળે ભાવે કરી
 પરધર રહિને રોજ, દવ્યાથી મરતુ હતુ
 કાન બધો વહી જાય, વસન અને આદરપિયે,
 ન જડે ત્રેય ઉપાય, તે કરતા મરતુ હતુ
 જો આયુષ વહિ જાય નિદા રિનય વિનોતરિય
 શ્રેય નહિ સમજાય, તે કરતા મરતુ હતુ
 નિશદિન રહિને રાત્ર એના કુખ અનેમ્નો,
 આગ રહે ન આકિ તે મરતા મરતુ હતુ,

પ્રસ્તાવિક

સોળા

નિશદિન આદર યામ, પાપગપ પરદારને
 પરધન ને પરધામ હરનારા નરકે જશે
 છુટા થાતા, બેલ બાર વર્ષની બાનખી
 ખોટો કરતા ખેન વરનારા રકે જશે
 કરી સુકર્મ અપાર શ્રેય મરી યતિ કરી
 સદ્ગુણિઓ સસાર — તરનારા રંગે જશે

હુ સ્ત્રી સસિયતિના મનુષ્યનો પશ્ચાત્તાપ

મરણી

કદ કોની પાસ દુ કાણી રે, મને બધી મનની સમાણી ૨૬૦
 ઉત્તમ ઉદ્યમ આજ મુધીમા આનંદો નહી લગાર
 નિદાનુ જ્ઞાન નિશ્ચેન મળતુ નરી, એજે મળે અવતાર ૩૬૦
 દવ્યના દર્શન દુર્લભ દેવે કીધાં કુ શુ કેર
 હેતુ જનો પણ જે હતા મારા, બાધી બેગ બહુ વેર ૩૬૦

આત્મ સારો મળ્યો નહિ મુને, આધારકારક કોઈ;
 લાચારી ભોગવી દારી ગયો હું, સિદ્ધિ નગર ન જોઈ; કહું
 પરવશ રહિને પેટ લાપાં ક્યું, શોભિત ન્વય સુકાઈ;
 મેણાં મારે કોઈ ત્યારે બેઠી રહું, ઉંચ નિશાસા ખાઈ; કહું
 દૈવયોગે કાંઈ લાભ થયો હતો, તેમાં પડ્યું જાંગાણુ;
 કર્કશા કોઈ મળી તેણે કીધી, લાભને બદલે હાણુ; કહું
 પુષ્પસમાન મેં પુનને ખોલ્યો, તેથી ન તાપ જરાય;
 દુર્જન જેમ મને તેમ બોલે, એથીજ મન ઉભરાય; કહું
 મિત્ર મળ્યા પછુ તે હુંસરખા, એવું બદલ્યું જોર;
 તન-મનમાં બળે તાપ તેથી ગણું, કર્મ કર્યાં હસે ધોર; કહું
 ખાન ને પાનમાં નિત્ય યુગાપો, ભૂલી જાયું હું ભાન;
 આનંદકારક પાર ઉતારે, એવું ન મેળવ્યું જ્ઞાન; કહું
 ભાવે જાળ્યા નહિ શ્રીમગવાનને, પુણ્ય ક્યું નહિ લેશ;
 કેશવનાથ કહું કમ રીઝે, કેમ જાગવાય વેશ ? કહું

કો' તેવા નર વિશ્વમાં અવતરી શું કામ સારાં કરે ?

શાર્દૂલચિંતિત

આશા અંતરમાં ન ધારણુ કરે માતા અને તાતની,
 આશા શું કરવી પછી પ્રતિદિને સેવાતણી વાતની;
 કે' તેના કરતાં અપાર અવળે પંથે સદા સંચરે,
 કો' તેવા નર વિશ્વમાં અવતરી શું કામ સારાં કરે ?
 જનનિયું અભિમાન લેશ ન જડે કલેશો વિશેષે સહે,
 કાવાધી મનાથી અને વચનથી જે દીનને દુઃખ દે;
 રાહિત સર્વ પ્રકારની અવરને આઠા થવા વાપરે,
 કો' તેવા નર વિશ્વમાં અવતરી શું કામ સારાં કરે ?
 સાદું ખાવ પિએ સદા સુખ સદુ સંસારનાં ભોગરે,
 જાણેછે નિજનું સમગ્ર સુખ તે જે ભોગ્યું આ ભવે;
 હોબેથી જમરા સદૈવ પણ તે વાંદાવડે બ્હી મરે,
 કો' તેવા નર વિશ્વમાં અવતરી શું કામ સારાં કરે ?

કામ-ક્રોધતણા અતિપ્રમળથી ને લોભ-મોહેયકી,
 નુ-ચાઓ મદ મત્સરે કુમતિમા સર્વસ્વ માને નકી,
 અધા જે અદ્ધા દુરાચરણને પથે ચડીને મરે,
 'કા' તેવા નર વિશ્વમા અવતરી શુ કામ સારા કરે ?
 જે કુપ્ટો યમને અને નિયમને વેરી ગણીને તજે,
 વ ઠેલા વધખાવડે વિપયને એમમ્ર ચિત્તે ભજે,
 જ-મીને યમથી અને દમયકી હાથે ઝરી હીન રે'
 'કા' તેવા નર વિશ્વમા અવતરી શુ કામ સારા કરે ?
 વિદ્યા-ઉદ્યમઆદિ સર્વ સુખના હેતુ તજે હર્ષમા,
 આ દેહે અગણિત આદરવડે આવે ન ઉત્કર્ષમા,
 શાસ્ત્રોના ઉપદેશ લેશ મનમા જેને નહિ સાભરે,
 'કા' તેવા નર વિશ્વમા અવતરી શુ કામ સારા કરે ?
 નીતિને ન ગણે સદાચરણમા જે પ્રીતિ રાખે નહી,
 બ્રહ્માનંદતણા સમગ્ર સુખનો જે સ્વાદ ચાખે નહી,
 બીજના ધન ધામને ધણીને હેતે કરીને હરે,
 'કા' તેવા નર વિશ્વમા અવતરી શુ કામ સારા કરે ?
 ધારે ધર્મ ન ધ્યાનમા પ્રતિદિને જે શુશ્રુષાદે વહે,
 આર્યોના ઉપદેશને નહિ કદી કબી વહી કાન દે,
 આધિ વ્યાધિ ઉપાધિની મુવતીને જે જન્મ થાતા વરે,
 'કા' તેવા નર વિશ્વમા અવતરી શુ કામ સારા કરે

માત-પિતાની સેવાવિધે

ચરવા ધીલુ

માતપિતાને નમન નિત્ય કરિએ

કેમ કહો ઉપકાર વિસરિએ ?

પાતણુ પોતણુ પ્રેમે કરેછે, બાપમને ઠીક દેખી ઠરે છે;	૨૬
વેડે વિપત્તિ પડે તે અપાર, માતા ન દે પણ દુખ લગાડ,	મા૦
સ દટ આપણુનાં સદ્ કાપે, આનંદ વાખ ઉપાસથી આપે,	મા૦
સાચી શિખામણુ ખાતથી કરના આપણુના દુખ દેખનાં કરનાં	મા૦
બહુતર ભાવ ધરીને બહુાવે જોર લુલમ તજવાનુ જગ્યાવે	મા૦
અકલ વધારે બધે લાભકારી બોનિએ આલિએ વાન વિચારી,	મા૦
વિનય વિવેક વધેછે વધારે એ માનતાતને સપમે સુધારે,	મા૦

ચિંતા કરે ચિત્તમાં જે અમારી, એ માતતાતત્પરી બલિહારી;	મા.
હુકમ કરે તે કરે કર લેડી, એના વિના આપણું મૃત કાડી,	મા.
માનપિતાનું કથું જે ન માને, નરકવિષે તે પડે અભિમાને;	મા.

ચાંચાઈ આંખ પછિ કાંઈ ન હાય હાય.

વર્ષાનિહવા.

મોટા મહેલ બહુ બાગ અને બગીચા,
 ઉંચા ઉંચેય વળી પાથરવા ગલીચા;
 શોભા વિશેષ સુખ સ્વર્ગ સમાન યાય,
 વીંચાય આંખ પછિ કાંઈ ન હાય હાય.
 દેગે કરે હરખ હોજ અને ધુવારા,
 વાગે વિચિત્ર વળી નોખત ને નગારા;
 ચોપે ઢળે ચમર છત્ર સિરે ધરાય,
 વીંચાય આંખ પછિ કાંઈ ન હાય હાય
 સિંહાસનો સુખડનાં કદિ કેલ્ય સારા,
 માંડ્યાં કબાટ બહુ ટેબલ કે પટારા;
 પેટે ધરી કર પમગવિષે ખડાય,
 વીંચાય આંખ પછિ કાંઈ ન હાય હાય
 હાથી હજાર હથ હોય અનેક ઘેર,
 એપે અસખ્ય મહિમ મોતિ અને ઝવેર,
 આશા વિશેષ વધતી વધતાં વધાય,
 વીંચાય આંખ પછિ કાંઈ ન હાય હાય.
 હું છું સુખી નૃપતિ રાજ્ય ચલાવનાર,
 મારા અનેક સુખનો ન પમાય પાર;
 એવું અનેક સમયે અભિમાન થાય,
 વીંચાય આંખ પછિ કાંઈ ન હાય હાય.
 મારી પ્રિયા પરમ પુત્ર પવિત્ર મારા,
 આ તો બધાંય ધન ધામ ધરા અમારા,
 એના વિચાર કરતા દિનરાત જાય.

વીઆય આખ પછિ કાઈ ન હાય હાય
 લેવા ગમે સરસ નિત્ય નના તમાસા,
 ભૂધી જવાય નહિ ભોગ વિવાસ ખામા
 રામાતણા સુલગ સમવિગે રમાય,
 વીઆય આખ પછી કાઈ ન હાય હાય,
 ઘી દૂધ સાકર અને શુભ અન ખાતા,
 ફૂલેન તેવ જલ શીતલ દોષ નહાવા,
 સાફ શરીર ધન ધોનન સાચવાય,
 વીઆય આખ પછી કાઈ ન હાય હાય
 આતા અનેક જન આનદથી ઉપાડે,
 પુત્ર પ્રિયા પરમ માનડે રમાડે,
 આચાર્યનું પદ કદી પ્રણયે પમાય,
 વીઆય આખ પછિ કાઈ ન હાય હાય.
 સાથે સહોદર વમે ત્રિનયે વિવેકે,
 સસારનું મુખ ન પાછળ હોય એકે,
 સપે સગાઇ બહુ સુખ સાચવાય
 વીઆય આખ પછિ કાઈ ન હાય હાય
 સાથે જમાય શુભ ભોજન ભાવ વાવી.
 જોતી બધી જાણુસ હાવડે મગાવી,
 જોયે ધરી ચરણ ચાંપડિએ ચવાય,
 વીઆય આખ પછી કાઈ ન હાય હાય
 રિવા-કલાકૃતિનતા બહુ દોષ સારી,
 ગરાતને સરસ કૃતિ કદી વધારી,
 દેસાભિમાન વારપૂર જને રખાય,
 વીઆય આખ પછિ કાઈ ન હાય હાય
 આ છે શરીર કહુ કાચનળી કટોરી,
 આકુખ કાચ પણુ જાણ સદૃષ્ય ચોરી,
 સામાન્ય અતસમયે સહુ રક રાય,
 વીઆય આખ પછિ કાઈ ન હાય હાય
 પુત્રો કવન ધન ધામ ધરા દવેગી,

જનુ જર જગ જોમત જોગ મેની,
 વિશ્વાસ કેમ દાણુભ ગુરનો આપ ?
 વીંચાય આખ પછિ ધર્મ ન હાય હાન
 ચાનો સદાયરણુમા પ્રિયમિત મારા,
 પૂગ ધરો શુભ મનોરથ તો તમારા,
 આ દેહ તો સદૃન જો પ્રભુને લ ની,
 વીંચાય આખ પછિ ધર્મ ન હાય હાવ
 તારો તરી અનગને લવસિધુ ભારે
 ધારે પ્રસન્ન અખિનેશ્વર એ સુધારે,
 પ્રીતી જતો સમય તે ન ફરી પમાય,
 વીંચાય આખ પછિ ધર્મ ન હાય હાવ
 મેલો મમત અભિમાન સમમ ખોદુ,
 શ્રી કેશવ પ્રભુધરી નહિ ધર્મ મોદુ
 સાર સમમ જનને સુખ જો અપાય,
 વીંચાય આખ પછિ ધર્મ ન હાય હાવ

આપે તાપ અમાપ અતરવિપે ય સપ જા કામનો ?
 શાર્ફુર્ણવર્જીકૃત.

આખે આશુ પડે નડે હરહડી ચિતા મરાવે ધણી
 આસે હોઠ સુકાય હાન ન મગે નિશ્રામ લેશે ધડી
 રારવાર ધડાય ધર્મ રિસરી રાનો ધગ ધામનો,
 આપે તાપ અમાપ અતરવિપે એ સપ શા મનો ?
 વિદ્યાબ્યાસ ન થાય અથ જનનુ આયુધ્ય એજો મધુ
 મુઝે અતરમા ન ઉધમ મો જાવી ન નાગે વધુ,
 મોગા મધનરૂપ પ મરખો જે કામ છે મનો
 આપે તાપ અમાપ અતરવિપે એ સપ શા મનો ?
 શાણા શાનક સાસરા સમપણે આરા મો મીનિયી
 માતા તાત લણુલ ભાઈ ભાગિની ભાઈ ભત્રી રીનિયા,
 મિથ્યા મોહવડે અનાદર મરને વ્યાથથી આમનો

આપે તાપ અમાપ અતરવિષે એ સપ શા કામનો ?
 આધિ વ્યાધિ વધારનાર ધનને દે ધૂગધાણી ટરી,
 પિંડે પ્રેમ અપૂર્વ હોય પછુ તે લે હાથવોળે હરી,
 મુખે સનગુ રરીર સદુનુ અતે રહી નામનો,
 આપે તાપ અમાપ અતરવિષે એ સપ શા કામનો ?
 સસારે સ્વપરત્વનેદ ન દે એ છે અમળો અરે,
 એના કારણથી કુસપ સદુની સાથે કરાયા કરે
 દેનારો હૃદયે સદૈવ સ્ફુને જે દુખના કામનો,
 આપે તાપ અમાપ અતરવિષે એ સપ શા કામનો ?
 પોતાનું જન જે મનાય મનથી તેમાં કરાવે મતિ
 માના તાન અને સહોદરવિષે વિક્ષેપ પાડે અનિ,
 વાદે વેગ કરારિ અતરવિષે ગેભો અને ગામનો,
 આપે તાપ અમાપ અતરવિષે એ સપ શા કામનો ?
 ગમ્યે દેનય ક્ષેપ્યોત્કલ અને જનનને જોતર
 જેનું છેવટ છે વિચાર કરના તાપશી કૃત
 ભૂતી લે જળરો બની જગતનો જે સ્વાદ આરામનો
 આપે તાપ અમાપ અતરવિષે એ સપ શા કામનો ?

૧ સપને શુ કરવો અમારે ?

ઉપજાતિ

નિમિત્તતા ચિત્તવિષે ન થાય, દુઃખાણથી કા પછુ દૂર જાય
 વાધો વૃથા વાદ મરી વધારે, એ સપને શુ કરવો અમારે ?
 સદા રખાવે સ્વપરત્વનેદ, મગાય જે સકટશી કેદ
 પડે ન સતાપ કરો નિસારે, એ સપને શુ કરવો અમારે ?
 સકામ સબંધવિષે કરાવે, સસારના દોષવડે ઠરાવે,
 અસહ જે અતર માર મારે, એ સપને શુ કરવો અમારે ?
 પ્રિયનણુ વિપ્રિય કેમ થાય, પુત્રોત્કલ કેમ મમત્વ જાય,
 આસક્તિ બધાય વિનાવિચાર, એ સપને શુ કરવો અમારે ?
 રીતિનુ લોહિ સુકાષ જાય ચાતુર્પ ચારે ગમથી સુકાય,
 મુડે અમુડે વગિ વ્હાણુ વ્હારે, એ સપને શુ કરવો અમારે ?

૬ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?

ઉપજાતિ

જાતે ન દે દેશ વિદેશ જાના, કોડે ન દે કોઈ દિને કમાના,
સ સારના તાપનડે વિદારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
આપે સદા બધન સર્વ રીતે, વિપત્તિમા જીવન નિલ નીતે;
ડહ પના ખૂન વળી વધારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
સદા રખાવે સ્વપગત્વભાવ, બાધી બગાડે સહુનો સ્વભાવ,
સ સારમા દુખાદ માર મારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
સદા કરે ઉઘમમા ઉદાસ, ગમે ન સબધવિષે નિવાસ
નેરે પડે નીર અખડ ધારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
અમૂલ્ય આ દેહ પડાવનાર, વિપત્તિને વેર વધારનાર;
બોળે સમુદે વળિ બહાણુ બધારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
વિચાર આચાર રહે અધૂરા, મનેરયો કોઈ ન થાય પૂરા,
જ્યા બધુ છેનટે થાય ત્યારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
ભવાટવીમાં ભટકાવનાર, સ્વર્ગ જગતુ અટકાવનાર;
જેને પ્રતાપે નરકે પધારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
આવે ન જે આખર કાંઈ કામ, ન થાય જેથી મનને મિરામ,
શ્રીરામનુ નામ સદા નિસારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
સ્વાર્થે થકી સત્ય સદા જણાય, સબધથી માત્ર વડો ગણાય,
છે સ્વાર્થનુ રૂપ જરૂર જ્યારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
રીખાય છે રોગનિષે શરીર, ત્યારે બને અતર આ અનીર,
બાલો ન લાગે મનમા લગારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
વીચાય છે આખર આખ જ્યારે પડે ચિતામા તન નેમ ત્યારે,
જે કામ લાગે ન કરો પ્રકારે, એ પ્રેમને શુ કરવો અમારે ?
અસાર સબધ સમગ્ર ખોટુ, ન કેશનાધીશધિ કોઈ ખોટુ,
પાડે સદા એ પ્રબુને પનારે, એ પ્રેમનુ કામ સદા અમારે

પ્રેમનુ પરિણામ

દોહરા

મરે માઝી જલવિના, જગ ન લાગે વદન,
 પ્રેમતણા પરિણામમા, આખર એ છે સાર.
 પતંગ અમિવિ પડી પવમા સગગી જાય,
 પ્રેમનણા પરિણામમા, આખર એ દસ ધા.
 એક જતા ખીનુ મરે, સારસ પદ્મિનિશેન,
 પ્રેમતણા પરિણામને, દુરથળી આદેશ
 જાતિભેદ જતો રહે, નિપરીન વૃત્તિ જણાય
 પ્રેમતણા પરિણામમા, તન-મન પરવશ થાય
 લાખ સર્વ લુટાય છે, હાનિ થાય હજાર
 પ્રેમતણા પરિણામમા, વઢે વિનય-વિચાર
 વિદ્યાખાસ પડ્યો રહે ઉદમ કમો ન થાય,
 પ્રેમનણા પરિણામમા, ઉદય ન લેશ કરાય
 આ સસારવિષે સદા ચિત્ત ઉચક થઈ જાય,
 પ્રેમતણા પરિણામમા, છાન મિથ્યા જાય
 આખે આસુ પડ્યા કરે, શરીર સાર સુકાઈ,
 પ્રેમતણા પરિણામમા, કારણ નહી કગાય
 તન-મન લાન તજે બહુ જુખ તરસ જુવાય,
 પ્રેમતણા પરિણામમા વિશેષ વધુશી જાય
 સત્યાસત્ય ન સામજે, અનિષ્ટનો ભય થાય
 પ્રેમતણા પરિણામમા, અગણિત ગોયા ખાઈ
 વ્હાનને વેગી કરે, વેગી વ્હાના થાય,
 પ્રેમનણા પરિણામમા, ધરશીટે ધર જાય
 માના તાત સખા અને, પ્રિયા રુવે બહુ રે
 પ્રેમનણા પરિણામમા, અનરખજુમાં વે
 મર્મવચન ખમરા પડે, આસા અધમય જાય,
 પ્રેમનણા પરિણામમા શી રીતે મુખ થાય
 તાપ ત્રિધા તન-મનવિશે જાળે છે દિનગત,

પ્રેમતણા પરિણામમા, કાંઈ ન કરવી વાન
 પ્રેમ કરવા પણ પડે, કરથી વારવાર
 પ્રેમતણા પરિણામમા, ઈશ્વર લે અનતાર
 પ્રયત્નરણ નહિ પ્રેમનું દુનયી કડી રાખાય,
 પ્રેમતણા પરિણામમાં, પ્રાણ પરોણા થાય
 આધિ વ્યાધિ ઉપાધિઓ, પ્રેમતણા પરિણામ,
 પ્રેમતણા નધન બદ્ધ, બારે હામોગમ
 સ્વાર્થવિના કાંઈ નથી, પ્રેમ અર્થનું રૂપ,
 સ્વાર્થપણા પરિણામને દુ દેવો છે ધ્રુવ
 પ્રેમ અગ્નિપણાતણો અગ્નિ મળે વિદ્વાન
 પ્રેમતણા પરિણામમા, હાથ થયું હેરાન
 લાનલગન થાતા નથી સેવા સુખ ન કરાય
 પ્રેમતણા પરિણામમા, સુલિજન ગોચા ખાલ
 ધર્મ કર્મ સૂઝે નહી, મૃત્યુ લેરા ધાય,
 પ્રેમતણા પરિણામમા, ઈશ્વર આરો બપ
 નિસમ વિરોધા રહી શ્વેતર પડે બધાય
 પ્રેમ જોમ આ પિત્રને બધનમરક થાય
 જન્મ-મરણ ધરના પડે અગણિત પીડા થાય
 પ્રેમતણા પરિણામમા, જમને દારે જલ
 પ્રેમ હોય ઈશ્વરવિરો તો છુટ્યા સસાર
 નહિ તો હાથાં હાથથી, આ અમૂલ અનતા
 પ્રેમ રાખના અર્થનો નિશ્ચય કરો ન થાય
 પ્રસંગે વશ સર્વદા, અનેક અર્થ કરાય

વિદ્યાવિષે

દાહ્ય

- તન મનની પીડા ટળે, લયનુ થાય ન લાન.
- સુખ ઉપજાવે સર્વને વિદ્યાતનવિધાન
- મુખ મગ સમારને, શ્રેય રખાવે સાન

સાચુ આપે સર્વને, સદ્ગુણ સાથે જ્ઞાન.
 વિનય-નિવેક-વિચારનું, વિદ્યા નયન નિધાન
 અસાર આ સસારમા, એ અમૃતનું પાન
 ગતિ કરીને લોકમા, પમિત પુણ્ય પમાય
 વિદ્યાદાન સુધારસે, અજર અમર સહુ યાય
 નૃપ તપ ધ્યાન સમાધિ એ, એને છે આધીન,
 સત્કર્મો સધળા ખરે, તે વિદ્યામા લીન.
 સર્વે સુખ સપતિનું, વિદ્યાદાન નિધાન,
 એ ગરણ્યથી આપવું એ વિદ્યાનું દાન
 અભયદાન પણ એજ છે, એજ અનનુ દાન
 વિવિધ દાનનું ધામ છે, વિદ્યાદાનવિધાન

કુટિલ સ્ત્રી કેમ સુધરે ?

દ્રુતવિલંબિત

ન સુધરે સુધરેલ સખીયકી, ન સુધરે સુધરેલ પતિયકી
 ન સુધરે સુધરેલ મતિયકી કુટિલ જે વનિતા નકી નકી
 ન સુધરે કદિ અદ્ભુત જૂઠણે, ન સુધરે કરતા બહુ દુપણે
 ન સુધરે રસમા મલકા પણે, ન સુધરે પડતા જલ પાપણે
 ન સુધરે ધન-ધૌવન દેખતા, ન સુધરે નિજ દેવત લેખતા,
 ન સુધરે બહુ હેત બતાવતા, ન સુધરે સધળું સમજાવતા
 ન સુધરે મહુ કાન બચાવતાં ન સુધરે કરમોહિ નચાવતા,
 ન સુધરે મર ભોજન ભાવતા, ન સુધરે શુભચોગ લખાવતા
 ન સુધરે પગમા પડાવડે, ન સુધરે છનમા છડાવડે,
 ન સુધરે શુભ જોડ જડાવડે ન સુધરે મમતે મરવાવડે,
 ન સુધરે બહુ લોભ લગાવતા, ન સુધરે રતિરમ રમાડતા,
 ન સુધરે કુલગત બતાડતા, ન સુધરે કદિ માન ધટાડતા
 ન સુધરે બહુ માર પગડથી, ન સુધરે ધરમા ધડમારથી
 ન સુધરે ધરખાર વહી જતાં, ન સુધરે અતિદીન થયા છતા
 ન સુધરે શુભ સતનિ પામતા, ન સુધરે સગળાં સુખ જામતા,
 ત્રિયમળા સુધરે નિજબોધથી, મનવિરે સુખકારક સોધથી

શું થાય ?

અવગતિ.

શું થાય ? સુખાય સદૈવ ચર્મ, કરાય શું ? કેવલ દુષ્ટ કર્મ;
શું સાંભરે ? પુત્ર-કલત્રઆદિ, ભુવો અરે । વર્તન આ અનાદિ,
તન્નય શું ? ધર્મ અને વિચારો, ભરાય શું ? પેટ અને પટારો;
વધાય શું ? વેણુ કંઠાર ભારે, કસ્યાણુની વાત કરાય ક્યારે ?

પવા સકલ જનને મળો સન્મિત્ર આ સંસારમાં.

હરિગીત.

કારણવિના સંબંધ બાંધી પ્રેમ પૂણું વધારતા,
આ લોક ને પરલોકની સુખરૂપ વાત વિચારતા;
ઉપદેશ આપે સદ્ગુણોનો નિત્ય શુભ આકારમાં,
એવા સકલ જનને મળો સન્મિત્ર આ સંસારમાં
નિજ નાત કે કુલજાતિમાં સંબંધમાં જે બેવડા,
શુભ વય અને વિદ્યાવિષે જે તરત લાગે તેવડા;
જેનાં સદા મન-બુદ્ધિ-મલ વધતાં રહે વિસ્તારમાં,
એવા સકલ જનને મળો સન્મિત્ર આ સંસારમાં
પ્રિય પિંડનાં જે પાપ તે નરમાસમાજ નિવારતા,
મન જાય જે મર્યાદ મેલી વિનયથી તો વારતા.
દ્રાદિ કરે ઉપકાર પણુ ભારે ન ભારે ભારમાં,
એવા સકલ જનને મળો સન્મિત્ર આ સંસારમાં
જે દુર્મુખો કે દ્વેષ દિનદિન મિત્રમા દેખાયછે,
તેને તળવી ગુકિતથી ગુણમાં ગણીને ગાયછે,
બ્રમ ભેદ આજસ ઉંઘને જોદી કઢાવે ખારમાં,
એવા સકલ જનને મળો સન્મિત્ર આ સંસારમાં
સુખ-દુઃખમાં સાથે રહે નિજ દુર્ધ-શોક શમાવતા,
અપમાન કરિએ તોય પણુ મનમાં ન લેશે લાવતા;
હિન હેાય તે હૈયે ધરી પ્રીતે કરે પલવારમાં,
એવા સકલ જનને મળો સન્મિત્ર આ સંસારમાં

વિદ્યા-વિનયથી યુક્ત સદ્ગુણુમા મદા જે લીન છે,
 પૂરા પરાક્રમવાન પણ જે પ્રેમમાં આધીન છે,
 ભાવે ભાણાવે ભેદ જે વાટે ફગી ધરનારમા,
 એવા સકલ જનને મળેા સન્મિત્ર આ સ સાગમા
 તન-મનતણા જે તાપને ટાળે વળી ક્ષણુ એકમા,-
 હારી ગયા જે હોશ તો ટોકી રખાવે ટેકમા,
 પામે રહે પોતે વગી વગમા બધા વ્યવહારમાં,
 એવા સકલ જનને મળેા સન્મિત્ર આ સ સાગમા
 માયા સહોદરરૂપ શુભ નારીસમાન થઇ રહે,
 કડવા કથોરાં વેણુને સાકરસમાન કરી કહે;
 શ્રિય હોય તે પ્રેમે કરે પલગ્ન રહે જે પ્યારમા,
 એવા સકલ જનને મળેા સન્મિત્ર આ સંસારમા,
 જેને નિહાળી નયનમાથી હર્ષના અશ્રુ ખરે,
 જેને મળીને હૃદય શાન્ત થઈ સદા સુખમા દે,
 અધિકાર રૂઝ મેળવે સરકાર કે દરબારમા,
 એવા સકલ જનને મળેા મન્મિત્ર આ સ સારમા
 કીર્તિ પ્રકાશે લોકમા જેના પ્રકામે આપણી,
 જેના પ્રતાપે સાપડે સદ્ગોષ્ઠરૂપ મહામણી,
 મનને વળાવે વિનય રાખી અખિયજગદાધારમા,
 એવા સકલ જનને મળેા સન્મિત્ર આ સ સારમા
 શ્રીકૃષ્ણ અર્જુનને અને હનુમાન સીતાકાન્તને,
 વસુદેવના મુત સાપડ્યા કેશન મુદામા શાન્તને,
 ઉપકાર કરવામાં અને પાછળ નહીં પરમાર્થમા,
 એવા સકલ જનને મળેા સન્મિત્ર આ સ સારમા

* સુજનતાવિષે

ચાર્વલ-વસન

સાચુ જે સુખ આપનાર ગુણુનો ભગાર ભારે અનિ,
 પૂરા પુણ્યપત્રે પરિન જનને જેથી મળે સન્મતિ,

• એક શાસ્ત્રલિખિકિત અને બીજે વસ્તુતલિકા એમ નવી પદ્ધતિ મારે વખ્યા

૭ ૧૭ જનનત છુદી શોકવર્ણ પણ પ્રકરસ આપે છે

સન્માર્ગે શુભરૂપ સત્પુરુષને જે વખત ને વાલ
 બનેથી પાડુ તે અરે સુજનતા મ સારમાં દુર્ગમ
 વિદ્યા મનુ શ્રમવડે કદિ જન્મ થાય,
 મનો કષ્ટે રજકણો પળુ તે ગણાય,
 સાચી અરે સુજનતા ન મળે શ્રમેથી,
 મઆન્માં ન પળુ દુર્લભ કાંઈ એથી
 મોનાને તુમ પાજરે પકડિને રાખ્યો કદી કાગડો,
 સભાળી શુભ ખાનપાન દહને પ્રેમે પદાગી ધણો,
 મ્વાધી તે શુભના સમાન પદની પામે અરે પાપિએ,
 આવે દુર્જનમાં નહી સુજનતા મિદાન એરો યયો
 શ્રીરામ નામ દર્શ પોષ્યને પદાવે,
 તો તે પડે પણ ન અર્થારિયાર આવે,
 સપત્તિને શ્રમવડે કદિ મેળાય,
 માજન્ય શુ શ્રમવડે પણ પ્રાપ્ત થાય ?
 રમી રમવડે ક્યુ કરવડે કારીગરે કૂકડુ,
 કપે સુદર તેમ રાજ કમ્તુ હિડી પડે દુકડુ,
 શુ તે થાય સજીવ કોઈ દિનમે ચીચી કરે ચાચથી,
 વિદ્યા યનવડે મળે, સુજનતા ક્યાંથી મળે યનથી ?
 સસારમાં સુનભ છે ધન યન ચાતા
 દીની નથી સુજનતા શ્રમથી પમાતા,
 તામ્બુ નરે નરમ રખતુ દીર્ઘ થાય
 શુ કાંઈ કોમ પણ રીતવડે તણાય ?
 આ સસારનિમે મહા કમ્બુ છે માજન્યતા આનની,
 પ્યારા તે મળવા તથાપિ મનમાં ઉત્કંઠા લાવરી,
 તીનિ ન્યાય વિવેક બુદ્ધિવધી જા શુ નહોં સાપડે,
 સાચા ઉદ્યમને અને અકબને ઈશી નહોં આપડે
 પ્રેમે તમે પરમ મિત્ર સુપત્ન રાખો,
 માજન્યનો સરસ તો રસ આપ ચાખો,
 આ લોકમાં પરમ કીર્તિ વધાવનાર,
 સસારસાગરતળો શુભ મ્બુધાર

આ સસારવિષે સદા સુકુલમા તે જન્મ પામે લાવે,
વિદ્યા ધામ ધરા અને ધનવિષે તે જીવ જામે લાવે,
પામે ભોગવિલાસ રાજ્યમુખનો લાવો લહે લ્હાણુથી,
જેણે જન્મ ધરી કરી સુજનતા પ્યારી સદા પ્રાણુથી
સોરઠા

શ્રેષ્ઠ સુજનતા નાવ, આ ભવજન્ય તરવાવિષે?
કેમ વિસારો સાવ, જન બન શુદ્ધિ મળ્યા છતાં.
સાધનરૂપ શરીર, હૃદય સમલ વગા બધી,
વાહ વિચારો પીર ત્યાં મુધી સધણી યશે
જીવ-દેહસંયોગ, જે અસર પૂરો થયો,
ક્યા છે બીજો યોગ, શાણા તે સંભાળને

વિનાશકાલ

૧

ઉપજાતિ

મુખોધમા સાર મ્હો ન લાગે, સજબમા રોજ વિરોધ તમે,
વધે દુરાચાર ઘટે સમૃદ્ધિ, વિનાશકાને વિપરીત શુદ્ધિ
થયા કરે પાપવિષે પ્રવૃત્તિ, પ્રપચમાથી ન ગમે નિવૃત્તિ
નિકારની થાય વિરોધ વૃદ્ધિ, વિનાશકાને વિપરીત શુદ્ધિ
કુસપને ક્યેશ ગમે વધારે, નિપત્તિમા ધૈર્ય ન ચિત્ત ધારે,
કુલમથી હાય દરાય નહિ, વિનાશકાને વિપરીત વૃત્તિ
પોને કરેજી સવળુ નિહાળે, આપ્તોત્ત્યા અતરને ઉકાળે,
ક્યાથી અરે સાપકશે શુશુદ્ધિ વિનાશકાને વિપરીત વૃત્તિ.
અહે સદા ચિત્ત વિચિત્ર ચાને, સુખી થયાના નિષેધો ન પાગે,
વિદ્યા કના ને વલુમે વિગુદ્ધિ વિનાશકાને વિપરીત શુદ્ધિ
મોટાછતે માન મમન નામે, બધાઈ બુઝાઈ સમાન જામે,
આવે અનાચાર અને અશુદ્ધિ, વિનાશકાને વિપરીત શુદ્ધિ
વિદ્યા ક્યા કાષ્ટ કરે ન કામ ન સાંભરે સદગુણધામ રામ,
અહે કોરો અનચિત્ત-શુદ્ધિ, વિનાશકાને વિપરીત શુદ્ધિ
મદા ભરેનો મિત્રે વિચારે લાવે ભણેનો નર ને પ ભારે;
કરે કટાણે કમળી કુશુદ્ધિ, વિનાશકાને વિપરીત શુદ્ધિ

કેકયી માતા વરદાન લેતા, શ્રીરામને ત્યા વનવાસ દેતા,
પામ્યા પત્ની અતરમા મિરામ, વિનાશકાને વિધિ હોય વામ
મારીય માયામૃગ મારવાને, જાણ્યા છતા શ્રીમુનશરામે,
કરી પ્રિયાધીન થઈ અટૂતિ, વિનાશકાને વિચરીત જ્ઞતિ
હરી જગે પાછા કોઈ નારી, માપાવડે વાત ન તે વિચારી
હાર્યા પ્રિયાનો હૃદ જોઈ રામ વિનાશકાને વિધિ હોય વામ
નીધ્યુ રહે તે મૃગનુ શરીર, ત્યા તો ગયા લક્ષ્મણુ ધીર નીઝ—
શામિત્રિ આવો' સુણી વાક્ય આમ, વિનાશકાને વિધિ હોય વામ
મીતા મહાપુણ્ય પવિત્ર આપ, હરી ગયો રાવણુ દુષ્ટ પાપ
એવ્યા પછી અતર પૂર્ણકામ વિનાશકાને વિધિ હોય વામ
લમ જગા આખર અશિતાપે રજો પડ્યો રાવણુ તેજ પાપે,
ટપ્પા નક્ક સર્વ નક્કસ નક્ક, વિનાશકાને વિધિ હોય વામ
શ્રીસામનુ એવન ઇચ્છનારા, સતી નથી જે કાણુ એક ન્યાગ,
તેજો તત્ત્યા અદ્રકનાનનામ વિનાશકાને વિધિ હોય વામ
એવા તજે જે નહિ કોઈ ટાણે તે જાપને ઘેર ગયા પરાણે
મયામિમા દેહ દહો સકામ, વિનાશકાને વિધિ હોય વામ

વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય,
મુગ્ધી

સદુદ્યોગની વાત શાને વિચારો ?
વળે શુ કરે સાવ ખોટા વિચારો
સુવિદ્યાવિના જૂત ઝાઝા બરાય,
વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય
બહો કોણુ કયા એક વિદ્યા વિવેકે ?
રહે જાણુ સત્કર્મમાં એક દેકે ?
કુલ દે દકાકૂટમાં કાન જાણ.
વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય
જમે ને રમે કે બમે વાટધાટે
યશે શુ ન તેનો લગારે ઉચાટે,

ગયો કાલ જો તો પછી શું કરાય ?
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય.
 વ્યવસ્થાવડે સૃષ્ટિ આવી રચાઇ,
 વ્યવસ્થાવડે બાઈ ભોળાઇ ભાઈ;
 ખરા લાભનું પાત્ર એથી યવાય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય.
 વ્યવસ્થાવડે પશ્વિઓ આળ બાધે,
 વ્યવસ્થાવડે ઇશ સંબંધ સાધે;
 વ્યવસ્થાવડે સર્વનો જન્મ થાય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય.
 ભણ્યાં ભાષણો ભાર રાખી સભામાં,
 ઉડી જાયછે બાઈ તે મર્વ વામાં;
 ભલે લોકનાં ચિત્ત ચોપે હરાય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય.
 ભલે હોય પાસે વધારે રૂપૈયા,
 ભલે બારણે બેસતા હોય ભૈયા;
 બલે બુદ્ધિએ યુક્તિએ પૂર્ણ કાય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય.
 બહુવાય ભાવે ભલે સ્તીજનોને,
 ગણવાય જાનીજનોમાં ગુણોને;
 ભલે ધર્મની વાત ધારી ધણય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય.
 ભલે કાલ કે દેશ સારા તમારા,
 ભલે બાંધિએ બાલકો કાજ ધારા;
 પ્રણા ધાટ સારા નકારા ધકાય.
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય.
 સુધારો કરો સંચરો કાં નિદેશે,
 રિત્રાવો ભલે લોકને કેક વેશે;
 ભલે સી દરોં સતદાડી, તણાય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય.

અહો પૃથ્વી પાણી અને આલ એવાં,
 જુઓ વસ્તુઓ ચંદ્ર-સૂર્યાદિ જેવાં;
 વ્યવસ્થાવડે લોક સર્વે સચામ,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય
 ભણો કે તણો કે ધણો ડાળ ધાલો,
 બની કે ફની મળામાં મોજ મહાલો;
 નથી કામનું કંઈ સાચું સદાય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય
 જુએ જાય છે ગ્રાણે ને દુઃખ દાડી,
 નથી છુદ્ધિને કાગમાંહિ લગાડી,
 અરે હાયરે નીર આંખે ભરાય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય
 જુઓ વંત્ર તત્રો વ્યવસ્થા વ્યક્ષે,
 વ્યવસ્થાવિના કાં પડો અધકૂષે ?
 વ્યવસ્થા કરે તો સુખેથી તરાય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય.
 ગયા રાજ ને પાટ ક્યાં દાડે એવા,
 થયા આપણે કાષ્ટની નાર જેવા,
 રહો શું હવે રોષમાં રંક-રામ,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય
 અરે દેગની દાઝ તો બેશ યાવો,
 નમાઈ તમે માન મોટું નિભાવો,
 સુયો કા હવે સોડ તાણી સફાય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ એકે ન થાય
 કરો સર્વ તે પથરે જેમ પાણી,
 વ્યવસ્થાવિના સર્વ છે ધૂળધાણી;
 પગે દેશવાધીયને જો પડાય,
 વ્યવસ્થાવિના કામ તો સર્વ થાય.

શી રીતથી સુજન અંતર મોહ્યાય ?

વર્ણનતિલા

વાણી-ક્રિયા અપરથી પ્રકટે અનેક,
 વેગે વિચાર કરતાં વિસરે વિવેક;
 અનંત સુખ અતિ ચંચલ છે સદાય,
 શી રીતથી સુજન અંતર ઓળખાય ?
 દાઢે અગ્રામ નહિ આકૃતિનો અભાવ,
 આકાશની સદૃશ નિર્મલ છે રચાવ;
 આંખે અદૃશ્ય નહિ કાનવડે સુણાય,
 શી રીતથી સુજનઅંતર ઓળખાય ?
 જે હોય ગંધ ગુણ નાકવડે સુંઘાય,
 જે સ્વાદ હોય રસ તો મુખથી ચખાય;
 ક્યાં રૂપ રંગ ચુલુભાનિ વગી જણાય;
 શી રીતથી સુજનઅંતર ઓળખાય ?
 ખૂરે અકાર પણ અંદ્ર કશું ન જાણે,
 જ્યાં પ્રેમપાન જન ત્યાં પણ એ પ્રમાણે;
 દીડી વિચિત્ર રચના ન જણી ગણાય,
 શી રીતથી સુજનઅંતર ઓળખાય ?
 વિશ્વાસ હોય વળિ તો અનુકૂલ આવે,
 લાગે સદેવ પ્રતિકૂલ અહો અભાવે;
 સર્વે વિચાર સહુના મનમાં સમાય,
 શી રીતથી સુજનઅંતર ઓળખાય ?
 જાણે ક્રિયા ઉપરથી નિજ ચિત્ત જેવું,
 માની લહે ઉપરથી જન સર્વ એવું;
 ખોટું ખરું અરર તે પરથી વદાય,
 શી રીતથી સુજનઅંતર ઓળખાય ?
 મોટા જનો અરર કેક અથા મરાઈ,
 જામ્યાં પરસ્પર કુસંધ અને લગાઈ;
 અત્યંત બુદ્ધિબદ્ધ તોપણ ભૂવ યાય,
 શી રીતથી સુજનઅંતર ઓળખાય ?

પ્રેમી જણાય પણ અતર હોય વેર
માલી મિદાસ પણ ઉપર હોય ઝેર,
આ મન્દગ્નન અતિ અહ્મુત હાય હાય
શી રીતથી સુજનઅતર ઝોળખાય ?
છે એમ તોય ગુણ-દુર્ગુણના પ્રભાવે,
વાણી સદાયરણુ ભાવ અને વિભાવે,
અખ્યામ રોજ વધતો વધતો કરાય,
એ રીતથી સુજન અતર ઝોળખાય
દોહરો

કાંઈ વાત છે તોય પણ, પરિચય પૂરો થાય,
કેશવ અનુભવ અન્યથી, અતર સહજ જણાય

વગે સગે કામ સમય થાય

ઉપજાતિ

વિદ્યા કના કામ ન લેશ લાગે, ધને જને ભીડ ન લાછ*ભાગે
શુ કામ આવે બન છુદ્ધિકાય ? વગે સગે કામ સમય થાય
શા કામના ન્યાય અને સુનીતિ, પડી રહે છે શુભ સર્વ રીતિ,
સખધથી કાઈ નહી સધાય, વગે સગે કામ સમય થાય
ન રૂપ-રંગે પણ લાલ ભાઈ, બેઠા રહે બેન બનેવિ બાઈ,
સદૈવ શરાતન દૂર જાય, વગે સગે કામ સમય થાય
સુદુ રહે સૌહાર્દ સર્વ વાતે, પોત્રી રહે પ્રીતિ વળી નિરાતે,
લાવી રૂપયા મર લાય ખાય, વગે સગે કામ સમય થાય.
ન નાસિમગ્ને સ્વર સલગાય, ન કાનથી કામ કરુ કરાય,
આખે કરી અત નહી ખનાય વગે સગે કામ સમય થાય
હાથેયળી થાય ન હાનયાન મુખે ન દેખાય જમત વિશાત
પગે કરી ગપ નહી પમાય, વગે સગે કામ સમય થાય
પ્રીતો રહે સોદર મ્હાર મેશી, નવેળુમા સ્થાનક બાર પેશી,
ત કાવિના સાકડમા ફરાય, વગે સગે કામ સમય થાય

નહી તળાવે જઈ રોજ નહાય. અશક્તનો એમજ કાલ જાય
 ધૂંધો અરે દેસ દરે ઉપાય આ આપણુ સર્ તણાઈ જાય.
 પડ્યા પડ્યા એમ મુખે વદાય, અશક્તનો એમજ કાલ જાય.
 ચલાય બે ચાર ધડી ન તેથી જાય થાકી શ્રમ થાય તેથી,
 ન પેટ પૂરે પણ તે કમાય, અશક્તનો એમજ કાલ જાય
 કરે નહિ પોષણ કોઈનું તે, સુખીપણુ નિલ મનાય સૂતે,
 વિચાર મોટા મનમાં સમાય, અશક્તનો એમજ કાલ જાય
 જમા લ્યા થકી તે અપમાન પામે, ધને જને કોઈ દિને ન જામે,
 રહે પરાધીનપણે સદાય, અશક્તનો એમજ કાલ જાય
 જનાગરથી લોક સદા ડગવે, વિપત્તિમાં કોઈ ન પાસ આવે,
 વિનાપરાધે પણ માર ખાય, અશક્તનો એમજ કાલ જાય
 ન્યાપી રહેવા હઠિને ન કોષે, બધાય છે તે બમણો અબોષે,
 નહી સદાચારવિષે ચનાય, અશક્તનો એમજ કાલ જાય
 સ્વાખ્યાય પૂજા જપ પાર માના, સૂટે નહિ માર્ગ સુખમવાળા,
 પરાય સોણે પણ શુ સધાય ? અશક્તનો એમજ કાલ જાય
 હાહરે!

એ રીતે આ લોકમાં, કાંઈ કાન અશક્ત,
 સહજ સદ્ગત તે થાય જો, કેશન હરિ અનુરક્ત

પ્રસ્તાવિક

અનુદ્યુ

પોતાના પેટને માટે, કોઈ પાસે જઈ કશું;
 માગે તે મૂખમાં મૂખ, બને બે પગનો પશુ
 હોય આપી શકે એવો, ન આપે અર્થિને અરે,
 ન જાણે પરપીડા તે, શામાટે છુટતા કરે ?
 ધનહીન અને દીન, તે સામે સુમને ધર;
 પ્રિવેક્ષ્ટિની રીતે, શા એ બેમાહિ અતર
 ન સાંઠ નરતુ દેખે, અરે આપડે ચડે,
 અધને અપ્રિવેક્ષિતા વિચારો ફેર સો પડે ?

મહાસપત્તિનો સ્વામી, અત્યંત સુખમાં વસે,
 બીજો નિર્ધન સતોતી એ બેમાં ફેર શો દશે ?
 મોટાને માનહાનિ કે, અથવા મોન આપડે
 વિદ્વાનો એમ કે' છે કે, એમાં તે બેદ તો પડે !
 મહાદેવ ઉમાનાથ, કે કેશવ દરિ પ્રતિ,
 ફરીએ ભાવથી ભક્તિ, મુઝાય નહિ તો મનિ

उदयना साधनोचिते

अनुष्टुप्

જન્મતાંવિત વિદ્વાન સમર્થ કૌણિયાય છે
 અભ્યાસે ને અનુભવે, જતા કાલ વધાય છે.
 ભણ્યાગણ્યા બને ભાર્ષ તે રૂથા સર્વ જાય છે
 વિના ઉત્સાહથી ક્યાહિ કોપથી ક્યાં વધાય છે ?
 અભ્યાસે ને અનુભવે ફેરે ઉચ્ચ આદરે
 બન-શુદ્ધિવિનાનાથી વધાય નહિ આખરે
 ભણેગણે બને જાણુ બન શુદ્ધિવિરે બહુ
 સદાય હોય જો સાથે તો વધે વેગમાં સહુ
 વિદ્યા વગ વળી કાન નલ શુદ્ધિ બધાય છે,
 કૃપા કેશનની હોય તો મનુષ્યે વધાય છે
 અભ્યાસે ને અનુભવે ધણીય અથડાય છે
 કૃપા કેશનની હોય તો આગળ વધાય છે,
 રહે ધનાયો ઘરમાં કામનો હોય કાયર
 અહો ઉત્પને પામે ધારે જો કર ઇશ્વર
 વધતુ ઘટતુ એની પ્રત્યના કરવી નહિ
 કાન ને વધની સાથે, દશાઓ જાય છે વહી

પ્રસ્તાવિક

અનુભવ

અપ્યો ન લાવથી મિથા, જન્મે તે જન એમજ,
 અપ્યો હતા મરો જૂની, તેનોય જન્મ તેમજ
 અસક્ત હોય જે અગે, નહિ તે કઈ કામનો,
 ખીજનેશક્તિ પામીને, પીડે તે નર નામનો
 મિથાવાન ન જે હોય, તેને મૂર્ખ પ્રમાણુવો;
 મિથા જણી ડરે વાદ, તેનેર તેમ જણવો.
 હોય નિર્ધન જે સાન, તે સદા જીવતે મુવો;
 ધન પામી મદી જાય, તેને તે રીનથી જુઓ
 ન પામે સુખ સસારે, તેને કાણુ કહે નર,
 સુખી છતા રહે એતો, તે તો કેવલ પામર
 ન પામે સુખ સસારે, શુ તેના નામને રૂવો ?
 ન આપે સુખ ખીજને, તે સુખી જીવતે મુવો
 સહજપ્રાપ્ત જે હોય, તેનો ત્યાગ કરે અરે,
 સર્વથા સુખ ને બોજ, તેનાથી નાસતા રૂરે.
 સહજપ્રાપ્તને પામી, ન જણી ચોખ્ખતા જરા,
 આનંદ સુખના સર્વ, પિડ્યા થાયછે પર
 સર્વ સંયોગને મારે, જેને દુર્લભતા અરે,
 જીવે તોય મરેતો તે, ખીજતુ શુ બધુ કરે ?
 નીચમા નીચને ઘેર, જન્મી નીચ જે રહે,
 એવા અકર્મીને કાણુ, જણીને જીવતો કહે ?
 ન કરે અન્યને ઉચ્ચ, જે ઉચ્ચ જાતનો ચર્ધ,
 દુહના સરખો તેને, જીવતો કાઈ કે' નહીં.

વિવેકીણ જીવન ઇમ બીતે

ઉપજાતિ

અસારનો સાર લહે વિચારી, રહે સદા ચચલ ચિત્ત મારી,
 ન માય તે કપર કાઈ રીતે, વિવેકીણુ જીવન એમ બીતે

નના કરે ઇશ્વરમાદિ ચિત્ત, મેના કરે સર્ગશુદ્ધિ રિત,
પરિવ્રજા પ્રાણસમાન પામે, મહાજનો જીવન એમ ગાળે
આમ નતા ઉપરથી ધરાવે, ન મોધમા તો પણ શોધ આવે,
અ તે અનાસ તપણે નિહાળે, મહાજનો જીવન એમ ગાળે
તૃણાનર એ ન તણાય તે તો, જો નહીં માદિ બદાર એ તો,
હામાદિ હાનાહન અમિત્રાગે, મહાજનો જીવન એમ ગાળે,
શમે દમે સંકટમાદિ શરા, સમાનની પાસ સગા અધૂરા,
સુખ-મતે ચીનરડે ઉગ્ગે મહાજનો જીવન એમ ગાળે
સુખે સદુદ્યોગ સદૈવ સાધે, સુમાર્ગની ઉપર લક્ષ બાધ,
પોને ન બધાય મમતમાળે, મહાજનો જીવન એમ ગાળે
ન પારકું કોઇ જણાય તેને આપુ જગત આત્મસમાન જેને,
બનાદનીના બધને ન લાગે મહાજનો જીવન એમ ગાળે
કુળમા કે વનમા રમે છે, જપે તપે ઇન્દ્રિયને દમે છે,
આનંદમા આખર આખ દાગે મહાજનો જીવન એમ ગાળે
માણુ સર્વે જન જેમ પામે, જે રીતથી દુખથળ વિરામે,
તેવે પ્રધારે વધને વળાવે, મહાજનો જીવન એમ ગાળે
ગોધે નિરાતે હરિને સુમેથી, ન લાજ નેજે પર કોઈ એથી,
નોખા રહે કેશન ઇન્દ્રજને, મહાજનો જીવન એમ ગાળે

પ્રાસ્તાવિક

[૧]

સોરઠા

ઉદ્ધમ કરે અપાર, કર્મ કંઠણુ જે હોય તો
ન મળે લાભ લગાર, અનુભવ અ તે આવશે
લાઝ્ય લાનુ પરખાય પાણી અ ત પ્રજાવડે,
અનુભવ અન્તે યાય, માન કશુ કરિએ નહિ
જન્મે તે સડુ જાય, મેલી ધન જન ધામને,
તોપણુ બોધ ન યાય બે પમનાળા બેનને
નતા વમને દાર નોયા સુનાનને

તોય વિવેક વિચાર, ક્યાં આવે છે કોઈને ?
ઉત્તમ લક્ષ્મી-અવતાર, ન જાણ્યો જે ભગવાનને
હારી ગયો ગમાર, છતી બાજુ જોરમાં.

(૨)

ઉપરથી વૈરાગ્ય, અંતરમાં આશા ધણી;
ત્યાગ નહીં તે રાગ, કરનારા રખડ્યા કરે.
સંયમ કરવા ચર, પ્રાણ સદા પરમાર્થમાં;
કેશવ ક્યાં છે દૂર, મધ્યસ્થ પદ પામવું ?
સુખિયો નહિ સયોગ, પરિણામે પીડા ધણી;
ભોગ નહિં તે રાગ, ભોગ હોય તે ભોગવે
કરી કામના દૂર, કોઈ લોભ છૂંટી દિગ્મે;
શાન્ત અને તે ચર, સ્વર્ગવિને સુખ ભોગવે.

(૩)

દયા ધર્મ ને દાન, માન નહીં મોટામનું;
તેને મળે વિમાન, સદાયરણ્યમાં ચાલતાં.
મન મોઢું ધરતાય, વચન કર્મ આચારથી,
જીવ્યું મિથ્યા જાય, ડુંકા મનના લોકનું
ગુણ ખીજના ગાય, દોષ ન દેખે કોઈમાં;
ભાડે નહીં જરાય, તે ધરતીના દેવતા
સદા મને સંતોષ, પણ આજસ આવે નહીં;
નિશદ્દિન તે નિર્દોષ, સુખ પામે સંસારનું.
પ્રથમ શાન્ત જે થાય, તેજ શાન્ત કહેવાય છે;
વૃદ્ધપણમાં હાય, કોણ શાન્ત થાવું નથી ?
શક્તિવાનને હોય, તેજ સહનતા સત્ય છે;
અશક્તને તો ઓય, સહજ સહનતા સાંપડે.
વિનય વિવેક થાય, તેજ વૃદ્ધ કહેવાય છે;
હાય ધસાતાં કાય, કોણ વૃદ્ધ થાવું નથી ?
દયા દાન દેવાય, ભોગવાય સુખભોગને;
પૂર્ણ મનોરથ થાય, પુણ્યતથાં ફલ એ બધાં.

કેરાવ દગિની થા, જે સુખરૂપ જો;
 તેા સદુ દોષ સદાય, અને પરમાર્થમાં

(૪)
 લાખ કરોડ કમાય, ખાવ એ ધણ;
 પણ પેમે ન અપાય, તેા મનમાં મની ?
 ન કરે અર્થીકાજ, પાવ આગ, તદા,
 લાખ દામની લાજ, રાખ વરાગર લેખર્દ
 કરમા પ્હેરે કાંઈ, પણ કોડી કાંઠે નહી;
 માનવ નહિ તે મડા, કામ ન આવે કાંઈને.
 પૂજવે નિજ કાવ, પણ પૂજી જલો નહી;
 નીચી કોઠ ન થાય, તે પથ્થરનાં પૂતળા
 પડુરસ ખાતે ખાય, ખડગની જાણે નહી,
 દોઢે સિદ્ધ ધરાય, તે અંતકને કામના.
 પ્હેરે પેતે દીર, દોરો દધ શક્તા નથી,
 કે'શે કોણ અમીર, તે ટેકા તાતૂતના
 ઉપગથી શણગાર, અધિક કરે છે ઓપતા,
 દારાના દરબાર, કોના જેવા જનજવા
 પ્હેરે પેતે ગીર, લીર ન આપે અન્યને,
 જાણે જાણે ગરીર, તે કોના દેખાવના
 ઉચાં રાખે અગ, જેમન ધનના જોરથી,
 સાધે નહિ સત્સંગ, સારા તે કરતા શઃ.
 આગળ વધવા ધાય, ધન જેમન અધિકારમાં;
 કેવલ રવાઈ સધાય, ઝાડ ગણો તે તાડના

(૫)

જીવે સાબજે તોય, નહીં જોવેઆસે કશુ,
 તે માનવ નહિ હોય, અનુનરાના આડિયા
 કોસ કરે નિર્મૂલ, વિનય-વિચારે વેગળા,
 તેના કુલપર ધૂળ, અતુલ્ય આપે આપદા
 જાણે ન જાણે ગમ માનવ તન મગવા જતા,
 તેજ મૂર્ખનો જગ, જન્મે મરવા કારણે

દેશી દરિની દાપ જે મેલ કરના નથી;
રખિયા કપાંથી આવ, અદિ અને પરનાંકમા

(૬)

ઉપાત ધમ્મ, મેલ ન કરે મોદથી;
અણી પાણી નહિ પાપ, તે' દુન' ન કે હોરડા ?
નખમં કરે અપાર, મેલાનું અમને નહીં.
નાગી નહિ તે ન્દાર, ઘડી સેછે કાળજન.
મઠે ચાકરો તોય, - પજુ સામું લેના નથી;
મનમાં ક્યા ન દોષ, તે શક કે તે મહિના ?
પુ' ન કરે કામ, મંતાપે છે સોને;
મેરે માને દામ, તે ચાકર કે ચોરડા ?
કુચી કાઢી જનપ, પ્રજાતણાં ધન-ધામનો;
સોને ચૂંથા આવ, તે રાજ કે રાક્ષાઓ ?
બંને મેં છે બેધ, પ્રજાતણુ પેમારડે,
ગણે દુખિઓ રેશ, તે રાજ કે રાજિયા

જેને ધીતી હોય તે જાણે

(કાચના કાચીના બજનનો રાજ)

તે ધીતી હોય તે જાણે, અમળયો કાંઈ ન જાણે
કે બગાડો ચોરડી કેશ, દામમા વાગ્યો દોષ;
આવિનાનો વેદના તેની, જાણી શકે શું કોય ?
નુતન હોય ન જેને શેણે સમજાવીએ તેને ?
જિએ અગ બાપુ હોય તેથી જાણતર જે બહુ યાય;
પાણિ નહિ જોળખે એથી, કેમ કરી સમજાય ?
હાની વેદના એવી, તથી સમજાય તેવી;—
નાં ચાપ સુવાડયા તે, જાણે શું વાંઝણી જાણે ?
મેં ગી હોય તોય સુવણી, જાણી શકે નહિ કાંઈ,
કું છે દુષ ચરણે, હોય હોય તે પ્રમાણે, ૩૬

વેદના વેદ ન જાણે શુભાની, પામે ઉભેલા વોક, -
 હાથ ધરામા વેદના ટ્રી, કેમ જાણે તે કોક ?
 રખાની વાત છે એની, નથી સમજાય તેની, જોને
 કેમ કમાવાય ? કેમ રામાવાય ચિત્તેનણા પગિતાય ?
 કેમ, ભગવાય વેદ વિશે ? કેમ છપાવાય છાપ ?
 હાની જાય છે હાગી, જુઓ તે વાત નિચારી; જોને
 ॥ ખાવિના ન જાણાય કદાપિ, વીછીની વેદના જોમ,
 મગલપચારી ઉપર પીડા, છારતો જાણે કેમ ?
 ખરેખર એક છે ખામી, નથી કામ અતર્થામી, જોને
 ચાકરી કેવી આકરી છે તે, જાણી શકે શુ શે ?
 દુખદયાય સદા સજ્જ છે, હોય દયાણો હેર,
 જુખ્યાનુ દુઃખ મુકે જાણે, જુઓ તેમ જુઓ જાણે ? જોને
 મુખ્ય મુખ્ય રૂપાનમા મોતી, નમાસા મન્ત્રાપ,
 હોય મ્હાવરા જોને, પૂછા જઈ પ્રેમથી તેને,
 મણી સાપડી હોય તે નારી, કેવો કરાવે કવેય,
 મુખ્ય કોઈ કારમે ગામે વગી વગાવે વેસ,
 મુખ્ય દેહમા હાગ, એથી વનવાળીઓ સારા, જોને
 દિવે પ્રભાથી માતપિતાનુ, અતર જે અકમાય,
 મુખ્ય પ્રતિષ્ઠા જાય ભૂટાતા, ધૂગધાણી ધન થાય;
 નાજ દિરા જોના, ભવે ભાઈ ભોગ છે તેના, જોને
 નિનાના પ્રભ હોય હાથ પનારે, પૂરના પગ પાપ,
 મુખ્ય પ્રભ હોય સાપડી તેના, તેના ન જાણે તાપ,
 નારી પ્રભ નિચારા, એવાથી વાણિયા સારા, જોને
 બજે છે પ્રભ જવાથી જાવણે રડાય,
 નાથ તપાય બજેય નિચારી, કેમ કરી ભન જાય ?
 પ્રભ હોય જે નારી, શકે કેમ તે નિચારી ? જોને
 નનાયણે નાથ રાખતી સારે નક નિચારા લોક,
 આખ દરે નાણીયળી હાગી, કેવો કરે છે શોક,
 દાનિ દગર હોય જ્યારે, સાચુ સમજાય સારે, જોને
 આવે જન

જે સૂર્યના મંડળને તપાવે, જે ચંદ્રને સિતવન્યા અપાવે,
 જે પૃથ્વીને ધારણુ ધર્મ આપે, તે સર્વનાં કષ્ટ સમગ્ર કારે
 કોણુ જીવાડનારો છે, નિચાર કર આદરે:
 પાગેર અન્ન સાર શું, નકલમાં નખનો ભરે ?
 ઇચ્છતું સહુનું સાર, મમતા કરવી પરી;
 દુખના દિવસો દેખી, સંભારો હેતથી હરિ
 યત્નો કરો ઉદ્ધમથી અનેક, ગળ્યો કદિ અતગમાહિ ટેક,
 પરતું આવે પરિણામ એનું, નિધાનને ઇચ્છિત હોય જેનું
 દેવના ચક્રના જેવા, પડે તે દુખ જેગ્ગે,
 ધનાનુ હોય તે થાય, ભાવિને કોણુ ફેરવે ?
 મળે જે મળવું હોય, દેવનું ગાલવું નથી,
 થાય સતાય તે મિત્રના, જીવેને મનથી મથી.
 જેનું યત્ન હોય ચવાય તેનું, કહે વિશેષે સહુ લોક એનું,
 કયા છે કહો નિશ્ચય એ પ્રમાણે, યત્નો કરે તે જન સર્વ ગણે
 ન થાય અન્યનું જેજે, આપણુ હોય તે નકી,
 આનંદ કે આનંદો દાય, આનંદ રાખ એ થકી
 વિશ્વાસ વિશ્વભરનો કરીને, નિવેકથી ધૈર્ય મને ધરીને,
 કરો ઉપાયો મુખરૂપ એવા, જેથી મળે છે મુખરૂપ ગેવા
 ગ્રાહને ગ્હ ગીચેછે, જીવાડે જીવ જાતુને;
 પાશીર જેટલું અન્ન, શું નહિ આપશે તને ?
 આનંદ માને ધનવાન લોક, ગરીબને હોય સદૈવ શોક,
 આશ્રય પામું પણ એજ દુતો, જૂખ્યો હજી ભાલ ન કોલ સુનો

વિત્તને અનુકૂલ ન થવાવિષે

ઉપજાતિ

દોડ્યો જતો હોય દડો દડણો, રોક્યો ન રોકાય કદી પરાણે.
 તેને વળી દોડકો વીક મારો, તો કેમ તે જાંધે પડે નિચારો ?

એ ગીતથી નીચ પથે જનાર, સદાચ છે અતર આ તમાર,
તેને કદી જો અનુકુલ થાશે, તો ખેવમા આખર ખોટ ખાશે.

મનહરમાલા

૧

તેજે

પેખાટે ધાખી કોઈ રાધુ કે સન્ધારી ધાપ
કોઈ કોઈ નમ ક-ગી દરે ધરે છે,
સારી સારી સરતો કે હદ્ગનનતણુ ખેન,
કાન પેખાટે ચોરી ચાડી પણ કરે છે,
છાપાઓ ખાપ ભારે ભાવણ કરાપ ભાષ
પુત્રપદ રચાપ તે તે પેખાટે હરે છે,
જપ-તપ પૂજા પાપ તે પણ તેમા તણાપ
કેશન કહુ તુ સહુ પેખાટે મરે છે,

૨

પેખાટે પડિતો વસે છે પરદેશ જા
પેખાટે પડે નોકરી પ્રાપ છે,
પેખાટે ઉપરથી મીતિ પરલોક કરે
પેખાટે રાપરક રાજ અથગાપ છે
વે પેખાટે કરે વેણ પેખાટે ધરે
પેખાટે સાચા ખોળા પ્રપચ રચાપ છે,
પેખાટે નિષ્ઠાના કુશનતા શીખે સુ
કેશન કહુ તુ જાણુ પેખાટે ગાપ છે

૩

મોટા મોળા યત તત પેખાટે પાપભારપ,
કયા કાણી ખમીઆ અનેક લોક કરે છે
વાન વરુ વાનરને પેખાટે પાળે મણા,
મલના મોળા હાથ દેના કાણુ કરે છે.

જે સર્વના મંડલને તપાવે, જે ચંદ્રને સિતલના અપાવે;
 જે પૃથ્વીને ધારણુ ધર્મ આપે, તે સર્વનાં કષ્ટ સમગ્ર કાપે.
 કેણુ છવાડનારો છે, વિચાર કર આદરે;
 પાશેર અજ સાર શું, નકામાં નયનો ભરે ?
 ધન્યજનું સહુનું સારું, મમતા કરવી પરી;
 દુઃખના દિવસો દેખી, સંભારો હેતેથી હરિ.
 યત્નો કરો ઉદ્યમથી અનેક, રાખો કદિ અંતરમાંદિ ટેક;
 પરંતુ આવે પરિણામ એવું, વિધાતુને ધન્યજન હોય જેવું.
 દેવના ચક્રના જેવાં, પડે તે દુઃખ જેરવે;
 યવાનું હોય તે થાય, ભાવિને કેણુ ફેરવે ?
 મળે જે મળવું હોય, દેવનું ચાલતું નથી;
 થાય સંતાપ તે મિથ્યા, જીવેને મનથી મથી.
 જેવું થવું હોય થવાય તેવું, કહે વિશેષે સદુ લોક એવું;
 ક્યાં છે કહો નિશ્ચય એ પ્રમાણે, યત્નો કરે તે જન સર્વ ગંધે
 ન થાય અન્યનું જેજે, આપણું હોય તે નકી;
 આનંદ કે આવશે હાય, આનંદ રાખ એ યત્ની.
 વિશ્વામ વિશ્વંભરનો કરીને, વિવેકથી દ્વંધ મને ધરીને,
 કરો ઉપાયો સુખરૂપ એવા, જેથી મળે છે સુખરૂપ મેવા.
 ઝાડને રસ સીંચેછે, છવાડે છવ જાંતુને;
 પાશેર જેટલું અજ, શું નહિ આપશે તને ?
 આનંદ માને ધનવાન લોક, ગરીબને હોય સદૈવ શોક;
 આશ્રય પામું પણ એજ દુતો, જૂખો દુશ્સાહ ન કોઈ સુનો.

ચિત્તને અતુકલ ન થવાવિવે

અપ્રમાનિ.

રાગ્યો જનો હોય દોડ દડાળો, રોક્યો ન રોકાય કદી પરાળો.
 તેને યજ્ઞ દોડ દોડ મારો, તો કેમ તે અધ પડે બિચારો ?

એ રીતથી નીચ પથે જનારં, સદાય છે અંતર આ તમારં;
તને કદી બે અનુકુલ થાશે, તો ખેત્રમાં આખર ખોટ ખાશે.*

મનહરમાલા.

૧

પેટવિષે.

પેટમાટે થાડી કોઈ રાધુ કે સન્યાસી થાય,
કોઈ કોઈ કલમ કડળી કરે ધરે છે;
સારી સારી સરતો કે ઈદ્રગ્નવતણા ખેલ,
કોઈ પેટમાટે ચોરી ચાડી પણ કરે છે;
છાપાઓ છપાય ભારે ભાપણ કરાય ભાઈ.
યુસ્તકો રચાય તે તે પેટમાટે કરે છે;
જપ-તપ પૂજ પાઠ તે પણ તેમાં તણાય,
કેશવ કહું શું સદુ પેટમાટે મરે છે,

૨

પેટમાટે પંડિતો વસે છે પરદેશ જઈ,
પેટમાટે પરધેર નોકરી કરાય છે;
પેટમાટે ઉપરથી પ્રીતિ પરલોક કરે,
પેટમાટે રાવરંક રોજ અથડાય છે,
વેઃ પેટ માટે કરે વેશ પેટમાટે ધરે,
પેટમાટે સાચા ખોટા પ્રપંચ રચાય છે;
પેટમાટે વિદ્યાકલા કુસલતા શીખે સદુ,
કેશવ કહું શું બધું પેટમાટે થાય છે.

૩

મોટા મોટા યંત્ર તંત્ર પેટના પાપબાદ્ધ,
ક્યા કાંઈથી કામોઆ અનેક લોક કરે છે;
વાય વર વાનરને પેટમાટે પાળે ધણુ,
કાલના મોસમાં હાથ ફેનાં કાણુ કરે છે !

પરતંત્રપણાવિષે.

તન મન શ્રુદિ બધ હલકાં કે બારે હોય,
વિત્ત આપનાર તે વેચાથી લઈ લહે છે;
ઉદય લખેલ હોય કદાચ કપાલમાંદિ,
તોપણ તે ધણીને આધીન થઈ રહે છે;
એક પેટમાટે પોતાનાની કરી દઈ પરાં,
વિત્ત આપનારનણું વ્દાલાપણું વહે છે;
સ્વતંત્રપણાનું સુખ જાયછે તણાઈ લાઈ,
અનુચર થાય તે અપાર દુઃખ સહે છે.

પ્રોત્સાહનવિષે.

નાનું મોટું કામકાજ ચાકર કરે તો થાય,
ચાકર જવાથી હાથપગ બંધ પડે છે.
અપરાધ હોય તોય વાંક ન કદાચ કરો,
રીસાઈ રહે તો વળી દોડું દુઃખ નડે છે;
ધણીતણા ધાખો કરી ધુધવાતો રહે રાજ,
સામાન સંભાળવિના પડ્યો પડ્યો સડે છે;
પરાધીનપણું જેની ગેરહાજરી મનાય લાઈ ?
શ્રીની સમાન તેને શુદ્ધીજન ગણે છે.

ચાકરીવિષે *

હાકસ મારે ત્યાં હાથ નેડી ઉભું યાવું પડે,
વાંકાચૂંકાં વેણતણા માથે મૂટ માગે છે;
કામકાજ કરાવીને કાઠી લે કાયાનો કસ,
હુકમ કરે તે જાણે કાગળે કટાગ છે;
નીતિવડે પ્રીતિવડે વળી મુલ રીતિવડે,
જેઠને રીઝાવવા તે કંઈય કુદાર છે;

હયુ' ન જોવાય નહિ ઉત્તર-અપાય. પૂરો,
આકરી આકરી ખરી ખાંડકેરી ધાર છે.

સુજનની રીતિવિશે.

નીતિવિશે પ્રીતિ અને રીતિ સારી રાખ્યે જાય,
શિતિકંઠમેવા સાથે પરજીવકાર છે;
યિનય વિવેક તન-મનમાંથી જાય નહિ,
પરદુઃખ કાપવામાં અંતર ઉદાર છે;
પરને અપરમાંહિ અતર ન માને કરી,
યુગ્મયશ્પ પૂરેપૂરો આચારવિચાર છે;
કેશવ કહે છે કોઈ પાસે હશું માગે નહિ,
સુજનની રીતિ ખરી ખાંડકેરી ધાર છે.

પાણી—સ્વમહિમાવિશે.

પાણીવિના મોતી કોઈ હાથમાં ધરે ન જોય,
પાણીવિના સારી તરવાર જે બદામની;
પાણીવિના અથને અરીઠે નહિ મોદાગર,
પાણીવિના કામિની મેવા ન કરે સ્થામની;
પાણીવિના સાગર સમાન સરોવર સતા,
પાણીવિના નથનોની ઉપમા ન વામની,
કેશવ કહે છે રામકણી હાય પાણીવિના,
પાણી ગયા પછી કયા કારખી શું કામની ?

(૨)

પાણીવિના કોદિનર કોડીની સમાન હોય,
પાણીવિના જાની રહે જામસાધ જામની;
પાણીવિના હાથમા હુકમ કેમ રહી શકે ?
પાણીવિના શોભા શાની હોય ધન ધામની ?
પાણીવિના ખગરણુ પૂરે નહિ આય કોઈ,

પાણીવિના સહાય કરે શું રાજ રામની;
કેશવ કહેછે પાણી સાયવ સુગન્ધ નર,
પાણી જાય પછી પ્રભુતાર્થ ભાર્થ નામની.

૩

પાણી હોય તોજ મુલ્ય મેલીનું લલુ યાય,
પાણીની પ્રમાણે તરવાર કામ કરે છે;
પાણી હોય તોજ તેજ તરત ખરીદે કાઈ,
પાણીની પ્રમાણે આંખ દેખી અંરિ કરેછે;
પાણી હોય તોજ પ્રેમી માણસો પ્રસન્ન થાય,
પાણીની પ્રમાણે સરોવર નામ સરે છે;
કેશવ શું પાણીભાટે પ્રેમથી પ્રયત્ન કર,
પાણી હોય તોજ કાઠમાઠ ઠીક કરેછે.

ઉદ્યમવિષે.

૧

ઉદ્યમથી એકલો હુન્નરને હાવી દિએ,
ઉદ્યમથી ધન ધામ ધરામાં વધાય છે;
ઉદ્યમથી રાજ્ય અધિકાર કાંઈ દૂર નથી,
ઉદ્યમથી વસ્ત્ર દેવ દાનવ કરાય છે;
ઉદ્યમથી વિપત્તિઓ તરત પીંખાઈ જાય,
ઉદ્યમથી ધૂળમાંથી મેલું સરળાય છે;
ઉદ્યમથી સારૂ કરાય નિજ જન્મ જાત,
કેશવ કહું શું સદુ વાતે સુખ યાયછે.

૨

ઉદ્યમથી આગગાડી આગબોટઆદિ યંત્ર,
ઉદ્યમથી વાહવિના દીવા પ્રકટાય છે;
ઉદ્યમથી વીજળીને વશ કરી રાખે લોક,
ઉદ્યમથી જલ તેજ પવન સહાય છે.
ઉદ્યમથી આકાશમાં ઉડવાનું બની શકે,

ઉઘમથી સરસ ગરસ શોધ થાયછે,
ઉઘમથી સૂર્ય ચંદ્ર લોકમા ચડાઈ શકે,
ઉઘમથી આકાશનું અંતર ગણાય છે.

૩

દેવની ઉપર તમે ગીદ દોળ દિઓ લાઇ,
માથે હાથ મેલીને શમાટે મિથ્યા રડાડો,
ઓહા જોવા અતિ મુઠ્ઠ સગરગ માહિ રહ,
ખીજાઓને આડા આડા આવી બહુ ગડો છો,
આખ છતાં અધ થઇ ઉઘમ વિનાના રહી,
ધરમા ધન યા રહિ પડ્યા પડ્યા સડો છો,
ઉઘમ કરો તો પડે ખમર કેશવ ખજી,
કેની રીતે હમે હમે ગોપવટે ચડો છો

૪

ઉદરની ચિંતા ખી ઉઘમીને હોય નહિ,
ઉઘમીની આગળ ધનિક ધન્ય ખાય છે,
ઉઘમી આઠાશને પાતાય એક કરી શકે,
ઉઘમી ઉભય લોકમાહિ વખણાય છે,
ઉઘમીને ઇશ્વરનું પદ પહોં દર નધા,
ઉઘમી સહજ વાતમાહિ વધી જાયછે,
કેશવ કહુ શુ કલ્પવૃક્ષ કે તે કામધેનુ,
ચિંતવ્યા પ્રમાણે લાભ અપાર પમાવરે

પાત્રતા અચવા યોગ્યતાવિષે
પાત્રિના બોધ કે પ્રિરોધપર પાણી વળે,
પાત્રિના મન યત્ર રિડન બનાવે છે,
પાત્રિના વિદ્યાકવ્યા કપાહિ ન સમાઈ નકે,
પાત્રિના પ્રેમ રાજ-રકને રડાવે છે,
પાત્રિના પેદમાહિ વાત ન સમાઈ શકે,

પાત્રવિના કુવામાંથી પાણી કાણુ લાવેછે ?
 પાત્રવિના મુખ-દુઃખ સહન કરેછે કાણુ ?
 કેશવ દિએ તે દાન ઉપરમાં વાવેછે.

૨

પાત્રતાપ્રમાણે યમ-નિયમ પળાઈ શકે,
 પાત્રતાપ્રમાણે પુણ્યમાંદિ પ્રીતિ થાયછે;
 પાત્રતાપ્રમાણે નિલ દેવાય લેવાય બંધુ.
 પાત્રતાપ્રમાણે અધિકારમાં વધાયછે;
 પાત્રતાપ્રમાણે હર્ષ-ગ્રાહ હંયામાંદિ હોય,
 પાત્રતાપ્રમાણે યગ લોકમાં ગચાય છે;
 કેશવ કહું શું પાત્રતાની વળી વાન વધુ,
 પાત્રતાપ્રમાણે બધે યોગ બની જાયછે.

૩

મોનાના વાસણમાંદિ સિંદણનું દૂધ રહે
 મોમન-લીરસ શુદ્ધ બાલિણે પીનાય છે;
 શુકદેવ જેવા શુદ્ધ બ્રહ્મવિદ્યારસ પીએ
 ઝેરમાંદિ ઝેરતણા ક્રીડાથી જીવાય છે;
 રાજહસ મોતી ચરે દૂધ-પાણી બૂનાં કરે,
 સારસ વિયોગ થતાં વેત મરી જાય છે;
 કેશવ કહું શું મોતી છીપવિના પાકે નહિ,
 બલ-શુદ્ધિ-સત્તા યોગ્યપણામાં સમાય છે.

૪

યોગ્યતાપ્રમાણે લોક દાનથી દનાઈ શકે
 યોગ્યતાપ્રમાણે દયિયાર કામ કરે છે;
 યોગ્યતાપ્રમાણે રાગપાટ સચવાઈ શકે,
 યોગ્યતાપ્રમાણે ગ્રાણીમાત્ર પેટ ભરેછે,
 યોગ્યતાપ્રમાણે અરે ઉલ્લભનું મળે ફળ,
 યોગ્યતાપ્રમાણે મન્ય માનનું કરે છે.

દેશન કે સુ કલ જાતિ કે કનાની વાન,
ચોખ્ખતા પ્રમાણે બવસાગરને તરેછે

૫

અધિકારવિના કામ કશુંય ધરાય નહિ,
અધિકારવિના માન મોત ઉપજાવે છે,
અધિકારવિના ખાનપાન ઝેરરૂપ થાય
અધિકારવિના મુખ—સપત કરાવે છે,
અધિકારવિના અધિકાર સચરાય નહિ,
અધિકારવિના મેલ જગલ વસાવે છે,
દેશન મહેલે દષ્ટિ આગળ દેખાય બધું,
અધિકારવિના કાણુ દેશને બચાવે છે

૬

સિમાગથી સિદ્ધતણા વેશ સચરાય નહિ,
સુતરના તાતણાથી હાથી કાણુ બાધે છે !
પાપાણુનું પૂતણું પાણીમા કેમ તરી શકે,
કથીરની કુતડી કરીને કાણુ રાધે છે ?
સાકરના માદનાને મ કોડો શુ તાણી શકે ?
કાળજી રાટે તો મીઠરીએ કાણુ સાધે છે !
કાગળની હોદીનડે દેશન તરેછે કાણુ ?
અધિકારવિના એમ વાત બધી વાધે છે

૭

મજાળની કોયગીમા રૂપીઆ ન રહી શકે,
કાણા નકામાથી પાણી નીચુ ઝડી જાય છે
કાગળને હ સની કવાનું ચાન થાય નહિ
ગામા દેરતા લહો તો તાપ થાય છે
ઝેકરાથી ખસ ન પીરાય એમ કહે લોક
અનુભવ કરી જુએ તેને સમજાય છે,
ઉચ્ચથી આગળુ ફલ વાચન ન લઈ શકે,
તે વાંચી છે વાંચે કેમ ન ગાય છે

૮

વજ્રમાટે દેહ દેવતાને દીધા દધિચિએ,
મહાદેવ હાલાહલ પીવામાં પકાયા છે,
પતિની સમક્ષ પેદા પાવકમા જનકીજી,
રાનજીને રાજવામા રામ વખાણ્યા છે,
દાનાનલપાન એક નાંદના કુમારે કધુ,
મોહિની ચ્વરપવડે દેવ છેતરાયા છે,
કેશવ કહુ શુ અધિકારની વિશેષ વત,
દ્રોપદીનાં ચીર પૂરવાને પ્રભુ ખાયા છે,

૯

પાગસના સંગવડે લોકાતુ કનક ચાપ,
ચિતામણી ચિતવ્યા પ્રભાણે ફલ આપે છે,
ચંદ્રના કિરણવડે ચંદ્રકાન્ત મળી જાય,
સાગરમા વધધટ એનેજ પ્રતાપે છે,
લોક-ચુબકને જોઇ પોતાદ તણાઇ જાય,
કામની પ્રભાણે કાચ દીરાકણી કાપે છે,
કેશવ આ લોકમાદિ એવો છે કુરાન કોણ ?
ધિરે આપેલ અધિકારને ઉઘાપે છે,

૧૦

કપને જોવાનુ કામ આખનુ અચુક એક,
સાંભળવો શબ્દ તે તો કામ એક કાનનુ,
ખાદા ખારા રસ ચાખવા ને રસનાનુ કામ,
ગંધ સુંધવાનુ કામ નાસિકાના ત્યાનનુ,
ગડુ ઉનુ ઝોળખવા ચામડી ચતુર એક,
વાણીતણુ કામ એક હરિચણુ ગાનનુ,
કેશવ કહુ શુ વધુ જેનુ જે કરે તે કામ.
બધાણુ એનું બધુ ભતા ભગવાનનુ.

૧૧

રામજીઓની ગાડીઓમાં લોકોએ લેવાઈ સકે,

બાર બરવાને માટે ગધેડા ધણાય છે;
રાજદરબારમાંહિ દાર્યાઓ મલીદા ખાય,
સવારીમાં ગ્રોભા એથી બહુ સચવાય છે;
રૂપાળા બગદ તે તે રથમાં જોડાઈ રહે,
રણ ઉતરવા ઉંટ ઉપયોગી થાય છે;
કેશવ કહેછે સદુ ગાયતું પૂજન કરે,
અધિકારતણી વાત વિચિત્ર ગણાય છે.

ચલવિષે.

બલવિના કામકાંજ કોઈ ન કરાઈ સકે,
બલવિના આગસ અપાર આવી નડેછે;
બલવિના બરધુપોષણમાટે ભય રહે,
બલવિના ચારેકારચારી ચીડ ચડે છે;
બલવિના બોલતણો તોલ કોઈ કરે નહિ,
બલવિના ખરી વેળા હોય તોય ખડે છે;
બલવિના દુશિયાર હાથમાં ન કામ કરે,
કેશવ કહેછે બધું સુખ બલવડે છે

૨

બલવાનતાળી બહુ લોકને ગરજ પડે,
બલવાન હોય તેને આદર અપાય છે,
બલવાન દોલે તેને બધા લોક ઝીલી લહે,
બલવાનતાલું કામ કુલસ મનાય છે;
બલવાન હોય તોજ શુદ્ધિ ધન આવે કામ,
બલવાન હોય તોજ વિપતિ તરાય છે,
કેશવ કહેછે બલવાનને સહાય સદુ,
બલવાન હોય તેને હરિવશ થાયછે

૩

બલ હોય તોજ જમ તપ ખ્યાન શાન થાય,
બલ હોય તોજ બહુ સતોષ મનાય છે,
બલ હોય તોજ ટાંક તડકો સહન થાય,

બધ હોય તોજ રાજ પાટ સચવાય છે,
બધ હોય તોજ દારી બાજી હાથ આની બધ,
બધ હોય તોજ ગુણીજન ગુણુ ગાય છે,
કેશવ કહેછે ધરમારતણો ધાટ રહ,
એક બલવિના બધુ ધૂગધાણી થાયછે.

૪

મનવડે વિદ્યા-કનાતણા સહુ શોધ થાય,
બલવડે પાતાનમા પ્રવેશ કરાય છે,
મતવડે જ્યને ઠેકાણે રથન થઈ શકે,
બલવડે રથને ઠેકાણે જલ થાય છે,
મનવડે પચશૂત દસ્તામલ જેવા દોષ,
મનવડે અધટિત ઘટના થડાયછે,
કેશવ કહેછે ભૂતપ્રેત બલવડે ડરે,
મલવડે મૂર્ખ-ચદ્રલોકમા ચડાય છે

શુદ્ધિવિષે

શુદ્ધિવિના રિવેક વિચાર રતી શંક નહિ,
શુદ્ધિવિના ધન-ધામનણો ડાટ વળે છે,
શુદ્ધિવિના રૂપ બન શમ્યની સમાન થાય,
શુદ્ધિવિના ઉઘમનુ રૂલ કોને નગેછે ?
શુદ્ધિવિના દુષ્ક કાઈ દૂર ન કરી શકાય
શુદ્ધિવિના મોટા હોય તોય પણ તળે છે,
શુદ્ધિવિના બેન જેય જોકને બગાડવાને,
કેશવ કહેછે હીન લોખ સાથે દળેછે

૨

શુદ્ધિમાન પાસે ધન ધામ કામ દૂર નથી
શુદ્ધિમાન મનવાન લોકને પ્રમાવે છે
શુદ્ધિમાન બાલ હોય વૃદ્ધની સમાન નોય,

બુદ્ધિમાન નિઘા કયા કુશલતા પાવે છે,
 બુદ્ધિમાન સમય નિચારી સુખ સોધી શકે,
 બુદ્ધિમાન લોક નિજ દેશને બચાવે છે,
 કેશવ કહેછે દેહ મન ને વાણીના દુખ,
 વિવેક નિચારવડે બુદ્ધિ વીસરાવે છે

નારી વિષે.

નાગીનાં નયન જાણે હૃદય રમાડનાર,
 નારીના વચન વેદનાને વીસરાવેછે;
 નારીના વદન જેતું વ્હાતું કાંઈ માગે નહિ,
 નારી પ્યારી થઈ બધે પ્રાણ પથરાવે છે,
 નારી પન પામ કામ નારી કરાતુ કામ,
 નારી પરમ વિરામ અતરમા આવે છે,
 નારીને દીકાથી દોષ-દોષ દૂર નાગી જાય,
 પ્રેમને પસારી નારી પ્રાણને નિભાવે છે

૨

નારી માટે નાના મોટા માથુ નીચુ કરી જાય,
 નારીકાળે ગર્ભ કાંઈ કદને કપાવે છે,
 નારી બુદ્ધિશાલી નર દોષ તોય તેને પશુ,
 સુખક વદીને સાટે સીંદરા તણાવે છે,
 નારીવશ થાય તેનો બગડે છે બનો જાય,
 મુહૂર્તના વાંદરાપેટે પરાણે નચાવે છે,
 નારી જો ન હોત બલબુદ્ધિ તો ન જોત પ્રાણ,
 નારી ભારે બવાલવીમાહિ ભટકાવે છે,

ઘન અને ઘનગાન વિષે

નાણુ દેણ તોજ દુખ દીનના કપાઈ શકે,
 નાણુ મેણ તોજ તેવી આર્પણ તરાય છે,
 નાણુ દોષ તોજ લાભ લાખ કે કરોડ થાય

નાણું હોય તોજ અધિકારમા વધાય છે;
 નાણું હોય તોજ રૂપ-રંગ અમમાદિ આવે,
 નાણું હોય તોજ દેવદાનન સહાય છે;
 કેશવ કહું શુ માણુસાધને સગાર્ધ નાણું,
 ભારે ભારે બીડટાણે બધુરૂપ થાય છે

૨

નાણાવિના નાત-ઋતમાદિ નામ રહે નહિ.
 નાણાવિના જના લાગ્ય બોધમા દટાણા છે
 નાણાવિના વાહવાહ આવીને કરેછે કોણ ?
 નાણાવિના ખાવા ટાણે ખડખડ લાણા છે,
 નાણાવિના સારા ગુણુ સધળા સમાધ ભય,
 નાણાવિના આંખ કાન નાક બધા કાણા છે,
 કેશવ કહેછે નાણાવિના નર વાનર છે,
 નાણાં નહિ હોય તેના ક્યાદિ ક્યા ઠેકાણા છે !

૩

નાણાવિના વનિતાના વેણુ સચરાય નહિ,
 નાણાવિના મોટા મોટા ખોગ પરિઆણા છે,
 નાણાવિના બ્હાની બ્હાળી વાત કોઈ કરે નહિ,
 નાણાવિના ટાપનીય ટાણા તે કટાણા છે,
 નાણાવિના નાનામાથી મોટું કોઈ થાવું નથી,
 નાણાવિના નાના મોટાં દુ.ખમાં ફાળા છે,
 કેશવ કહેછે નાણા ચારે કારે ઉભરાણા,
 દામ્ભાકમાદિ બધે નાણાં પથરાણા છે

૪

નાણાવડે નાચ રંગ નાટક તમાસા નવા,
 નાણાવડે નારીના ચરિત્ર ચીતરાણાં છે;
 નાણાવડે વાઘી આડી લાડી પણ પામી શકે,
 નાણાવડે નામદામ જાપામા જપાણા છે.
 નાણાવડે સરીરમાં સારા રણુચાત હોય,

નાણાવડે ખાનપાન અખૂટ બચાણા છે.
કેશવ કહેછે ગાદીતકીઆ હીંદોળા ખાટ,
બારીઓ અટારીઓમા નાણા ડવરાણાં છે

૫

ધનવાનમાહિ હોય હોય તે ગણાય ગુણ,
ધનવાનયકી લોક સમજા દખાવા છે,
ધનવાન ઉધું કરે તોય તે મનાય સારું,
ધનવાન ધાલે ધૂળ લીલા તે લેખાય છે;
ધનવાન વહે નેતો વેદના વચનરૂપ,
ધનવાનતણુ કૂલ ઉત્તમ મનાય છે,
સારા ગુણુ હોય તોય ધન જો ન હોય બારું,
કેશવ કહુ શુ બધુ ધૂળધાણી ચાય છે

૬

ધર્મનો નિધાન હોય સાવ સારધાન હોય,
ખોલમા સમાન હોય જ્ઞાન ભગવાને છે,
અતર ઉદાર હોય પૂરો પરિવાર હોય,
સુખ વિચાર હોય સુદરતા કાને છે,
શાન્ત શરવીર હોય ધાધનમા ધીર હોય,
ગુણુમાં ગભીર હોય રાગી રસ પાને છે,
જ્ઞાન હોય માન હોય નામી કુલવાન હોય,
નાણુ નહિ હોય તેમા માન કાણુ માને છે ?

૭

વિનય વિવેક હોય વાણી મન એક હોય,
નીતિ વળી નેક હોય પ્રુણ પારાવાર છે,
બાહુ બલવાન હોય સ્વદેશભિમાન હોય,
વિદ્યા-દક્ષાવાન હોય ઉચ્ચ અપાર છે,
સ્વભાવે સુવાગો હોય રગમા રૂપાળો હોય,
સારા શીતવાળો હોય ઉચ્ચો અવતાર છે,

કાલ-બલવિગે

ટાણાવિના બોધ કે વિરોધ કાઢ થાય નહિ,
 ટાણાવિના ફૂલ જેવા વચનો કટાણા છે,
 ટાણાવિના હેતુપ્રીત હર્ષ—શોક હોય નહિ.
 ટાણાવિના વાવરવા નાણા તે નકામા છે,
 ટાણાવિના વીરનાં કટાણા હથિયાર હાથ,
 ટાણાવિના ચારેકોર સરકારી યાણા છે;
 કેશવ કહેું શુ યનુ હોય તે તે ટાણે થાય,
 ટાણાવિના પાણી કેની આખનાં સકાણા છે ?

૨

કાનેકરી મુલ્યવાળા મોતી છીપમાંહિ થાય,
 કાનેકરી તરુવર ફૂલ-ફલ લાવે છે;
 કાનેકરી આકાશથી વરસાદ વરસે છે,
 કાનેકરી ટાઢ અને તડકા તપાવે છે;
 કાનેકરી સાગરમાં ભરતી ને ઓટ આવે,
 કાને આવે ભારે માતા બાન ધરરાવે છે,
 કેશવ કહે છે કાલ કરે તે ન કોઈ કરે,
 કાલ આવે ત્યારે હારી બાજુ હાથ આવે છે

ઘાળીધિવે.

વાણીવડે બોધ થાય વાણીથી વિરોધ નય,
 નિઘા કયા કુશલતા વાણીમાં સમાણી છે,
 વાણીવડે હેતુપ્રીત હર્ષ—શોક સમજાય,
 વાણી બધા વ્યવહારતણી મહારાણી છે,
 વાણીવડે માનવાન માન અભિમાન પણ,
 વાણીવડે પતિપણનું ખરૂં પાણી છે,
 કેશવ કહે છે વાણી એક જ ને ન દેય ભાઈ,
 અતર સમજવાની પૂરી રામકાણી છે,

વાણીવિના ક્રોધ વ્યવહાર સિદ્ધ થાય નહિ,
વાણીવિના અંતરના ભાવપર પાણી છે;
વાણીવિના વાત કે વિનોદ ન કરાય કશો,
વાણીવિના શરીરની શોભા ધૂળધાણી છે;
વાણીવિના નામ દામ આજ નધાં કયાંથી હોય,
વાણી વશ હોય તેને કરોટો કમાણી છે,
કેશવ કહોને વાણીવિના કેમ આંસે ભાષ,
વાટેધાટે વાહ વાહ વાણી ઉભરાણી છે.

ધીરજવિષે.

ધીરજ ધરા ને ધામ ધીરજથી આંધ કામ,
ધીરજથી મોટા મોટા અધિકાર મળેછે;
ધીરજથી જપ તપ ધ્યાન ને સમાધિ ફૂટે,
ધીરજથી સિંહ જોવાં જનાવર હવે છે;
ધીરજ બધાય દુઃખ ઝીલવાની ખરી દાઢ,
ધીરજથી અંતરમાં અતિ સુખ વળે છે;
કેશવ કહું શું ધાયું હોય તે ધીરજ કરે,
ધીરજ ન હોય તેનો બધો ભવ બગેછે.

૨

ધીરજથી શરવીર શસ્ત્રના પ્રહાર ખમે,
ધીરજથી પતિનો વિયોગ સતી સહે છે;
ધીરજથી દુઃખ દેહ-હૃદયનાં દૂર જાય,
ધીરજથી ઉદયમાં લોક લાભ લહે છે;
ધીરજથી ઉદયનો અવસર આપો નથી,
ધીરજથી જીવંત સુખમાંહિ વહે છે;
કેશવ કમાણો હોય ધીરજનું ધન કોઈ,
દુઃખી થાય તોય તેને દીન કાણુ કહેછે ?

શાન્ત હોય દાન્ત હોય મુનિનો માદાન્ત હેય,
નાણું નહિ હોય તેની કાને દરકાર છે ?

૮

રાજનીતિ જાણુ હોય, સુગુણની ખાણુ હોય,
બુદ્ધનનો લાણુ હોય પરદુઃખ દરેછે;
સદાચારવાન હોય, મોટો મતિમાન હોય,
ભલે ભગવાન હોય ધીરે પગ ધરે છે;
પરમ પવિત્ર હોય મોટાઓનો મિત્ર હોય,
વાતમાં વિચિત્ર હોય દોષ દેખી ડરેછે;
રાગી કે વિરાગી હોય સુંદર સુહાગી હોય,
નાણું નહિ હોય તેનું કામ કાણુ કરેછે ?

૯

દેશ કે વિદેશ જાય બહુ દુઃખ વેડે કાય,
નમત જસતય જેમ તંકે રહી રહેછે;
આશાભાટે અચકાય ધનિકના ધક્કા ખાય,
પેટ ન ભરાય તેથી પરવશ પડેછે,
સાજમર્પાદ જાય હિમ્મત બધી દરાય,
હરિ ! હરિ ! હાય દાય નાત જાત નડે છે;
‘કેશવ કહું’ શું સહુ સંપતમાં સગું હોય,
નાણું નહિ હોય તેને કાણુ વારે ચડેછે.

૧૦

સાહી જેવો કાજો હોય માખીઓનો માજો હોય,
મનોહારમાં ગાજો હોય નીતિનું તો નામ છે;
હૃદય કંડોર હોય ચાડીઓ કે ચોર હોય,
ગુપ્તીકાનો ગોર હોય વ્હાલો પંથ વામ છે;
લંપટ લખાડ હોય પાપનો પહાડ હોય,
ઝેરતણું ઝાડ હોય જીવમીનો ગમ છે,
કેશવ અધિર કે બધીર હોય તોય પણુ,
તેને લોક માને જેની પાસે ધન ધાય છે.

૧૧

જોવવામા જાગે દોષ, મમજ્ઞમાં સાગે દોષ,
ગાફલ કે ફગે દોષ, દાડમા હરામ છે,
અતિ અનાયારી દોષ, ત્રિવિધ વિખરી દોષ,
જગની જુગારી દોષ કાળા ધોળા કામ છે,
આગસ અપાર દોષ સુમસરદાર દોષ,
વેનલા વિચાર દોષ દગાડુ દામ છે,
કેશવ કમ્પાડી કે અનાડી દોષ તોષ પશુ,
તેને લોક માને જેનીપાસે ધન ધામ છે

ચનમદ વિષે

ધનમદમાહિ બહુ બહાનામા વિરોધ થાય,
ધનમદ રિવેકને વેગે ત્રિસરાવે છે,
ધનગ આખ હોય તે છના અધાપો અપે,
ધનમદ લોભ મોહ કામને કરાવે છે,
ધનમદ માન ને મોટાછનો વાગે છે દાદ,
ધનમદ વિનય ને વિદ્યાને વળાવે છે,
ધનમદમાહિ દુરાચાર સમગ્રથ નહિ,
ધનમદ નગ્નના બાર ઉધકાવે છે.

૨

ધનમદમાહિ બહુ ધાધન કરેછે લોક,
ધનમદ બીક રાખરાના બીજ વાવેછે,
ધનમદમાહિ કાન દોષ તોષ કાણુ જેના,
ધનમદ કુડા કામ કુશન કરાવે છે,
ધનમદ સ્વરૂ માણુ સમજના દેતો નથી,
ધનમદ ઉડી ખાડમાહિ ધનકાવે છે,
કેશવ મળે જો ધન ધાધલ કરે ન કાઈ,
ધનમદ પ્રાણ દાપે જ દને કપાવેછે

ચિત્તાધિયે.

ચિત્ત વિના કામકાન્ન સાચું ન મનાય કોઈ,
 ચિત્ત વિના લેખપત્ર પીપળાનું પાન છે;
 ચિત્ત વિના આરંભ અધૂરા રહી બધા બધા,
 ચિત્ત વિના કોનું માન કોનું અપમાન છે ?
 ચિત્ત વિના સુખ દુઃખ દેહને જાણ્યાય નહિ,
 ચિત્ત વિના ધૂગધાણી જળ તપ ધ્યાન છે;
 કેશવ કહે છે ચિત્ત વિના ચતુરાઈ કેવી ?
 એક ચિત્ત વિના તન લાકડા સર્ગોત્તમ છે.

પોતાના આનંદાધિયે.

પોતાના આનંદમાટે વિદ્યા કલા વંદ્યાલી હોય,
 પોતાના આનંદમાટે પુત્ર મિત્ર પ્યારાં છે;
 પોતાના આનંદમાટે પ્રિય ધન ધામ ધરા,
 પોતાના આનંદમાટે કામકાન્ન સારાં છે,
 પોતાના આનંદમાટે પ્રિય રાગરંગ હોય,
 પોતાના આનંદમાટે નોખન નગારાં છે;
 કેશવ કહે છે એજ આનંદ ઓલસખ અરે,
 પોતાના આનંદ વિના એ બધાં બધારાં છે.

૨

પોતાને આનંદ આપે તેજ નારી પ્યારી હોય,
 પોતાને આનંદ આપે તેજ ફવ ફૂલ છે;
 પોતાને આનંદ આપે તેજ પુત્ર મિત્ર પ્યારાં,
 પોતાને આનંદ આપે તેજ અનુકૂલ છે;
 પોતાને આનંદ આપે તેજ દાડમાડે ફીક,
 પોતાને આનંદ આપે તેજ પટકૂલ છે,
 કેશવ કહે છે બધું પ્યાડું છે પોતાને માટે,
 પોતાના આનંદમાટે માયું પશુ કુલ છે

સાજવિયે

લાજવિના રૂપ રંગ હોત તોય રાખ રૂપ,
લાજવિના ધૂમ જેવા રથ તાનુદાન છે,
લાજવિના વિાવ વિચાર રહી શકે નહિ
લાજવિના મોટાકાનું ખોટું અભિમાન છે,
લાજવિના નામ દામ લોભા રહે ન લાઈ,
લાજવિના જગતમા જ્યાં જુવે જાન છે;
કેશવ કહેછે સાચી સાજ એજ ગોગી વાત,
એક સાજવિના નર પશુની સમાન છે

પ્રાણવિયે

પ્રાણવિના પુન મિત્ર ખ્યારા દર પડ્યા રહે,
પ્રાણવિના પાસે નહિ આવે જાની જામની,
પ્રાણવિના મમકાજ કરથી કશું ન થાય,
પ્રાણવિના સપતિ કશીય નથી કામની,
પ્રાણવિના રાજપાદ પ્રીતિ ઉપજાવે નહિ,
પ્રાણવિના ચંદ્રવિના જોઈ લેવી જામની.
કેશવ મન્યા છે પ્રાણ પરઉપકાર કર
પ્રાણવિના પિડની છે કિ મત બદામની

લેખાદેવીવિષે

લેખાદેવી ઉદય અપારમાદિ ઉભી રહે,
લેખાદેવી મમતાના બીજ વવરાવે છે,
લેખાદેવીવડે પુન કે કલન કામ કરે,
લેખાદેવીવડે ધન જન ધામ આવેછે,
લેખાદેવીવડે ગારી કાપા સન્માન સહુ,
લેખાદેવીવડે લોકો પ્રલપી વધાવેછે,
કેશવ લખુ શુ લેખાદેવીની લીનાલી વાત,
લેખાદેવી પ્રતિદિન સુખ ઉપજાવે છે,

૨

લેણાદેવીવડે રાજપાટ પણુ આવી મળે,
 લેણાદેવી પદમાં હૃદય રાવરાવે છે;
 લેણાદેવીવડે સહુ સંયોગ-વિયોગ થાય,
 લેણાદેવીવડે હેતપ્રીત અતિ આવેછે;
 લેણાદેવી પિંડ અને પ્રાણનો સંબંધ રાખે,
 લેણાદેવીવડે કાષ્ઠ કાષ્ઠને નમાવે છે;
 કેશવ કહેછે સારી માફી એમ બેય રીતે,
 લેણાદેવી બારે બારે વેશને ભગવે છે.

૩

લેણાદેવી તૂટે ત્યારે નામ હામ નાશ થાય,
 લેણાદેવી તૂટે ત્યારે ફાકટ સહાય છે;
 લેણાદેવી તૂટે ત્યારે સારા સર્ગાં શત્રુ બને,
 લેણાદેવી તૂટે ત્યારે રાજપાટ જાય છે;
 લેણાદેવી તૂટે ત્યારે પુત્ર મિત્ર માને નહિ.
 લેણાદેવી તૂટે ત્યારે તનને તમય છે;
 કેશવ કહે છે કેણુ લાગિને મટાડે જાણ,
 લેણાદેવી તૂટે ત્યારે ભુંડા હાલ થાય છે.

ગરજવિષે.

ગરજથી ઝેર જેવાં વચન સહન થાય,
 ગરજથી ભૂખ દુઃખ ભૂલાઈ જવાય છે;
 ગરજથી દેશ પરદેશ સહુ દોડ્યા જાય,
 ગરજથી જાણી જોઈ જીવન તમય છે;
 ગરજથી સંપ સરલાઈ લોક સાથે રહે,
 ગરજથી દાદ તાપ સહન કરાય છે;
 કેશવ કહું શું બોળ કરતાં ગરજ ગણી,
 ગરજ સરે તો પાછી કોણુ કોણુ થાય છે ?

કામ ક્રોધવિષે.

કામ ક્રોધ આંખ છતાં અંતરે અંધાપો આપે,
કામ-ક્રોધ દાન છતાં બધીર બનાવે છે;
કામ-ક્રોધ રૂઢી રીતિ નીતિને રખાવે દુર,
કામ-ક્રોધ ભારે ભારે લાભને લુટાવે છે;
કામ-ક્રોધ વિનય વિવેક વિસરાવી દિએ,
કામ-ક્રોધ દુષ્ટ દુરાચારમાં દટાવે છે;
કેશવ કહું છું કામ-ક્રોધતણું દુષ્ટપણું,
ભવાટવીમાદિ ભુટે હાલે ભટકાવે છે;

લોભવિષે.

જેવા ધણા યોગી તે વિયોગી જન જેવા ધણા,
જપ તપ કરી કરી કાપા કોડે કસે છે;
કોઈ જટાનુટ રાખે મુંડન કરાવે કોઈ,
વિજન વનમાં જઈ ધણા વળી વસે છે;
ભજુત ભગાવે કોઈ મંદિર મસાણુ હાપ,
સાથરાઉપર સોય હેત દરિરસે છે,
સંપતનું સુખ હોય દેહે ધણું દુઃખ હોય
કેશવ એવાને ધણુ લોભ સાપ ડસે છે.

વાશાવિષે

આશાનો અ કુર અતિ ઉંચો ઉંચો આસ્થો ભય,
તંતુ તેના આમનેમ આપા પથરાય છે;
ફલ ફળ આવે કે ન આવે તેનો મેળ નહિ.
અંતર કપારામાં અતિ મૂલ જનમી જનપ છે,
આકાશની પેલી કોર ભૂચનને બેટી ભય,
પાપરૂપ ખાણીથી પોપણુ તેનું ચાય છે;
કેશવ કહે છે દેન માનવ દાનવ સહુ,
વડવાનરાની પેડે એમા અથડાય છે.

મનવિષે

માપિના હાથપગ હોય તે ન કામ ડરે,
 માપિના કાણાજેના આખ કાન નામ છે,
 મનપિના મીઠા મેઠા પણુ ખાણુ જેના લાગે,
 મનપિના મિથ્યા જમ્મ જમ્મ તથ દાન છે,
 મનપિના હેનમીત પણુ પરખાર નહિ,
 મનપિના જલુતર ભારની સમાન છે,
 કેશવ કહેછે એક મનની રમત બધી,
 ગનનાજાં માણસને માણુમેમા માન છે

૨

સારીર સુદર રથ ધન્દ્રિયો છે અશ્વરૂપ,
 મનસારથિથી દૂર દૂર દોડ્યો ગાય છે,
 મન જેમ લઇ જાય તેમના નોકા તણાય,
 મહારાજ છવ જેસન ર મલકાય છે,
 કામકાજ કરનાના મનને આધીન બધા,
 મન તારનાર ને છુડાડનાર થાય છે,
 કેશવ કહેછે એજ મન વશ રાખાયી,
 ભારે જલસાગરને પાર ઉતરાય છે,

૩

મનને સુખેથી સુખ મનને દુખેથી દુખ,
 મનો મનાવવાયી સતોર મનાય છે,
 મન મિત મન પુત મન છે કનઝરૂપ,
 મનડે મમતામા ચગાય પગાય છે,
 મનપિના વ્યવહાર સિદ્ધ કેમ થાતો નથી
 મનપિનાનો માનવ પશુમા મનાય છે,
 કેશવ કહેછે તન-મનનો સુયોગ છતા
 લાન જૂલી જન તેના જૂઝ લાન થાયછે

બોધ.

ખાનપાનમાદિ ખુન સ્ત્રી પત્ની રહ્યા ભાઈ,
પધારીએ પડ્યો પડ્યો પાન બહુ આવેછે;
ભારે ભારે બોગના વિલાસમાંદિ લાગી રહ્યા,
વધૂ વધૂ લેરામાટે લાવય લમાવે છે;
પાપ-પુણ્યનો કશોય ચિત્તમાં વિચાર નથી,
મોજશોખમાંદિ અભિમાન શું ધરાવે છે;
કેશવ કહેછે અરે આંખ તો ઉધાડ જરા,
સાંજ પડી જનમ તોય ઉંઘ કેમ આવેછે ?

૨

માઈ માઈ માનીને મોટામ સર્પ મેઠો મૂઠ,
દીનજન જોઈ તેને દાગથી દખાવે છે;
ધામ ઘરા સંપત સગાઈ તે સમાધ જનમ,
અંચલ આ કાયા તેને અચલ દરાવે છે;
આગ્યો છે અકી તું કેમ ? આગળ ચમે શું તારું ?
ગિનય વિવેક લોભ મોહ વિચરાવે છે,
નરતનકીરો દાયમાંદિથી હરાઈ જનમ,
કેશવ ઉપાડ આંખ ઉંઘ કેમ આવેછે.

૩

પામ-ધરામાટે મોટી ધાધજ મથાવી રહ્યા,
આગામાંદિ આમતેમ બહુ અચડાવ છે;
પારકા પીઝ ને તારા પિંડસાથે મેળવી જો,
ખજાર પડે તો તેમા દુખ કેવું થાય છે;
પેટમાટે પ્રાણ જતાસુધી તું પ્રપંચ કરે,
નાનાં મોટાં દુખમાંદિ નયન લારાય છે;
જુલથી લવાટવીમાં ભટકતું પડે ભાઈ,
કેશવ નથાપિ આડે પથે કેમ ધાવ છે ?

૪

પર્મ-કર્મમાંદિ ધ્યાન રાખ તું વધારે ધીર,
રામ-દમ દયા દાન મોંને દખાવે છે,

હોહરો.

કેશવ સઘળાં દુઃખનુ અસકિત કેવલ મૂલ;
સઘળી સુખ સંપતિને, એજ કરે નિર્મૂલ.

અકાન્ત ધનનો મહિમા.

હોહરો.

ભણે મણે કવિતા કરે, શોધે ધુભ સિદ્ધાંત;
ધામ ધરા ધન મેળવે, જેનું મન એકાન્ત.
શુદ્ધિ અને બલમાં વધે, બને કુશલને તે દાન્ત;
વધે વળી યશ વિશ્વમાં, જેનું મન એકાન્ત.
કાચરતા કદ્યે નથી, સદા રહે વિચારત;
સંપ અને સતોષ છે, જેનું મન એકાન્ત,
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિઓ કુટુંબનો કલ્યાન્ત;
દુઃખ ન દે તે કોઈ દિન, જેનું મન એકાન્ત.
રાગ-દ્વેષ દબાણને, શૂંચ તરશ ને બ્રાંત;
કલેશ કશો આપે નહિં, જેનું મન એકાન્ત.
મયાન પૂરાં તે કરે, પામે તેજ પદાન્ત,
પુણ્યવાન પણ તેજ છે, જેનું મન એકાન્ત.
હર્ષ શોક તેને નથી, તે સમણુ તે શાન્ત;
ધીર વીર ગંભીર તે, જેનું મન એકાન્ત.
ભક્તિ-જ્ઞાન-વિરાગથી, રીઝે લક્ષ્મીકાન્ત;
નડેજ નહિ મડખડ બધી, જેનું મન એકાન્ત.
તે વનવાસી તે ઋષિ, તે દુર્લભ તે દાન્ત;
બલ્લાનંદવિભે વસે, જેનું મન એકાન્ત.
સિદ્ધ શુદ્ધ પણ તેજ છે, નિર્મલ તેજ મહાન્ત,
કેશવ હરિ તેને મળે, જેનું મન એકાન્ત.

પરમદજ્ઞાને પ્રાપ્ત થયેલાને પ્રણામ.

વસત્તિજ્ઞા.

જે શાન્ત દાન્ત સુસમાહિત પીતરામ;
જેને નથી જગતમાં સતિમાન રાગ;

જેને સદા પરમમેષ પવિત્ર ધામ,
 એને અમે પ્રણયથી કરિએ પ્રણામ
 જેને યથો સકલ જન્મ નૃગતિરૂપ,
 જેને સદા સુખદ એક નિજરનરૂપ,
 જેને સુખાશ્રમરિષે સમયે વિરામ,
 એને અમે પ્રણયથી કરિએ પ્રણામ
 દેખાય તોય પણ અતરમાદિ નદ,
 જેને વિવેક-વિનવાદિ વિચાર રૂદ,
 જે આત્મવાસથથી કવન પૂર્ણકામ,
 એને અમે પ્રણયથી કરિએ પ્રણામ
 જે ત્યાગવાન પણ છેનદ એરાગી,
 રાગી જણાય પણ અતરમા વિરાગી
 જેનું સદા રટણ કેશવ રાગનામ,
 એને અમે પ્રણયથી કરિએ પ્રણામ

વર્તમાન કાલના વિપરીતપણાથી આવેલો ઉમરો

રાત્રતરૂની ચાલ.

અર્ધ-કર્મનો નાશ થાયછે, જન્મ જાતિનું નીર જાય છે,
 દેવ વેશની વાત શું મદુ ? બીજી રથું બવે બોનમા બહુ
 સેજભેજ છે વળુંબદમા, દિવસ જાણે દાય ખેદમા
 કુટિલતા બધા વેશમા વસી, અરજ છે નહીં કેાણને કશી
 આયજાતિની ગોચરતા ગઈ વેદ માત્રની દુર્દશા થઈ
 પરવગે પ યા સર્વ આપણે, દાટ આ વત્તો દુષ્ટ ઝાપણે
 ભરતખાના ભાગ્ય કુટતા, ધન ધરે કના જાય ખૂટતા;
 કાણુ શું થયા હે હરિ તમે ! જગતને તણ કયા જશુ અમે ?

* લખિતપદમા પ્રત્યેક શરૂઆત પહેલાં પણ દરવ રજાય છે, એમ સર્વે કેાણે
 દેખાય છે, પણ આજ રોજ ૧૬ ગણને પહેલાં દીર્ઘ અને બાંધે દરવ કાઢીએ તો
 તય નથી તૂટે તો એ એવામાટે આ પદમા જેનામે તેવી રચના કરી છે આવી
 રીતે જ તો નવી જગતના કરાવમા પણ તો દીકર ચાલી રહે છે

પામર કવિ

દોહરો

હોરો હરિ આવે નહી, હરિરો નહિ રામ,
નૂત્તર જોડે જોડિયા, એ કવિનું શું કામ ?
પાપી પામર લોકના, વર્ણન કરે અપાર,
હવિષને કાળુ કરે, એ કવિરો પિત્રકાર.
નરનારીના અગ કે, તેનો વિરિધ વિહાર,
એમા મન જેતુ રમે, એ કવિને પિત્રકાર
ધર્મરત્ને વિધ્વી કરે, જેવો પોતે હોય,
એવા અધા લોકનો, સગ ન કરશે કોય
હીરો હરિનું નામ છે, કવિતા રદનરૂપ,
આ જન્મે જોડાય તો, રહે બેધનરૂપ

ઘુષ્ટોનો સગ

શાસ્ત્રી અનુક્રૂપ

આ સસાર તણા સમગ્ર સુખને હું તો નથી માગતો,
આધ-વ્યાધિ-ઉપાધિ તાપ તનમા લીજો નથી લાગતો,
સર્વે દુખ સહીશ ઇશ્વર ભવે હું દોહાની બીરામા,
મૂખેનો સહવાસ નાથ પણ તું ક'પે કરાવીશ મા
દુસરા સર્વે દુખોનું અર્થદાતા મૂલ્ય છે.

બીજી પાપ તણી સિદ્ધા, એની આગળ ધૂળ છે
પદ્મિમા પશુમા અને જલનિષે જન્માન તો શું થયું ?
ભૂખે પ્રાણ તન્નમં ગાય પવમા આતુર તો શું થયું ?
ભારે ભોગવિતાસને હરિ હરી લેજો ભને રીસમા
મૂળેના સહવાસ નાથ પણ તું ક'પે કરાવીશ મા
પાપના રૂપ દેનાના, દેવ તે કે ભલે હરિ !
પણ મુખનાં જો સગ ન કરાવે તું કદિ

ચેતાનુ ચપચાપતિ પ્રથમથી ચિંતાવડે ચીસમા,
મુખેનિ સહવાસ નાથ પશુ તું કહ્યે કરાવીશમા

જ્ઞાન સુકાય અમથો અમથો જવાસા ?

વસ્તાતેત્કા

લીની કરી અનિ મગલ મેધરાજે,
તાજી બધા તરવગે વનમા વિરાજે,
પુરા પડ્યા પ્રકટ નિરખ સર્વ પાસા,
નાને સુકાય અમથો અમથો જવાસા ?
આનંદ સર્વ વનમા જનમા જણાય
પાણીવડે પરમ પોષણુ નિત્ય થાય,
જેને જરા જગતના નજરે તમાસા,
નાને સુકાય અમથો અમથો જવાસા ?
છપ્પાં તને અરર શુ મનમાહિ આવે ?
છનાડનાર જન તે તુજને ન લાવે,
શુ કોઈના કૃપણુ હાથ પડ્યા નિરાસા ?
માને સુકાય અમથો અમથો જવાસા ?
શુ શોપનાર તુજને ક્ષર રાગ ચોટયો ?
વર્ષાદમા ન થઈ તુ મન કેમ મોટો ?
ધારા પડ્યા ન કદિ પોષણુમજ સાસા,
તને સુકાય અમથો અમથો જવાસા ?
જ્યારે સુકાય સધળા તર તાપમાને,
ત્યારે રસાવ ચર્ષિ રાય અરે અકાને,
કપાળી થોા અરર એકનપેટ લાસા ?
જ્ઞાને સુકાય અમથો અમથો જવાસા ?
સપી રહે સકલ જાતિવિદે વિવેકે,
ગાડા ન ગળ અભિમાન લમાર ટેકે,
જેને જરા જગતના નજરે તમાસા,
નાને સુકાય અમથો અમથો જવાસા
આવ્યો અરે દિવસ ધ્રુવરની કૃપાથી,
માને કયો સરસ લાજ નિમેષ આથી

તું દે તણ અર દુખદ સર્ આસા,
 ગાને મુકાપ અમથો અમથો જવાસા ?
 શુ સર્વને મુખ થવા તપ તુ કરે છે ?
 કે દુખ દુખ કરનાર્યહી કરે કે ?
 વીતી ગયા વિપમ કેશવ સર્ વાસા,
 ગાને મુકાપ અમથો અમથો જવાસા ?

સારઠા

અમથો કેમ મુકાપ, આમ જવાસા એકલો;
 હાપ ન કાઇ સહાય, કોણ તને સલાળજે ?

કુસપથી સર્વ વિનાશ થાય.

ઉપજાતિ

બળ્યા કરે અતર નિત્ય તાપે, વળ્યા કરે દત્તિ નિસેપ પાપે,
 નિવાસ નાખી નયનો ભરાય, કુસપથી સર્વ વિનાશ થાય,
 ખવાય પીવાય ન કાઇ ખાતે, ધડી ન મેસાય મગી નિરતિ,
 હોદ્દેના ખીજ બધા વવાય, કુસપથી સર્વ વિનાશ થાય;
 કુવાક્યના માર કઠોર વાગે સમધિઓ શત્રુમમાન ભાગે,
 શકાવડે બ્રાતિ વધુ ભરાય, કુસપથી સર્વ વિનાશ થાય,
 વિવાકલા અતરમા ન જોસે, પદાર્થમા પ્રેમ ન લેશ પેસે,
 આનદનો ઉત્સુ હર જાય, કુસપથી સર્વ વિનાશ થાય,
 સપી રહો સર્વ કુદખી સાથે, થાનુ ન હેરાન કદાપિ ખાવે,
 સપેલને દૈવ કરે સહાય, કુસપથી સર્વ વિનાશ થાય;
 સંબધનો બધ દહી ન તોડો, અધા યદને અવળા ન દોડા
 સપે રહે દેશ મુખી સદાય, કુસપથી સર્વ વિનાશ થાય,
 સપતિઓ સપવડે યાત્રી, રિપતિઓ સપવડે જાત્રી,
 હળીમળી સ્વાર્થ ભલો સંધાય, કુસપથી સર્વ વિનાશ થાય,
 છે કોણુ કપાથી અહિ સર્વ આત્યા ? કોણુ અરે આજમુની નિભાયા
 નિવેકમા સાર બોધ સમાય, કુસપથી સર્વ વિનાશ થાય,
 પડ્યા રહે ધામ ધરા મુધારે, સારનો સાર જરા વિચારો
 અમૂલ્ય આ કેશવ કાન જાય, કુસપથી સર્વ વિનાશ થાય

પરધરવાસવિષે.

માલિની તથા વસત

અપયશ અતિ ભારે થાયછે નાતબળતે,
 નહિ પલ પણુ પૂરૂ બેસવાનું નિરાતે,
 ગુણુ અવગુણુરૂપે લોક લેખે ધરાય,
 પરધર વસવું તે ખડગની તીક્ષ્ણ ધાર,
 વિદ્યા કલા કુશલતા પણુ દૂર જાય,
 ઉત્સાહથી કંઈક કામ ન કોઈ થાય,
 જોને છછુદર ગળી ન તમ્મય સાપે
 એવી દશા પ્રતિદિને દુરિ હોય પાપે
 નય વિનયવિચારે ચાલિએ નિત્ય એપે,
 તદપિ ધનમદેથી અન્ન દેનાર કેપે,
 કંઈક વચન લાગે કાળજમા કટાર,
 પરધર વસવું તે ખડગની તીક્ષ્ણ માર,
 સખી રહે સહનશીન યમ સદાય
 સતોષરૂપ ગણુવા ગરબે ઉપાય
 સદ્ગમ કમ પણુ કોઈ ન સાવ દોરે
 રાગે તવાય તન તોપણુ કોણુ લેખે ?
 ગરિબ જન ગણુને લોક સામા લડે છે,
 વખત કંઈક અવ્યે મોત મામે પડેછે,
 પ્રતિવચન ન પાછું સાબળે મોઢ વાર
 પરધર વસવું તે ખડગની તીક્ષ્ણ ધાર,
 પિડે રહેવ પુરુષાતન નામ પામે,
 મીરે ન કાત પણુ પાચપચીસ નામે,
 નીચા કરી નયન-મરતક અન્ન તેવું,
 આપીશમાં અરર ઈશ્વર કુખ એવું,
 અરરરરર એથી વીક જો પેટ ફટે,
 અરરરરર પાપી પ્રાણુ કેમે ન છટે,
 અનિયમ મનમાથી થાય એવા વિચાર,
 પરધર વસવું તે ખડગની તીક્ષ્ણ માર;

સ્વાધીનતા હૃદયની પળુ જાણ છટી
માનવમાન પળુ જાણ બધાં વહટી:
દુ.ખે સુખે નિસ સર્વ સમાન લાગે,
હિંમ્યા છતાં પરત્સે પડનાર જાગે,
મન વચન દયાપી દીનતાથી સદાય:
શમ-દમ-વિનયેથી મોઝ સારો ઘસાય
પરજનપર રાગી રાખવો પુણ્ય પ્યાર,
પરધર વસતું તે ખડ્ગની તીક્ષ્ણ ધાર,
જુએ મરાય કટિ ધામ ધરા તમનય:
પ્રેમે તપાય તપ જંગલમાં જ્યાંય;
રાજપ્રહાર પળુ સત્સત્ત્વે ખમાય,
દા દા તથાપિ પરત્સે ન વાસ થાય
નરમ ગરમ ખાવાના નથી દાગલાન,
ગખમલમય શ્યામા સુવાની ન વાત;
નરવર અતિમર થાય ત્યાંથી પસાર,
પરધર વસતું તે ખડ્ગની તીક્ષ્ણ ધાર
લાગે પવિત્ર જનને પરધેર જેવું.
સંસારમાં અવર દુ.ખ ન કોઈ એવું,
ગ્રીણે વિચાર કરતા સપળું સમાન,
શુ ધીરતા વચર કેશવ જુલ માન.

૧ સજ્જનોનો સદ્ગુણ સ્વભાવ

ઉપગતિ

ન્યાયે સદા નિર્મલ્યશ્ચિતિ રાખે, સદૈવ સર્વે સુખ-દુ.ખ સાખે,
તપે લગારે ન સમવતાન, એ સજ્જનોનો સદ્ગુણ સ્વભાવ.
હિંદારતા માન જ્યાં નિશ્ચય, સર્વ સાદો સુખરૂપ નેશ;
સમાન સર્વે નર રકે-રાવ, એ સજ્જનોનો સદ્ગુણ સ્વભાવ
રહે સદા મન્દિરવર્ગ વશ, પુણ્યે વળી પ્રીતિ કરે અવશ્ય,
કાયાદિમાં અંતરની અજ્ઞાન, એ સજ્જનોનો સદ્ગુણ સ્વભાવ

મહાજી રાખી રસ સર્વ જીતે, શોધે બધેથી સુખ કોઈ રીતે
 જે તેવડે નિત્ય કરે નિભાવ, એ સજ્જનોનો સહજ સ્વભાવ
 પરાયને સ્વાર્થ સમાન સર્વ, પરોપકારે ન જરાય ગર્વ
 વૈરાગ્યમા જન્મઘડી જમાવ એ સજ્જનોનો સહજ સ્વભાવ
 મુધર્મના બીજ સદૈવ રોપે ન કારણો હોય તથાપિ કોપે
 પ્રિયા ગણે જીવનનો વટાવ, એ સજ્જનોનો સહજ સ્વભાવ
 વર્ણાશ્રમેના સહુ ધર્મ પાળે, ન યાત્ર તે કાયર કોઈ કાને,
 અત્યંત આનંદમય પ્રભાવ, એ સજ્જનોનો સહજ સ્વભાવ
 રહે ન આ વિશ્વવિષે વિરોધે મુશાન્તને દાન્ત નિશાન બોધે,
 જુલે નહીં તોપણુ ભક્તિભાવ, એ સજ્જનોનો સહજ સ્વભાવ
 સેવા અને દર્શન માત્ર યાતા નિશ્ચે રહે પાતક સર્વ જતા
 આપે કરી આત્મસમાન લદાવ એ સજ્જનોનો સહજ સ્વભાવ
 બારે તરે આ ભવસિંધુ ભાવે ભવે ફરી જૂલ કરી ન આવે
 દામી દિએ કેશવ દેહદાવ, એ સજ્જનોનો સહજ સ્વભાવ

હાય હાયરે હિંદુપણુ જાય હાન્યુ

મરણાયા

હાય હાયરે હિંદુપણુ જાય હા યુ, જુટ-પાટૂને ધરધાત્યુ રે—હાય૦
 ધર્મ-કર્મ ન શુદ્ધ કોઈ પાળે અડયા આનરી અવળે આગે
 અનાચારી યઈ ચિત્ત બાળે રે — હાય હાય૦
 પાપખાનામા બીડીયો ફૂટે, પાન આનતા નાનતા યુટે,
 રીતભાતને માગવે મૂકે રે — હાય હાય૦
 અડયા ચિત્તે વિચાર ધૂરોપી, તજ પાપડી પડરી ટોપી
 વરમાગ ઉદ્ધતાએ રોપી રે — હાય હાય૦
 જીવે માથે ફિરગી જેવા કરે સુદરીની એક એવા
 હોય દેયે હરામના હેવા રે, — હાય હાય૦
 નથી ચામડી ગોરી યાત્રી, બન્યુ બીજુ મધુય વિરાગી
 ખરી રમ્યતા તો રહી જાતી રે — હાય હાય૦
 શિખા-મૂતતજા એક વેરી, દુરાચારે તીધા ધર વેરી
 ક્યા પાપનાં એ ફન એરી રે — હાય હાય૦

ગમે તેવા નવા વેશ ધારે, ચાલ્યાણી વિના નદિ ચાલે,	
‘ ગુમાનિંગ ’ કહિ કુ ઝાલે રે,—	હાપ હાપ૦
કોટ ભખીટ કામે રંગે અગ તાણીને બાધે તંગે,	
ફર ફરવે શ્વાનને સગેરે,—	હાપ હાપ૦
બધે બોલે વિવાતી બોલી, મળી નેરતોડાની ટોળી	
બધા દેશને નાંખ્યો ડાંગા રે,—	હાપ હાપ૦
સાથ બોધનુ બાવનુ બે, હીતાઈનું ઝાકડું પેડું,	
બાપ એક બીજાનું એકું રે,—	હાપ હાપ૦
નાન-ધાનની છે પડી છેવી, મીતિ રાગરગ માથે રેતી,	
કરે કામની સાથે રેવી રે,—	હાપ હાપ૦
પા-પૂજન કયા સાભરે છે ગુણુ દોલથી દોલુ કરે છે ?	
રેલ મેલીને દૂર ફરે છે રે,—	હાપ હાપ૦
કોઈ ગોધક મધને બેમે, કોઈ પારકા પથમાં પેમે,	
કોઈ-કાકરને દિએ ટૂંમે રે,—	હાપ હાપ૦
ગઠ આમ્યા સફની ઉઠી, થઈ જુદિ બધાની જુદી;	
ખરી વાત જણાવે જુદી રે,—	હાપ હાપ૦
રાત્ર નેતુ મના જન તેરા, નહિ ઓગળાય જાને રા,	
કહ્યું માને ન અવળા એવા રે,	હાપ હાપ૦
પિએ ખારના ખાટા પાણી, બહુ બાદવીના જુગ તાણી,	
પકિતાઈ પર ફરવે પાણીરે —	હાપ હાપ૦
શબ્દ બોનવામાં એ શબ્દ, પિંડાળનામાં માન પૂરા,	
મોહ સબધ માહિ અધૂરા રે,—	હાપ હાપ૦
માત તાતનું માન ન રાખે ધન યોનન નીરમા નાખે,	
અમે દીકું અમારી આપે રે,—	હાપ હાપ૦
ગમે તેનું મધુય અપે છે, મર્દ શર્ત આધરકીમ લે છે,	
દામ દેહ વટલાવા દે છે રે,—	હાપ હાપ૦
સાફ ચાવાને સાણુ ચોગે હાથ પાણિવારે જઈ ઓળે	
વાક એક બીજા પર દોગે રે,—	હાપ હાપ૦
બીત બૂંટ ન જાણે કોઈ, વાળ ઓગે ચારીસા બેઠ,	
રીત બાપદાદાની બોધ રે,—	હાપ હાપ૦

લોકસાજના તો બાર વાગ્યા, વસ્ત્ર પહેરે છતા હોય નાગા,

મૂલ જાણ્યાવિના જાય જાગ્યા રે,—

હાથ ૨

આગગાડિઓ ને આગખોટો, દેશે દેશ પરદેશમા દોટો,

થયો સેજબેજ એથી મોટો રે;—

હાથ ૩

ચીજ લાડકા આમણવાળી, રગ રૂપથી બેઈ રૂપાળી,

કોઈ રે'તુ નથી મનવાળી રે,—

હાથ ૪

દવાદારમા દેહ વટલાયા, દોષ રેખે નહી દોડાયા,

સમજાવતાં યાય સવયા રે,—

હાથ ૫

વેદશાસ્ત્રની વાત ન માને, જાણે હોય કર્તુ જાગવાને,

જાય મરણતા અભિમાને રે,—

હાથ ૬

કમચોગે વધેછે સુધારો, મને માની લહે તે સુધારો,

હવે મેલી ગયાછે હુજારો રે,—

હાથ ૭

કહે કેશવ ક્યાં જઈ કહિએ ? હાથ હોળા વગે છે હૈયે,

મન મારીને મૂંગા રહિયે રે —

હાથ ૮

પ્રાણથી અધિક પ્રિય ધન કેમ બાપી જાકાય ?

દ્વન્દ્વિજય

કષ્ટવડે કરતા બહુ ઉલ્લસ જે ધન માડ સકાય કમાઈ,
 જે ધનથી પ્રિયપુત્ર—કનકરિશે મુખથી સચવાય સગાઈ,
 જે ધનથી સખળા વ્યવહારતણી રચના રહિ છે ઉભરાઈ,
 જે ધન પ્રાણસમાન અતિપ્રિય તે ધન કેમ સકાય અપાઈ ?
 જે ધનમાહિ ગણાય ધણા સુણુ જે ધન હોય ન તો ગરિબાઈ,
 જે ધન પાલન પોપણુમા પલુ પૂર્ણ સકાય નહી વપરાઈ,
 જે ધન દૂરચડી નજરે પડતા મન જાય જરૂર તણાઈ,
 જે ધન પ્રાણસમાન અતિપ્રિય તે ધન કેમ સકાય અપાઈ ?
 તાપ હરે સખળા તનના મનના વળી જે ધનની ગરમાઈ,
 હોય પડ્યું ધનમા અતિહૃદ જાણે પણ પોપણુકારક જાઈ,
 જે ધન દુખાદ યાય વૃથા કદિ જાય પડી કરમાદિયિ પાઈ
 જે ધન પ્રાણસમાન અતિપ્રિય તે ધન કેમ સકાય અપાઈ ?

જે ધન ભોગવિલાસપિયે વિગતે પણ ખૂન રહ્યું ખરચાઇ
જે ધન ઇશ્વરથી પણ ઇશ્વર એમ સદેવ રહ્યું સચાઈ,
જે ધન દુર્લભને અતિ દુર્લભ ચિતનથી તન ગન તણાઇ,
જે ધન પ્રાણુસમાન અતિ પ્રિય તે ધન કેમ શકાય અપાઈ?

જવે જાણેલા પણ જીતે મૂલે

ઉપજાતિ

વિવેકવાળા વચનો ન પાને, માતાપિતાના મનને ઉકાળ,
વી ધે બધાને બળિ નાકયશ્ચયે, ભવે ભણેના પણ બીત જૂને,
નારીસખીપે નટ નાય જેવા, સેવા કરે આદરસીન એવા
ફેડે ફસાઇ ફટકેલ ફૂલે, ભવે ભણેના પણ બીત જૂને.
નમ્મ નવુ નિત્ય મનાય સાર, જૂનુ જુવે તે સમજે નકાર,
કાલપણ માત્ર મણે દુકલે, ભવે ભણેના પણ બીત જૂને,
કામાદિનો અતરમાલિ કાટ, અનીતિનો લો ન મણે ઉચાટ.
આયુષ્ય ઓછું કરતા અમરને, ભવે ભણેના પણ બીત જૂને
સ્વધર્મમા કેવલ કેશ રાખે, ગધાય સાધુ બહુ અગ આપે,
ગડે દયા-દાનનિચાર ચૂલે, ભવે ભણેના પણ બીત જૂલે
સન્માર્ગ શુ તે સમજે ન શોધી, વિવેકના મલયથી વિરોધી
દુરાગહે કેશવ દેહ ફૂલે, ભવે ભણેના પણ બીત જૂને

સુધારે શુ કર્યું ?

—રાજિયો.

સતો સુધારે શુ કર્યું ? કડી ને જો નિચાર રે,

મારી દશા યાય દેશની, કયા ધરિએ પુકા રે ?

સતો ૧૦

* સદાચારી માણસો મેળ નથી મળે કડીમા સુધારે તો કડીમા જોણી માણ
હોય છે અને માત્ર તેનો કાળ સંસ્કારી રીત આપુ રહે કે એમ અનુમાન કરી
શકાય કે દેહનાનો વિચાર મધને આ-દાન નીચ્ચે હરી ખીન યાત્રા રાગમા આ
કવિતા મા, રાગાય છે

ધર્મ જાણે દાન નાગનો, વળે કર્મોની કાણુ રે,	સતો૦
શરમ નથી રતી આખની, મર્મ પ્હોચ્યો મચ્છાણુ રે,	સતો૦
લોક પ-લોક માને નહી, તીર્થઆદિનું તેમ રે,	સતો૦
યાજ સવ સરી કરે નહી, નથી પૂર્વજમા પ્રેમ રે,	સતો૦
સ્નાન સપ્તા રિસગય છે, પાંઠ પૂજન જાણ રે,	સતો૦
ત્રેશ્વરેવની રાત ક્યા રહી, તોષતર્પણુ ન યાય રે	સતો૦
બ્રહ્મભોજન કરતા નથી ખવરા-યાના ચોર રે,	સતો૦
ખાણુ ગમે ખડ પેટમા, કામ પાડ્યે ઝડોર રે,	સતો૦
દેવદશન કરતા નથી, દલ રાખે અપાર રે,	સતો૦
અન્ય અવતારની વાતને સાવ માને અસાધ રે	સતો૦
કર્તા ન માને દાધને, ગણે વચ્ચુચલાવ રે,	સતો૦
શાન્તપુરાણુ ગપડી પડના આપ્તમાથે અભાર રે,	સતો૦
નમનની રીત નીકળી ગઇ, કરે સર્વે સનામ રે,	સતો૦
સાહેબ કહીને બોલે મધા એક બીજના નામ રે,	સતો૦
મૂક્યો મહાનજ શબ્દને છતાં ઉત્તમ આપ રે,	સતો૦
મન નન્યાન્યુ મિત્તરે પડી ભાગ્યો પ્રતાપ રે,	સતો૦
આચારનો અલકાય છે, સાવ વહ્યો વિવેક રે,	સતો૦
કરવરના આચાર નહી, તકે આવે અનેક રે,	સતો૦
સખધમા સમજે નહી, ગયો જ્ઞાતિપ્રમથ રે,	સતો૦
આડધડ ધસી જાય છે આખ હોય તોય અધ રે,	સતો૦
જુનુ બધુ જુનુ વહે, નડુ સાચુ મનાય રે,	સતો૦
નાતજનતન ધિક્કારતા, અનાચારે તણાય રે	સતો૦
પથપર ઉડે ચીથળ ગયુ દેશાભિમાન રે	સતો૦
જનમેદ વધતા જાય છે, ગયા દયા દન માન રે	સતો૦
બોલે વિજયતિ ગોનિએ, બધુ જાણ્યાનો ગજ રે;	સતો૦
રીતજાતન વ્યવહારનો, રોજ થાય ધમરાજ રે,	સતો૦
ભારા ગઇ ગુજરાનની, વેશ વાગે નિચિત રે,	સતો૦
સર્વે નિરાગિયા સામટા, એક બીજના મિત્ર રે,	સતો૦
બસે અને મધી દાનને, પગે પેરે સપાટ રે,	સતો૦
દર્પણમા મુખ દેખતા, જુવે વાચાની વાટરે	સતો૦

માયા બધાના બોડકા, શૂન્ય સહુના વપાળ રે;	
શિખાસૂરે ચરમાય છે ગમે આગળ વાળ રે,	સ તો०
બૂટ મોત્ત પગમા ગમે, હાથમાહી રમાન રે,	
ગેટ પાટલૂત નાકીટનો, ગણ્યો ઉત્તમ ચાલ રે,	સ તો०
કસકસતા કમળ કર્ના, બાહ વાકી વગેલ રે,	
ટાક્યા બટન બધમેસતા, ચિત્ત નાણે ચળેવ રે,	સ તો०
ઉપરથી આઝાર્છ છે, મનમાર્ગ છે મેલ રે,	
બાપણુ કરે ભય ટાળવા, શીંગમાથી સળેન રે,	સ તો०
આનસેના સદાચારમા, ચાહપાણી પિવાય રે,	
ટિફિન ઉપર ટપકાવતા, યુલો પોતાના ગાય રે;	સ તો०
સાણુ શરીરે ઓળવા, લૂના દુનાલે ડીલ રે,	
ઉભા ઉભા વાળ ઓળવા, ઓજ સુદૃશી રે,	સ તો०
પ્રેમનુ રૂપ ઓળખે નહી, પડિતાઈનો ડોળ રે,	
ધ્યારી ધ્યારી કરતા ફરે, રંગમાહિ રસમેળ રે,	સ તો०
ઘેર ઘેર ધડિઆળો વધી, વધ્યુ પડીપ્રફાન રે,	
લાખીટ પાખીટ ટાગતા, મને માને છે માન રે,	સ તો०
વીટે ગળામા ગળપટા, અગ તમે તણાય રે,	
પેરે પટાની ટોપિઓ, મિન સાથે મણાય રે,	સ તો०
અગે લપેટે લૂગડા, અકડ ઈચ્છી કરેન રે,	
છાટે લવકર છુટથી, બાર રાખી ભરેલ રે,	સ તો०
હસ જેવા ઉજળા ફરે કામ કાળાં કરાવ રે	
નિશ્વાસ કપા કરવો હવે કાણુ સાચો સહાય રે,	સ તો०
ફેશની દાઝ દેખાડતા, ઘણુ વાણુમા જોર રે,	
પારકુ ઝેડુ ખાયછે, થયુ અધાર નોર રે,	સ તો०
પુનર્વિવાહના પથમા, લાલ લાગેછે ગિર રે,	
દેડી બતાવે દાખવા, ગમ બાધા ને બીક રે,	સ તો०
જન્મ્યા સમાજે સામટા થયા બહુ મતભેદ રે	
એક બીજાથી બનતા, ખરો કેમનો ન ખેદ રે,	સ તો०
જાનમહાર ધરમા ભર્યો જાય ગીમને હાથ રે,	
પોતે રહે પેટ ફૂટતા, જેમ અધો અનાથ રે,	સ તો०

હિંદુ થતા જાય પારસી પારસી, ઇશ્વરેજ રે, સતો ૦
 ટાપગીપ આધક વધી પડી, દુષ્કાળે છે ઝોજ રે, સતો ૦
 કોણ મેવક કોણ સેવ છે, બેઠ જુ ૥ લલોન રે
 ઉચ્ચ નીચની નોકરી કરે, કોઈ નહિ કુધરેલ રે । સતો ૦
 ગીત પરદેશના ગાય છે, અહીં દેખે છે દેખ રે, સતો ૦
 દેલી વિચારપર દુરથી રોજ રાખે છે રોજ રે, સતો ૦
 નારીઓ પપુ નકળી ચર્ષ, ફરે ફક્કાઇ સાથ રે, સતો ૦
 અગનો રંગ દેખાડની, નાચ ઝાંતે છે હાથ રે, સતો ૦
 જીણુ શરીરે લૂગડા, અગ આખાં દેખાડ રે, સતો ૦
 પાનની પડીઓ આવતી, નહિ લેશે વગ્ન રે
 ચોપાનોપ ક્યાં ચોગિયો, કોક ઉઘાડે અગ રે, સતો ૦
 ધાલે નહી કોઇ ધાધરા, સાગુ ત્રીલો સગમ રે, સતો ૦
 સ્વજઠના ઝનકી રહી, પિક ઉપર પ્યાર રે, સતો ૦
 લાજમખાંદ જાણે નહી, આજઠાન નરનાર રે, સતો ૦
 ચારપાનિયા ગોળાય છે, છતે જાપાની છૂટ રે
 ચોપિ વિચાર ચરચાવવા, કરે રાત્રિન કૂટ રે, સતો ૦
 રનેલ સંધ્ય પ્રમદા પરે, અન્ય સમય દૂર રે
 રૈયા હરમી ચર્ષમ્યા, વધ્યા ફેત ફિરૂર રે, સતો ૦
 જાની છેક જપાય છે, જમી નારી સમેત રે
 યુગારના ગીત ગાય છે, નદિ દરિયે હેત રે, સતો ૦
 પ્રેમનાજા પરદેશીઓ, ફરે આંત્રિ બોધ રે, સતો ૦
 હીક હીક તે સમ ૧૫ છે, નથી યાતો વરોધ રે, સતો ૦
 કોઈને કોઈ રેડે નહી, સવે લોકો સ્વતંત્ર રે, સતો ૦
 સત્ય રોધવાના પગનો, મૂર્ખા જાને ન માર રે, સતો ૦
 જાણુ જોર જાણુ છે, જુઓ જર્ષિરેર જોર રે
 જ્ઞાનામા વેર વધી પડ્યા, ઝરે આખોમા ઝેર રે, સતો ૦
 એક બીજને બોનના, સદા દેખાડે સપ રે, સતો ૦
 પાખુ ધરમા સગચા કરે, કપ્પડકારી કુસપ રે, સતો ૦
 સાળા બનેવીને સદા, થલો આનંદ થાય રે
 સારાં લાગે ને સાસરા, અન્ય નયિ અતગા રે, સતો ૦

ખચ્ચ વધ્યા ખાતપાનનાં, કયાક વ્યવસ્થા ઉચાટ રે;	
સત્તા જગ્યાવા સાગવે, કાગલાળા કપાટ રે,	સતો૦
નુંભેરો અળકે કાચનાં, હાંડિ તાંતાળી દાર રે,	
નાગા નગાયા ચિત્તો, વધ્યો વળી વ્યવહાર રે,	સતો૦
ગીનીખાતું ને ગીમની, પડે પુરો પ્રકાશ રે;	
માદી-મહીયા પાથવાં, યાવ દયાગા દાસરે, .	સતો૦
કોમ ખુરશી ખડીયા વપ્સ, રૂઢાં ટેગલ પથંગ રે;	
ખાગ બગીચા બંગલા, ગિલા સાથે પ્રસંગ રે,	સતો૦
વાળાં નિરોગ વધી પડ્યા, ગાપ સુદરિઓ સંગ રે,	
સુંદર સતારથી રાતનો, રોજ નાગે છે રમ રે,	સતો૦
ગોડાગાદી ઘરની ઘઈ, હવા ખાગી ખરાગ રે,	
દુર્બલનાં દુઃખ ટાળવા, નથી થાતો ઉપાય રે,	સતો૦
આછરદીમ લીમ આરોગતા, પિએ સોડા સુખાળુ રે,	
દેહ વટલાયા દારએ, હાથ હસા ને દાહુ રે,	સતો૦
દેશ સામુ જોતા નથી, જવા દોડ વિદેશ રે,	
પાણી તમે બાવી ગયું, લક્ષ્ય રાખ્યું ન લેશ રે;	સતો૦
દેશી રમત દૂર ગય છે, રંગે કોટે ક્રિકેટ રે;	
પ્રેમવડે વપરાય છે, બહુ બહુ બોલ મંદ રે,	સતો૦
ગણદા ચોપાટમા, કાન કાંટે ગિયાય રે;	
એક ખાતે પાગી પિએ, ગદ તરબુ તમ બાતરે,	સતો૦
કાગળ કલમ ને ટાકણી, વધ્યા પીઝ ને ચીપ રે;	
કાતર છરી દેરાં વધ્યા, વધી ગઈ ટાપનીય રે,	સતો૦
બાગાશ દાવ હજી રહ્યું, વધ્યો જૂપર બાર રે,	
તન મન ને વાણી તણ્યા, વચ્ચ કયા નિકાર રે ?	સતો૦
રંગબુગિનાં નાટકે, વળી વાળ્યું નખોદ રે,	
બોળાં ભારાઈ નરનારિઓ, પૂર્ણ પામે પ્રગોષ રે,	સતો૦
ટાવરમા ત્રણ લાખ દે, તોણ ચિંતા ન હોયરે,	
દેવમદિરમા દેહધી, દિયે દમડી ન કાન રે,	સતો૦
ધર શીટે ધર ગમય છે, જુઓ પ્રત્યક્ષ વાત રે;	
લેતા જતા લાજ સામરો, પડે સર્વે પખાન રે,	સતો૦

ઉદય ચવાતું ઓયરે, તેમ આવે છે અસ્ત રે;
 સારા વિચારના સન્નનો, ખેદ પામે સગસ્ત રે; સતો૦
 ગુરુ મેના સરખા બધા, નથી દેર લગારરે;
 કોણુ કોણુને શુભ શીખવે, વણું સરખા અદાર રે; સતો૦
 માતા રૂએ કોઇ મેડિએ, પિતા મેવે છે પોક રે.
 નારી રૂએ કયાઁ એકથી, વધેા સંસારે શોક રે, સતો૦
 આકરી આકરી થાય છે, ન્યાય નાણે વેચાય રે;
 નીતિ રીતિનું નામ જાય છે, પુણ્ય ઉપર દે પાય રે; સતો૦
 આગગાડી આગખોટમા, દેદ બેળા ભરાય રે;
 જાણે પરાણે સન'નો, સદા સેજબેજ થાય રે સતો૦
 દેશ પરદેશમાં જઈ જુઓ, બધે સાગી છે લાઇ રે;
 રાજા પ્રજા દુખ ભોગવે, જાય કાળમાં કપાઇ રે; સતો૦
 મૃત્યુવતી એકથી કૃપા દજી સામે છે આજ રે;
 દૂર દૂર જઈ પાછો વળે, હવે તાજે સમાજ રે, સતો૦
 કેશવ હરિ કૃષ્ણ કરે, માય તો તો કલ્યાણ રે,
 નહિ તો અરે આ દેશના, છુડ્યા ખારેય બ્રહ્મ રે; સતો૦

જે કરણ હોય તે મનુષ્યથી ચર્ચ શકે તેવિવે
 દશરાજની જાણ

જે કરશે તે થાશે જન તું જે કરશે તે થાશે રે,
 આગળથી નહિ ચેત ચતુર તો પાછળથી ખસ્તારો રે, જે૦
 ધામ ધરા ધન વંશવ વિદ્યા, સદ્ગુણ સર્વ સધારો;
 કામ કુશલતા કૌતિ કલામાં, અધિક બધેય વધારો,— ર જે૦
 નીતિ ન્યાય નિયમ અધિકારે, ચડશે તેમ ચડશે,
 પ્રીતિ પુણ્યમા નહિ પેસે તો હેડું હાથ પડશે;— ર જે૦
 વણાંથમના ધર્મ—કર્મને, પૂર્ણ પણે પગારો;
 સતસંગનિરનિ સમ—દમ સાધન, રિનય વિવેક વરાશે;— ર જે૦
 આગસ મેવી ઉદય કરશે, ના નુકલ કળામે,
 ખારે બપકારક બવસાગર, તારક-ગર તારશે,— ર જે૦

લાવચથી લોભાઈ ભવે જો ૫ ગિયથી સપડાશે,	
તો નિશ્ચય નાનાવિધ નરકે ઓથ વિના અથડાશે,—	૨૪૦
દયા દાનમા દીન પણાએ, દેશે તે દેવાશે,	
સાર નરતુ સમગ્ર આગળ, લેશે તે લેવાશે,—	૨૪૦
અષ્ટસિદ્ધિ નવનિધિ મળતે, હતામલક કરાશે	
લોકપાલથી અધિક થઈતે વિશ્વ વિશે વિચારશે,—	૨૪૦
ભાવ હશે તો જ્ઞાન હોતે, રાખી જ્ઞાન જાગશે,	
અકિંત જ્ઞાન વિરાગ વિચારે, જન્મ-મરણ-ભય જાશે	૨૪૦

પરચૂરણ છાંડા

શુ વૃથા

વૃથા મૂળને મોધ વૃથા નિંદુરને નારી,
 વૃથા મુષિતને જોગ મરણની વ્યા તૈયારી,
 વૃથા ઉખરમા મેધ વૃથા પથ્થર પર પાણી,
 વૃથા દુષ્ટને દાન વિશ્લની આગળ વાણી
 છે વૃથા જનુ જલુત જવે શમન જો ન સધાય તો,
 વળી કેશવ હરિ જગના વિના છનન પલ્લુ જો જાય તો

શુ મિથ્યા ?

મિથ્યા વિદ્યાભ્યાસ પડે જો ટેન નહારી
 મિથ્યા ૩ ધરસૂત જડે જો અસતી નારી,
 મિથ્યા ૩ મિનાઇ મૂળની કામ ન આવે,
 મિથ્યા પુન-કનક ન જનમા જયે જવાવે,
 વળી કેશવ હરિજગવા વિના મિથ્યા માનન તન મધુ
 અતિ પરાધીન પશુરતસદા, જ્યા તો પલ્લુ શુ થયુ ?

શુ સફલ ?

સફલ ધરા ધન મામ હેાય જો નિશ્ચય નીતિ
 સફલ અવસ્થા સર્વ પુરવમા જેમે પ્રીતિ,
 સફલ વિભવ ધરનાર શ્રે ૨ સેવક સૂત દારા,
 સફલ સર્વ અભ્યાસ મને જો શુભગણુ સારા,

આ શરીર ધન જન કીતિ પણ, સદૃશ નિરતર થાય તે
કેશવ હરિવરનુ બ્રમ તજી ભાવે ભજન કરાય તે

કોણ હાર્યો ?

હાર્યો જેને હોય ન વિદ્યા વરા કરનારી,
હાર્યો જેને હોય ન નરવી નિર્મલ નારી,
હાર્યો જેને હોય નુ ખ દેનાર દેણુ,
હાર્યો જેને હોય ન સબ ધે શુભ લેણ,
વગિ કેશવ હરિ ભજતો નથી, શરીર મન બચવીન છે,
જે કહણુ કર્મના ચોગથી, કુષ્ટ અને અતિદીન છે
હાર્યો જેને હોય ન ધન ધર્મે વાવરવા,
હાર્યો જેને હોય ન કામ કરે શુભ કરના,
હાર્યો જેને હોય ન કરીપણુ પરતી પરના
હાર્યો જેને હોય ન ગુણુ પોતામા ગરના
અતિ હાર્યો તે નર હોય જે, મન્દિય ને આધિન ને
વગિ કેશવ હરિને તીસરી વિપયવિતે તત્પીન છે

શું જાણ્યું ?

બાપો શ્રામિયો દેહ બળા નિર્ધનતા બાપે,
બાપુ બને જે પાપ વિના અગુભવે અકાન
બાપુ પારકે મેર સ્વાર્થને સાર ગરડુ,
બાપો અન્ય અવતાર બાપુ અપમાને ખસડુ,
સદૃશિદાવિભુ જીવન બાપુ, બળી આકરી ચાકરી,
વગિ કેશવ હરિ સસારમા, બળી બીજની ભાજરી

કોણ જીત્યો ?

જીત્યો તે નર બલ લોભમા બલ ન કાંપી,
જીત્યો તે ર નજી શીન સરલાઈ લાંબી
જીત્યો તે નર બલ ન તપાપો પરધન-દારે,
જીત્યો તે નર બલ ભત્રાએ બાન તપારે
વગિ જીત્યો તેને જાગુવો પુખ્ત-ધર્મથી કેળવી,
કેશવ હરિવરના ગરગુમા, મન દાપુ છે મેળવી

કોણ ખૂલ્યો ?

ખૂલ્યો તે નર બાઈ સદાયરણે જે ચૂક્યો,
ખૂલ્યો તે નર બાઈ સમયને વાસે મૂક્યો,
ખૂલ્યો તે નર બાઈ નીતિની રીતિ ન બાપ્તી,
ખૂલ્યો તે નર બાઈ ગ્રીતિ શુભ નદિ પ્રમાણી,
વળિ ખૂલ્યો તે બવસાગરે, બોગવિધે બટક્યા કર્યો,
કેશવ હરિવરના બજનધી, વિનયવિના વટક્યા કર્યો

જે કરો તે પ્રથમ કરો

બતો કરો અભ્યાસ પછી ક્યારે કરવાના ?
કરો કાશી ચિત્ત પછી ક્યારે કરવાના ?
કરો રાગને બોગધારી ક્યારે કરવાના ?
ધરો દુ ખમા ધૈર્ય પછી ક્યારે કરવાના ?
તરવાને તન તરણી મળી, સદાયરણુ રાઠ હીક છે,
છે કેશવ હરિ દેવાવિધે, બીજી રોની બીક છે

જે થયુ તે થયુ

પડ્યો પડ્યો વિધાસ દેવ પણ પડી પડી તે,
થયુ થયુ તે કામ યુક્તિ જે જડી જડી તે,
થયો થયો તે ધાટ વાન પણ વળ્યો વળ્યો તે,
વધી વધી તે શુદ્ધિ, લાભ પણ મળ્યો મળ્યો તે,
વળિ કેશવ હરિના ભજનનો, માનવ જન્મ મળ્યો મળ્યો,
જે જ્ઞાન બકિત નૈરાગ્યમા, રહ્યો તેજ અન્તે રહ્યો
ધર્મથી કામ મોક્ષ સધાયા તેજ સધાયા,
સ્વાર્થ અને પરમાર્થ વધાર્યા તેજ વધાર્યા,
સદાયરણુ ને શીન વચન પણ પળ્યુ પળ્યુ તે,
વેરી સાથે વૈર જોર પણ વળ્યુ વળ્યુ તે,
વળિ પુણ્ય ધર્મ ને દાન પણ, યથા યથા તે બાણજો;
વૉ કેશવ હરિના ચરણમા, મન રાખીને માણજો
નામ પડ્યુ તે પડ્યુ ફૂલ ફૂલ સડ્યુ સડ્યુ તે,
ઉદય સાપતા કદિ વિન પણ નડ્યુ નડ્યુ તે,
સદાયરણુમા મત ચાયા તે ચાયા પ્રમાણે,

ધામ ધરા ધન દેહ જીવુ ચ ચલ જાજો,
 વળિ કેશવ હરિનો નીતિથી, એક મને આશ્રય કર્યો,
 અતિ ઉત્તમ પદ સુખ ધામને, વિવેકરાજો તે વયો
 ગયો ગયો નિશ્વાસ ગયુ કંઠે ને ફૂટ્યુ,
 ગયુ વહ્નિયુ બાણુ ગયુ ફલ પાકી તૂટ્યુ,
 ગયા લાવ ને દાવ ન જો લેનાઈ શક્યા,
 ગઈ અવરયા સર્વ ન જો કમ્પાણુ કમાયા,
 પણુ કેશવ હરિનું હેતથી, કયું ભજન જનતુ નથી,
 તન ધન ચચલ યોવન જતા, કુશલ કશુ થાતુ નથી,
 વધા વચન તે ગયુ ગયુ જીવન જે વીત્યુ,
 ગયો ગયો તે કાન ન જોલે યોવન જીત્યુ,
 ગયુ ગયુ તે રમરણુ ગયું ધન પણુ સચવાતા
 આદરથી ન અપાય, ખવાય ન પણુ ભૂટાતા,
 વળિ કેશવ હરિ ભજવાવિના, જીવન માત્યુ તે ગયુ,
 આ વૃથા વિચયના ભોગમા, ભટક્યાથી ફલ તુ મયુ ?
 ગયા રૂપ ને રંગ નથી પાજા મળવાના,
 ગયા દિવસને રાત નથી પાજા રંગવાના,
 ગયો પ્રેમ તે ગયો નથી નિશ્ચય બધાતો,
 તૂટ્યો તે સબધ નથી સપે સધાતો,
 વળિ કેશવ હરિ ભજવાવિના, સાધન સર્વ મયા ગયા,
 જે વિદ્યા ધન જન કીર્તિ તન, તે સર્વે નિષ્ફલ થયા

કઠિન શુ ?

પ્રેમપથ છે કંઠે કંઠે નિર્મલ મન વાણી,
 કંઠે પુણ્યમા પ્રીતિ કંઠે પિઠવિષે પાણી,
 કંઠે પવિત્ર પ્રિયા કંઠે તન સાવ નિરોગી,
 કંઠે ધર્મને દાન કંઠે કામો ઉપયોગી,
 છે નિષ્કલક યોવન કંઠે કંઠે કીર્તિ આ લોકમા
 વળિ કેશવ માનવ તન કંઠે, કંઠે સાન્તિ અતિ શોકમા.
 કંઠે નીતિની રીતિ કંઠે આચાર વિચારો,
 કંઠે કહેવો સપ સદા સબધે સારો,

કંઠે પ્રજ્ઞ વિદ્વાન સાનમા સમજે તેવી,
 કંઠે અલૌકિક કોષ સુકર્મ કુશલતા લેવી
 છે નૃપ સેવા કેશવ કંઠે, કંઠે આકરી કોકની;
 વળી કંઠે ભક્તિ હરિભજનમા, કંઠે પ્રાપ્તિ શુભલોકની,
 કંઠે વિવેક વિચાર કંઠે નિર્ભયતા ભારે,
 કંઠે ખરો પરમાર્થ જેમ મીઠું જલ ખારે,
 ધન્વિયતો જય કંઠે કંઠે સુખદુઃખે સમતા,
 કંઠે દીનતા દયા કંઠે તળવી જે મગતા,
 છે કંઠે સિદ્ધિઓ કરવિયે કંઠે જ્ઞાન વૈરાગ્ય છે;
 વળિ કેશવ સહવિદ્યા કંઠે કંઠે લાગને ત્યાગ છે
 કંઠે ગીલ સંતોષ સદા સદ્ગુણમા પ્રીતિ,
 કંઠે પાળવું વેળું કંઠે વદવી જે વતી,
 દામા કંઠે અપરાધ યત્ના અતરથી કરવી,
 કંઠે કંઠે કાલમા ખરી ધીરજ જે ધરવી
 કેશવ હરિદાસપણ કંઠે ભયો ભાવ હરિભક્તિમા
 વળિ તરવો બનસાગર કંઠે પ્રેમ રિશે વિરક્તિમા
 કંઠે રાજ્ય અધિકાર, તત્ત્વ શાસ્ત્રોનું તેનું,
 કંઠે અહો બોદાઈ જગતમા જોના જેવું,
 કંઠે શરતા રજે કંઠે પરદેશ નિચરવું,
 કંઠે દેશહિતવિષે પ્રેમથી પગનું ભરવું
 હૃ પૂર્ણ વધે મરવું કંઠે, સર્વ મતોરથ મેળવી,
 કેશવ હરિવરને પરખવા, કુશલપણે મન કેળવી.

શરીરની આરોગ્યતાવિષે

દેહરૂ

તન જેવું મન થાય છે, મન જેવું તન હોય,
 અનુભવ ટાલે એક છે, નથી અગ્નિયુ કોય
 મન માદુ જો હોય તો, તન પણ માદુ માન,
 તન માદુ જો હોય તો, મન એનું અનુમાન;

સુખ મનને તો તન સજા, સુખમા રહે અમદ
 તનને સુખ તો મન મળી આરે અતિ આનદ
 તન-મન બંને ગોક છે તો. વિશેષ ગરીર,
 શરીર બધા આરોગ્યની, માત્ર પડી ગભીર
 વસ્ત્ર અલકારો સરસ ખારી ધૈર્ય ખરાય,
 શરીરને સુખ હોય તો પાતિ અન ખરાય
 શરીરને સુખ હોય તો, વિલયબોગ સુખરૂપ
 અનારોગ્યતા આનતા બૂધર પોટે જૂથ
 પ્રિય વૈભવ લાગે નહીં, ન ગમે ધધો કાપ,
 પારા જન ગમતા નથી રોગ જરા જો હોય
 સ્ત્રી પુત્રાદિક સાંપડે પ્રેમ બધે પધરાય,
 શરીરને સુખ હોય તો શુભ પુરતાર્ય સરાય
 ધ્યાન ધર્મ શુભ કર્મ પદા, સુખિયા તનથી થાય
 પૂજા પાઠ પવિત્રતા સર્વે રીત રખાયા
 વિદ્યાભ્યાસ નિચારમા રહે ચિત્ત તત્ત્વીન,
 રાજ્ય જો અધિકાર પણ તનસુખરો આધીન
 ધીર હીર ગભીરતા પ્રગટ પરાક્રમ સર્વ
 અનારોગ્યતામા રહે ગુણ ગરારો મર્વ
 સુખ શરીરો હોય તો સદુ આધન મચવાય
 અગુહન પરમાનંદનો તારાડે લેવા
 પરમેશ્વરની પણ કૃપા અનારોગ્યતા એક
 મન નિર્મલ વિદ્યા સુખદ સારાસાર નિવેક
 અનારોગ્યતા આરાતા, જોડે ટળી સદુ દે
 કેશવ દરિભજના પડે ગે મોટો ગુણ એક

વિશ્વાસ કયા કરવો ?

દરિગોત

વિદ્વાન મુખ સમગ્ર પોકા લોભમા લગ્યાય છે,
 છાદા જો મોગા પદા જન લોભાં રા થાય છે,

ઉપરથી આસ્તિક ઉદાર પરોપકારી થઈ ફરે,
આ વિશ્વના વ્યવહારમાં વિશ્વાસ ક્યાં કરવો અરે !
સારું નહારું સમજનારો સેંકડોમાં કોક છે.
બહુનું બગાડી લાલ લાઠ લેનાર લુચ્ચા લોક છે;
મનની પરીક્ષા માંહિથી હરિ કોણુ આવીને કરે,
આ વિશ્વના વ્યવહારમાં વિશ્વાસ ક્યાં કરવો અરે !
વ્યવહાર ને પરમાર્થમાં પુરો પ્રયત્ન રચાય છે,
રહિયો ભરોસે જેમને તે યુક્ત ગાળી ખાય છે;
અન્યાય કે અપરાધથી અંતરવિષે ન જરા કરે,
આ વિશ્વના વ્યવહારમાં, વિશ્વાસ ક્યાં કરવો અરે !
પોતાસમાન ન કોઈ પણ જોતું નથી જન કોઈને,
બળિયો કરે અપરાધ સામું પાત્ર નિર્જન જોમને
સમજે સરસ તે રીતિને નિજ સ્વાર્થ જે રીતે સરે.
આ વિશ્વના વ્યવહારમાં વિશ્વાસ ક્યાં કરવો અરે !
અધિકારિઓ અધિકારમાં અવળું કરે અંધા યજ્ઞ,
આનાંદ માની લે સદા પરધામ—પન લુંડી લઈ;
સંબંધિઓ ને રનેહિઓ પણ પાપનાં પત્રમાં ભરે,
આ વિશ્વના વ્યવહારમાં વિશ્વાસ ક્યાં કરવો અરે !
વિદ્યા-વિવેક-વિચારધારક ધર્મવંત અથોક છે.
પણ કોણુ ? તે સમજી શકાય ન એજ અન્તે શોક છે;
છસકપટ ચારે દોર દેખી હાથમા દેખું ન રે'.
આ વિશ્વના વ્યવહારમાં વિશ્વાસ ક્યાં કરવો અરે !
પ્રિય મિત્ર પુનઃ કલન પણ સબંધ ભૂતી નાપ છે,
રોગી સહોદર સેવકો તે દુષ્ટ મનના ચાપ છે;
પાળી પરાભવ પ્રીતિમા જોળાજનો નયનો ભરે,
આ વિશ્વના વ્યવહારમાં વિશ્વાસ ક્યાં કરવો અરે,
પરિચયવિના ચાલે નહીં વ્યવહાર પણ કરવો પડે,
પરિણામ નહિ સમગ્રવય તેથી જુદી ચકડોલે ચડે;
કેશવ કશી કરણા નથી કરના કહો મન કયમ કરે ?
આ વિશ્વના વ્યવહારમાં વિશ્વાસ ક્યાં કરવો અરે !

૨

ભારે લણેલા અલણ સર્વે મોહને આધીન છે,
 મન-વચન-કર્મ-બંધે વિગેરે લોભમાં તહીન છે;
 ભાળ્યા ધણીને ભટકતા ભવમાંહિ જૂંઝ હાલમાં,
 વિશ્વાસ ક્યાં કરિએ કહો આ જગતની જંગલમાં !
 જલકપટ આરે કાર છે બહુ જોર કામ-કોષતું,
 અંતર ભયુ' અજાન બલ બહુએ બનાવે બોધતું
 કેવું હશે કોતું હૃદય ન ભળાય અક્ષર ભાલમાં,
 વિશ્વાસ ક્યાં કરિએ કહો આ જગતની જંગલમાં !
 સંપત્તિમાં સર્વે સગાં સંભાળ રાખે ભાવથી,
 સંકટ સમયમાં દૂર નાથી જંબ હાથ અભાવથી,
 નહિ કોઈનું પણ કોઈ હોય દિનૈયીજન આ કાલમાં,
 વિશ્વાસ ક્યાં કરિએ કહો આ જગતની જંગલમાં !
 પોતું નિદાણી પારકું અધિકારિએ પીક કરે,
 અન્યાયથી અધા થઈ ધનમાલ હોંશરડે હરે;
 હરિ હાથ શું થાશે હવે મન જાપ ફાટી ફાલમાં,
 વિશ્વાસ ક્યાં કરિએ કહો આ જગતની જંગલમાં !
 હોહરો.

પાત્ર પાડવો આપ, કેશવ હરિ વિશ્વાસનું;
 ટળે બધા સંતાપ, અદૃશ્ય આ સંસારના

ધીરવીરને ધન્યવાદ.

હરિગીત.

પ્રિયમિત્ર પુત્ર કલતના સંબંધનો જ્ઞાતાપથી,
 તપતા નથી તનમનવિષે સંસારના ત્રણ તાપથી;
 વશમી વિપત્તિવિષે કદી ચંચલ થઈ ન જરા ચલે,
 એ ધીરવીર ગર્ભારને છે ધન્ય આ ધરતીતલે.
 કવિરૂપ કંચન-કામિનીની કામના કરતા નથી,
 વૈભવ બધા આ લોકના જેવું હૃદય હરતા નથી;

વિભાગ ૫ મો શ્રીનૌપયોગી કાવ્યસંગ્રહ

~*~*~

દોહર

પતિનતાવત જગતમા, પ્રસરે ધરધર જેમ,
શુભજનોએ સર્વદા, તત્પર રે'વું તેમ,
તપર રે'વું તેમ, પતિવત વધવા કાળે,
એજ દેશનો ઉદય, ધવાનો હેતુ ગાળે,
એજ સરસ ક સાથુ —તણે! શુભ પથ મળતો
એજ પથથી મળે, સદા સુખરૂપ ખળતો

તે નારીનો સસારમા સુખરૂપ આ અવતાર છે

દુર્લભીત

આગસ અને નહિ ઉધ જેને નિલ બેડું જગતી
નિર્મન થઇ શુભજન અને પતિને પમે પથ સાગતી,
સન્માનથી સદુતે જમાડી જે પડી જમનાર છે,
તે નારીનો સસારમા સુખરૂપ આ અવતાર છે
મન-વચન-કર્મ વડે કરે એવા સદા નિજ નાયત્રી,
વિદ્યા-વિવેક વિચારથી સલાજ લેતા સાયત્રી,
જેને સદા સતોષકાંક એક નિજ ધરણાર છે,
તે નારીનો અસાગમા સુખરૂપ આ અવતાર છે
આંત્ર ન લોપે નાયત્રી કોપે નહી જે કાંઈને
ચાને સત્યરણે શુભે જે સદ્ગત નજરે જોઈને
વારો વગોણા વાદને જે જન્મથી તજનાર છે,
તે નારીનો સસારમા સુખરૂપ આ અવતાર છે
દમય સાવ શરીરને સચવાય મગલ અગત્ય,
સમજે પ્રયોજન એટલું શબ્દગારના શુભ સગત્ય
પતિપદવિના જેને સદા સસાર સાન અસાર છે,

તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે.
 સદ્ગુણવડે સુખ પામતી જે પ્રાદતા પ્યારી કરે,
 આદરવડે ગુણનવિષે સેવા વળી સારી કરે;
 અપરાધ અગુણનોતણા જે ગુણવિષે ગણનાર છે,
 તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે.
 અપરાધ યાતાં કાંઈ કરજોડી નથી ઉભી રહે,
 સુખ-દુઃખ પેડતાં પિડપર સામે પગે સધળાં સહે;
 શુભવચનરચના વિનયથી વાણીવડે વદનાર છે,
 તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે.
 છેદે ન મમસ્થાન કડવા વેણુ ઠાદી કોકનાં,
 કારણ બધાં કારે કરે સંતાપનાં ને શોકનાં;
 ધર્મવરવિષે જેને સદા અતરથકી આધાર છે,
 તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે
 સંતોષ પામે સર્વ જેને જોધને સત્સંગમાં,
 રાચે નહિ રતિમાત્ર પણ સંસારના જે રંગમાં,
 બહુ દુઃખમાં પણ દીનઉપર જે દયા કરનાર છે,
 તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે.
 પીડામ તન તો ત્યાં સદા નિજ નાથનું સુખ નામ છે,
 જેને સદા નિજ નાથને સુખ આપવાનું કામ છે;
 જેનો સદા અગુરૂપ અર્પ્ય વિદાર ને આદાર છે,
 તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે.
 ઉઝી ન આંખ કરે કદી બોસે ન બરડીને બહુ,
 હસનું રહે નિજ હોઠમાં સૌભાગ્યવંતી જે વહુ;
 સંબંધમાં સર્વે પ્રકારે સંપ માચવનાર છે,
 તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે.
 નહિ જાણ કાંઈ સમાજ કે ઉત્સવવિષે પણ એકબી,
 સર્વે પ્રકારે દીનતા જેને ભવે ભાગી બધી,
 રૂબી અરે અવગુણ અવરના ખેદ જે કરનાર છે,
 તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે.
 પતિનો વધારે પ્રેમ પુત્ર પવિત્ર જે પામેસ છે,

ધર ધાન્ય ધન જન યૌવને જે જગતમાં જામેવ છે,
 દુર્ગંતતણા દર્શનવડે જે હ્રદયથી ડરનાર છે,
 તે નારિનો સસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે
 કુલ-ગતિના વર્ણાશ્રમેના ધર્મ-કર્મ કર્યા કરે,
 શુઝન અને પતિની અનુસા પાળતા પગનુ ભરે,
 સસારની શુભ રીતભાત સમગ્ર જે ભણનાર છે,
 તે નારિનો સસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે
 સપત્તિમાં કોમલ રહી સુખરૂપ સપ વધારતી,
 મદ મોહ કામ ક્રોધને મનમાદિથી જે મારતી,
 જીડી અપનતા અતુરતા જે જન્મથી તજનાર છે,
 તે નારિનો સસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે
 સહ્યોધ આપી બાલકોને પ્રેમ પૂરે પાળતી,
 પ્રારબ્ધથી જે સાપડ્યુ તેમાંજ મનને વાળતી,
 સુખ-દુખના દિવસોવિષે જે ધૈર્ય બહુ ધરનાર છે,
 તે નારિના સસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે
 ટાણે ખગણે કપાદિ સાયવિના કદી જાતી નથી,
 નાખી નહીના તીરપર વઘોવિના નહાતી નથી,
 ન જાણ્ય અગ જરાય એવો વેશ જે ધરનાર છે,
 તે નારીનો સસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે
 વિદ્યા વિનોદ નિચાર શુભ મુણ રૂપ યૌવન અગના,
 નિજ નાયસાર સર્વ અતરમાં ગણે જે અગતા,
 સાધન સજે સુખના અને શુભ સપ જે કરનાર છે,
 તે નારિનો સસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે
 સખિએજણા જે સાથમાં નવરી યજ્ઞ નાચે નરી,
 સપત્તિના સુખગોચમાં મનમાં જરા રાગે નહી,
 વ્રત-નિયમ પાળી નાથને જે સર્વ સુખ દેનાર છે,
 તે નારિનો સસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે
 સત્તાપ્રમાણે ખરચ રાખે જે છડી ન જતા બહુ
 ખૂલે નહી જે જ્ઞાન નિગ્ઝન જાતિ-સદગુણનું સહુ
 નિજ દોષને જાણી જાહેને તરત જે તજનાર છે,

તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે
 દેખી અવરનાં દુઃખને ને હલ્લમાં દૂખાય છે,
 સુખમાં નિદાગી સરને ને અધિક રાજ થાય છે,
 સંબંધિઓના દોષને ચલુરૂપ ને ઝાનાર છે,
 તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે
 બહુ બાલકોને બોધ સદૃશ્ય આપવા બાંધ્યા કરે,
 બચાવની જગ ગાંધિને ને જન્મથી કાંધ્યા કરે,
 પીઠાવિના પતિપુત્રપ્તેજાં પ્રાણ પરહરનાર છે,
 તે નારિનો સંસારમાં સુખરૂપ આ અવતાર છે.

તે સ્ત્રીનો જન્મ સફલજ છે.

ગીતિ.

સાથ સરભતા સાથે, સદાચરણમાં સદેવ મન રાખે;
 સદૃશ્યબુધી રાણુગારે, દુઃખ અને સુખ સમગ્ર ને સંખે;
 સંપ વધારે બારે, ધર્મવિષે ધ્યાન ને ધરે સારે;
 પ્રિય રહે તન-મનથી, પ્રણય કરે પ્રેમથી અતિ ખારે;
 પતિવ્રતામત પાળે પ્રમદા ને પ્રેમથી સદા શાણી;
 સદૃશ જન્મ છે તેનો, સાત્ત્વ પુરાણો વડે એમ વાણી.

નગણી નારીઓને ચાલકા

(જાણવણના મહિનાનો રામ.)

રે ધિકાર તમેને નગણી નારિઓ,
 પરનાં બાળો ચરચર ચિત્ત હમેશ નો;
 દિલમાં લેશ દયાનો અથ મળે નહિ,
 કરવા રાજી કનેશ સદાય વિશેષ નો—રે ધિકાર
 શા બવકાનો દૂડાં કમ કરે તમે ?
 કરો નહીં દુરુચ્યથી કેમ જરાય નો ?
 પરનિંદા કરવામાં પ્રિયપણ મળે,
 સગ નારનાં એથી જલ્દય કપાય નો—રે ધિકાર

બાબાઓમાં બહુ બાકી રાખો નહી,
કામકાજ પશુ ધરતું સર્વ સુકાય બે;
અમમાં અમમાં આજ કરોછો કાકની,
લાલ કહોને શો તેમાંથી થાય બે ?—૨ ધિક્કાર૦
આ જાવમાં તો ફૂટી-પીટીને મરો,
પરજાવમાં પશુ દુઃખ થવાને કાજ બે;
ધડો પાપનો પેતાને હાથે ભરો,
હાથી દોછો આકારો લાજ બે !— ૨ ધિક્કાર૦
ખોટાને સાચું માની બેસો તમે,
દોષે પડતાણો પોતાનાં બાવ બે;
નહિ કેવાનાં વચન કહી નિજ કંથને,
ઘાંઘો ત્યારે ફૂટો હાથ કપાળ બે !— ૨ ધિક્કાર૦
મર્યાદાનું ગોઠું તો બેતો નથી,
મલિનપણ્યમાં મમે રહો દિન રાત બે;
આજસ હિંધ વિશેષે તે તમને મમે,
સદાચારની રીતે ન રહે વાત બે !—૨ ધિક્કાર૦
મેણા મારી મુખ મલકાવીને બુઝો,
ચોસર યુથો ત્યાં લાગે નહિ થાક બે;
કાંઈ થતાં કટો છે વાંક કપાળનો,
નહિ સાચવવું બણો જરિએ નાક બે !—૨ ધિક્કાર૦
પોતાનું પ્રાધિયું લેજો પાધર,
વૃથાવાદમાં જામ દિવસ ને રાત બે;
ક્યાં હતાં કેવાં પાપો પેલે ભવે ?
પડી રહે છે ચોખી તેની જાપને !— ૨ ધિક્કાર૦
સંતપો છે પિયર-સાસરાને સદા,
કાન્ત કહે તે કાને ન ધરો લેશ બે;
સમ ખાતાં ને દેતાં વાર કશી નહિ,
ભલો ભજવો દુર્જનતાનો વેશ બે !—૨ ધિક્કાર૦
કાપ કામ ને લોભનિમે છુટ્યાં રહો,
એળે બવા દોછો આ અવતાર બે;

ખીજના ધનધામવિગે ઠપ્પા કરો !
 અમૃતમાંથી વિપસમ શોધો સારજો !— ૨ ચિહ્નકાર૦
 સ્વામી શીખામણુ આપી થાણી મરે,
 તો પણુ કાને ન ધરો તે તલભાર જો,
 કે'તાં કાંઈ સદુજ વાતે કથળી પડો,
 વિષ ખાવાની ઝલીક ન દેતાં વાર જો !— ૨ ચિહ્નકાર૦
 જીભ તમારી કેમ કપાઈ જતી નથી ?
 દૃઢ તમારાં ફાટી કેમ ન જાય જો ?
 પિયર-સાસરાને પીડો છો પાપણી,
 નહિ સાંખે તે સર્વ જગતનો રાય જો !— ૨ ચિહ્નકાર૦
 શીલપણું શું છે તેને સમજો નહિ,
 સદગુણુ લાગે લેતાં કડવા ઝેર જો;
 પેદ ભર્પાનું સમજો સાચું કામ છે.
 પ્રાટપણાની સાથે જાણે વેર જો.— ૨ ચિહ્નકાર૦
 પાંખાં પટકુલ પ્હેરી સધજે સંચરો,
 અથા ઉધાડાની નહિ લાજ લમાર જો,
 તન-મન મેલાં રે'તાં સુગ થતી નથી,
 સંતેયો નહિ કદિએ નિજ લરથાર જો — ૨ ચિહ્નકાર૦
 ખીજનાં બાલકને ગાજો આપવી,
 પોતાનાં બાલક તે વ્હાણા પ્રાણુ જો,
 તેનું પથુ પોપણુ કરતા નહિ આવડે,
 મરી જાય તો કાઠે મોટી કાણુ જો.— ૨ ચિહ્નકાર૦
 સપ સગામાં રાખ્યાનું શીખ્યા નથી,
 દંભ તમેને વ્હાણો છે દિનરાત જો;
 કાણી આંખ કરી દેગીદેગી લુવો,
 લુગને જાણી જોઈ વગોવો જાત જો — ૨ ચિહ્નકાર૦
 નણુંદ હરો ત્યાં લાજીને ભાડી હરો,
 પદ્મ દગો ત્યાં સમુને સંતાપ જો;
 પરમ પુણ્યને પય તમે પુછો નહિ,
 પર ઉપકારે જાણો મોટું પાપ જો — ૨ ચિહ્નકાર૦

પાપ પિકનાં ધોવા અન્ય વતો કરો,
સ્વામીની સેવાવિણુ નિષ્ફલ જાય જો;
એ તો અધાં અતરમાં આવે નહિ,
સામેયું વાસદિ જેમ તણાય જો — ૨ પિકકાર૦

વિશ્વવિષે મારા સરખું કોઇ નથી
રાતદિવસ એવી રીતે વહિ જાય જો;
આઈ બને છેડા છે આખ્યો યોગતાં
કાચુ પાકું બાર બને રંધાય જો — ૨ પિકકાર૦

બાપપણામાં ટેવ પડી ટળતી નથી,
વૃદ્ધ થતા પશુ શાની આવે સાન જો ?
કમ કરો છે તેનાં ફલને પામરો,
ધરતાં નથી લગારે તેનું ધ્યાન જો — ૨ પિકકાર૦

ભારે ભવસાગર તરવા ઉદ્ધમ કરો,
સુખ મેળવવા કરવા યત્ન અપાર જો;
સ્વામીનાથ કહે તે શિક્ષા માનજો.
સદાય કરજો સારામાર પ્રિયાર જો — ૨ પિકકાર૦

માન્યામાં આવે તો શિક્ષા માનજો,
મારે કેવાનો છે નહિ અધિકાર જો;
પશુ મન બળવાથી બોલ્યો છું ને બધું,
કેશવ કરજો શ્રમા કદ આતારજો — ૨ પિકકાર૦

તે ગ્રીના જીવનમેજ ઘન્ય !

છાદુંલવિક્ષિપ્ત.

આસે મોંપયજી સદાયરણુમા મૌભાગ્યથી શોભતી,
સ્વામીને સુખ આપવા પ્રતિદિને યત્નો કરે છે અતિ;
સંસારે સુખરૂપ એક નિજનો ને ધર્મ શોધી લહે,
તે નારીજનની શિરોમણિ સતીને બેઠક સર્વે કહે.

વસતતિલક્ષ

કૌભાગ્યનું સરસ બૂપણુ ધ્વિચનારી,
ગોખા સદા શિવળની શુભ જળણુનારી;

સાચે સદાચરણુને શુભ પંથ ચાલે,
 લીધેલ જન્મ જુગતે કરીને ઉગ્મણે;
 છે પ્રાણુનાથ પરમેશ સદાય જેને,
 મેઘ્યા કરે પરમપ્રીતિથિ નિત્ય તેને;
 આશા વહે પ્રણુયથી નિજ ધર્મ જાણી,
 તેણે કમ્પે સદૃશ જીવિત તેજ સાણી;
 રાખી સદા સરસ શાન્ત અતિ સ્વભાવ,
 મેલી બધો દુખદ દુષ્ટ પ્રપંચ સાવ;
 સંતોષ પ્રાણુપતિને પ્રતિવાક્ય આપે,
 તે જન્મની પરમ દુખદ દોર કાપે;
 ચાહે સદા સરસ સદ્ગુણુ રત્ન લેવા,
 લાગે સદા અવર દુર્યુણુ દુષ્ટ જેવા;
 જે પ્રાણુનાથચરણે મન એક રાખે,
 તે ઉત્તમોત્તમ સદા સુખ સર્વ ચાખે;
 ચાલી સદાચરણુને શુભપંથ સારે,
 કલ્યાણુ નિત્ય નિજ નાથતણું વિચારે,
 લજ્જાતણું પરમ જે સમજે સ્વરૂપ,
 તેનેજ ધન્ય ધરણી પર તે અનુપ

સોધ.

શાર્દૂલવિત્રીકૃતિ.

સાચો જે શબ્દમાર છે સિયજનો તેને ચહો સદુ તમે,
 નિત્યે કલેશવિના કહો સરસ વાક્યો જે પતિને ગમે,
 પોતાના પતિમાં મતિ નિશદિને રાખો ખસ પ્રેમથી,
 એથી ઉત્તમ અન્ય ધર્મ અખલા માનો નહી કે નથી
 વેસાતેલકા.

રેવું સદા સુખવિષે મનથી વિચારી,
 વિદ્યા વિવેક વિનમાદિકને વધારી,
 લીધે જવો જગતની પગથી સુખોપ,

આવે ન જોમ પરમાર્થવિષે ત્રિરોધ
આબૂખણે સુખદ સદ્ગુણરૂપ સારાં,
એના વિના અવર ભૂખણુ તે નહારા,
ધારા કરે પરમ પરફૂલ નીનિરૂપ,
જાણી સદા મનવિષે નિજનુ સ્વરૂપ,
શીલસ્વભાવ સુખરૂપ વિચાર સર્વ,
રાખ્યા છતાં ન કરિએ તિવમાત્ર ભવ,
'હું કોણુ આ સફલ જન્મ કરાય કેમ ?'
સતકર્મ સાથ કરવો સુવિચાર એમ,
ઉઠ્યા સદાચરણથી પ્રભુ વચ્ચે થાય,
સદ્કર્મ કર્મ સવળા સુખનો ઉપાય,
ખીજી બધા વિષયમા કરીને અભાવ,
વાણિ-ક્રિયા-મનપડે થઇ શુદ્ધ સાન;
સેવા કરે પ્રભુપથી રહિ શાન્ત દાન્ત,
સાચા સદૈવ પરમેશ્વર એક કાન્ત,
પાળી સદાચરણનો સખિ પથ સારો,
પોતે તરી અવરને પણ તેમ તારો,

મળતી માલામોમે શિશુમળની ગરવીઓ ગરવી ૧ લી

(એક હતી પ્રસાદર પેલા ૨ મુલ્યે માહેલી) એ રામ

ઉઠે ચોપે મતુર ખેન ખેલા રે,	ભણતર ભણનાને.
સહુ સાધનો મળ્યા છે રહેવા રે,	ભણતર ભણવાને.
યજ્ઞે તત્પર માટે ખેની રે,	ભણતર ભણવાને.
વાટ જોધને રે'ણુ કેની રે ?	ભણતર ભણનાને.
શીખ માત ને તાતની મગાવો રે,	ભણતર ભણનાને.
નહિ દિવસ રૂઝ કોઇ આવો રે,	ભણતર ભણનાને.
ખેન આપો નિશાતે જાધને રે,	ભણતર ભણવાને.
સાથે વેગણુ ખડિઓ લાધએ રે,	ભણતર ભણવાને.
શી કલમ સિસાપેન પાળી રે,	ભણતર ભણનાને.

રાખવાં તે પાસે સંભાળી રે, ભણતર ભણવાને.
 વળિ પાટીને પેન પણ લેવાં રે, ભણતર ભણવાને.
 ધોઇ સાફ રૂપાળાં કરવાં રે, ભણતર ભણવાને.
 કરો ખાતે ખલેચી ખાતી રે, ભણતર ભણવાને.
 ભરો ચોપડીઓ તેમાં તપાસી રે, ભણતર ભણવાને.
 દેશીદીસાખના ત્રણ ભાગ રે, ભણતર ભણવાને.
 લહો સાથે તપાસી લાગ રે, ભણતર ભણવાને.
 વળિ બ્યાકરણની છુક સારી રે, ભણતર ભણવાને.
 લહો ભાવે કરી સંભળી રે, ભણતર ભણવાને.
 તેમ અંકગણિત લ્યો સાથે રે, ભણતર ભણવાને
 ભૂગોળને રાખજો સાથે રે, ભણતર ભણવાને
 ખીજ ત્રીજ ચોપડીઓ બાંધી રે, ભણતર ભણવાને.
 નહિ રાખો સખિ કાંઈ વાધો રે, ભણતર ભણવાને
 ખભે દક્ષતર મોઢું બાંધી રે, ભણતર ભણવાને.
 જશું પાધરી સરકક સાંધી રે, ભણતર ભણવાને.
 સાત વાગ્યા યજ્ઞે તૈયાર રે, ભણતર ભણવાને
 ખેન નીકળજો ધરખાર રે, ભણતર ભણવાને
 વિનવેછે કેશવ કર જોડી રે, ભણતર ભણવાને.
 ખેન જમ્યે નિશાળે દોડી રે, ભણતર ભણવાને.

ગરબી ૨ છ

(અચોત પ્રયોગ કારેલી-) એ રાગ.

એક સિદ્ધા મુણજો સારી ખેન,	ભણતર ભણવાને જાતાં
હિતકારક એજ તમારી ખેન,	ભણતર ભણવાને જાતાં.
જોટી દાણાં નવ યજ્ઞમે ખેન,	ભણતર ભણવાને જાતાં.
વચ્ચમાં ઉભાં નહિ રહિએ ખેન,	ભણતર ભણવાને જાતાં.
દક્ષતર પાટી સંભાળો ખેન,	ભણતર ભણવાને જાતાં.
મન પાછું ન કદી વાળો ખેન,	ભણતર ભણવાને જાતાં.
સંગત સારાંની કરવી ખેન,	ભણતર ભણવાને જાતાં.
નરસી સંગત પરહરવી ખેન,	ભણતર ભણવાને જાતાં.

શાશ્વી સખિ સાથે લેવી ખ્હેન,
 શીખામણુ સાચી દેવી ખ્હેન,
 નીચી નજરેથી જોતુ ખ્હેન,
 કઈ મારગમા નન જોતુ ખ્હેન,
 એક મિત્ર સાથ ન લલતુ ખ્હેન,
 હાલાણુયા ના રડતુ ખ્હેન,
 પોતાને પથે પડતુ ખ્હેન,
 ના ખીન્ન સાથ મળડતુ ખ્હેન
 રે'જો સાવધ તન-મનથી ખ્હેન,
 સખી ચાલી સહુ જનથી ખ્હેન
 ટાંકે તડકે નહિ કરિએ ખ્હેન,
 કજીઓ જુઠો નહિ કરિએ ખ્હેન,
 છાકરમતિ છાંડિ દધિએ ખ્હેન,
 સહુ સાથે ડાઘા ગઢિએ ખ્હેન,
 જિંકેઠા અદખી રાખો ખ્હેન,
 પિઘા સુખદાયક દાખો ખ્હેન,
 સારો મારગ સહુ લધિએ ખ્હેન,
 નરતાતે મેલી દધિએ ખ્હેન,
 તન-મનથી રાજી રહિએ ખ્હેન,
 કેશવ કર જોડી કે' છુ ખ્હેન
 ડાઘા તે મનમા લેછે ખ્હેન

[illegible]

दोहरा

ભલે ભણે સ્ત્રીજન સહુ, બહુ પામે તે બોધ,
સવળા સદગુણુ ગેળવી, કરે વળી શુભ શોધ,
કોઈ કામ મદ મોહ ને, લોભ તજે તત્કાલ,
મત્સરને બળે મને, દુષ્ટ કાલ કરાવ,
સંપ કરે સહુ સાથમા, દહે દુર્ગુણો સર્વ,
તેમ તજે તન-મનચકી, બનગુણસાગર ગર્વ,
શાત સદા મનમાં રહે, કહે કુનેલ ન કામ,

દિંમતને હારે નહીં, પડે દુષ્ટિર તોય,
 કરે કામ ધરનુ જાણું, ન વહે અન્કુ વેણુ,
 સદાયરણુગા આધર્તા, રાખે ન કશું કેણુ
 પ્રાણુનાયના પ્રેમને, વધવા કાઠ ઉપાય
 કરતા વિદ્ય નડે કદી, મુખે સહે તે કાવ
 આજકા પહેરે નહીં, પદકુળ પજુ નિજ અંગ,
 સત્યતણાં પ્રતનો જગા, કદિ કરે નહિ ભંગ
 મન રાખે પતિપદવિધે, દમ રાખે દિન રાત,
 પતિનતાનતના પિના, અન્ધ ન સમજે વાત
 કેળવણીનો અર્થ એ, એજ અર્થનો સાર,
 એ જાણતર જાણુરા યજી સુધરે આ મસાર

સદ્ગુણધિતાની કેલવણી મિથ્યા છે

(૧)

હોરી

શીખ્યુ સર્વ વૃથા વહિ જાય

સાથે સદ્ગુણ જો ન સધાય

શીખ્યુ ૦

વચન લેખન અદર સાત, જાવે ભૂચોળ ભણાય,
 મિત્ર વિમિત્ર ભરાય ભભક્યા, હેતે દિસાજ ગણાય,
 ગણ્યા ગીત સારા ગવાય,—

શીખ્યુ ૦

વાંચ્યા વળી છતિહામ હજારો નામ જ્યોત જપાય,
 સુદર રૂપ અને વય સાર, તેમજ સરસ સહાય,
 એથી ફલ શુ શુભ થાય ?—

શીખ્યુ ૦

કેશવ જાણતરનું ફળ સદ્ગુણ, તે નહિ જો સમજાય,
 તો સમજુ ધૂળ ઉપર લીપણુ—જેનુ જરૂર જણાય,
 હારો હાથમાથી દસાય,—

શીખ્યુ ૦

(૨)

(પિર ઠીને કાઢ આ કામ રે નહિ રેવાનું—એ તામ પ્રભાસે)
 શું કરશે સાર જહેન, કારી કેળવણી,
 સદ્ગુણની નહિ જો હોય, સાથે મેળવણી

- વાંચન વિવિધ જ્ઞાનનું શીખ્યાં, લખતાં શીખ્યાં બેઠા રે;
કૃતિદાનોમા ચૂક ન એકે, ચિત્ર વિચિત્ર રિશે— કારી.
- ગીતો સુંદર ગાતાં શીખ્યાં, ભૂમેળ બળમાં આવે રે.
મારી વામ્પ જ્ઞેષ્ઠી કરતાં, ચૂક ન એકે આવે— કારી.
- મોતીના દાણા સરખા પળ, શીખ્યાં અક્ષર સારા રે,
જૂત ભરમની વાતો બૂઠ્યાં, જાણ્યા જુમતે ધારા— કારી.
- કઠી ગધતાં જમતા શીખ્યાં, શીખ્યાં કઠી પીરમવા રે,
સરખે સરખી સખિઓ સાથે, શીખ્યાં સુંદર દસવા— કારી.
- પાખા પટકુળ પ્હેરી અંગે, ધણાં ધરણાં પાવી રે,
દેશ દેશની વાતો કરતાં, શીખ્યાં પાડી તાળી— કારી.
- દેશ-કાવને સમજી સડ્યા. લાજ લગામ વિમારી રે;
શીખ્યાં કરવા સિદ્ધ વાન પલુ, મનમમતી તે સારી— કારી.
- ભરી સજામા સન્મુખ ઉની, શીખ્યાં બાપલુ કરતાં રે,
તેવતેવડા સાથે લખને, સુખમાં શીખ્યાં દરતા— કારી.
- ગંજીયા એપાક કાંકરી, એરી રમત અનેક રે,
રાત દિવસ રમવાને રાગે, અળસુ હોય ન એક — કારી.
- નાય તમાસા ખાસા ખેત્રો, જોતા લાઝ બચાધ રે,
ચતુર ધયા પલુ સગાસાદિની, વિસરી ગયા સગાઈ— કારી.
- ખાટ પલમ ખુશિએ જોગ, મોજ મજ બહુ માણી રે,
દીનજોને દુખીયાં દેખી દયા ન મનમા આણી,— કારી.
- સાર સાઝ ખાતા લેતા, શીખ્યા સડુથી સાઝ રે.
સુજાનપલુ જ્ઞાનનું જ્ઞેષ્ઠો વાગે આજ નગાર.— કારી.
- વિવેકિઓ ને જદજનોને, રિવેકિઓ પલુ માને રે.
તપાવવા તેને પલુ શીખ્યા, ઉદ્ધતાઈ અપમાને— કારી.
- લાગી લાજ કાટનાં શીખ્યા, અયરા મેથી દેના રે,
કડા વેલુ હામ્પથી દરખી, શીખ્યા સડુને કે'તા— કારી.
- હક સ્વામીના સરખો લેતા, દેતા સડુને ડારો રે,
સ્વતંત્રતાનો સ્વદ આખતા, શીખ્યા કેવો સારો— કારી.
- મળે વિનય વિદ્યાથી એવા, વચન વિવેકી કે' જ રે;
એ વચનોને બણે ગણે છે, તેમ જતા લજવે છે,— કારી.

વિદ્યા પણ અક્ષરની કાંઈ ન કામની,
 સાચી વિદ્યા સમજણમાંહિ સમાય જો;
 દુઃખ ન ઉપજે તેને કાંપણ લેખિએ,
 પૂરા ઐહવણમાં લાલ સમજાય જો.
 આ માનવ તન લવસામસ્તું બહાણુ છે,
 દૈવકૃપા છે પવન વણિ અનુકૂલ જો;
 તરવાળું શૂલે તો તેના ભોગ છે,
 ભારે ખીજી કાઈ ન એવી જૂલ જો
 ધન ધોવન જાવાના તે રે'તાં નથી,
 ક્ષણજશુર આ તન પણ સાવ અસાર જો,
 માટે સાર લહો શોધી સંસારમાં,
 પોતાને હાથે નહિ ખોલી દોર જો;
 વ્યવહારે કરવાનાં કામ કર્યાં જાણ,
 ઉપ અને આજસગી મેલી વાત જો,
 નીતિનિષ્પમથી નિષ્ઠા રાખી અંતરે,
 કેશવ હરિતું જાજન કરો દિનરાત જો;
 સાચું સુખ લેવાતું મર્ત્ય કરો સદા,
 ખોટા સુખમા સાર નથી તલભાર જો,
 માનવ જન્મ નથી પાછો મળવો કદી,
 એમ કરે છે વેદ પુરાણ પુકાર જો.
 વિવેચામાં સુખ લાગે તે ખોટાં બધાં,
 સાચુ છે નિજ અનુભવતું સુખ એક જો;
 પોતાના સુખનો સર્વે આલાસ છે,
 સમજો સાચો વિનય વિચાર વિવેક જો,
 પશુ-પક્ષીના જન્મવિષે જાણવામાં,
 અમવા પડશે દેહે દુઃખ અપાર જો;
 તેવે વખતે સાધન કયાથી મુઝશે ?
 બૃક્ષોમાં ભારે પ્રજ્વળે ઉપકાર જો;
 સૂર વસ્ત્ર અને જૂથ શું કામનાં ?
 જો નાદ સદ્યજ્વળો માચો રાણગાર જો,

સાચી°

સાચી°

સાચી°

સાચી°

સાચી°

સાચી°

સાચી°

રંગ અને રૂપે પશુ શાને રાગિએ,
એ સારે ભયકારક બૂડે બાર જો.

સાચી૦

શિંખામણના સાત ચાર. ગરબી ૧ લી.

(તમે રે નંદજી મોકુલ સંચરો—એ દેશી)
અબલા અરજ ઉરે ધરજો તમે રે;—
રે'જો કંથતણું થઇ દાસ જો.
પિપરપનોતાં નહિ થાવું કદી રે,
જો હોય અગણિત સુખની આશ જો—
મોમે શાંત હૃદય રાખી રહી રે,
તજવા તન-મનના સહુ તાપ જો;
ટેહે દુર્યુષ્ઠ મેલ બધો હરી રે,
લેજો સુખસંપત સહુ આપ જો;—
મોમે ભાવ ધરી પતિપદ ભજો રે,
એથી ટળશે સહુનાં દુઃખ જો;
લેશેા લાજ અનેક સદાયના રે,
ભવની ભાગી જાશે બૂખ જો;—
બુધે બાલપણ તજીએ બધું રે,
થઇએ પીઠ પરમ ગુણવાન જો,
કારણ ટેવ પડી ટળતી નથી રે,
બારે સુદ્ધિ સોજમે સ્નાન જો;—
ગુરુએ ગુરુજનની સેવા કરો રે,
હરવા ભવસાગરની બીડ જો,
અનુભવ હૃદયવિષે કરિએ બધો રે,
નિરખી નયનવડે પરપીડ જો;—
કવિએ કાવ્ય કરો ઉત્તમ તમે રે;
જેથી યશ જનમાંહિ ગવાય જો;
કરિએ પ્રાણુપતિને જો ગમે રે;
એ પતિમાં સુખ સર્વ સમાય જો;—

:

અ૦

અ૦

અ૦

અ૦

અ૦

અ૦

ગરબી ૪ થી,

(ચુપતિ રામ રૂઢાં રેન્ને રે,) એ તમ સખિ ! વાત માનને તું મારી રે, અતે અત્યંત આનંદકારી —	સખિ૦
ગોમે સપ કરી સહુ રહિએ રે કાઠ કંઠણ વચન નહિ કહિએ રે માઠ દેહને કુખ ન દધએ,—	સખિ૦
ભામે જૂન કશી નહિ કરીએ રે, આપેજ અવસર દેતથી હરિએ રે નીનિ નાવથી આ ભવ તરિએ	સખિ૦
ધુધે ધિરજ ધરિએ હુંયે રે, આવે સકટ તોપણ સહિએ રે, લાલ સરલપણાવડે લધએ,—	સખિ૦
રહો શાન્ત સદા ગુરુદારે રે, યતુ સદગુણી સર્વ પ્રકારે રે વય માણવું વિનર વિચારે —	સખિ૦
શુકે સાગ્ર મહણુ કરે સારો રે, વારવાર મગે નહિ વારો રે સત્ય સાચવ એજ સુધારો,—	સખિ૦
મદે દાન દયાદિ કરિએ રે, માન મોખને પરહરિએ રે, ધ્યાન ધર્મની ઉપર ધરિએ —	સખિ૦
સૂર ઉગ્યો સમજ રાત વીતી રે પૂણ્ય ઉપર જ કરે પ્રીતિ રે, પ્રભુ ભજ ભવની ભવ ભીતિ —	સખિ૦
ભાવ કેશવ હરિમા વધારી રે સાત વારનો સાર વિચારી રે માય પરમ સુખી નરનારી —	સખિ૦

ગરબી ૫ થી

રોમે સજનીરે, સાચા સુખને સાર
શમ દમ સાથે રે યોગે ગિત તમારે

બાણતાં ગણુતા રે, ધર્મ હૃદયમા ધારી,
 સદાચરણની રે, ચાલો ચાલ વિચારી;
 મંગલવારે રે, મંગલ પદને માટે;
 નીતિનિયમને રે, સાચવજો શિર સાટે,
 સરવપણાથી રે, કુલની કીર્તિ વધારી,
 સખિ મુખદુ ખે રે, રાજ રહો મન મારી,
 બુધે બાનારે, બાવપણ પરદરજો,
 વિનય રિવેકે રે, સમતિ સારી કરજો
 વનિતા વેગે રે, મન-વાણી વશ રાખો,
 શાન્તપણાથી રે, કાંઈ વચનને સાખો,
 ગુરુએ ગુણને રે, બદને દોષ ન લેજો,
 દીનજનોને રે, દાન દપાથી દેજો,
 પૂન્યજનોની રે, સિદ્ધા શિરપર ધરજો
 તન-મન-વચને રે, શુભ પથે સચરજો,
 શુકે કરજો રે, ધરસરક્ષણ માટે,
 ન મદી જાતો રે, ધન ધોનનને માટે,
 મર્યાદા છે રે, માનિનિ શોભા મોડી,
 મેડી દેવી રે, ખીજી ખટપટ મોડી,
 શનિએ સાચુ રે, પરમ પતિવ્રત પાળો
 સકટમાં પણ રે, શીવ સદા સલાખો,
 ચિતામણિ છે રે, ચતુરા એ આ લોકે,
 બાવપણાથી રે બાધા નિરાદિનું ડોકે,
 રવિએ રામારે, સદ્ગુણ શીધી લેના,
 હોય હડીવા રે, તજવા તે તે હેના,
 કેશવ હઠિને રે, જાન ધરીને લજવા
 દો। હૃદયના રે, તત્વવિચારે તજવા

દિલ્લામળનીમરવીઓ,

ગરબી ૧ લી,

(મતે રાહમે રે એકાદશી, બળ બચનાનાં બળએ-એ રામ)
 મુખનાં કંઈ એક વાત હું, સુધુજો સહુ કોને,
 કહિઓ કહુ કેટલીક તે, ધરજો વળી ખાને,

સંપ સગામાં રાખી સર્વથી, મન માયાળું કરવું રે;
 લોક મોહ મન મત્સર મેલી, સરલપણું સંધરવું. — શી૦
 નહિ નીતિને અળગી કરવી, પ્રીત કરી શુભ પથે રે;
 હોશ કરી હૈયામાં ઝાઝી, કરે જનાવ્યું કથે. — શી૦
 પતિ તમારા પ્રાણુ ખરેખર, એજ સદા સુખદારી રે;
 એજ તમારું તન મન ધન છે, વિતયે જીવે વિચારી — શી૦
 કલેશ ન લેશ કદી પણુ કરીએ, કરિએ નિજને હામે રે,
 નિજ વત્સલની સેવા કરતાં, જેમ સદા સુખ જામે. — શી૦
 જપયાતણું હલ નાથતણી જે, પ્રીત વધે શુભ રીતે રે,
 જપયા જલે પણુ જપયાં નહીંતી, સકટ સિરપર વીતે. — શી૦
 પ્રાણુનાથની સેવા કરવી, એજ ધર્મ છે પહેલો રે;
 આડો કે અણુધક નહિ અવગો, સુખદ પંથ છે રહેલો — શી૦
 પ્રાણુનાથને પ્રસન્ન કરવા, કરવા કોણ ઉપાય રે,
 એજ સદાયરજોથી રીઝે, સદજ જગતનો રામ — શી૦
 કદિ કારણથી કોણ કરે જો, કથ તમારે માથે રે,
 તો રાજ કરવાને તેનો, ઉપાય છે નિજ હાથે — શી૦
 કાણુજયર આ દેહધકી પણુ, કરિએ જે શુભ કામરે;
 અખિલવિને તે અમર કરે છે, સદૈવ નિજનું નામ. — શી૦
 નહિ સહુ પ્રિયપતિની પેલો, તન મન ન રહો મેલો રે;
 તજ આગસ પ્રિય પ્રાણુનાથથી, પ્રથમ ઉઠવું બેસાડ — શી૦
 કામકાજ ધરવું સહુ કરવું, કરવું દુરુણ દેખી રે;
 સદગુણ મહણુ કરો સહુ બેસો, સુખદાયક બહુ લેખી. — શી૦
 પ્રીતિ પ્રાણુધરની વધવા, સર્વે મારગ સાચો રે,
 વિશ્વેશ્વર ધરની પાસે, કર જોડીને જાયો — શી૦
 આપણના હાથમાં સમજવા સુખ દુખ જે જે વીતે રે,
 તેમજ વેળું તેવું લણવું, સંસાર તણી રીતે — શી૦
 દીનજનોને દુખ ન દહએ, ગેણું મારી મુખથી રે,
 બળતાને ઝોલવીએ બેની, સુખદ વચનના સુખથી — શી૦
 સુખ લેવાની સહુને છુટા, હોય કદી મનમાદિ રે,
 તો વરતો શુભ પથે ગ્રેમે, સ્વર્ગ નરક આંદો — શી૦

ઉદાસિ ધમ વિષે નહિ ધરવી, કરવી ન કદી હાંસી રે;
 પ્રાણનાથની પાસે રે'વું, સદૈવનાં યર્ષ દાસી.— શી૦
 નમિએ ગુરુજનને શુભ ભાવે નિશદિન રાજી રહિએ રે;
 હરખે હાથ કંચને જોડી, શરણુ-ચરણુમાં જમ્યએ.— શી૦
 ધર્મિના આપેવા ધર્મર, ખેદ ન પામે જરિએ રે;
 પૂરો પ્રેમ ધરી યોતામાં, સદૈવ સેવા કરિએ — શી૦
 નાથવિના છે આ ભવસાગર, શત્રુ ખરેખર રાખ રે;
 આંખ ઉઘાડી જોતાં સહુનાં, હૃદય પૂરશે સાખ.— શી૦
 કોપ કરે જો કંઈ લગારે, તો કોપી કિરતાર રે;
 હીન ભાગ્ય તે નાર બિચારી, પાપ કરેલ અપાર — શી૦
 મારે પ્રાણનાથને રાજી, કરવા દુઃખમાં હરવા રે;
 કેશવ ભવસાગર આ ભારે, પરમ સુખેથી તરવા.— શી૦

ગરબી ૩ જી.

(અચર્યા મંચરો કારણ) — એ રાગ

એક સખી શિખામણુ દેછે બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 હિતકારક તમને તે છે બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 જાઓ સાસરિએ જ્યારે બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 યાજો બહુ ગાલાં ત્યારે બહેન સાંભળજો સહિયર મારી.
 સંજની અતિ પતિની પ્રીતે બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 સેવા કરજો શુભ રીતે બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી,
 તેને મનગમતાં રહિએ બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 કટુ વાક્ય જુદા નહિ કહિએ બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 અતિ સરસ બોલથી બોલો બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 એ સધળું હૃદયે તોલો બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 કવિ વાદ જુદા નહિ કરિએ બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 શિખામણુ હૃદયે ધરિએ બહેન સાંભળજો સહિયર મારી.
 સાસુજી કે' તે કરિએ બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 કદિ કલેશ ન કરશો જરિએ બહેન સાંભળજો સહિયર મારી.
 સધળોનાં નમતાં રે'જો બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી.

બહુ લાવ સખનો લેજો બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 દુર્યુધ સધજાને હરજો મહેન સાંભળજો સહિયર મારી
 શુભ કર્મ કરે આદરજો બહેન સાંભળજો સહિયર મારી
 મન કામાદિમા લોભે મહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 એ આપણને નહિ શોભે બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 ગુરૂજનની કરજો સેવા મહેન સાંભળજો સહિયર મારી
 શુભ મારગ શોધી લેવા મહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 મદ-મત્સર વેશ ન રાખો બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 જુકુ નહિ મુખથી લાખો બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 મેણી નહિ મારે મુખથી મહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 છે અતુલવ એના દુખથી બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 સુવ નહિ પનિની પહેલા બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 નહિ રાખો તન-મન મેલા બહેન સાંભળજો સહિયર મારી
 પરમેશ્વર પતિને માનો બહેન સાંભળજો સહિયર મારી
 તેનાથી સુખ સહુ પામો બહેન સાંભળજો સહિયર મારી
 એ ધર્મ આપણો પડેનો બહેન સાંભળજો સહિયર મારી
 અતિ સરલ સુધડ ને રહેનો મહેન, સાંભળજો સહિયર મારી
 કાને આ અરજ સુણજો બહેન સાંભળજો સહિયર મારી
 કેશવને લાવે લણજો બહેન, સાંભળજો સહિયર મારી

ગરબી ૪ થી

(રામ અનમેલાના ગરનાનો)

શીખામણુ દઉં આજની ગુણ લેનારા,
 તે ગણે તમારા કાજની, બહેનો મારા
 સપ સજો સહુ સાધમા ગુણ લેનારા,
 શુ કશ્ચએ આવે હાથમા ? બહેનો મારા
 શાત સ્વભાવે સદા રહો ગુણુ લેનારા,
 કેનેય નહિ મડનુ કહો બહેનો મારા
 મન નિર્મલ તો રાખરો ગુણુ લેનારા,
 તો પુણ્યતણા ફાંચાખરો બહેનો મારા

લપટાશો નહિ લોભમા, ગુણ લેનારા,
 કદિ કૂર ન યાશો ક્રોધમા, બહેનો મારા;
 આતિ અભિમાન ન મારિએ, ગુણ લેનારા,
 કદિ દુખિયાને ઉદ્ધારિએ, બહેનો મારા,
 શીત સજો મનથી અતિ ગુણ લેનારા
 પતિના પદમા રાખી મતિ, બહેનો મારા,
 સદ્ગુણ સમ એકે નહી, ગુણ લેનારા;
 આશુપણુ શુભ લે'કે અહી, બહેનો મારા,
 દુર્ગુણને દેખી કરો, ગુણ લેનારા,
 ભવસાગર શુભ કર્મે તરો, બહેનો મારા
 પતિપદ સેવો પ્રેમથી, ગુણ લેનારા,
 સુખ મેળવશો એ નેમથી, બહેનો મારા,
 તન-મન-ધન-કાચેયદી, ગુણ લેનારા,
 માનો ઇશ્વર છે એ નહી, બહેનો મારા,
 મન વચને ને વાણિએ, ગુણ લેનારા,
 પતિને નિજ દેવત જાણિએ, બહેનો મારા,
 એજ તમારા ધરા છે, ગુણ લેનારા,
 વણિ મારા એજ જગદીશ છે, બહેનો મારા,
 શુ જપ તપ ને ધ્યાનથી, ગુણ લેનારા
 શમ દમ ને ખીજ દાનથી બહેનો મારા,
 યમ ને નિયમ વળી કયા, ગુણ લેનારા,
 પતિની પૂજાવિજુ તે વૃથા, બહેનો મારા,
 મારે કહુ હુ એટલુ, ગુણ લેનારા
 સુણએ માને સહુ તેટલુ, બહેનો મારા,
 ઇશ્વર એ પતિને સુખે, ગુણ લેનારા,
 રાખો સહુ એમ કહો મુખે, બહેનો મારા,
 જવુ સાસરે જ્યારથી ગુણ લેનારા,
 નહિ દૂર જવુ ઘરમારથી, બહેનો મારા,
 દેહે મન વચને તમે, ગુણ લેનારા,
 કરજો પ્રિયપતિને જે ગમે, બહેનો મારા,

પતિ તમારા પ્રાણ છે, ગુણ લેનારા,
એની પૂજામાં લ્હાણ છે, બહેનો મારા
કકરા બોલ ન બોલિએ, ગુણ લેનારા,
મુખ સરલ વચનથી બોલિએ, બહેનો મારા
સદાચાર સુખ ભોગવી ગુણ લેનારા,
કાયા કરજો યશની નવી, બહેનો મારા

ગરબી ૫ મી

(જોષવણના મહિનાનો રાત્ર)

સહિયર સામી શિક્ષા મનમાં રાખજો,
ભારે ભવસાગર તરવાને કાજ જો,
લેવા લાભ અનેક ખરા સસરમાં,
કહુ છું હિત કરવાને એક અવાજ જો,— સહિ°
માલપણામાં ભણવું ગણવું ભાવથી,
માતપિતાને ઉપજાવી સતેજ જો
ધરતુ મમ કરે કરવા શીખો સદુ,
બાનપણના મેલી સમજા દોષ જો; સહિ°
આજ્ઞા માતપિતાની નહિ હિંમતથી,
ભરવું દળવું ને ચીતરવું કેમ જો
પાણી ભરવું, રોણું, ઘોણું, ખાકડું,
રૂક ગધીને પીરસવું તેમ જો,— સહિ°
નિત્ય નિયમથી ચોક્કસ મિત્રકર બોલવું,
ઉધ અપ ને બીજો, અપાહાર જો,
ભરમવિના નિજ ધર્મ અને સુખ કમને
ચીખી લેના તરત રહો તૈયાર જો,— સહિ°
કામવ વૃક્ષ હોય વાલ્યુ ત્યારે વળે,
એજ ઉદાહરણથી સમજો સાર જો,
કંઈ ધપેથી કંઈ પડે છે વાળવું,
પાડે કુળે કાળ ચડતા વાર જો— સહિ°

સ્વભાવને વશ આ આખો સંસાર છે,
પડે પ્રથમથી જોવી જોની દેવ જોડે;
તેથી ટળતાં યત્ન ધણા કરવાં પડે,
સરસ યાત્રા જો સરળા સહુનો દેવ જોડે— સદિ૦
એજ વિનંતી મારી છે સહુ બંદેનને,
બાલપણમાં શીખો તે શિખાય જો;
જો દુર્ગુણ તજવા તે સદજ તમય છે,
માતપિતાની જોષ્ટએ એક સદાય જોડે— સદિ૦
પરણી પિયર ન રે'વા મન કરવું કદિ,
સદા કરે નિજ સાસરિયામાં વાસ જોડે,
નિજ ગુરુજનની ઉત્તમ આશામાં રહે,
દુઃખ પડે તો ન યતાં લેશ ઉદાસ જોડે— સદિ૦
પિયર રહીને જો સાઈ શીખ્યાં હશે,
તરત સાક્ષરે તેનો છે ઉપયોગ જોડે;
બાકી શીખ્યાનું અનુભવથી શીખજો,
સુખ મેળવવા એ છે ઉત્તમ યોગ જોડે— સદિ૦
બ્રાહ્મનાથને મનમગ્નું કરજો સદુ,
નારીનું છે દૈવત નિજનો નાથ જોડે;
તે શીખામણુ દે તે શાણાં શીખજો,
આજ્ઞા શિરપર લેજો જોડી હાથ જેડે— સદિ૦
નારીના સાથા ધધર તો નાથ છે,
વેદ પુરાણે પશુ પૂરે છે ગાખ જોડે,
એ ધધરની સેવા શુભ રીતે કરો,
એવિણુ અવર અખિલ છે કોરી રાખ જોડે— સદિ૦
શાંત સ્વભાવવિધે રે'વું સહુએ સદા,
સતોયે સુખ યાત્રા સમજવું એમ જોડે;
દુઃખ અને સુખમાં સમતાને રાખી,
લેવો એવો ઉત્તમ અળગા નેમ જેડે— સદિ૦
અલંકાર સાલાગ્રવિના થીજો નથી,
તે સાચવવા કરજો યત્ન અનેક જોડે;

સદ્ગુણથી શોભા સમારવિને વધુ,
તે સપાદન કરવા રાખે ટેક જો—
શીખામણ અણુસમજૂતે દેવી પડે,
પણુ સાને સમજે ન સમજૂ નાર જો;
કેશવ ચોડમાં મધળું અમણ જળો.
ડાઘાને શું કે'લું વાગવાર જો—

સદિ.

સદિ.

ગરબી ૬ ઠી

(વૈભવી વનમાં વલ્લભે;—એ દેશી પ્રભાવે.)

અમલા અરજ આજ એટલી, ગણી ગુણ કરનાર;
અંતરમાંહિ ઉતારજો, એથી સુખ છે અપાર.—
માતાપિતાએ પ્રેમથી, જેને સોખો છે હાથ;
એજ તમારો આધર છે, એજ જન્મતનો નાથ;—
એજ તમારા રે ઈશ છે, વદે વેદ પુરાણ;
એ સુખના કરનાર છે, એજ આપના પ્રાણ.—
એજ તમારો રે હાર છે, શોખા સધળીનો સાર;
સર્વસ્વ એ સંસારનું, એ સરસ શબ્દમાર,—
મૃગજલસમ સંસારમાં, દુઃખ દેશો ન સેશ;
વિનય વિવેકથી નાથને રાજ કરજો નિરોધ.—
છો તમે તેમને તો ખરાં પ્રાણ પ્યારાં સદાથ;
સમજ એવું નિજ અંતરે, કતેશ ન કરો જરાથ;—
રીસ કરે પ્રાણનાથ તો, ધરી મિરજ અપાર;
શાંત કમે વચનામૃતે, સાચો એ ઉપચાર,—
તેના નિચાર ભર્માનણું, તમે એક છો હામ;
એજ ન્યારે ચાપ જોખરું, ત્યારે શું સરે કામ ?—
તમે તમે સુખ આપનાં, લાવ લેતો અનેક;
એમ નહી મન રાખજો, શાળાં સધળો વિવેક—
બધ કરતું અમલા થઇ એવું જોમમે કેમ ?
અપરાધિ હાવરના થશે, અનુ કરતાંની એમ—

અ.

અ.

અ.

અ.

અ.

અ.

અ.

અ.

અ.

અ.

કેટલું દુઃખ છે નાથને, તે વિચારે ન કેમ !	
સેવા કરે શુભ રીતથી, સુખ ઉપજે જેમ !—	અ.૦
એને જરા દુઃખ જો યશે, તેનું લાગશે પાપ;	
સંસારમાં દુઃખ પામશે, તનમાં લાગશે તાપ;	અ.૦
એને અનુકૂળ આવવા, સુખ આપવા કામ;	
ખંધાર્યાં છે પ્રથમથી, જોતાં રુધિરો સમાજ;—	અ.૦
અગ્નિ જમાન કરી તમે કીચા કાવકરાર;	
અંતર આંખ ઉઘાડીને કરી જોજો વિચાર;—	અ.૦
પ્રાણપતિ કહે તે કરો, સુખ પામવા કામ;	
સામે ન જોઈવો એમની ઉઝો એકે અવાજ;—	અ.૦
પ્રેમ વધારજો નાથનો, શાખી સરસ સ્વભાવ;	
મેળવવી કંઈની કૃપા, એ સંસારનો લાર;—	અ.૦
કરવું ન એની રાગવિના, કોઈ કામ જો હોય; .	
તેથી તમે વશ પામશે, કદી સમજશે કાલ;—	અ.૦
હૃદય વિચારી જોશે તમે, તો વિનાશરથાગ;	
શૂન્ય ખરેખર લાગશે, આ સંસાર અમાર;—	અ.૦
નાથવિના જ્યારે છે વૃથા, મનમાનતા અર્થ;	
શાને વિવાદ કરો તમે, જાતે નિરાદિન બર્થ ?—	અ.૦
સ્વામિતો જોઈ ન શકજો, ન કરે કોઈ વિચાર;	
પ્રીતિ પરમ તેની પામવા, ન કરે યત્ન લગાર;—	અ.૦
શીખામણે નહિ સાંભળે, જાણે નાદિ નિજ દોષ;	
કંઈની ઉપર જો કરે, કરડી નજરથી દોષ;—	અ.૦
સેવા ન સમજે નાથની, ન લહે સદ્ગુણ કોઈ;	
સમજે નહીં સમજવતાં, વાતો કે'તા વિશેષ;—	અ.૦
તેના મને દુઃખ ઉપજે, એવું જો કરનારી;	
સતોષ આપે ન જો જરા, દુરભાગણી નારી—	અ.૦
ધિક્ક એની કુલ-જાતને, જોઈયું બાપનું નામ;	
બુદ્ધિ બળી એની તો બધી, વિદ્યા આવે ગુ કામ ?—	અ.૦
જન્મ ગયો એજે એહનો, હાથે યજ્ઞ તે હેરાન;	
પુણ્ય ઉપર પાણી ફેરવ્યું; એથી અન્ય રીત હાણ ?—	અ.૦

પરજવમાં દુખ પામવા, પોતે ખોદવો પંથ;
 ત્યારે પછી શા ઉપાયથી, આપે સુખ નિજ કંથ—
 નારીના દુખથી નાવલો, અતિ મનમાં ઉદાસ;
 ચિંતાના તાપયત્રી તપી, નાખે હિંડા નિદાસ,—
 એવી વેળા અરે આવવા, અનળા દેશો ન કોય;
 પુર્વનાં પુણ્યથી જો કશું, હૈયે કાંપણ હોય;—
 સંતાપ આપતાં સ્વામીને, શોક કરતાં વિરોધ;
 એજ અચ્ચમો ખરેખરો, ફાટે હૃદય ન લેશ,—
 શાને મેજે મૂખ યાઓ છે? જુડા બૂલીને ભાન;
 બધાયા છે સુખ આપવા, રાખી દેવ જમાન—
 માટે તમે એની ચિત્તમા, કરજો સધળો નિચાર,
 તેને ચહો ચતુરાં સહુ, જે સસારનો સાર;—
 તેને તમે વરી જો યશો, તો તે તમને આધીન.
 જો તન-મનથી પૂજીશ, તો તે તમમાં છે લીન;—
 તન-મન-વનથી આપને, આપે સુખ જે અપાર,
 એ પ્રાણનાયનો કાઈ દિન, બૂલો નહિ ઉપકાર,—
 કેશવ કરગરીને કહે, ધર્મ સહુ ગુણવાન,
 નિત્ય સદાચારમા રહી, ધરો પતિપદે ધ્યાન;—

ગરબી ૭ મી

(૧૫૫૫ સમ હૃદયમા રહેલે રે)—એ સમ

સદાચાર પાળવો બહુ સારો રે, એજ ધર્મ ખરો છે તમારો—સદાચાર૦
 ધનવિદ્યાતણો મદ તજવો રે, સુખકારક મારગ સજવો રે,
 પીડા પરને કરી નહી પળવો,— સદા૦
 સત્ય બોલવું ચાલવું ચોપેરે, જેમ જગતપિતા નહી કોપે રે,
 એથી આપવું કુવ એપે,— સદા૦
 મનિ સાસ્ત્ર અતાવે જેવું રે, શુદ્ધ ચિત્ત કરી નિત્ય રેવું રે,
 અન્ય વાતમા હૃદય ન દેવું— સદા૦
 આશા તુજી તજી કાઈ દે છે રે, સાંત થઈને સદા સુખ લે છે રે.
 શુદ્ધ આનંદુ રૂપ તે છે, — સદા૦

પાગયો નિત્ય નિજનો ધર્મ રે, સાચો અતરમા લઈ મર્મ રે,
કરવા પરાકારક કર્મ,—

સદા૦

કોષ કામ સદા, પરહરવા રે, લોભ મોહ ત્રગી વશ કરવા રે,
મદ મત્સર દેના ન કરવા,—

સદા૦

અભિમાન ન લાવિએ લેશ રે, કદિ કરિએ નહીં કાર્ષ કરોશ રે,
નદિએ નહીં વાક્ય વિરોધ,—

સદા૦

પરનિદા સદા પરહરવી રે, દના હીનજનોપર કરવી રે,
નહિ નીતિની વાત વીસરવી,—

સદા૦

નિત્ય તન-મન નિર્મલ કરજો રે, શિનયિતામણી સુવરજો રે,
દુષ્ટ દુષ્ટાંશુ દૈત્યથી ડરજો,—

સદા૦

ધર્મ-વાંછુ વિના સસારે રે, અન્ય આવી નહીં કોઈ તારે રે,
એમ જાણવું નિશ્ચે તમારે,—

સદા૦

નિત્ય નિર્મલ ચિત્ત કરીને રે, નિજ ધર્મને ધારે કરીને રે,
પામવું શુદ્ધ એક હરિને —

સદા૦

જ્યારે ઉત્તમ જન્મ મળ્યો છે રે, પ્રુષ્ઠનો પ્રુજ તો ઉખડ્યો છે રે,
દૈવી ઇચ્છાથી નિવસ વળ્યો છે,—

મદા૦

હાથ આવેલ હીરો ન હારો રે ચતુરા કાર્ષ ચિત્તે વિચારે રે
શાશ્વત સહસ કરો જન્મવારો,—

સદા૦

એવા નારિએ નાયની કરવી રે, અન્ય વાત બધી પરહરવી રે
તેમ પ્રીત જાપાદન કરવી,—

સદા૦

દપતીએ લળા મળા રેણુ રે, બીજા આશ્રમનું સુખ લેણુ રે
થાય નિદા તેણુ તથા હેણુ —

સદા૦

ભાવે ઈશ્વરનું પદ બળવું રે, કામ બધનકાર તજવું રે,
સુખ રત્ન સાધન સજવું —

સદા૦

ગરબી ૮ મી

(સત્ર નવજીવને મળતા)

સ રી રાત કહુ છું આજ, સુષો સહુ કાને રે
તે છે દિતકરનાર સદાય ધરો બે ધ્યાને રે

રાખી શાત સ્વભાવ સદેવ, સરવ થઇ રે'તું' રે,
 દુઃખકારક વેણુ કઠોર, ન કોઇને કે'તું રે.
 માન-અપમાનની નહીં વાત, કદિ ક્યાંદિ કાગી રે,
 મને માની સદા સતોષ, પીડા પરદરવી રે,
 સાદાચારનો મારમ રોજ, વહી સચરણ રે;
 દુરાચાર ચકી કુલવાન, દીકરિએ ડરવું રે.
 બળી રીસ ક્યાંની રેવ, સદા થોહિ બાજે રે,
 ક્ષમાવાન ખરી જે હોય, તગત તે ટાળે રે.
 હંભ દેખતા કરવો દૂર, સાચે ચિત્ત ચોડી રે,
 અદેખાધી જે ભરપૂર, તેનું મૂલ કોડી રે.
 સુતસૈક હસે નહીં જેમ, તેની રીત સાગી રે;
 શીખવાને રહો તેવાર, હૃદયમા વિચારી રે
 નિ દે કાષ નહીં જો જરાય, ખરી ચતુરાઇ રે,
 જવારે ગુરજન આપે વગાઇ, ત્ય રે સરસાઇ રે.
 અભિમાનનો અંકુર લેઇ, નહીં કાષ સારો રે,
 મમતાનું ન જાય જો મૂન, હાનિ તો હજારો રે,
 નહિ બોલ્યામા નવ ગુણ એમ, સમજવું સાચું રે,
 વાણી વશ કરવાને સદાય, જોડી કર જાનું રે,
 ધરકામ કર્યામાં રોજ, દિવસ સર્વ ગાગારે,
 આવે આગસ અગે ન તેમ, સદા સભાગો રે.
 શાને જન્મ ધર્યો જનમાહિ, સદૃષ કેમ યાશે રે ?
 કેમ આ ભવમા નિજનામ, ગુણીજન મારો રે ?
 સુખ યાય નિરતર કેમ, દૂરે દુઃખ જાશે રે;
 નામ જેય કુલોતું કેમ, સરસ સચવાશે રે ?
 શો છે ધર્મ નારીના નેક, નિવેક વિચારો રે,
 ત્યારે સદૃષ થયો અવનાર, લીધેનો તમારે રે.

★ ગરબી હ મી

(ઓધવજના મહીનાનો રાત્ર)

પુત્રી પુણ્યતણે ભાસ્ત્ર એ યાનવો,
જેથી વિશ્વવિધ યશ શ્રેષ્ઠ પમાય જો,
અહિક આમુષ્મિક કટ્યાણુ વધે વગી,
સ સારવિધે સર્વોત્તમ સુખ થાય જો — પુત્રી૦
સ્વામીને સુખ સર્વ પ્રકારે આપવું,
ચાલી ચોપે સદાયરણુને પથ જો,
કરવું દુર્યુણથી નિશદિન કાલા યદ્ય,
જેથી ક્રોધ કરે નહિ નિજનો કથ જો, — પુત્રી૦
પત્નીએ પતિના વચનોને પાળના,
હોય હજાર બલે બારે શુભ કામ જો;
કરવી સેવા ઇન્દ્રના સરખી સદા,
તન મન તે વાણીથી આડે પામ જો, — પુત્રી૦
નારીના ઇન્દ્ર તો નિશ્ચે નાથ છે,
નિશદિન એ સધળાં સુખના કરનાર જો,
એ નિગમાગમથી મનમાં જાણી લઇ,
રાજી કરવા ચોજી સર્વ પ્રકાર જો, — પુત્રી૦
જપ તપ આદિક મન કરવાની ના નથી,
ઇશ્વરપૂજન પણ કરવાની છુટ જો;
પણ તે સર્વે પતિના પ્રેમપદે ફળે,
ભાટે મેળવે એ પ્રેમ અખૂટ જો, — પુત્રી૦
સોલા સોલાઅવિના અન્ય ન ઇચ્છી,
શીલતણુ શુભ જૂથણુ ધરવું અગ જો;
પ્રેમપણના અનુષ્ઠ પટકુન પ્હેરવાં,
સદગુણનો કરવો સાચો સત્સંગ જો, — પુત્રી૦

* જુની આવૃત્તિમાં ગરબી ■ મીમા ફક્ત આ ગરબીમાંના પ્રથમ રાત્ર
" પુત્રી " ને જગડે " જગડ " હેલ જગડેની ગરબી અજગડ જેકા હેલવાળા આ
આવૃત્તિમાંથી તે કાઢી નાખી છે

ક્રોધ કામ મદ મોહ લોભને જીતવા
 નહિ તો કુખ્ય દિયો તે નિત્ય અપાર જો,
 સમ દમની સાકળથી મનને બાધવું,
 કરવો સદૃશ સદાયરણિ સસાર જો,— પુત્રી૦
 લાજ અને મર્યાદા સખિઓ લેખવી
 અવર જનોનું નારીને નહિ કામ જો,
 વિનય-વિવેકવડે વાણી ચણુગારી,
 વૃથા વાદથી થાવું નિત્ય રિરામ જો,— પુત્રી૦
 પોતાનું કાપણું પણ નહિ પરખાવવું
 કરવું નહિ કુલ-ગતિતણું અભિમાન જો,
 ધૈર્ય ધરી સુખ કુખે સમતા સાચવી,
 પ્રેમે પતિપદેર ધરવું પાન જો,— પુત્રી૦
 સુસજનો આપણને જેમ હમે નહી,
 કુળનું પણ નિદે નહિ જનમાં જેમ જો,
 નિજનું નામ અમર નર-નારીમાં રહે,
 ઉદય થાય આપણનો કરનું એમ જો,— પુત્રી૦
 શ્રીહરિમાં ને પતિમાં ફર કરો નથી,
 અતરમાં અનુભવથી સમજ એમ જો,
 પોતાના પતિનો શુભ પ્રેમ વધ્યા કરે,
 પ્રતિદિન કરવા કુશલ ઉપાયો તેમ જો,— પત્રી૦

ગરબી ૧૦ મી

(આણંદનાર માટે પધારો એ કાવ્ય.)

સુણને બહેનો સદુ આજ, શિખામણ દઉં છું સાચી,
 સદગુણી થાવા સદાય, જોડી કર લઉં છું જાચી, ૨૬
 જીવનકાળને જાનનો, ભરી ખૂબ બહાર,
 અસાર આ સસારનો, મોટી લેજો સરમ સદુ સાર — શિ૦
 રવન ત્રતા નહિ રાખિએ, પિયર-સાસરામણિ,
 આ રા રૂઝનાની રૂતા, ગર્જીએ સુખદ સદા રૂનમાદિ — શિ૦

રીસ કર્યાની ટેવને, ટાળો સહુ તત્કાલ,
 દુખદ દુર્ગુણ દોરની, બાળો તરત જગર જે જાગ;   શિ૦
 સરસ સ્વભાવેથી રહી, સુખદ વદો શુભ વેણ;
 બીજાને નહિ બાળિએ; કડવાં કાઢી નકાર્યાં કેણ—   શિ૦
 સ્ત્રી જાતિના દોષને, કરશો જ્યારે દૂર;
 ત્યારે સુખ સહુ પામશો, એમ જાણીને જાતે જરૂર;—   શિ૦
 યમ ને નિયમ વધા કયા, શું જપ તપ ને ધ્યાન ?
 સ્વામીની મેવાડિના, માતો નિષ્કૃષ્ણ સઘળાં મુદાન,—   શિ૦
 નીતિતણી શુભ રીતિથી, તજીએ કૂડો પંથ;
 કરિએ પ્રેમે પલકમાં, હેતે લુકમ કરે જે કંથ,—   શિ૦
 શીલસમાન ન એક પણ, અલંકાર સુખરૂપ;
 શોભા શુભ સૌભાગ્યની, સહુએ અંતર ગણીને અનુપ,—   શિ૦
 મલકી મુલક બધાતણી, બહેન ન કરિએ વાત,
 કામકાજ કરવાવિશે, રાખો ઉચ્ચ તમે દિનરાત;—   શિ૦
 અદેખાઇ આજસ અને, અદમી જાડે આજ;
 ધૌડતણું તનમન ધરો, સુખિયાં ચારા સદા તત્કાલ,—   શિ૦
 સ્વામીને સુખ ઉપજે, પુણ્ય પરમ પલુ થાય,
 તેવા યાન કર્યાંથી, દુખો દૂર સદાના જાય,—   શિ૦
 સદાચારને સમજિએ, મનમાં ધરી ઉમગ;
 પ્રસંગ પડતાં રાખિએ, બહેની સુમ નારીનો સંગ,—   શિ૦
 સારા યાવા છડિએ, જગદીશ્વરની પાસ,
 કેશવ આ કલિકાલમાં, પ્રસરે જેમ તમારી સુવાસ;—   શિ૦

ગરબી ૧૧ મી.

(અલખેલી રે અલેમાન, એવાને જાણે)—એ રાત

સહિયર સાચી છે વાત, તે ધ્યાને ધરજો.
 નિજહિત કરનાર વિચાર, રોજ તમે ૩ જો;
 અજાણપણું જાશે લાલુવાથી, ગણતાં ગુણ અહુ યાશે રે;
 આ સસારતણા દુખ સઘળા, એ રીતેથી જાશે.—   તે ધ્યાને

બાલપણથી માતૃપિતાને, દેવો શુભ સંતોષ રે;	
ટેવ પડે આપણને તેનો, ન રહે તેને શોષ,—	તે ધ્યાને૦
ભણીગણીને ડા'પણ સમજું, વિનયવડે સંધરવું રે;	
તરત સદા તન ને મનમાંથી, મહિનપણ પરદરવું,—	તે ધ્યાને૦
કળિયો કે કંકાશ કથામાં, કોઈ દિવસ નહિ કરવાં રે;	
આ સંસારવિષે સુખકારક, સદાયરણુ આચરવાં;—	તે ધ્યાને૦
સદૃશ્યથી સુખ થાય સદાનાં, દુર્ગુણ દૂર રહે છે રે,	
અંતરનું અભિમાન દગીને, શાંત સંચર રહે છે;—	તે ધ્યાને૦
સંપ સર્ગામાં સહુની સાથે, સાચવશો તો સાકં રે;	
સાર કરતાં સુખ ઉપજેછે, નરતે થાય નહારું;—	તે ધ્યાને૦
કામકાજ સહુ શીખી લેવા, ચિનત્ર ચિત્તેક વધારી રે;	
રીતભાત સારી સંધરવી, તજવી ટેવ નકારી,—	તે ધ્યાને૦
સદાયરણુથી સુખ ઉપજેછે, જગત્તાવશે જપ થાય રે;	
તે સાથે વિદ્યા મળવાથી, સંકટ સધળાં જાય;—	તે ધ્યાને૦
દુર્જન નિંદે જેમ ન જનમા, સુજનો હસે ન જેમ રે,	
લોક વખાણે સુખ પણ ઉપજે, કરવું નિશ્ચયિન તેમ;—	તે ધ્યાને૦
સુંદર કપડાં ધણી ધરણી, સુંદર તેમજ રૂપ રે;	
સારી વિદ્યા ને શુભ ગુણવિણુ, શું દેવાં છે ધૂપ ?—	તે ધ્યાને૦
આહકડું અથવા અનિગ્રીહું, વખ ન અમે ધરવું રે;	
કામવિના કલવાન દિકરિએ, દાકટ કપાંહિ ન કરવું,—	તે ધ્યાને૦
પીઠ થઈ પરનિંદા તજવી, ભલકે નહિ ભરમાવું રે,	
પોતાને ને પરને પીડે, તે વાતે શરમાવું,—	તે ધ્યાને૦
માન અને અપમાન યથાની, વાન ન કરવી ખીજે રે;	
કરવાં કામ કુશલતા પામી, સગીરથી જો મીજે;—	તે ધ્યાને૦
શીવ સદા સાચવવું સજની, મન માયાણુ કરવું રે,	
સાર નરવું પ્રથમ વિચારી, કામ કુશલ આદરવું;—	તે ધ્યાને૦
અંગ ઉધાડું ન રહે એવા, સાદાં કપડાં સારાં રે;	
રૂપાળાં પણ અંગ ન દોકે, તે છે નકી નકારા,—	તે ધ્યાને૦

-હાવું ધોવું ચોખ્ખું રેવું, પ્રભુમાં કરવી પ્રીતિ રે;
 લાજ વધે પૃથ્વીમાં જેથી, સંધરવી તે રીતિ;— તે ધ્યાને
 નાચ તમાસા નાટક જેવા, ખેત્ર અને જે ખાસા રે;
 અણુસમજૂ જન એ પંચેથી, સુખની રાખે આસા;— તે ધ્યાને
 વિવિધ પ્રકારે મન વશ રાખી, કુશલપણે કળવવું રે;
 આપણને હાથે નહિ એકે, સુખ-કુખ સવળું મળવું;— તે ધ્યાને
 સુખમાં છડી ન જવું સગની, ડરવું ન કદી દુઃખમાં રે;
 પરને ખીડે એમાં અટ્ટિન, વચન ન અરે મુખમાં;— તે ધ્યાને
 વિના રજાએ કદી એકલા, ધરથી દૂર ન જવું રે;
 સંપંધીને સુખ ઉપજાવી, પોતે સુખિયાં થાવું;— તે ધ્યાને
 શુભ મારગ લહિને સંચરતાં, આનંદ દિન વીને રે;
 આ અવતાર અદ્વય ન જના દે, જગતિને તે છને,— તે ધ્યાને

ગરબી ૬૨ મી*

(કહા મયો પેલો ચોરબીવારો) —એ સમ,

સખિઓ સાચી વાત કહું છું, સાર લહી બહુ સારો રે;
 ધારો ધ્યાન તમે જો તેમા, સુધરે જન્મ તમારો રે, — સ૦
 બ્રાહ્મપણામાં, માતપિતાને, વિનયવડે વશ રેવું રે,
 તન-મનનું તેની પાસેથી, મિલ્લણુ સવળું લેવું રે, — સ૦
 ચંચલતા ને ચતુરપણાથી, કામ કૃપરિએ કરવું રે,
 સદ્ગુણથી સંતોષ છંને, દુર્ગુણથી બહુ ડરવું રે; — સ૦
 માતપિતાના શુભ ઉપકારો, મનમાંથી ન વિસરિએ રે;
 ધરનાં કામ ધણાં જે ઘટતાં, કુશલપણાથી કરિએ રે; — સ૦
 યોગ્યપણે માતપિતા આપે, તેવા વરને વરિએ રે;
 એ પતિને અનુકૂલ રહીને, આ ભવસાગર તરિએ રે; — સ૦
 પતિનું ધર પેતાનું ચાતાં બાર ઉપાડી લેવો રે;
 વિનય વિવેકવડે વશ રેવું ધર્મ તમારો તેરો રે; — સ૦

- પિયર રહી જે શીખ્યાં તેનો ઉપયોગ અહીં કરજો રે;
ઉપદેશ મળે જે જે બીજને, તે અંતરમાં ધરજો રે,— સ૦
- સાચ સસરો જેઠ દિયરજી, એનું માન વધારો રે,
જેઠાણી દેરાણીને પણ, આદર દેવો સારો રે,— સ૦
- ધરસ સાર-નિશાળવિષેથી, બહુતર શું બહુતર રે,
સંકટ શિરપગ આવે તો તો, તે ગુણકારક ગણુપ રે,— સ૦
- માયાણુ મનથી સહુસાચે, પરિચય સારો કરવો રે,
મારું તારું મનથી તજુપુ, એ ગુણ ગણુવો ગરવો રે,— સ૦
- સદ્ગુના બાલક સરખા ગણુવા, ભવમાં બેદ ન સારો રે;
સંપ સરલતા રાખી સહુમાં; સુખ સપૂર્ણ વધારો રે,— સ૦
- મર્યાદા તન-મન-વચનોમાં, ગ્રેમે પ્રતિદિન પાળો રે,
હોય કયાં જે આજ સુધીમાં, સુકૃત તે સભાળો રે,— સ૦
- હુ કોણુ અને મારે કરવુ, શું તે સહજ વિચારો રે,
પતિની ળાપા થઈને રહેવું, એ છે ધર્મ તમારો રે,— સ૦
- પ્રિયદિત વચનો વદવાં મુખથી, વિનય વિવેકે નમતા રે,
કામ કરો કરથી સદ્ગુ તેવા, પતિ-ગુરુજનને મમતા રે;— સ૦
- શીય અને સાભાગ્ય સદાના, શુભ આબૂપણુ શોભે રે,
પ્રાણુવિના તન જેવા બીજા, એમાં મન શુ લોભે રે— સ૦
- પ્રૌઢપણાના પેટકુલ અંજે, પહેરો પ્રમદા પ્રીતે રે,
નાકતણુ મેલી મર્યાદા, સાચવજો શુભ રીતે રે;— સ૦
- નીતિ ન્યાય કડા કરના, તે તનને શોભાવે રે,
આવો સમય સખી સસારે, વારંવાર ન આવે રે,— સ૦
- પતિના નામ તણો હીરાનો, હાર હૃદયમાં ધરવો રે;
આ રીતે સદ્ગુણ સધળાનો, ચણુમાર રડો કરવો રે,— સ૦
- જેડી-જડી જે સજની તમને, એને ધમ્મર માનોરે.
પત્નીના પરમેશ્વર પતિ છે, એમાં સશય શાનો રે,— સ૦
- સસારવિગે સુખના સાધન, એ પતિને આધારે રે;
આ સસારથળી અળલાને, અતે એ પતિ તારે રે— સ૦

પ્રેમ કરીને સેવા કરવી, જન્મ વૃથા નહિ જવા રે;
 ગુરજનને પશુ આદર દેવો. પૂરાં પુણ્ય કરાવા રે:— સં
 જપ તપ ઇશ્વરનું આરાધન, સાવધ થઈને કરવું રે;
 કેશવ હરિનું અંતરમાથી, નામ કદિ ન વિસરવું રે:— સં

ગરબી ૧૩ મી.

રાગ ઘોલ

માણનાથ કહે નિજ નારીને, આગ્યો ઉત્તમ આ અવતાર;
 આનંદ અપાર;— સજ્જે શણુગારને
 છડા છાપડા અણુવટ વીઝીયા, લાજ લંગર થાય ન ભાર;
 સદા સુખકાર;— સજ્જે શણુગારને
 કુલરીતિ જુઓ કદિમેખલા, સદાચાર ચૂડીની જોડ;
 ખામી કે ન ખોડ;— સજ્જે શણુગારને
 કામકાજ કરે વેદ વીઝીયા, સપજ પ કરાની જોડ,
 હોશે ધરી હોડ;— સજ્જે શણુગારને
 ખ્યાન ધીરજ તે બાળુપદ છે, ઘરુણામય કાનના કાપ,
 આપે નહિ તાપ;— સજ્જે શણુગારને
 દાન પુણ્ય ઉપરની પાદડી, નથ નાકની નાથનું નામ;
 સદા સુખધામ;— સજ્જે શણુગારને
 પતિસેવન મંગળસૂત્ર છે, ચતુરાધ છે ચંદનહાર;
 વિવેક વિચાર;— સજ્જે શણુગારને
 મન નિર્મલ મોહનગાથ છે, જવ માદળીયા મજાપ,
 રહે ખડુ રપ;— સજ્જે શણુગારને
 શુભ કૌલાચલ સુંદર આંદલો, તાત ત્રેવડી મુદર ચીથ,
 ધરો નહિ ઢીથ;— સજ્જે શણુગારને
 નમ્રલાવ નકી નાગદેજ છે, કેત કેવડો તત્વવિચાર,
 તથ તકરાગ;— સજ્જે શણુગારને
 નીતિ ન્યાય વિચાર છે કચુડી, માન સુંદર સાડીસમાન,
 મેલી અભિમાન;— સજ્જે શણુગારને

ધરરક્ષણુ ઝાઝર ધુવરા, પુર પ્રૈઠપણુ પગપાન;

જરાય ન જાન —

સગ્ને શણુગારને

આવાં ભૂપણુ ભામિની શોભરો, ખીજા કેશવ કેવલ બાર,

અસત્ય અસાર,—

સગ્ને શણુગારને

ગરબી ૧૪ મી

(સાગ ઉપર પ્રભાસે)

આવો ઉતમ માનવ દેહ છે, ફનગતિ વળી અનુદય

મળ્યા છે અમૂન,—

ભૂલો નહિ ભામિની

મન વાણી સદા વસ રાખના, શીન સુદૃ છે શણુગાર,

વધે અધિકાર,—

ભૂલો નહિ ભામિની

ચિત યોધુ ખરી ચતુરાઈ તે, સત્ય જ પત સ્વામીની પ્રીતિ

સદા શુભ રીતિ —

ભૂલો નહિ ભામિની

મન વાણી દિના એ રાખતા, પ્રાણુનાય પ્રસન્ન કરાય,

મહાસુખ થાય,—

ભૂલો નહિ ભામિની

લાજ મર્વાદા પ્રૈઠપણુનડે શીવભૂષણુ સાધી શકાય,

રીઝે હરિરાય,—

ભૂલો નહિ ભામિની

રાગ-દોષની વાત વિસારીએ, વળી મારીએ મોહવિકાર

વિવેકરિચાર,—

ભૂલો નહિ ભામિની

રમણ તરમસમાન છે, તન ધોવનનુ પણ તેમ

અનાદિથી એમ,—

ભૂલો નહિ ભામિની

ખાના બોલિએ બોલ વિચારીને, કનેશ - મસનુ નહિ કમ,

સદા સુખધામ,—

ભૂલો નહિ ભામિની

પતિસેવાપરાયણુ થઈ રહી, નિજ ધર્મનુ રાખતા પ્રાન,

તજો અભિમાન,—

ભૂલો નહિ ભામિની

દેવપુત્રન પ્રત જપ નાય છે, શીદ દોડીએ બાઠ જહાર

બલા ધરપાર —

ભૂલો નહિ ભામિની

સપ સસારમા સુખરૂપ છે, જપ ગજવિએ દિનરાત,

સદૈવ નિરાત,—

ભૂલો નહિ ભામિની —

સુખ દુઃખ સહન કર્યા બધાં, ધરી ધિરજની શુભ લાસ;
વિશેષ વિચાર;— જૂલો નદિ બામિની.
પ્રેમ રાખી સદાચાર પાળીએ, નમ્રભાવે રહી રણીઆત;
ઉત્તમીએ જાત;— જૂલો નદિ બામિની
ઢાઈ રાંકે તવંગર છે નદિ, રવપર ખરેખર ખેલ;
માખાનો રચેલ;— જૂલો નદિ બામિની.
શુભ રીતિથી સદ્ગુણ સંપદે, યશ પ્રપન્નવિન પમાય;
અનન્ય ઉપાય;— જૂલો નદિ બામિની.
દેખી આ દુનિયાના દાખવા, નિત્ય કેશવ લેવો સુખોપ;
વિસારી વિરોધ;— જૂલો નદિ બામિની

ગરબી ૨૫ મી

(રાત ઉપર પ્રભાતે)

પાણી મહણ થયા પછી પ્રગટ, પરહરતાં પિપર સહવાસ,
ન થાય ઉદાસ;— પતિવ્રત એજ છે.
ભાવ રાખી બાંધે બરધારને, મન વચન કરી દહ એક;
વિશેષ વિવેક;— પતિવ્રત એજ છે
સુખ-દુઃખમાં સહનપણ ધરી, નદિ ઈષ્ટવડે કચવાય;
સમય સચવાય;— પતિવ્રત એજ છે.
વાગે સંપૂર્ણ સુખમય સાસરં, દોષદષ્ટિ જરાય ન થાય;
હૃદય હરખાય, પતિવ્રત એજ છે.
રોહી સંપૂર્ણ કે જન કાંઈને, નદિ કાંઈ દિને અપમાન;
મળે બહુમાન;— પતિવ્રત એજ છે,
ગુરુજનની સરસ થાય મેવના સચવાય સદા કુલરીતિ,
પિપરપર પ્રીતિ;— પતિવ્રત એજ છે,
ઉંચો અક્ષર એક ન નીકળે, ઝઢાવા વિનય-વિવેક-ચિત્તાર
નિયમપર પ્યાર;— પતિવ્રત એજ છે,
અન્ય વિષય ન આવે અંતરે, લોક મોઢે ન મન લલચાય;
સંતોષ સદાય;— પતિવ્રત એજ છે.

જીવ જેનું સદા શીત સાયવે, મન ઇન્દ્રિય પણ વશ હોય,
 કપટ નહિ કોય,-- પતિવ્રત એજ છે,
 દાન પુણ્ય અને દાક્ષિણતા, યદ્ય નાથને નિત્ય સદાય;
 પ્રેમે પથરાય,-- પતિવ્રત એજ છે,
 ચિત્ત ચિત્તવિગે વળગે નહી, નળી વૈભવ માંહિ અભાવ,
 ભર્તાપર ભાવ,-- પતિવ્રત એજ છે,
 નિત્ય આનંદ આપે નાથને, વશ વિદ્યા-કલાથી વિશેષ,
 ભગવત ન લેશ,-- પતિવ્રત એજ છે,
 મન વચન ક્રિયાથી કામિની ચર્દી જતની હાયા સમાન,
 તજે અભિમાન;-- પતિવ્રત એજ છે,
 દીન ઉપર દયા નિત્ય ધરે, કરે કોઇ ઉપર નહિ કોપ,
 સર્વે સુખોપ,-- પતિવ્રત એજ છે,
 પુણ્યરૂપ પવિત્ર પ્રભાવ છે, કુષ્ટ દ્રષ્ટિ કરે નહિ કોષ,
 ગમે તેમ હોય,-- પતિવ્રત એજ છે,
 નાના વયમાં સધારે પ્રૌઢતા સત્ય સરનપણું નિજ અંગ
 સદા શુભસંગ,-- પતિવ્રત એજ છે,
 અંગ કોઈ ઉધાકુ રહે નહિ, દાપગીપ ગમે નહિ લેશ,
 સુસાંભિત વેશ,-- પતિવ્રત એજ છે,
 ડર કુળનનો દ્રુરથી રહે, નરન હોય બરો બન નર,
 ભર્તા ધરનાર,-- પતિવ્રત એજ છે,
 સદાચાર વિગે ચૂકે નહી, દેશે હાથ છે નાથનું નામ,
 કરે ધરકામ,-- પતિવ્રત એજ છે,
 નિત્ય આનંદ અતરમાં ગમે, આત્મ ભાવે હૃદય ભરપૂર,
 સમયપર ચરે;-- પતિવ્રત એજ છે,
 નાંચે કુશલ સદા નિજ કમનુ, ધારે પિરજ ને નિજ પર્મ,
 રે શુભર્મ;-- પતિવ્રત એજ છે,
 કહે કેશવ માનવ જન્મમાં, શુભ સાધન સર્વ સપાલ,
 રીઝે દરિયાય,-- પતિવ્રત એજ છે.

ગરબી ૧૬ મી

- સખિઓ સાચી વાત કહું છું, સાર વિચારી સારો રે;
ધારો ધ્યાન તમે જો નેમાં, સુધરે જન્મ તમારો રે,— સ૦
- પોતે પહેલાં બેઠાં ઉઠી. અરણ્યોદયને ટાણે રે;
ઉંઘ અને આળસને મેલી, શયન વિસરિએ બહારે રે;— સ૦
- સ્મરણ સહજ ધ્યેયનું કરતાં, ધ્યાનપરાયણ થાવું રે;
શરીર ચિંતા દૂર કરીને, શીતલ જલથી નહાવું રે;— સ૦
- વસ્ત્ર પવિત્ર ધરીને અંગે, અંતરમાંહિ ઉમંગે રે;
જાતે જાગૃત કરવા પતિને, હળવે વચન તરંગે રે;— સ૦
- હાતણપાણી પ્રથમ કરાવી, નંદરાવી શુભ નીરે રે;
પીતામ્બરઆદિક ધરવાને, આગળ ધરવાં ધીરે રે;— સ૦
- ધ્યેયરસેવાને સામગ્રી, અંદન પુષ્પ વગેરે રે;
તૈયાર કરી દેવાં ટાણે, જ્યાં પીતામ્બર પહેરે રે;— સ૦
- સંધ્યા સેવા સમયે પોતે, પાસે પ્રતિદિન રેવું રે;
જે માંગે મુખથી તે સમયે, તરત લવાવી દેવું રે;— સ૦
- પૂજાથી પરવારે ભારે, તેની પૂજા કરવી રે,
અંતર્ગત ગુણજનની સેવા, વનિતાએ ન વિસરવી રે;— સ૦
- દળવું પાણી બરવું પ્રેમે, કરવી સરસ રસોઈ રે,
પ્રેમ કરી પોતે પીરમવું, સદ્ગત નજરથી જોઇ રે;— સ૦
- સહુને પ્રથમ જમાડી દાડી, પાછળ પોતે જમવું રે;
હોય કશું જો કામ કદિકે તો, ગુણજનને જાણ નમવું રે,—સ૦
- કરતાં કામ નિરંતર દૈનિક, બાવ વધારી બારે રે;
મર્યાદા સમવાય નિરંતર, કરવું તેમ વમારે રે;— સ૦
- કામ બધું ધરવું પરવારી, પહેરી સુંદર સાળુ રે,
અંત પુરમાં બેસિ નિરંતર, બરવું બરત રૂપાળુ રે;— સ૦
- વાંચન નીતવિધયનું વાંચી, સાર વિચારી લેવો રે,
ઉદ્યમ કરવો નિત્ય ઉમંગે, સુખ ઉપજાવે એવો રે;— સ૦

જે સમયે પતિ ઘેર પધારે, આપી આસન પાણી રે,
 સુખ ઉપજે એના અતરમા, એમ ઉચરવી વાણી રે,— સ૦
 એજ પ્રમાણે ગુરૂજનને પણ, કુલમર્બદા રીતે રે,
 માન વધારી આગિય લે જો, જગતવિષે તે જીતે રે,— સ૦
 શીલ સદાચરણે ને સાચે, પરમેશ્વર વચ કરવા રે,
 સમય મળ્યો છે સારો તમને, ભવસાગરને તરવા રે,— સ૦
 પાનન-પોતણુ ધત્તી રીતે, ધરમાં સદ્ગુણ કરવુ રે,
 દુર્જન ને દુર્યુધધરી તો, દૂરચડી પણ કરવુ રે,— સ૦
 દુખ અને સુખ સહુને સરખાં, સમજે જો શુભ નારી રે,
 પ્રાણીમાત્રતણું પ્રિય ઇચ્છે, તેની છે બળદારી રે,— સ૦
 જત તપ ઇશ્વરનું આરાધન, સાવધ ચઢતે કરવુ રે,
 કેશવ પ્રભુનું અંતરમાથી, નામ કદી ન વિસરવું રે,— સ૦

ગરબી ૧૭ મી

ભાષા પ્રમાણે

સખિઓ સાચી વાત કહુ છું, સાર વિચારી સારો રે,
 ધારો ધ્યાન તમે જો તેમા, સુધરે જન્મ તમારો રે,— સ૦
 કોઈ પ્રસંગે કોઈ સમયમા, ધરમા કે જલધાટે રે,
 સ્ત્રીજન પણ નિજ અંગ ન દેખે, જાતાં વળતાં વાટે રે,— સ૦
 વાવ સરોવર નદિએ નહાવા, કુલવાને નહિ જાવુ રે,
 જરૂર જાવું કદિક પડે તો, નિર્મર્યાદ ન નહાવુ રે,— સ૦
 જરૂર પડે તો ત્રાદપણાથી, જાવુ ગુરૂજન સંગે રે,
 સરખે સરખાની હાસી પણ, ન કરો કોઈ પ્રસંગે રે,— સ૦
 ધીરી આસ વિચારી આલો, નાકપધાર નિદાળી રે,
 રૂપ અને મૌલનના મદથી, મનને પાછુ વાળી રે,— સ૦
 અજવાળે ઉભીને કપડાં, કોઈ દિવસ નહિ ધરવાં રે,
 ધરવાં વસ્ત્રાભૂષણ તે પણ, જેમ ન લાગે વરવાં રે— સ૦

ઉઘા નીચા અગ ન લાગે, ઝોઢણુ ઝોઢો ઝોના રે,
 આઝઞા ને અગ ન ઢાકે તજવા કપડા તેના રે,— સ૦
 ઉઘે સ્વરથી વાત ન કરવી, હોઢ બહાર ન હસવું રે,
 સદાયરખુની સડક ઉપરથી, તલબાર નહી ખસવું રે,— મ૦
 બારે કે બારીમા લટખી, બાતે કાઈ ન જોવું રે,
 જે તે વાતવિષે અણુસમજે, રીસ કરિ નહિ રોવું રે,— સ૦
 પીડા થાય હૃદયમા પરને, એવા વચન નધરા રે,
 સુખ ઉપજે ને આશિષ આપે, એવાં સમજે સારા રે,— સ૦
 બાઝબવાઈ નાચ તમાસા, નયને નહિ નિરખિએ રે,
 પોતાની કે પગની નિદા, સાબળવી નહિ સખિએ રે — સ૦
 નહિ ખાના સમ દેશ ન કદિ સાખ ન જોગી ભરવી રે,
 માન અને અપમાનતણી પણ, વાત ન બીજે કરવી રે,— મ૦
 હળવા ભરવા કે આથાવા, પરને ઘેર ન જાવું રે,
 દુખ અને સુખ જે પોતાને, ગાઠાં કપાદિ ન ગાવું રે,— સ૦
 મારે અમ અને આવું રે છે, વાત ઉઘાડી એની રે;
 હરખપદ્મ યધને પોતે, બીજને નહિ કેની રે — સ૦
 શુ કહું મહેનો સર્વ મકારે, સદગુણ સધગા લેના રે,
 ગુરુજનને પતિનું પ્રિય કરવું, એ હરિહરની સેવારે,— સ૦
 મનન સદા પતિપદનું કરવું, ગુણ ધર્મવરના ગાવા રે,
 સુખ મેળવવા સનગા સાચા, દુખ હટાવના જના રે,— સ૦
 જપ તપ ધર્મરતુ આરાધન, સાનધ યધને કરવું રે,
 કેશવહરિનું અતરમાથી, નામ કદી ન નિસરવું રે, સ૦

સ્ત્રીજનોપયોગી ગોષ

(૧)

હોરી

આવો સમય નહી આવનારો રૂઢો ઉદય સદા પ્રનારો આવો રેડ.

માનવ જાતિવિષે શુભ આ-યો,--અનતાર જાનતારનારો,
આયુષ્ય તેમ મળ્યું વળી તેનું રેતે હવે કઈ નિચારો.

હીરો હાથ આ-નો ન હારો,

આવો.

ગણ પવ પછી મળે નન નિશ્ચે, અતરમાદિ ઉતારો,
નિશ્વાસ કાલતણો નવ કરિએ, એનો અકલ પથ ન્યારો.

ગયા ખાધ ગેયા હજારો,

આવો.

નિત્ય સ્વધર્મ પ્રમાણે વરતવા, પુણ્યમા કરવા વધારો,
કરવો નહીં કોઈ રિવસ ઉધારો, લેવો પરમ પથ સારો,

સદા જાનકા હરનારો,

આવો.

સદગુણમા શુભ ભૂપણુ પ્હેગી રંગી સદા ચણુગારો
દુર્ગુણ દૂર રહે નહિ તેવો, કરવો ન કદિ અણુસારો,

ભને હોય લાભ હજારો

આવો.

કંઠે ધરી શીતમિતામણીને, રોઆ સદૈવ વધારો,
સત્સંગ સાથ લઈ ગુણીજનનો, પુણ્યને પથે પધારો

વારવાર આવે ન આરો,

આવો.

સાધન મુખ કરવાનાં સદાના, સમય સુધારી ઉગારો,
કુલ કપલ ને અસત્ય ભરેલી, વાણીનો તજીએ લવારો,

ન બાધિએ પાપનો ભારો !

આવો.

પ્રાદપણુમા કરી નિત્ય પ્રીતિ, નીનિનો કરવો વધારો,
વાણી અને મન વચ કરવામાં સમ દમ ઉત્તમ પારો

તેમાં રહ્યો ધર્મ તમારો,

આવો.

વાનવુ સપત્તુ વૃક્ષ સદય થે, નિજ પુષ્પમાં કરી ક્યારો,
દેવુ ન દુષ્પ કદી દીનજનને હેનેથી હરવો કુધારો,

સદા દુષ્પ દઈ દમનારો,

આવો.

આ હણુજગુર દેહ સમજવો, જન્મ-મરણ ધરનારો,
એની સહુ ચિત્તમાંદિ ચતુરનર, વેગે કરીને વિસારો,

વિષયવાસનાના વિકારો

આવો.

હારી દયા દીવમાંદિ વિશેષે, પરહરિ નિત્ય 'હુ' કારો,
આત્મસમાન સમગ્ર ગણીને, ક્યાદિ ન કનિએ 'તુ' કારો,

જીભે રખિએ છુ છુમારો,

આવો.

આ ભવસાગર ભાવથી નરવા, રોવવા એક પ્રકારે
તેવિધું કોને કહો કરી રીતે, તાપ ત્રિવિધ દળનારે ?

સદા મનમાં જલનારે;

આવે૦

પાપને પંથ ચડે ને અધમ નર. નરકાવશે પડનારે;

દામે કરીને હેરાન થવાને, મમની પુરીમાં જનારે;

આવે કેમ એનો કિનારે ।

આવે૦

કેરાવ હરિચરણે ચિત્ત રાખી, નરક જવાનું નિવારે;

તેદ અને શુભ સાત્તના વચને, -પાડવો નિત્ય પનારે;

અભિપ્રાય એવો અમારે;

આવે૦

[૨]

પાળો નિત્ય સદાચાર સારે;

એજ ધર્મ ખરો છે તમારો. —પાળો.

૨૬૦

શીલ તણો શત્રુગાર સજીને, સરીર સદા શત્રુમારે,

પ્રાદપણનાં ધરી વરસ સારાં, રોગામા કરવો વધારે,

કરી દુર્ગુણનો વિસારે;

પાળો૦

મમ નિયમાદિકમાં કરી પ્રીતિ, મેલીએ મામું નહારે;

સદગુણ મહણુ કરી જ્ઞાન અંશે, પાપનો પંથ નિવારે,

આપ્યો આજ ઉત્તમ વારે,

પાળો૦

દેવે દીધેલ દયા કરી તમને, સફલ કરો જન્મ વારે;

નિ.સાર સંસારમાં સાર લેવા, નિન્ને વિવેકે વિચારે;

તથ તન-મનના વિકારે;

પાળો૦

વાણી અને મન વશ કરનારો, નિઝે પ્રકાર છે સારો;

નિગમ અને આગમોના વચનમાં, આત્મિકતાને વધારો;

જણી કાલ વેગે જનારો;

પાળો૦

ઉદય સદા કરનાર સહુનો, કામ કરે કરતા રો';

પ્રાદ અને પુણ્યકારક વાતો, ધ્યાને સદા ધરના રો';

મહામદને હરનારો;

પાળો૦

પર ઉપકાર કરો નિત્ય કોડે, સર્વે જનોપર સારો,

ભાવ ધરી ભવસાગર તરવા, કેશવ હરિ ભજતા રો'.

અભિપ્રાય એજ અમારો,

પાળો૦

૩

સદાચાર પાળવો જાહુ સારોરે, એજ ધર્મ ખરો છે તમારો—સદા
 ધન-વિઘાતણો મદ તજવો રે, સુખકારક મારમ સજવો રે;
 પીડા પરને કરી નહિ પળવો;—સદા
 સત્ય બોલવું આલવું ઝોપે રે, જેમ જગતપતિ નહિ કોપે રે;
 એથી આપણવું કુલ ઝોપે;—સદા
 શુદ્ધ ચિત્ત કરી નિત્ય રેવું રે, સ્મૃતિ શાસ્ત્ર બતાવે જેવું રે;
 અન્ય વાતમાં ચિત્ત ન દેવું—સદા
 આશા તૃષ્ણા તજી કોઈ દે છે રે, શાંત ચમને સદા સુખ લે છે રે;
 શુદ્ધ આનંદવું રૂપ તે છે;—સદા
 પાળવો નિત્ય નિજનો ધર્મ રે, તેનો અંતર જાણીને બર્મ રે;
 કરિએ વચકારક કર્મ;—સદા
 કામ ક્રોધ સદા પરહરવા રે, લોભ મોહ વળી વચ કરવા રે;
 મદ મત્સર દેવા ન કરવા;—સદા
 અભિમાન ન કરવું લેશ રે; કદિ કરિએ નહિ કંઈ કબેશ રે;
 વદવું નહિ વાક્ય વિશેષ—સદા
 પરનિંદા સદા પરહરવી રે, દયા દીન જનોપર કરવી રે;
 નહિ નીતિની વાત વિસરવી;—સદા
 મિત્ર તન-મન નિર્મલ કરજો રે; શીલ ચિંતામણી સંધરજો રે;
 દુષ્ટ દુર્ગુણ દેવથી ડરજો;—સદા
 ધર્મ-વહાણુ વિના સંસારે રે, અન્ય આવી નહિ કોઇ તારે રે;
 એમ જાણવું નિશ્ચે તમારે;—સદા
 નિત્ય નિર્મલ ચિત્ત કરીનેરે, નિજ ધર્મને ધામ ઠરીને રે,
 પામવું શુદ્ધ એક હરિને;—સદા
 જ્યારે ઉત્તમ જન્મ મળ્યો છે રે, પુણ્યનો પુજ તો ઉખળ્યો છે રે;
 દેવ મ્હણથી દિવસ વળ્યો છે;—સદા
 હાય આવેજ હીરો ન હારો રે, ચિત્તે કંઈક ચતુર વિચારો રે;
 સાળા સદૃશ કરે જન્મ વારો;—સદા
 સેવા નારીએ નાયની કરવી રે, અન્ય વાત બધી પરહરવી રે;
 તેનું ઝીંતિ સંપાદન કરવી;—સદા

અન્યોઅન્ય હાથીમળી રે'વું રે, બીજા આશ્રમનું સુખ લેવું રે;
 ચાલ નિંદા તેવું તજી દેવું;—સદા ૦
 લાવે ઇશ્વરનું પદ લજવું રે, કામ બંધનકારક તજવું રે;
 સુખકારક સાધન સજવું.—સદા ૦

*પત્નીપર પતિના પદ.

[૧]

હું છું આનંદમાહિ સદાય તમે પણ ત્યાં હશેા;
 મારો દુરથી કરતાં વિચાર, ઉદાસ નહીં થશેા.
 નથી કામળ બાગળ કાંઈ, પૂરા પ્રેમથી ભર્યા;
 આવે આગસ અંતરમાહિ, એવો વાંક શેા ક્યો ?

*

*

*

સારા મારગ ઉપર રોજ, સખિ મન વાળજો;
 મન વચન ક્રિયાનાં કામ સદૈવ. સંભાળજો;
 લાજ મર્યાદામાં રહિ રોજ, ઉગ્મળવી જાતને;
 જાણી લેવી જગતની તેમ, બધી રીતભાતને.
 સાર ખીજે નથી તલભાર, સંસાર અસારમાં;
 શ્રુતી ભોમિની જોજો લગાર, ભૂલી જાતાં ભારમાં,
 માંડ માંડ મલ્લુ આ શરીર, સુજાણ સુખી થવા;
 આત્મેા સમય સખી સુખરૂપ, ન દેવો વૃથા જવા.
 પ્રભુ લજવા કરી શુભ ભાવ, વ્રતાદિક સાધને;
 ક્ષમા કરશે જગતનો નાથ, બધા અપરાધને.
 ઊંચે દૂર તથાપિ સદૈવ, નથી દૂર આપણે;
 મન નિત્ય રલાં છ મનેલ, દેખી લેજો કાંપણે.
 દેહભાવથી લખવું આમ, ઘટે ધડીવર તે;
 નહિ તો લખવું ઘટે શું કામ, લગાર વિચાર તે.

મારા વૈરાગ્યના જે વિચાર, લખ્યા નથી તે અહીં.
વેશ બાવે બળવા કલેશ, કદાપિ કેરું નહીં.

(૨)

દોહર.

નાનું વય છે તોયપણ, મૂલ ઘડી મોટાઈ;
ગનગમતી માની લઈ, લીધી લોહ વગાઈ,
સંબંધી જન સર્વને, આપ્યો છે જીતોપ;
સદા સુંદરી જાતના, દૂર કર્યાં છે દોષ;
પ્રેમ સદા પતિપદવિશે, રેલા કરે દિનરાત;
બાલપણમાં બુદ્ધિથી, અહો ઉમળા જાત,
બડાઈ રાખી બોધને ખૂંદાર બતાવે લોક;
અંતરમાં સમજી લઉં, તે તમ જેવું દોષ;
સખી કરી રાખી રલાં, લાજ અને મર્યાદ;
કોઈ દિવસ ઉચો અમે, નથી સંભાળ્યો સાદ;
કામકાજમાં કુશલતા, સહનંદીસ ને ચાન્ત,
પૂર્વપુરુષના ચોગથી, અંતરમાં એકાન્ત;
સદગુણ બૂધણ સંધર્ષા, એજ પુરુષનો પંથ;
જોરવિના પણ મુકિતથી, વશ કીધા છે કંથ;
જેણે આપ્યો છે અરે, વિનય વિવેક વિચાર;
તે ધ્રુવરને ઓગળી, જીત્યો છે મંસાર;
જે જે કરતાં હો તમે, કુશલપણનાં કામ;
રીતભાતથી ભાગિની, લખજો તમે તગામ;
સર્વ વાતમાં સર્વદા, રાખીને સંભાળ;
બુદ્ધિબલેથી બાંધિએ, પાણી પેલાં પાળ.

પતિના દિત્તપાટે ईश्वर પ્રાર્થના.

(ન્હાલા રે મારા પ્રાણપ્રી પ્યારા) એ રાગ

કુશલ મારા કંથતણું કરજો, અંતરયામી અરજ ઉરે ધરજો.
દીનાનાથ દુઃખ બધાં દરજો;

કુશલ

નથી જપ તપ મેં કર્યું કીધું, નથી દાન દીનને કંઈ દીધું, -
 નથી હરિનામ મુખે લીધું; કુશલ ૦
 નથી બાવ બકિત હરિ ચરણે, ચાત્રી નથી ચોંપે સદાચરણે;
 હવે હું છું આપતણે ચરણે; કુશલ ૦
 કરી નથી પૂજનમા પ્રીતિ, જાણું નહિ નીતિ તણી રીતિ;
 ગયું વય એમજ આ પીતી; કુશલ ૦
 પ્રભુ આપનાજ પ્રતાપથી, સદા મુખ પામે સહુ એ નકી;
 વિશ્વંકર એવી અને છે વકી; કુશલ ૦
 નહિ કોઈ જાણે તમારી ગતિ, મારી કોણુમાન કહોને મનિ;
 તમે ત્રિશુભાત્મક વિશ્વપતિ; કુશલ ૦
 બ્રહ્મર ભવસાગર આ બારે, આસા એક આપની છે મારે;
 રહી આપને એક આધારે, કુશલ ૦
 કહણ કાલકેરી ગતિ કે'છે, ધિરજ સર્વ જનની હરી લે તે;
 શંકા કરવા અવસર એ દે છે; કુશલ ૦

[૨]

(વૈરાગી વનમાં વલયડે) એ રાગ.

કરજો કુશલ મારા કંઠનું, દીનનાથ દયાળ;
 મુખમાં મુગાડી ઉઠાડજે, હે પ્રણતપ્રતિષાળ; કરજો ૦
 સાચા પિતામાત છે તમે, આખા વિશ્વના ધજ;
 ત્યારે વિશેષ હું શું કહું, આપને જગદીશ; કરજો ૦
 શેષ સહસ્ર મુખેકરી, ગુણ ગાય અપાર;
 મુનિવર મધન કરી મુખ્યા, પામ્યા તોય ન પાર; કરજો ૦
 જ્ઞાન અને ગુણ છે નહિ, નથી વિનય વિચાર.
 એક મુખે શું હું વર્ણવું, આશુતોષ આ વાર ? કરજો ૦
 પામ્યા પરમસુખ કે'કે તો, પામ્યા કે'ક પ્રતાપ;
 કહણકટાક્ષ કરી તમે, દાન્યા કે'કના તાપ; કરજો ૦
 રાખને રંક કર્યા તમે, રંકને તેમ રાખ,
 દીનજનોને સદા કરી, આપે અધિક સહાય; કરજો ૦

ધામ ધરા ધન મેળવી, સાંખ્ય પામ્યા અનેક,
આપના પુણ્યપ્રતાપથી રહી કે કની ટેક;
આપની આપ મોઝાધને, જોઈને મહારાજ,
આશા દામીની દયાનિધિ, પૂજી કરવાને કાજ,

કરજો

કરજો

સુકન્યા મલ્લવી તે પુણ્યતુલ્ય ફલ છે

સુકન્યા પુણ્ય યજ્ઞીય પમાય, સુકન્યા પુણ્ય યજ્ઞીય પમાય,
શીત સ્વભાવ સદાચરણેથી, જે જનમા વખણાય, સુ.
નીરખતાં જેને નયનોથી, માતપિતા હરખાય, સુ.
વિનય નિવેક અને સદ્ગુણથી, પ્રાઢપણે પેરખાય, સુ.
પ્રમદ સાસરાના કુલમા જે મોગી મોગી મનાય, સુ.
કલા કુશલતા આદિક જેના, ગુણ ગણતા ન ગણાય, સુ.
મિથ્યા વાદવિનાદવિષે જે, ક્યેસ કરે ન કદાપ, સુ.
સાચી સુખકારક જે સમજે, સત્સંગતિની સહાય, સુ.
ભરમાવે એવા ભરમે જે ભવમા નહિ ભરમાય, સુ.
જે નીતિના નિર્મલ જનમા, નિ સ કપણે ન્હાય, સુ.
જે પતિપદ પ્રેમેથી સેવી, ગુણગભીર થઈ ગાય, સુ.
જેના જન્મ વડે મશ વાધે રિદ્ધિસમૃદ્ધિ સુહાય, સુ.
જેના દર્શનથી દુખ નામે પાપ સમગ્ર પળાય, સુ.
જપતપ પૂજન પાતિ મેગ, સમજે સુખદ સહાય, સુ.
પ્રાઢપણના નિત્ય પ્રતાપે, ઉજ્જવલ કીર્તિ કમાય, સુ.

*સ્ત્રી ઉપર સુલભ ન કરવાવિષે

(શ્રી રે છંદ આ સંસારમાં) એ સગ

જુનમ કદિ નવ કીજીએ અપના ઉપર લગાર,
રે મ હૃદયનિધિ રાખીએ કારણ નિરગળ નાર, જુ.
દેખવણી દધ કેળવેરે, હાથે ન થશે હેરાન,
નુખ સામળી હાથમાં છતાં ચાપ હસપુ ને હાજ, જુ.
રાંક દેખો અબ્બલાનિ રે, તેને લેશ નવ દેશો દોષ,
એ તો રે રે તો માનતાનને જણી કર્વે ન રાં, જુ.

છે નિત્ય આધાર આપનો રે, સુખ-ચાવનો એજ;	
કારણવિણુ તરછોડવી એથી શું ખીલું એજ ?	જી૦
ત્યારે તમ આનંદમાં રે, એવું દેખે તે આંખ;	
ત્યારે તમારી અર્ધાંગના, લાલ લેખશે લાખ;	જી૦
દેવે દીધી તમ હાથમાં રે, સુખે પાળવા કાજ;	
તેને દુઃખી દીલ દેખીને, કેમ આવે ન લાજ ?	જી૦
પરણી આવે ઘેર આપનેરે મેલી માત ને તાત;	
આપને માટ બધું તજે, એ ચોડી નહિ વાત;	જી૦
જેર નહિ એ જાતમાં રે, નારી નખળી ગણાય;	
આપને સુખથી સદા સુખી, એમ જોતાં જણાય;	જી૦
પ્રથમ હાથ લઇ તેમનોરે, પ્રીત બાંધવા માટ;	
એજ વિચાર સરી જવા, ખોલો ન મન-કપાટ.	જી૦
જ્ઞેમ વાલા નવ રાખવો રે, વિનકારણ બેશ;	
તેમાં તમે દુઃખ પામશો, તેમ કરતાં વિશેષ;	જી૦
મેળવી એક ખીજ તણી રે, પ્રીતિ નિજ મનમાંય;	
સંસારનાં સુખ ભેગવો, તો રાજ જગરાય;	જી૦
નશીબજોગે કદિ જો મળી રે, દુઃખકારક નાર;	
તોય ન કલેશ જરા કરો, બાપી સધળું ચનાર;	જી૦
કલેશ કરીને કદિ ચહો રે, સુખ ચાવા જરાય;	
પણ તે વિચારી જુઓ તમે, શું એ રીતથી થાય ?	જી૦
લાખો જનોની સામનેરે, રાખી અગ્નિ જમાન;	
વેદવચનથકી પરણીયા, ધર્મ બહુ ગ્રહતાન;	જી૦
વિશ્વાસઘાત પછી કરો રે, એવી અજમની રીત !	
શોધી ક્યા રાજ્યમાં થકી, ચાલના વિપરીત !	જી૦
મૂઢ ન યાઓ માનવી રે, જોવા સુખડાંની લાજ;	
સાંભલો નીતિની રીતને, વદે વેદ પુરાણ;	જી૦
પાપાણુ પણ ગળી જાય જો રે, દેખે અનળાનાં દુઃખ;	
ન ગળે અરે કિલ આનનાં એ કેનાં મજબુત ?	જી૦
ડર રે રાખો કામ દેવનો રે, લેશે સરખો રે ન્યાય;	
લાઈ લાગે કૂપ ખોલવો, એથી શું ફલ થાય ?	જી૦
કામલ આડને વાળવું, એ છે પ્રથમથી કામ;	
તે તો નમ્રા મનેગ્યો, પૂરા કરશે તમામ,	જી૦

એવી રીતે બધું સમજાવે રે, કરી મનમાં વિચાર;
 કેળવણી દઇ નારને, યજ્ઞે સુખ કરનાર; જી૦
 દોષ પોતાના પડેનો રે, મન જાણે ન કોય;
 અવગુણ અન્યના પેખવા, સદુએ તત્પર હોય; જી૦
 નવ ભરમાએ ભણા તમે રે, શોધો સાચો રે પંથ;
 કંકાસ લેય નહીં કરો, ધે નિજ નારિના કંથ; જી૦
 મમજીયુ દેઇ સમજાવશે રે, જે તેના તમે નાય;
 સમજી હૃદય દોષ નિજના, નો તે જોડશે હાથ; જી૦
 પ્રાણપતિ સ્વામી માહરા રે, મારી માયું છું આજ;
 આ અપરાધ ક્ષમા કરી, રાજી કરો મુજ કાજ; જી૦
 એવા કામલ વચનોચક્રી રે, તનમનથી હમેશ;
 મેવા તમારી જાળવશે, કલેશ કરશે ન લેશ; જી૦
 પણ તે પેલું કામ આપનું રે, ખરું કરવાનું એક;
 તન-મન-મનથકી કેળવો, આર્પી અદકા વિવેક; જી૦
 શાને હીરો હાથ આવીઓ રે, ખોવા ખાંતથી આપ;
 જનમસુધી જે દારી યઇ, તેને ઉપજાવે તાપ; જી૦
 સમજીયુ હોય જરા મને રે, સમજો સાનમાં એક;
 ગ્રેમ પરસ્પર બાંધવા, કરજો યત્ન અનેક; જી૦
 હાથ લીધો છે તમ્હારો રે, એવું ધરી અભિમાન,
 સંસારમાંહી સુખી થવા, આપો તેમને માન, જી૦
 નબળા પડે સમજી યઇ રે, જોર ન કરો જરાય;
 નાય યઈ અવળા યજો, ત્યારે શું તેની યાય ? જી૦
 આસુ પાડીને બેસી રહે રે જોતે નવ કાંઈ ચૂના;
 એના બધાં દુઃખ ટાળીને, આપો અનુક્રમ સુખ; જી૦
 બધાયા છે તમે એચકી રે, નવ છૂટો છૂટાય;
 એ મનલબ મન આણીને, કરો દુઃખ જયમ જય; જી૦
 એ છે ખરો ધર્મ આપનો રે, જન્મ સદા જન્મમાં,
 એથી જગત્પતિ રીઝશે, સંકે છે ના કાંઈ;
 જીલમ કદિ નવ કાણ્યએ, અજાણા ઉપર લગાઃ

વિભાગ ૬ ઠા.

પરચુરણ કવિતાસુત્ર.

વલ્ ૧-૫૦

પ્રભાતવર્ણન

[૧]

રામ ગેરલ

થયો અમ્બોદય મા સમન્વય થયો અરણ્યો

ઝોલે કીર મધૂર કોમ્પિયા કમલ પ્રકૃતિન થાય,
ફૂલે ફૂલ પડે ફૂલ પાકન, ને મુનિજન બધ જાય
મધુર સુગંધ લઈ મણુમગના બમર હાડુ હરખાય
મદ સુગંધ સમીર બધ આવે મેરન રાગ મવાય,
રાત્રિવિકાસી કમલ ઉઘડતા કમળી સુ પ્રમાય,
કરવા શોક વ્યકાર બાગિચા ચકરા હરખાય,
તિમિર જાય સતાર્થ શુકામા તારા સર્વ લજ્જાય
સ્નાન ધ્યાન કરવા કેછ રાગે જાવે જે જાણાય
ઉદ્યોગી જન સહ ઉદ્યોગે ધર્મ-કર્મમા ધાય,
સચરાચર નિદ્રાને મેરી બનત થાય જાગા,

થયો
થયો
થયો
થયો
થયો
થયો
થયો
થયો
થયો
થયો
થયો

[૨]

રંગ રામચંદ્રી

અધિકૃતતાપ પ્રજુ તમે જાગે મળધિગજ
આપન સર્વ નૈયાર છે સિંહ દુશ્મન કાજ
કમલ પ્રકૃતિલ થાય છે, મદ આવે સુગંધ,
પટપટગણુ ગુણુ ગાય છે આત્મા સત્યમય
થાતો નિયોગ વિચારીને નિના રાગે નકાર
સંગોગથી આનંદમા રકવા મિગોર,

અધિકૃ
અધિકૃ
અધિકૃ

પુષ્પ સમિધને વીણવા, મુનિબાણદ દોડે,	
સ્નાન સધ્યા સહુએ કરે, કરી સંકલ્પ કોડે;	અધિક૦
શબ્દ સરોવરમા રૂઝા, કલહસં કરે છે,	
સ્નાન કરી કેટલાક તો, મુનિજન નીસરે છે,	અધિક૦
મેના પોપટ કાળરો, મનહર બોલ્ય બોલે,	
પાકેલ તે ફલ ફલને, એપે ચાચથી ડોલે,	અધિક૦
વેદ બલે જે ઋષિજનો, તેના સ્વર સંભળાય;	
પોપટ આદિક પક્ષિઓ, તે પ્રમાણેજ ગાય,	અધિક૦
ગોદોહનાદિક કામમાં, ઋષિપત્નીઓ લાગ્યા,	
એક કરિ જીવનાર તે, એતરે જવા વાઝ્યાં;	અધિક૦
તિમિર ભરાય ગુણવિષે તેજથી તાપ પામી,	
તૃણને કમળના પાનમાં, મોતીડા જાપ જામી,	અધિક૦
સચ્ચાચર વિશ્વમા બધે પસરી છે પ્રતિ,	
દિવસપતિના પ્રજાનથી, ચાપ નિર્મલ રતિ,	અધિક૦
ધટ ધરીયન વાગિયા, ઉઠા દર્શન આપો,	
દીનદયાળ દયાનિધે, દીનના દુખ કાપો,	અધિક૦,

વસંતવર્ણન

વાણી.

વધાવો બહાલ ધરીને, આ સુખરૂપ વસંત,	
નીરખતા નયને અતરમા, આનંદ માપ અનંત,	વધાવો૦
નવપક્ષય તરવરમા શોભે, લોભે વિવિધ વિદ્ય,	
મદ સુગંધ પવન લઇ પ્રસરે, ઉઠે અતિસય ભુજ,	વધાવો૦
બાપ રસાપ કુંદ બોલસરી, જાતી લુઈ સર્વિંગ,	
કમુખ કમળના કુજ અનૈકિક, દખતા ઘમ્મએ દિગ,	વધાવો૦
શીતલ જલ સપ્તર્ષી સરોવર, તેમા મંદ તરંગ,	
તન મન તાપ દગે દર્શનથી, દિનપતિ પૂરે રંગ,	વધાવો૦
ભોજન મમલ આપ નિરતર, ધરધર આજ ઉમંગ,	
અતર અગિન ગ્રાસ અરંગ, ઉઠે વિધવિધ રંગ,	વધાવો૦
શુભ આત્માણુ પકવ પેદરી, સર્વ મગારે અંગ,	
બાપ પિએ સુખ સંપત માણે, પ્રાણસંજાને સજ,	વધાવો૦

છૂટે છે ચોગેર ફવાગ, વાગે તાલ મૃદમ ;
 ધૂપ દીપ પૂજન અર્ચનનો, કોણુ ન લે આનન્દ ? વધાવો
 કેશવ હરિનું અપ સકલ છે, તે કહું કેમ અનંગ;
 અણુસમણ સોનાને મેથી, બનમા વોરે બમ; વધાવો
 ક્ષણભંગુર તન તોપણ સહુએ, સુખની રાખે ખંત;
 કહે કેશવ હરિની માયામા, ક્યા આગાનો અંત ? વધાવો

વર્ણન

રાગ-વૈશ્ય

વર્ણન શી સુખકારી—

પ્રાણીનું પ્રિય કરનારી રે—

ઘાડી મેઘ ધટા આકાશે, નિજ વિસ્તાર વધારી;	રે વરાં
પૃથ્વીતલની ઉપર પુષ્કલ, નમવ વરસે વારી;	રે વરાં
ચમકે ચપલા ધાવ કઠાકા, વગ્ગપતન ભય ભારી;	રે વરાં
જલના કકક બિદુ પડે છે બંધ બધે ધગ-મારી,	રે વરાં
ટપકે તરુપત્રવ છત છાન્ન, ખૂગ ગળે ભૂ ખારી;	રે વરાં
ગરીમ લોકના ધર ટપકે છે, પવગી ભય પયારી;	રે વરાં
પાય ફરે છે ધર પર પાછા, કામ કુચલ પરવારી;	રે વરાં
પ્રમદા પતિના ચરણ પખાળે, ઝટ કરમા લલ ઝારી;	રે વરાં
બીજે પશુ પક્ષીને પર્વત, બીજે ગોખ અટારી;	રે વરાં
ડોળા જલ ખળખળ ચાલે છે, નિરખે છે નરનારી;	રે વરાં
સરિતા સ્રોત સરોવર જયંતે, સર્વ દિશા સહુમારી;	રે વરાં
લીલાં તણુ પક્ષવ નિખરેલી, ગોલા અધ અતિસારી;	રે વરાં
શીતલ મંદ પવન પૃથ્વી જલ, શીતલ અંગ નિકારી;	રે વરાં
ઉના ઉના ખાન પાનની, રોજ રહે તૈયારી,	રે વરાં
મુલે મુક્તાખાટ ખટકતી, મનરંજન કરનારી;	રે વરાં
ઝોટે શાલ દુશના અંગે, પોટે પ્રિયતમ ખારી,	રે વરાં
ખૂખ દુઃખ તાપ રોગાદિક, અલિત બધા હુનારી;	રે વરાં
અવનતે દેનાર જગતમા, ઝેજ પરમ ઉપકારી;	રે વરાં
પ્રાણિનપતિકા એકે મિત્રારી, દિન ગળે દુખિઆરી,	રે વરાં
લીલાંદર બધાને લેજે, ધધરની મનિ ન્યાગી;	રે વરાં

પશુ પક્ષી બહુ જાણે જરામ, જલક્રીડાથી દારી;
 કાલ હાનિની ચિંતા કરતા, મંદોદય વેપારી; ૨ વર્ષા
 રાગી વૈરાગી જન સર્વે, રીઝે દોષ વિસારી;
 બેસે દામ કરી હરિ બજારમાં, ઘડત બને શિખારી; ૨ વર્ષા
 કોઈ સમય અંબરમાં ઉમે, મન્દ્રધનુષ જાણકારી;
 મોર કરે દંડકાર મળના રાગ મલાર ઉચારી; ૩ વર્ષા
 ખેડુ જાણ ખેતરે ખતે, ગાય બળદ હંકારી;
 અતિ આનંદે રમે બાલકો, મોઝ ઝાંઝિયે મારી; ૨ વર્ષા
 બોલે હુરે તમતમે તમગં, રાત ધણી અધારી;
 યુનમરે લોકો વંશ વગારે, ગીત બંનેક કિનારી; ૨ વર્ષા
 દેશવ હરિએ કગણા કીધી, ધર્મ હૃદયમાં ધારી;
 વણુન કરતાં અંત ન આવે, બળિયાની ગણિદારી; ૨ વર્ષા

વસંત બને કોંકિલા

દ્વિવચ્ચા.

આ કોંકિલા વારવધૂ નિદાળું, ગાયે જુઓ ગાન ધણું રૂપાળું
 આખ્યાનપરે આજ વસંતરાય, આરામના એકાન્તિયે જાણાય.

ઉપેન્દ્રચંદ્ર.

જલે રત્નો પંચમ તુંબરામાં, સનાર ને તેમજ સુંદરીમાં;
 સુવર્ણ નથી પંચમ નાદ તેવો, કરે વસંતે કવકંઠ જેવો.

ઉપજાતિ.

વસંત રૂડો ઝગરણ આણ્યો, પુષ્પે ક્રતાવદ્ધરીએ વધાઓ;
 આ કોંકિલ ગાયક શુદ્ધ ગાઈ, ગાયે સદુને શુભ તે વધાઈ

વચ્ચાસ્ય.

વસંતની રાજ્ય સભા જરાય છે, સમાજની સુંદરતા રચાય છે;
 ઉંચે સ્વરે કોંકિલ ગાન ગાયે, સતાર ને કીચક સજ્જ ગાય છે,

ચમત્તવર્ણન

અવજાતિ

આ ચદ્રમા બાણ શુભ બાણુ. નિશાશ્વી નારતપ્પ રૂપાણુ,
અકોટિની આકૃતિ વાહી સારી, વિધાત્રીએ ડીક કરી વિચારી

અવેન્દ્રવજ્રા.

નિશ્ચે નિશા આગનનો અરીસો, તેજસ્વી આ ચદ્ર જાણાય લીમો,
માનીન્ય ભાસે કંઈ મધ્યભાગે, દોહોતણુ એ પ્રતિબિંબ લાગે
ગમિશ્વી આગનનો નિહાળા, આ આદલી ચડતણુ કરેલો,
સામાનતા દર્શક ને રૂપાંગ, લઘાડમા લાપક તે હરેલો.

વશસ્થ

ધમા નિશાનાથ તથાપિ તે દાયા, લયે રચા શીતલતા વિશે જથી.
એ મુન્દિઓને નસ રાખતા નથી, તો નિર્જીવના પણુ નાસ છે નથી.

અવજાતિ

જાણે જગન્નાથનણુ દડો છે, પિતામહે પ્રેમથળ વડયો છે,
દાસ કરે મુન્દવગ્નો ઝાંચો, અઘાપિ તે કામવિશે ન આંચો.

† પ્રેમવિશે વિચાર

લોહક

દેખે કરી ન દેખે, પ્રથમ યનાગે પ્રેમ,
ફૂલ મૂન બેમે લીલી, ન જીવે સારો નેમ
સદગુણુથી નવ આપડે, સપ થઈ ના થામ
કોડ ઊપાડ કરે કરી, મ્હેતથી નર થામ
દુર્પ જન્મમાં પૂણ્ય ને, અધિક વાસના એજ,
આ ઠેકાગે ઝાળમે, સધીકારણુ જોજ
રહેજ વારમા ગાય છે, પ્રાંત પુરમ પ્રખ્યાત,
એની કો જાણે નહી, અતર ઉડી સાત.

† આ કવિતા રાત ૧૯૩૨ ના અગાઉ વડોદરા તખાનેદારી પાળતી અન્ન
આવડાં આ વડોદરા તખાનેદારી કરેલી છે નિ પ્રતિદ કરે.

સુખ સન્નિભત્રાઇતણુ, મુખ વર્ણવ્યુ ન જાય,
 ખૂપર બોગવનારને, ખરે અનુભવ થાય
 પ્રીત પરમ જેને હશે, પરસ્પરે બહુ પેર,
 તેને સુખ-સંપત્તિની, સદાય લીલા 'હેર,
 જે નવ જડે જગતવિષે, પુત્ર મિત્ર ને નાર
 તો પોતેલા દેહના, જન્મવિષે ધિક્કર
 ૧ પ્રીત પ્રેમ ને નેહ એ, રનેહ મિત્રતા નામ,
 અર્થ એકનો એક છે, નામ લુજવાં આમ

મરણના શોકસચ્ચી પદો

માતૃમરણતત્ત્વી શોક

શુ આ નાટકમાં ધરેલ તુજનો તે વેસ પૂરો થયો ?
 કે મારો સુખરૂપ સૂર્ય દમણાથી અસ્ત પામી ગયો ?
 મારા ઉપરનું મમત્વ પણ તે શુ પ્રાણસાથે ગયું ?
 શી રીતે સમજાય અતરવિષે હે માતા ! આ શુ ભય ?
 આ સસાર અસાર અતરવિષે માની ગઈ શુ મરી ?
 કે તારા તનુમેયકી નહિ બની તારી ખરી ચાકરી ?
 શ્રીચંદ્રકથકી વિમાન તમને આબ્ધુ અહીં તેડવા ?
 શુ મેલી સધળા ઉપાધિ સમજી ચારી સુખી છ થવા ?
 પાળી પ્રેમવડે હવે પરદરી પોતી કહે કેમ છ ?
 આ તારા તનુજોતણુ મનવિષે શુ કંઈ વાકુ વસ્તુ ?
 જ્યારે હે જનની વિયોગ તુજનો આ બાળને બાળશે
 માતા તે સમયે પવિત્ર મનથી કે કોણુ સલામશે ?
 એવા શુદ્ધ મને કરીશ મનમાં એવો હતો નિશ્ચય,
 સાક્ષાત્ ઇશ્વર પૂજતા જગતમાં જામે ન કાનો જય ?
 મા પામી પદ આજ ઉત્તમ હવે છુ ભાગ્યશાલી થઈ,
 મારા અતરની બધી મનવિષે આશા સમાઈ ગઈ
 તારો જે સુખરૂપ જીવ જનની તેતો સ્વધામે ગાયો
 સેવા જો અમથી થઈ નહિ હવે તો જન્મ મિથ્યા થયો

આ સંસાર વિગે દશા તનુજની યાશે હવે તે ખરી,
 તુ તારે સુખ પામજે ત્રયજ્ઞયા હેયે ધરીને હરિ,
 તુ જાતા જનની સદા સુખ ગયુ પ્રાર્જ્વથી આ સમે,
 ચારે કોર વિલોકતા મનવિષે કામ મને ના મમે;
 હુ વાળાશ વિચારથી મન કદિ તેજે તમારી વહુ,
 ખેદ્યુકત સદાય કાલ મનમા સંભારી રોરો જહુ,
 બેટી હત જે જાળકોપર કરી માયા જની ભાતથી,
 તો સર્વે સુખમા રહેત મનમાં માતા જની ભાતથી,
 મેવા શ્રષ્ટ કરી ચકાત અમથી જે લાલ ભારે હતો,
 જૂલી જાત સદાયનો જનકનો જે શોક યાતો હતો
 તારા આ તનુજેતણી જનનિ તુ સર્વે સાચુ હતી,
 તે હાયો હરિ ! હાય હાય હમણા તારી મતા આ ગતિ,
 ભાવિ ભાગ્યવિષે ધનાર સખજી સર્વે પરાજી સહે,
 ચિતા લેશ કરીશમા મનવિરે તું ત્યા સુખેથી ગહે
 આવે દુખ અપાર આજ અમને તો કલેશ પામીશમા,
 તારા અતરથી સદૈવ કરજે તું એકતા ઇશમા,
 સ્વામી સર્વ અમે સદૈવ રાશું તે સ્વામીસાર અરે,
 દેવાધીન દશાવિષે જગતમા સબધ કે શું કરે ?
 માતા આ મુજ ભાગ્યમા ભવિષ્યે જેવું હવે માગજી,
 તેવું આ ધરમા કદૈવ સુખમા રેવું થયુ આપજી,
 જ્યા જ તુ જનની સદૈવ સુખમા તા તુ કામા રાખજે,
 માયા જે મનમા હતી અમપરે તેવી સદા રાખજે
 ॥ પ્લેઝી શુભ મામમાં વનવડે ને ભક્તિભાવે કરી.
 માતા કાષ્ઠ અમે નહિ કરિ કદિ કોડે કરી ચાકરી,
 ક્યારે ક્યા મગયુ હવે પ્રણયથી ? એનો નહિ નિશ્ચય,
 હા હા નિર્દય દૈવ આમ અમથો રાતે જને નિર્દય.
 આ સંસાર અસાર કાર ન મમે ॥ શોક તેમાં કરે ?
 ભાવિ ભાગ્યવિષે ધનાર સખજી હુ ચિત વાગ્યા કરે,
 રહે આજ યદ્ય અદત્ય પજી તુ ચિતે રહે નિશ્ચય,
 આ તારા તનથી તજી જનનિ તું છુપી ન જાની પન,

માતા તાન પરિન પુત્ર સધળું અન્તે જ્યાં થાયછે,
અસાને અમથા જનો મનવિષે અત્યંત પીડાય છે,
ત્યારે અતર ગમ નામ ભજને શુ ગોક કાતો કરે ?
સાચા ઇશ્વર એક અન્ય સધળું છે સાવ ખોટું ખરે
તારવેનું તન આ અર્હનિશ અહો જન્મે મરે તે જીવે,
આત્મા એક અખડ જન્મ ન થરે તે કેમ ક્યાંથી મુવે
પોતા બેવિધે ખરાબ થઇ શુ આધુન્ય ખાતે ખુવે ?
ચાહે આપણું ન જે વિષયમાં તેમા જ્યાં શુ રહે ?

વર્તમાન મરણ પ્રસંગે લક્ષણલુપ્ત વચ.

વસ્તુતિલક્ષ

કયા સાબળું સરસ સદ્ગુણરૂપ વાણી ?
ખૂટી બધી કહેલું કેશવની કમાણી,
વિદ્યાવિનોદ રખાયો પલ્લુ સર્વ આમ
રૂઢ્યા જન્મતપતિ ચરાચરરૂપ રામ.
શેા દીન ॥ ચતુરતામય સુરવભાર,
આવા અકાન મરજે સહુનો અભાવ
શુ પ્રીતિ રીતિ પલ્લુ અદ્યુત કાર્ધ તેવી,
જેવા નથી જનતમાં હરિ હાય જેવી

વાર્દુલ

મેલી કામ સમરત મોહમયીનું આ-યો હિમંગે કરી
માણુ જો ન થવાય તો કદિ હવે જાણુ નહીં ત્યાં ફરી;
પ્રેમાયો પાસ અને વિશેષ પ્રપતો વ્યાધિ થયો અમમાં,
તેમાં આખર અત વ્રાદ દિવસે આ-યો મમેત્સમમાં,
આમાથી હમણાં થશે સુખ તને એવું હતો જાણતો,
ત્યાં તારા નનમાહીથી પરમલુ પોતી મળા પ્રાપ્ત તો,
તું મારા મનના વિચાર સપના કોને જાણને મુદ્ ?
આ સસારવિશે અરે રખડતો થી રીતથી કુ રહુ ?
આ તારા પત્થામો મનમળ મેલી મ્મ આદર,
રવળીને વિપ્રુનિને પલ્લુ તન્યા આપી જતા આખર.

ગેડ્યુ તે જગદીશમા મન હવે તુ આત્મચાહી થઇ,
 મારી તો મનની બધી મનવિષે આશા સમાઈ ગઈ
 મેડી ને હન પામ્ય વર્ષ બર તુ ખાતાં પિતા ખાટલે
 માની લેત સમસ્ત હુ સુખ ખર તો બુદ્ધિ કેરે બદલે,
 દેખાડી પલ્લુ દેત આ જગતમાં સદ્ગુણો દાખલો,
 તૂટે આજ પાછી અરે નરહરિ ! ક્યાંથી મળે યાજનો !
 ત્વર્ગે પુત્ર જઈ વશ્યો પ્રથમથી તહેને ગમ્યુ ભેટવુ ?
 શુ લાગ્યુ સુખરૂપ સેવન સતી માતાપિતાનુ થયુ ?
 ત્યા તહાર મળવુ સમગ્ર જનને સતોષવાળુ થયુ,
 મારે જે સુખ સર્વ આ જગતમાં તે તો લગ્ન થયુ
 ધર્મોના ઉપદેશની વિવિધ જે વાતો વિચારી હતી,
 એ વાતો વચમાં રહી રખડતી તહારી થતા આ ગતિ,
 જન્મીતે જનજાતિમાં વિધિવડે આયુષ્ય એળે ગયુ,
 ચિંતા લેશ કરીશ મા મનવિષે થાવુ હતુ તે થયુ
 લેણુદેવી લલાટમાં પ્રથમથી જેવી લખાણી સખિ !
 તેવાં આપણુ એમ બાલપણથી દુખી થયાં કે સુખી
 ભારે આ બલસાગરે રખડના રાખ્યો અને એકલો,
 મારી મોર મરી ગઇ, મનવિષે સતોષ છે એટલો
 પાણ્યુ છે મનમાદિથી પરમ મે જે એક પત્નીવત,
 જાયા ને હત જીવતી જગતમાં તો તો ખર્ચ સેવત
 પહેાએ છે પરલોકમાં પ્રણયથી જે આપીએ પ્રેતને,
 તો વૈરાગ્યવડે વિલાપ મનથી ત્યા મોકલુ છુ તને
 મોઢી મૂલ કરી ચકામ ન મ્યુ શુ હુ વધારે કહુ,
 નિશ્વાસે નપનો ભરી હૃદયમાં હા ! હુ વિચારી રહુ,
 રે રે નિર્દય દેવ ! આમ સદુને શુ દુખ દીધા કરે ?
 શુ સર્વ જનના ચિન્તાનિવર્તી નિશ્વાસ વીધા કરે ?
 શુ સંસાર અસાર જોઈ નજરે રરજે જલુ સામણુ ?
 મારે કાજ નિવાસના સ્થાવિરે ત્યા તે સખિ શુ મ્યુ ?
 તુ તારા મનથી તરી પજુ હવે આ અજને તારજો,
 જ્યાસુધી ન મળુ તને પ્રણયથી ત્યાસધિ આભારજો

નોકે લાજ ઘટે ન તે થજી હવે દેવાય સબોધન,
 આ સસારવિરે વિચાર કરતા તુ તો અમારૂં ધન,
 વેરાગે મન હોય તોપણ કદિ બૂઝ્યો નહીં ભામિની,
 ધમથિં સુખરૂપ એક મુજને તુ તો હતી કામની
 પુત્રીને તુજની પ્રતિકૃતિ ગણી પાળીશ ત્રેમે કરી,
 એની આ ભવમાં હવે પ્રતિદિને યારો દશા તે ખરી
 ધાયું આપણુ તુ ન યાય પવમાં સૌની દુશા પાટલે,
 જોને આપણુની દશા હરિ હવે આવી ગઈ આટલે
 પાલો તે નિજધર્મ મમ સમજી ચાલી રિચારે કરી,
 તેથી તુ શુભ ધામમાં વહી ગઈ એવી ખરી ખાતરી,
 મારો ધર્મ અને રિચાર સધળો તો ધૂળધાણી થયો,
 હીરો હાથ ચડે ન તે નરહરિ હા હાથ જાતો રહ્યો
 પીગાતી બુ તુ હતી પરચરો તાર હવે તે તન
 સકોન્ધુ નહિ તોય કોઈ વિષે હુ થી કદી તે મન,
 છુતી તુ બહુ દુ ખથી પણ અરે આયુષ્ય જોછે ગઈ,
 રીનામ મહુ રોમથી પ્રતિદિને એ વાત બારે ચર્ધ
 મારો દિન્યનગ આ તનપિરે એ એમનો એમ છે,
 શુદ્ધિ પ્રાણુ વિચાર, શક્તિ, મમતા તે તેમનાં તેમ છે,
 સારૂ કામ, સહાય, પિંડ પણ આ સબધ તે તેજ છે,
 જાતા એકજ અગ હા નરહરિ તે મર નિસ્તેજ છે
 જાનીમા નહિ હુ અને પ્રથમથી અસાનિઓમા નહી,
 આ સસારથડી બહાર નહિ ને સસારમાલી નહી
 આથી જેમ થવું ઘટે મનવિષે તેડુ થયે જાય છે,
 જાણી હુ ન શકુ જરાય જુગતે જે અતરે થાય છે
 કાતો સિદ્ધ દશા સરીખ મનમા અદ્ભૂત આવી હત,
 કા પામ્યો હત મૂર્ખતા મનવિષે તો ગોક ગાનો હત
 લોખના કગતા વિચિત્ર મુજનો છે પથ ન્યારો નહી,
 સર્વે જાન વિચારતા મનવિષે ચિતા થવાની વખી
 દીધુ હિ મહુ દુખ હે નરહરે એ જીવને તે થણ,
 તેમા કારણરૂપ છેવટ વિધાતા મ્મને હુ ગણ,
 માણુ છુ પણ હે હવે નરહરે ત્યા તો સુખી રાખજો
 તેના તે નનથી થએલ સધળા જે વાક તે સાખજો

જોયો સાર અસાર આ જગતનો શું શોક તેમાં કરે ?
 દેરાએ મનને અદ્વિનિશ સખિ હું રાજ વાળ્યા કરે,
 દ્રષ્ટિથી મધ દૂર જોમ મનમાંથી તેમ નાથી જાણે,
 રે'યું હોય કદાપિ જ્ઞાપિ મનમાં તો એક રૂપે થયે,
 જન્મે તે સદુ જાય છે જન્મતમાં હું શોક શાને કરે !
 ભાવિભાગ્યપિ થનાર ન મટે દુર્લભથી શું કરે !
 પહોંચાયું નહિ પૂર્ણ જે ત્રિપદમાં સંતાપ તેનો ધરો,
 તે સંતાપ વિચારથી વિચરનાં રે કાઢ કામે જશે
 કોનાં પુત્ર કપત્ર કોઈ ન મળે છે ધુળના બાચકા,
 અજાની જન દોષ તે જગતના ખોટા ખમે આચકા;
 અતે ધર્મિયર એક તે વગર આ મિથ્યા બધું જાણુવું,
 આસે જ્યાં ન જરાય ત્યાં હૃદય શું ઝોણું મને આણુવું !
 થાશે કેમ કલત્ર પુત્ર સદુનું એવી ઉપાધિ ટળી
 ખીજ વાત વિચારી શુદ્ધિ ખમણી વેરાગ કરે વળી,
 સખ'થી જનની ઉપાધિ સરળા સંબધિઓ રાખશે,
 તેના તે સુખ કુખ સર્વ મનમાં સંબધિઓ સાંપશે,
 તટપુ' બંધન આજ આ જગર જે ભારે દત્ત આ ભવે,
 થાશે આત્મવિચાર એક મનથી હા હાથ હેતે હવે,
 દેજો ધર્મર ભક્તિભાવ મુજને ખીજું નથી માગતો,
 ઉધો હું બહુ હે હવે નરહરે તું રાખજો જાગતો
 આ એકાદશ ધનિઓ અવયવો ને રથન જે દેહ છે,
 જૂરે તે જડવગ'થી સતત હું શો અન્ય સદેહ છે,
 હું તો શુદ્ધ સદૈઃ એક રસ છું ને નિરિકારી અરે,
 ત્યારે આ તનના વિકાર સપળા કોને મને શું કરે ?
 આત્મા એક અખંડ આ જગતમાં જે જીવરૂપે ગહે,
 તેને સર્વ વિકારવાન મુખથી અજાન લોકો કહે:
 આબુ' કોઈ નથી મયું પલુ નથી જે જેમનું તેમ છે.
 નદા એક અભિન વંતન અહો તે તેમનું તેમ છે

(૨)

(નોપવણ સદેશો દેને જાગને)-એ રાગ
 દેવો દાપ થયો આ કપડી દાવનો ?
 એ બોલ્યાનો સમય ન આજ લગતો જો,

તુ જનતા હુ છુ પશુ દાસ હવે નથી, ગાને ધન્યર આપ્યો આ અવતાર જો ?	કેવો૦
અદ્યુષ્ટ તુ મા બાલપણથી રોબતા, હૃદયથી શી રીતે વિસરે આજજો, તુ થી કાઈ જની નહી તારી આકરી, પરસ્પરતાનો કાદુ તુ તેમા વાક જો,	કેવો૦
આતે કેરી માયા ધન્યરની અરે ? જોનો પાઠ પમાય ન હાથ લગાર જો મોગ મોટા મોહવિષે છુડી મુવા મારા જોનાનો સારે મો લાર જો,	કેવો૦
તુ હિપકારક ભગિર્નાને ભેળુ થવા, એસા નિજ તનુનણી સલાજજો, માતા નાતણી સેવા કરવી ગમી જોથી તુ મેની આતી તત્કાલ જો	કેવો૦
‘ માગી માદી મા કયા છે લાવો મને- કાઠ તેડી જનશો મેની પાસ જો ? ’ તહારી કુળાં એવા એજા વેલુથી, દેખુ નજરે ધાના નિત્ય ઉદાસ જો,	કેવો૦
રાજ એને પશુ મી રીતે રાખવી ? શી રીતે તરવો સસાર અસાર જો ? જગનધર્મ વિપરીત વિચારે છે બધા, જોથી પશુ અતરમાં વાગે માર જો,	કેવો૦
સમજણુ વધતા હુ ખ હૃદયમા યાવ છે માન વિચાર વળી વગમા વિપરીત જો, મોટા છોટા એમ મરણુ પામી ગયા, મેરી અદ્યુત દાસ જગનની રીત જો,	કેવો૦
માનપિતા કરતા તુ કાઠ વધુ નથી, પશુ તાતથી જે જે ધર્મ પચાવ જો, તે તે ધર્મ હવે શી રીતે પાળવા, પ્રેમ પરસ્પરનો પશુ મિથ્યા યાવ જો,	કેવો૦

શું શોક કરું જન્મે તે સહુ જાય છે,
 સરખા સઘળા શું રાગ શું રાંક જો:
 આ સંસાર અસાર હૃદયમાં જાણતાં,
 કેનો લેખું લિખિત વિપયમાં પાંક જો; ૩૧૦
 મમતા ને સમજણથી માડું ચાલ છે,
 કેનાં પુત્ર કલત્ર અને ધન ધામ જો;
 ધુમડાના અંતે સઘળા આવકા,
 તન યોવન પંજુ કાંઈ ન આવે કામ જો; ૩૧૦
 કોઈ નથી મરતું ને જન્મ ન કાઢીને,
 આપણના અંતરનો એ છે બોદ જો;
 પરિચય ને અસાને માણીમાનને,
 મનનું માનનું જગત કરે છે કેદ જો; ૩૧૦

શાસ્ત્રીજી શંકરજીના પુત્ર મુલશંકરના મૃત્યુવિષે.
 શાંતિવિકાસિત.

શાણા સદૃશ પુત્ર તું નયનથી ક્યાં દૂર નાચી ગયો !
 લોકાપી અમને કરી રખડતાં ક્યાંના નિવાસી થયો !
 શું તારું પય શા વિચાર મનના શો લાજ લીધો હજી,
 આ સંસાર અસારમાં સુજનને માથો ગયો તું તજી.
 વિદ્યાભ્યાસધિરે રહી સુજનની સાથે ન પુરો રમ્યો,
 એવો બાલકર્ત્ર પ્રભાકર અરે તું જિજ્ઞાસા આપ્યો;
 પૂરા પૂજન પાક મન જપ તે સર્વે મનુ ફેલકર,
 વેદોના ઉપચાર તે મણુ બધા મિથ્યા થયા છેવટ.
 વિદ્યાભ્યાસ અપૂર્ણ પૂર્ણ કરવા ક્યાં જોડીલો તું ગયો,
 મેલી સર્વ મમત્વ આ જગતનું ક્યાંના પરોણો થયો;
 આશા અંતરમાં હતી અધિક તે છૂટી ગઈ અંજરે,
 તારો આજ વિયોગ અગ્નિ સરખો અત્યંત બાળમાં કરે.
 તારી સુંદર આકૃતિ પ્રમથની પેઠે તરે આવજા;
 તારા દેખાડ બોલ અધિક બધા રેલક નથી ખાઈજા;
 તું જાણે લઈ પુસ્તક કરવિષે વિદ્યાલયે વ્યય છે,
 એતું એ સમજું અરે હૃદયમાં પ્રત્યક્ષ દેખાય છે.

અતે સ્વપ્નસમાન દર્શન બધું હાર્યા અગે હાપ રે.
 હોરો હાય અડેલ દૈવ્યમનિથી પાછો પલો જાય રે;
 ત્યાં હો ત્યાં સુખ પામગે પરમ તું હે સદ્ગતિના ધન !
 આ જંગલ વિષે હવે જગતની રાખીશમાં તું મન
 નારો આમ વિયોગ પૂજ્ય જનને સ્વપ્ને ન યાવો ઘટે,
 યાવાનું વિપરીત તે જગતમાં ક્યાં કોઈનાથી મટે;
 અંધારું પ્રભુતેય ઘેર પસુ તે કુભાંચની વાત છે,
 કાચી કોમળ કેળની પર અરે આ વજનો પાત છે,
 તું મોટો મરનાર અન્ય સઘળાં નાનાં હવે લેખવાં,
 કુદૈવે ભયરૂપ સંકટ બધાં આ ટ્રિષ્ટિએ કેખવાં;
 કાચું કોમલ વૃક્ષ કાલગજને કોપે કપાઈ ગયું,
 તેજસ્વી કુલદીપ આજ ઠરતાં અત્યંત માકું થયું;
 રે રે દુષ્ટ કરાલ કાલ કપટી શુ આ થયો નિર્દય !
 કાચા કોમલ ફૂલનો પલકમા કીધો અકાસે લય !
 એના ભોગવનાર ભુંગજનની મોઢે દશા શી થશે,
 તે તું નિષ્કુર કેમ આ જગતમાં જન્મ્યાવિના જાણીશે ?
 એની રાક ગરીબ એક અનલા સાચું ન જોયું હરે,
 એનાં માત પિતાતણાં બજનને શું વિસર્ધાં શું કરે;
 ભોળા દીનદયાળ આજ અમને દિદ્મુદ આપે કર્યાં,
 અતે ભુદિ વિચાર ને બપ બધાં હો સર્વ વાતે હયાં,
 રેવડ બહેન મરી ગઇ પ્રથમ તું તે ભાગ્યશાલી ખરે,
 કે જોયું ન પડ્યું તને જગતમાં આ પુત્રિનું કુખ રે,
 તુ જાણીશ હશે ખરે સુખવિષે મારી બધી દીકરી,
 કુદૈવે હનભાગ્યથી હરિ દશા આ કાલમાં શી કરી,
 સ્નેહેથી મંમતાવડે મનવિષે સંતાપ માતો નથી;
 મિથ્યા સર્વ જણાય તોપણ અરે આ ખેદ જાનો નથી;
 નિત્યાનિત્ય વિવેકથી નિરખતા નિ સાર સંસાર છે,
 દેગધીન દશાવિશે જગત છે શો શોકમા સાર છે

દોહડા

વાત વિસારે પાડવી, મીઝે નથી ઉપાય,
 ધૂમાડાના બાવકા બરવાથી શુ યાય ?

ભાવિ ભવે મટતુ નથી, અનુભવની છે વાત,
સમર્થ પણ નહીં તો પગી, સામાટે પસ્તાત ?
જન્મ-મરણ યથા અપમશો, છે વિધિને આધીન,
સહન બધું કરતું પડે, પણ ન થતું તલ્લીન
જગત નાટ્યસાળા જુવે, પાનવર્ગ છે લોક,
વેશ બધા જાળવવા, ત્યાં શું કરીએ શોક ?
હેશન દગિને હાથ છે, હવે શોકનો ખેલ,
વિનય વિવેક વિચારથી, મન ચિત્તાને મેલ

વિશ્વનાથશાસ્ત્રી માંદગીવાલાના મરણપ્રસંગે શાર્દૂલવિકિરિત

નોજન્યાજન્ય સિદ્ધ સદ્ગુણ ધણા જેમાં હતા શોભતા,
સાચા વસ્તુત્વચારથી સતત જે આનંદ લેતા હતા
પોતે નિત્ય પરોપકાર મનમાં કર્યા પડે ગણે
વિદ્યાસાગર વિશ્વનાથ નૃમણિ ખોખો ખરે આપણે
પૂર્ણમક્ષ વિચારમાં પ્રથમથી જે પ્રીતિવાળા હતા
સ સાગ-અવહારમાં મથમથી જે નીતિવાળા હતા,
પામ્યા આદર દેશકાલ સમજી જે દેહને યા પળે,
જાતા એ નરરૂપ અતર તા'ણી પાણી પડે પાપણે,
પ્રેમી પૂર્ણ પવિત્ર મિત્ર સહુના મેઠી વિદેશી વડા,
જોના સદ્ગુણ સર્વ એક મનથી લોકો વખાણે ધણા,
તેનો હાથ વિયોગ આજ વશમો આ નો અકાને અરે
અમાધીન બધા જોના જગતમાં ત્યારે કહો શું કરે

ઉપજાતિ

વિચિત્રતા નિશ્ચયિ નિહાળુ, ભવે બધું જૂન ભરેલ ભાણુ,
ન મોડવાનો અનકાશ લેશ જન્યો નવો નાટકખેલ બેશ

ચર્ચદંપત્રિકાનુ ભાષાન્તર

હરિગીત

ગોવિંદને ગોવિંદને ગોવિંદને બગ મૂક રે,
આ યુ કહી ઘુજ મરણ તો હુકુન નહીં રક્ષા કરે

કર્તા કેમ વિસાર છું પવની ખજાર પડશે નહીં,
 મોથો સમય સમજ્યાવિના સુખ લેરા પણ જડશે નહીં;
 બજ બજ લલા ગોવિંદને આ કાલ મિથ્યા જાય છે,
 આને અચાનક મોત તો લાગુતરવડે શુ થાય છે? ગોવિંદને.
 રાગી રહે છે રમતમાં બાલક અવસ્થા વ્યાસિધી,
 તરણીવિધે નાકા રહે છું તરણુ રે'છે, સાંસિધી;
 ધડપણુવિધે મેરાય પણ ચિંતા સદૈવ કર્યા કરે,
 પણ કોઈપણુ ભગવાન પરમ બ્રહ્મને ન મને ધરે. ગોવિંદને.
 માથે પળા આવી પહોંચ્યાં અંગ અરર ગળી મધું,
 તેમાં વળી મુખ મુખ તારું દાંતવગર મળી ગયું;
 ધડપણુવડે છું લાકડીનો ઝોથ આપે અંગને,
 તોપણુ અરે તૃપ્ત્યાતજ્ઞા તું તજ ન કેમ તરંગને. ગોવિંદને.
 ફરી ફરી જનમ ધરવો પડેછે મરણુ થાય ફરી ફરી,
 ફરી ફરી જનેતાના જઠરમાં શયન થાય અરે દરિ !
 નિસાર આ સંસાર પારાવાર દુરતર માંદિધી,
 સાવી દયા આંતરવિધે ઉદાર કરજો આંહીધી. ગોવિંદને.
 દિન રાત સાંજ સવાર વારંવાર વીતી જાયછે,
 હેમંત, શિશિર વસંતનાં આવામનન પંજુ થાય છે;
 ક્રીડા કરેછે કાલ આયુષ નિત્ય ઝોણું થાયછે,
 તોપણુ અરે આસા પવનમાં છું તણુતો જાય છે. ગોવિંદને.
 માથે જટા કે સાવ મુંડા કેશ છુંગન પણ કરે,
 જાગવો બનાવી ભેખ વિનિધ પ્રકારના વેશા ધરે;
 આંખો છનાં રેખે નહીં આ અંધ એવો લોક છે,
 બહુ રૂપ રાખે પેટમાટે એજ અમને મોક છે. ગોવિંદને.
 વય વીતતાં તો નામ કામવિકારનું ન રહે નહીં,
 કાસાર કોઈ કહે ન જલ મુકાર્જ જલતાં તે મરી;
 નિર્ધન થયા તો તો પછી પરિવાર કેનો જી અહીં !
 જનણું જરૂર જો તન્ય તો સંસાર સાગર છે નદી. ગોવિંદને.
 આગળ બે છે અગ્નિ પાછળ મુખનો તડકો પડે,
 ટારે વળેછે દુઃખિયાં રાને ન ઝોંટણુ પણ જડે;
 જમવા ન કામ મળે અને સુવું સદા તરૂને તળે

તો પણ ન હોડો છેક આમાપાસ આપણને પણ. ગોવિંદને
 જાતે સમર્થ રહીશ તું ધન લાવવામાં જ્યાંસુધી
 પરિવાર પણ તારો અરે અનુરકત રે'શે ત્યાંસુધી,
 તન શિયલ સાવ થઈ જશે ધડપણુવડે ઘેરાઈને
 ધરમાં પછી તો કાઈ પણ નહિ લાખ પૂછે લાઇને; ગોવિંદને
 કંથા કરી તેં ચોવટાનાં ચીથરાં ભેળા કરી,
 શું પુરુષ કે શું પાપતી પણ વાટ તે કીધી જરી;
 તે તું નથી ને હું નથી ને લોક પણ આ છે નહી,
 છે આમ તેમ છતાં જ્યાં તું શોક કેમ તને નહીં ? ગોવિંદને
 કરનાર મિથ્યા મોહનો આવેશ જે સહુ કેાઈને,
 એવાં અરે નારીતણાં રાતન જઘન નયને જોઈને;
 એ અવધવો તો માસ મગ્નના બનેલ વિકાર છે,
 મનમાંથી વારંવાર એમ વિચાર કર તે સાર છે. ગોવિંદને
 ગાવાં મુખે ગીતા, ગમાર ! હજાર હરિના નામને,
 ધરવા સદા અંતરે વિષે લક્ષ્મીરમણુ નિજ રામને,
 'મેલી મનોરથ સર્વ' મનને વાળયું સંતોષમાં,
 દેવું દાસી દીનને ધન આદિ જાન ઉમંગમા ગોવિંદને
 ભગવાનના ગુણ રૂપ પ્રિતા નિત્ય ગાય લગાર જે,
 ગંભીર ગગાજલ જરા પ્રણયે થકી પીનાર જે;
 નિજ આત્મરૂપ મુરગિની સેવા કરે સુખરૂપ જે
 એના નિમે યમરાજને અવળો ન અકુર ઉપજે. ગોવિંદને
 આ કાલમા હું કેાણુ ને તું કેાણુ આવ્યો કયા થકી ?
 મારા અરે માતા પિતા છે કેાણુ કયા જાણુ નહી ?
 મેલી દઈ સોણાસમાન સર્વે સર્વ વિચારને,
 એ રીતથી તું જાણુ સર્વ અસાર આ સંસારને ગોવિંદને
 વસતું સદા સુખરૂપ મંથા તીરના તરવર તજે,
 સુખું ધરાપર પ્હેરના મૃગચર્મ મન ગમતા મજે;
 તજવા પારમહંસ સુખ વેરાગ્યથી મનહું મરે,
 એવી રિયાત પ્રતિદિવસ અંતરમા ન સુખ કેાને કરે ગોવિંદને
 ક્યાં કેાણુ તારી કામની ને કેાણુ તારો પુત્ર છે ?
 સંસારના સળધની વાતો વિશે વિચિત્ર છે,

કેનો અને તું કોણુ આગ્યો ક્યાં ચક્રી નર ટેકધી,
એ તરવનો સુવિચાર કર મનમાહિ ભાષ્ટ દિવેકથી, ગોવિદને.

નીતિસંબંધી પરચુરણ સ્તંકોત્રું માયાન્તર.

આશિર્વાદ — મગલચરણ

શ્વાર્દૂલ.

મૂકયે દાહવિયે રહેલિ વસુધા તે કપાહિ નાથી જશે,
રોકયે કુક્ષિવિયે જગત્રય વળા તે હોમને પામશે;
એવા તર્કવડે બહુ મતિ મુંઝાવાયી ગળે લોટતા,
સ્વાસો તે તમને વરાહવપુના રક્ષા કરો સર્વદા.

માપણ શુ ?

હરિગીત.

અપયનું બૂધણુ મુજનતા વસ્થ વાણી સંપનું.
ઉપરામ સાનનું વિનય શ્રુતનું દાન પાત્રે દ્રવ્યનું;
અકોષ તપનું ક્ષમા પ્રમનું નિષ્કપટતા ધર્મનું,
પણુ આ પરમ કારણુ અને બૂધણુ સિપલ છે સર્વનું.

સત્સંગતિવિષે.

હરિગીત

કુમતિ કરે છે દૂર મન નિર્મલ કરે સંસારમાં,
પૂર્વે કરેલાં પાપને પી જીવ છે પક્ષવારમાં;
આ બૂનપ્રાણીમાત્રમાં કરુણા કરાવે છે અતિ,
કેને કહો કપાણુ શું કરતી નથી સત્સંગતિ ?

આત્મઘાતક કોણ ?

જનુમ્દય.

પામી ઉતમ જે જન્મ, સર્વાંગે પૂર્ણ હોય જે;
ન જાણે નિજનું એવ, આત્મઘાતક છેજ તે.

एकमां बीजानो मन्तर्भाव

મનહર

લોભ હોય તો અધિક દુર્ગુણ થકે શુ છે ?
 પાતકથી શુ વધારે વિશુનતા હોય તો ?
 મત્ત હોય તો પછીથી તપથી અધિક શુ છે ?
 તીર્થવડે શુ અધિક શુદ્ધ મન હોય તો ?
 મુગ્ધતા હોય તો શુ મુણ્ડથી અધિક વળા ?
 શુ અભૂપણથી વળા મુમહિમા હોય તો ?
 સારી વિદ્યા હોય તો અધિક શુ છે ધનવડે ?
 મોતયકી શુ અસિક અપયશ હોય તો ॥

જન્મચયાનથી જાહે વળ શુણધીજ પ્રસિદ્ધિ યાયડ
 કીડાથી કાશેય તેમ પથ્થરથી સેલુ યાય,
 દ્રોખડ ગાયનો શેમયકી જાભળાય છે,
 કાફલયકી કમલ ઉદયિયકી રસાક
 નીન મલો તો વળા ગોમયથી યાય છે,
 કાળથી અનલમણિ નાગની કણ્ઠાથી યાય,
 ગોરોચન ગાયતણા પિત્તથી કરાય છે,
 જનમયકી ન મદ વખણાય શુણ્ઠિજનો
 નિજશુણના ઉદયથી પ્રસિદ્ધ યાય છે

शुद्ध कोण ?

उपजाति

માર્ગથી અતર શુદ્ધ જેનું, સદલાખણથી મુખ શુદ્ધ જેનું,
 મહાયર્થાદિથી શુદ્ધ કામ, ગગાવિના તે નર શુદ્ધ ધામ

उदयास्त

ભાર્ગ

મપેન યલ દિગે, ક્ષીણ્યદ્ર પણ વળા વધે લોકે,
 સતો એમ વિચારી તપે ન આ લોકમા શકે,

સાધુતાનો સ્વભાવ

મનુષ્ય

દયા અને સાધુઓ નિઃશ્વેદી પ્રાણીની પર,
ન ગોરે ગાદીને ચડે હોય આગલનું ધર

સમૃદ્ધ કરવાવિશે

મનુષ્ય

પરલોકવિશે યાવા, સભ્ય અહીંથી જતા
સર્વ જૂનપ્રાણિઓને કામ રીતે ન પીડતા,
થોડે થોડે મૃતિકાનો, કીડીઓ રાફડો કરે,
તેવીજ રીતિથી ધર્મ, ધારે ધારેજ સધરે

સાધુ પુરુષોના સ્વભાવ.

મનુષ્ય

વિત્તમાં હોય ને બોલે બોલે તેવી દિલ કરે,
નિત પાણી કિયામાંડી, સાધુઓ સમતા ધરે.

પરોપકારી સત્પુરુષોનો સ્વભાવ

વેદવ્રજા

ફેલે ફળ્યા વૃક્ષ નમી રહે ખરે નવાંજીથી મનુ નમ્રતા ધરે
ન ગર્વે લે સત્પુરુષો સમૃદ્ધિનો સ્વભાવ છે એજ પરોપકારિનો

મનુષ્યપણ

૧

વપજાતિ

જેમાં ન વિદ્યા તપ ને ન દાન, ના સદ્ગુણોથીય ન ધર્મ જ્ઞાન,
તે પૃથ્વીને ઢવળ બાર દેહે, મનુષ્યરૂપે પશુઓ ફરેહે,

૨

ઇન્દ્રવજ્રા

સાદિત્ય સગીત કનાવિહીન સક્ષાત્પણ પુરુષવિપાલુદ્ધીન
છવે ન ખાએ પ્રિય ધાસ તે ને પશુનરૂ એ શુભ ભાગ છે જે

મેઘને વિનતિ

ઝલુડુપ

આધારછે જપૈયાનો. નથી તે ડહુ નાણુ ?
અમારા દીન વાક્યોની નાટ જો કેમ મેઘ ન ?

બુધિવાનની યે સ્થિતિ

ઝલુડુપ

પુષ્પના ટૂંકની પેટે યે સ્થિતિ બુદ્ધિવાનની
સર્વ લોક તણે માથે રહે કે વિખરે ને

શાન્ત કોણ ?

ધૈર્યને શાન્ત તે શાન્ત, એવી છે સુજની મનિ
સર્વ ધાતુક્ષય થયે કાણ શાન્ત થતુ નથી ?

પ્રકાશ ધીજ્ઞાતી શ્રેષ્ઠતાના અન્તર્યામી

ક્ષાતિ સમાન નથી તપ, તૃપ્તિતુલ્ય ગુણ નમન નથી અન્ય,
તૃષ્ણાદિથી નહોં ખીન્ને રોગ દયાથી તથા મર્મ અન્ય.

સપ્તમવિષ

ઝલુડુપ

રહે વિનયમા જેને, મનવાણી નિર નર,
તપ ત્યાગ અને સત્ય, પામે પરમ તે નર

સર્વ વસ્તુ યોગ્યતાથી શામેલ

ઝલુડુપ

શોભે વિઘ્નવડે વિપ્રો, ક્ષત્રિઓ રિગ્વેદશ્રિથી,
શ્રી શોભે પાત્રને આપ્યે, નારી કુનિત લાજથી

સતોષ તેમજ અસતોષ દોષ શમા જોઈય.

ઝલુડુપ.

સ્વદારે ભોજને દ્ર વે, સતોષ નજુર્માં કરે,
તપે અધ્યયને દાને, એ તણે ન કદિ કરે.

ધર્મના આઠ સ્વરૂપ

- ધર્મના પઠન ને દાન, ધૈર્ય સત્ય તથા દામા,
અનોભ એ પ્રકારે આ, ધર્મ આઠ પ્રકારનો.

મગલવાળી

શાલિના

અર્થો આપે દ્રવ્યને જે વધારે, કૃતિ આપે પાપને જે નિવારે,
એની ધેનુ ને વળી સત્ય વાણી, તેને ધીરા માનુ કે' મગવાળી

અન્યોક્તિ

વસ્તુતલિકા

છે સર્વ ગંધ થકી શુદ્ધ મુગધ એવો,
કસ્તુરિ ગર્વ મનમા ન જરાય લેવો,
સત્યા તેમ ગિરિકદરમાદિ મારે,
તુ તાહરા જનકને નિજ ગંધ સારે.

પ્રાસંગિક ઉદ્ધાર

આચાર્ય

શ્રી સ્વાધીન છતાં પણ લંપટ પરનારીમા નીચ થાએ,
ભયુ' તળાવ ભને પણ મક કુભતુ પાણી પીએ

સંપૂર્ણ

દોહરા

માનવ જાણે તુ કરે કરેન ન બીજે કોય,
આરબ્યુ અધવચ હે, હરિ કરે સો હોય
લાખ ઉપાય કરોડમતિ, કરી જુગોને કોય,
આરબ્યુ અધવચ રહે હરિ કરે સો હોય

વિભાગ ૬ છે સખામ.

સંપૂર્ણમ્

સસ્તામાં સસ્તું સાપ્તાહિક પત્ર

મુંબઈ ગુજરાતી.

દર રવિવારે પ્રકટ થાય છે. વિવિધ વાંચન સાથે વર્તમાન
ખાડે છે. પ્રતિવર્ષ બે પુસ્તકો ભેટ આપે છે.

વાર્ષિક લવાજમ.

સ્થાનિક રૂા. ૨-૮-૦

હિન્દુસ્થાનમાં રૂા. ૩-૮-૦

આફ્રિકા વિગેરે સ્થળોમાં રૂા. ૪-૮-૦

તાત્કાલિક લખો:-

મેનેજર:-મુંબઈ ગુજરાતી.

૩૦૫ બજારગેટ, કોટ, મુંબઈ.